

A
SMALLER SANSKRIT GRAMMAR

FOR THE USE OF SCHOOLS,

BY

Moresvara Râmchandra Kâle, B. A.,

Author of the 'Higher Sanskrit Grammar,' &c. &c.

~~~~~
4th Edition, revised.

BOMBAY:

GOPAL NARAYEN & Co.

BOOKSELLERS & PUBLISHERS, KALBADEVI ROAD;

—
1924.

REGISTERED UNDER ACT XXV OF 1867.
ALL RIGHTS RESERVED BY THE PUBLISHERS,
GOPAL NARAYEN & Co.

Printed by C. S. Deole, at the Bombay Vaibhav Press,
Servants of India Society's Home, Sandhurst Road,
Girgaum, Bombay,

and
Published by D. V. & V. N. Mulgaokars, Proprietors,
Gopal Narayen & Co., Kalbadevi Road, Bombay.

PREFACE.

—:0:—

This Smaller Sanskrit Grammar, which is prepared at the request of Messrs. Gopal Narayen & Co., is specially intended for the Matriculation and the ordinary College students. Its plan of arrangement is the same as that of the 'Higher Sanskrit Grammar.' In it the more intricate rules and matter which was thought quite unnecessary for the students for whom it is intended have been omitted. The chapter on the Conjugation of Verbs has been almost the same as in the 'Higher Sanskrit Grammar', Frequentative verbs only being omitted. The last chapter contains but the commonest rules of Sanskrit Syntax. Those who desire a more thorough knowledge of Sanskrit Grammar may use 'Higher Sanskrit Grammar.' The wording of many rules has been the same in both, so that the two grammars may be used side by side. Any suggestions as to alteration or improvement will be thankfully received. The students will find reason to thank Mr. Vináyakrao Nárayen, proprietor of the firm of Messrs. Gopal Narayen & Co., for having published this Grammar which greatly facilitates their task. In conclusion I hope this Grammar will meet with the same success as the 'Higher Sanskrit Grammar.'

Girgaon, Bombay,

20th January, 1901.

} M. R. KALE.

THE SECOND EDITION.

This is almost a revised reprint of the first edition. A few words of irregular declension and some unimportant roots have, however, been taken off. The wording of a few rules has been changed so as to make the sense clearer. My sincerest thanks are due to Prof. S. R. Bhandarkar, M.A. whose remarks in his report on the book made the work of revision considerably easy. The learned Prof. read the book with a care that at once bore testimony to his high sense of duty and sound scholarship (an accurate knowledge of Sanskrit Grammar, such as characterised the old Śāstris) and pointed out all the misprints and a few inaccuracies that had found their place in the book notwithstanding my best care and also made several important suggestions. All that was left to me, therefore, was to make the necessary corrections and act on those suggestions. I have also to thank Messrs. Gopal Narayan & Co., for their having carefully made a copy of the said report and sent the same to me for use. Any suggestions as to improvement, curtailment &c. will be most thankfully received.

Girgaon Back Rd., Bombay.

15th July, 1913.

M. R. K.

CONTENTS.

CHAPTER.	————: 0 :————	PAGE.
I. The Alphabet and the Classification of Letters		1
II. Rules of Sandhi	...	9
1. Combination of Final and Initial Vowels	...	9
2. The Coalescence of Final Consonants with Initial Vowels and Consonants...	...	12
III. Declension	...	17
1. Bases ending in Vowels	...	19
2. Bases ending in Consonants	...	33
IV. Pronouns and their Declension	...	62
V. Numerals and their Declension	...	75
VI. Degrees of Comparison	...	82
VII. Compounds	...	84
1. Dvandwa or the Copulative Compounds	...	85
2. Tatpuruṣa or the Determinative Compounds.		89
3. Bahuvrīhi or the Attributive Compounds	...	103
4. Avyayībhāva or the Adverbial Compounds	...	109
5. General Rules Applicable to Compounds	...	111
VIII. Feminine Bases	...	112
IX. Taddhita Affixes	...	118
X. Indeclinables	...	125
XI. Conjugation of Verbs	...	131
Special or Conjugational Tenses and Moods	...	132
1. Roots with Unchangeable Bases	...	133
2. Roots with Changeable Bases	...	144
General or Non-Conjugational Tenses and Moods	...	181
The Two Futures and the Conditional	...	184

CHAPTER.	PAGE.
The Perfect ...	191
The Aorist ...	216
The Benedictive ...	240
The Passive ...	243
Derivative Verbs ...	252
3. Causals ...	252
4. Desideratives ...	258
5. Nominal Verbs ...	265
XII. Verbal Derivatives ...	270
Participles of the Present Tense ...	270
Participles of the Perfect ...	272
Past Passive Participles ...	274
Past Active Participles ...	281
Participles of the Future Tense ...	281
Potential Participles ...	282
Indeclinable P. Participles ...	287
Krdantas or Nouns formed by Kṛt Affixes ...	293
XIII. Syntax ...	295
Concord ...	296
Government or Cases of Nouns ...	299
Pronouns ...	314
Tenses and Moods ...	315
Participles ...	318
Dhātukosh ...	321

A

SMALLER SANSKRIT GRAMMAR.

CHAPTER I.

THE DEVANĀGARĪ ALPHABET.

§ 1. SANSKRIT, the sacred language of the Hindus, is written in the Devanāgarī Alphabet from left to right.

(a) Marāthī, Gujarāthī, Bengālī and other characters are also employed in writing Sanskrit in their respective provinces.

§ 2. The Devanāgarī alphabet consists of forty-six letters, thirteen vowels and thirty-three consonants, which represent nearly every kind of sound. These are represented by the following symbols—

Vowels—अ a, आ â, इ i, ई î, उ u, ऊ û, ऋ r, ॠ r', ए e, ऐ ai, ओ o, and औ au.

Consonants—क k, ख kh, ग g, घ gh, ङ ñ; च ç, छ çh, ज j, झ jh, ञ ñ; ट t, ठ th, ड d, ढ dh, ण n; त t, थ th, द d, ध dh, न n; प p, फ ph, ब b, भ bh, म m; य y, र r, ल l, व v, श ś, ष sh, स s, and ह h.

§ 3. The thirteen vowels consist of nine simple vowels, viz. अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, and four diphthongs, viz. ए, ऐ, ओ, औ.

(a) The vowels are also divided into—

(1) Short vowels:—अ, इ, उ, ऋ, and ए; and

(2) Long vowels:—आ, ई, ऊ, ॠ; ऐ, औ, ओ, औ.

(b) Each of these vowels may be again of two kinds, viz.

अनुनासिक or nasalised, and अननुनासिक or without a nasal sound.

§ 4. The consonants are divided into *sparsha* or mutes, *antastha* or intermediate (the semi-vowels) and *u'shman* or sibilants, arranged as below. An *h* is added to these for the sake of pronunciation. (See § 13. a)

(a) Mutes, which for the sake of convenience are divided into five groups each of five letters, viz.—

(1) कवर्ग or the group क—क, ख, ग, घ, ङ.

(2) चवर्ग or the group च—च, छ, ज, झ, ञ.

(3) टवर्ग or the group ट—ट, ठ, ड, ढ, ण.

(4) तवर्ग or the group त—त, थ, द, ध, न.

(5) पवर्ग or the group प—प, फ, ब, भ, म.

(b) Semivowels—य, र, ल, व.

(c) Sibilants—श, ष, स.

(d) Sonant aspirate ह.

§ 5. Besides the vowels and consonants given above there are in Sanskrit:—

(a) Two nasal sounds called '*anuswāra*' and '*anunāsika*'. The one is represented by $\bar{~}$ i. e. a dot placed above the letter after which it is to be pronounced; e. g. कं; the other, by $\bar{~}$, i. e. a dot within a semi-circle placed above the letter after which it is pronounced; e. g. कै.

(b) And a sort of hard breathing known as Visarga (generally called Visarjanīya by Sanskrit grammarians). It is denoted by the sign : i. e. two vertical dots placed after the letter after which it is to be pronounced. In pronunciation it is a harder aspirate than ह. The Visarga is not an original character but only a substitute for a final स, or र.

§ 6. The first two letters of the five classes and the sibilants are called *surd*s or *hard consonants*. The rest are called *sonants* or *soft consonants*. All vowels are also soft.

§ 7. The first and third letters of the five classes are unaspirates, while the second and fourth ones are called aspirates.

§ 8. The organs of pronunciation are the five parts situated in the mouth, viz. the throat, the palate, the roof or upper part of the palate, the teeth and the lips.

§ 9. In the following table is given a complete classification of all these letters according to the organs with which they are pronounced.

Note—In this table the nether stroke is omitted. It should be supposed to be present.

	The Five Classes.					Semi-vowels.	Sibilants.	Simple vowels St. Lg.	Dip-thongs.
	Unaspirate.	Aspirate.	Unaspirate.	Aspirate.	Nasals.				
Gutturals.	क	ख	ग	घ	ङ	ह*	(Jiv.	अ, आ	} ए } } ऐ } } औ }
Palatals.	च	छ	ज	झ	ञ	य	श	इ ई	
Linguals.	ट	ठ	ड	ढ	ण	र	ष	ऋ ॠ	
Dentals.	त	थ	द	ध	न	ल {	स	ऌ	
Labials.	प	फ	ब	भ	म	} व	†(Upa.	उ ऊ	

The linguals are called cerebrals in some European grammars. ए and ऐ are both guttural and lingual; औ and औ are guttural and labial; व is dental and labial. The nose is the organ of pronunciation of the *anusvāra*.

* ह though not a semi-vowel is put here as it is a guttural.

† Jivhāmūliya and Upadhmanīya are terms given to a sort of half visarga pronounced before k, kh, and p, ph, respectively.

§ 10. Those letters are called सवर्ण or homogeneous whose place of pronunciation in the mouth and the effort required to pronounce them are the same or equal. Letters which are not सवर्ण or similar are called असवर्ण or heterogeneous.

§ 11. A *swara* or vowel is that which can be pronounced without the help of any other letter ; a *vyañjana* or consonant is that which is pronounced with the help of a vowel. The consonants, therefore, are written with a slanting nether stroke to denote their imperfect character.

(a) Hence the consonants are given, in the system of Pānini, with an अ added to them for the sake of pronunciation.

(b) It will be seen that there are no separate names for the letters of the Sanskrit alphabet, except the two mentioned before viz. Anuswāra and Visarga, and Ref which is the name sometimes given to र . The word कैरि is therefore used as an affix to denote a particular letter ; e. g. अकार the letter 'अ,' ककार the letter 'क', &c.

§ 12. A vowel by itself, or a consonant, simple or conjunct with a vowel added to it, is called an *Akshara* or syllable.

§ 13. The forms which the vowel signs assume when added to consonants and the changes which some letters undergo when compounded are given below, under (a) and (b).

(a) अ added to a consonant is denoted by the removal of the nether stroke ; as क्+अ=क ka. The remaining vowels when compounded with consonants become ऀ, ँ, ं, ः, ऄ, अ, आ, respectively ; as क्+आ=का ká, क्+इ=कि ki ; similarly की ki' कु ku, क्+ऊ=कू kū, क्+ऋ=कृ kr, क्+ॠ=कृ kṛ, क्+ऌ=कल kl. के ke, कै kai, को ko, कौ kau.

Exception:—**क** when following upon **र** remains unchanged, as **कै**,

(b) In compounding consonants they should be taken in the order in which they are pronounced; the last consonant takes a vowel, the preceding ones generally losing their perpendicular stroke when combined; e. g. 'tsna' ought to be written as **स्न**, 'ṇṇa' as **ण्ण**, &c. Some letters, however, change their form slightly and others entirely when compounded with other consonants; e. g. **ल्य** lpa; **त्र** tra, **श्च** śca; **ग्र** gra, &c. **र** immediately preceding another consonant (or the vowel **ऋ**) is denoted by the sign—written above the following consonant, as **र्क** rka. It is then necessarily called a **रेफ** ref.

(c) In the conjuncts **क्ष** (क् + ष) ksh, and **ज्ञ** (ज् + ञ) jña, the component elements are scarcely discernible.

(d) A few consonants are written in two ways; e. g. **त्र**, **त्र** tra; **क्र**, **क्र** kra; **स्थ**, **स्थ** stha; **क्त**, **क्त** kta; **स्त**, **स्त** stra.

(e) The following are the principal conjunct consonants:—

क k-ka, **क्क** k-kṇa, **क्य** k-kya, **क्ख** k-kha, **क्त** k-ta, **कथ** k-tha, **कत्य** k-t-ya, **क्त्र** or **क्र** k-t-ra, **क्त्वं** k-t-va, **क्त्थ** k-th-na, **क्न** k-na, **क्न्य** k-n-ya, **क्म** k-ma, **क्य** k-ya, **क्क** or **क्र** k-ra, **क्ल** k-la, **क्व** k-va, **क्श** k-sha, **क्श्ण** k-sh-ṇa, **क्श्म** k-sh-ma, **क्श्य** k-sh-ya, **क्श्वं** k-sh-va.

क्खन kh-na, **क्ख्य** kh-ya, **क्ख्र** kh-ra.

ग्ध g-dha, **ग्न** g-na, **ग्य** g-ya, **ग्र** g-ra, **ग्य** g-r-ya, **ग्ल** g-la, **ग्व** g-va, **ग्न** gh-na, **ग्न्य** gh-n-ya, **ग्नम** gh-ma, **ग्न्य** gh-ya, **ग्न्र** gh-ra, **ग्व** gh-va, **ङ्क** ṅ-ka, **ङ्क्** ṅ-k-ta, **ङ्क्** ṅ-k-sha, **ङ्क्** ṅ-k-sh-va, **ङ्क्** ṅ-kha, **ङ्क्** ṅ-kh-ya, **ङ्ग** ṅ ga, **ङ्ग** ṅ-gha, **ङ्ग** ṅ-gh-ya, **ङ्ग** ṅ-gh-ra, **ङ्ग** ṅ-ṇa, **ङ्ग** ṅ-ma, **ङ्ग्य** ṅ-ya.

च षा, छ षha, च्छ ष-ह-ra, च्छ ष-ह-va, ज्ञ ण-a, ज्ञ ण-ma, ज्ञ ण-ya.

छ षh-ya, छ षh-ra.

ज ण-j-a, ज ण-j-ha, ज ण-jā, ज ण-j-ā-ya, ज ण-j-ma, ज ण-j-ya, ज ण-j-ra, ज ण-j-va.

ञ ण-ṣa, छ ण-ṣha, ज ण-ja.

ट त-ka, ट त-ta, ट त-ya, ट तh-ya, ट त-ra, ड द-ga, ड द-gha, ड द-ma, ट द-ya, ट दh-ya; ड दh-ra.

ण न-ta, ण न-ta, ण न-da, ण न-dha, ण न-na, ण न-ma, ण न-ya, ण न-va.

त त-ka, त त-k-ra, त त-ta, त त-t-ya, त त-t-ra, त त-t-va, त त-tha, त त-na, त त-n-ya, त त-pa, त त-ma, त त-m-ya, त त-ya, त or त त-ra, त or त त-r-ya, त त-va, त त-sa, त त-s-na, त त-s-n-ya, त त-s-ya.

थ थ-na, थ थ-ya, थ थ-va.

ड द-ga, ड द-gha, ड द-da, ट द-ya, ड द-dha, ड द-dh-ya, ड द-dh-va, ड द-na, ड द-ba, ड द-bra, ड द-bha, ड द-bh-ya, ट द-ma, ट द-ya, ड द-ra, ट द-r-ya, ड द-va, ट द-v-ya, ड द-v-ra.

ध ध-na, ध ध-n-ya, ध ध-ma, ध ध-ya, ध ध-ra, ध ध-rya, ध ध-va.

न न-ta, न न-t-ya, न न-t-ra, न न-da, न न-d-ra, न न-dha, न न-dh-ya, न न-dh-ra, न न-na, न न-p-ra, न न-ma, न न-ya, न न-ra, न न-sa.

प प-ta, प प-t-ya, प प-na, प प-pa, प प-ma, प प-ya, प प-ra, प प-la, प प-sa, प प-s-va.

ब ब-j-a, ब ब-da, ब ब-dha, ब ब-na, ब ब-ba, ब ब-bha, ब ब-ya, ब ब-ra, ब ब-va, भ भ-na, भ भ-ya, भ भ-ra, भ भ-va.

म m-na, म् m-pa, म् m-p-ra, म् m-ba, म् m-bha, म् m-ya, म् m-ra, म् m-la, म् m-va.

य y-ya, य y-ra, य y-va.

र्क r-ka, र्ख r-kha, र्ग r-ga, &c.; र्क r-k-sha, र्ग r-g-ya, र्घ r gh-ya, र्त r-t-ya, &c.; र्क r-k-sh-ya, र्त r-tt-ya, र्त r-t-s-ya, र्द r-d-dh-a.

ल्क l-ka, ल्प l-pa, ल्म l-ma, ल्य l-ya, ल्ल l-la, ल्व l-va.

व् न v-na, व् य v-ya, व् र v-ra, व् व v-va.

श्च śca, श्च śc-ya, श्च ś-na, श्च ś-ya, श्च ś-ra, श्च ś r--ya, श्च ś-la, श्च ś-va, श्च ś-v-ya, श्च ś-śa.

श्च sh-ta, श्च sh-t-ya, श्च sh-t-ra, श्च sh-t-r-ya, श्च sh-t-va, श्च sh-t-th-ra, श्च sh-t-th-ya, श्च sh-na, श्च sh-n-ya, श्च sh-pa, श्च sh-pra, श्च sh-ma, श्च sh-ya.

स्क s-ka, स्ख s-kha, स्त s-ta, स्तय s-t-yâ, स्त्र or स्त्र s-tra, स्त्व s-t-va, स्व sh va, स्य s-tha, स्न s-na, स्नय s-n-ya, स्प s-pa, स्फ s-pha, स्म s-ma, स्य s-ya, स्त्र s-ra, स्व s-va, स्स s-sa.

ह् न h-na, ह् न h-na, ह् म ma, ह् र r-ha, ह् ह hra, ह् ल l-ha, ह् व h-va.

Sometimes five consonants are found in conjunction; e. g. र्त्स्न्य r-t-s-n-ya, as in कात्स्न्य.

§ 14. As *sandhi* is of primary importance in Sanskrit, *virâma* or pause can be indicated only at the end of a sentence. The signs of punctuation, therefore, are only two, | and ||. The former is used to mark the close of a sentence or the first half of a śloka, or poetical stanza; the latter is employed to denote the close of a śloka.

(a) The sign called *Avagraha* (and which represents half of *Ardhâkâra*) is generally employed to mark the elision of short

अ after ए or ओ e. g. वेऽपि (ते+अपि); कालोऽस्ति (कालो+अस्ति). The double mark ऽऽ is sometimes used to indicate the elision of अ after initial long आ; तथा+आस्ते=तथा ऽऽस्ते.

(b) The mark ० is sometimes used to show that something is omitted, and which is to be understood from the context; e. g. अ० may stand for अर्जुन, प्रार्थी for कवियशाः प्रार्थी; &c.

§ 15. Short vowels when followed by conjunct consonants are said to be *prosodially long*.

§ 16. The vowels अ, ए, ओ, and the syllables अर् and अल् are called *Guna*; the vowels आ, ऐ, औ and the syllables आर् and आल् are called *Vrdhi*. The *Guna* and *Vrdhi* vowels and syllables that are substituted for the simple vowels will appear from the following table:—

Simple V.	अ	इ & ई	उ & ऊ	ऋ & ॠ	ऌ
Guna.	अ	ए	ओ	अर्	अल्
Vrdhi.	आ	ऐ	औ	आर्	आल्

§ 17. The three semivowels य्, ल् and व् are sometimes nasalised and then they are written with the *anunāsika* sign over them, as यँ, लँ, वँ.

§ 18. The numerical figures in Sanskrit are :—

१, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, ०.
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0.

These are combined to express figures precisely in the same way as in English; १२५, 125, ५४० 540, &c.

CHAPTER II.

RULES OF SANDHI OR EUPHONY.

§ 19. *Sandhi* (from सम् together and धा to join) is the union or blending together of two letters coming in immediate contact with each other.

(a) *Sandhi* is necessary in the case of the internal structure of *pada*, i. e. a verbal root or a nominal base and the terminations, prepositions and roots, and a compound word; while in the case of sentences i. e. in the case of the final and initial letters of the different words occurring therein, observance of *Sandhi* rules depends upon the will of the writer.*

I COMBINATION OF FINAL AND INITIAL VOWELS.

§ 20. If a simple vowel, short or long, be followed by a similar vowel, short or long, the substitute for them both is the corresponding long vowel; e. g. दैत्य + अरिः = दैत्यारिः; भव + आसीत् = भवासीत्; सदा + भस्ति = सदास्ति; विद्या + आतुरः = विद्यातुरः eager to gain knowledge; इति + इव = इतीव; अपि + ईक्षते = अपीक्षते; श्री + ईशः = श्रीशः; भानु + उदयः = भानूदयः; साधु + ऊचुः = साधूचुः; वसू + ऊर्जः = वसूर्जः the strength of an army; कर्तृ + कर्तुः = कर्तृर्तुः; कृ + कृकारः = कृकारः

§ 21. When अ or आ is followed by इ, उ, ए or ऊ, short or long ए, ओ, अर् or अल्ल is substituted for both; e. g. उव + इन्द्रः = उपेन्द्रः; परम + ईश्वरः = परमेश्वरः; यथा + इच्छं = यथेच्छम्; रमा + ईशः = रमेशः; तव + उपेक्षा = तवोपेक्षा; कृष्ण + ऊरुः = कृष्णोरुः; गङ्गा + उदकं = गङ्गोदकं; महा + ऊरुः = महोरुः; तव + कृद्धिः = तवर्द्धिः; महा + कृषिः = महर्षिः.

* संहितैकपदे नित्या नित्या धातुपसर्गयोः ।

नित्या समासे वाक्ये तु सा विवक्षामपेक्षते ॥

(a) Exceptions:—Vrddhi substitute takes place in the following cases:—

(1) When प्र is followed by ऊढ or ऊढि; प्रौढः; प्रौढिः. (2) When अक्ष is followed by ऊहिनी; अक्षौहिनी an army consisting of a particular number of chariots, horse-warriors &c., (3) when स्व is followed by ईर and ईरिष्; स्वैरः; स्वैरी one acting wilfully; स्वैरम् wilfully; and (4) when the अ or आ of a preposition is followed by an initial ऋ of a root-form; प्र+ऋच्छति=प्रच्छति.

§ 22. When अ or आ is followed by ए or ऐ and ओ or औ, ऐ or औ takes the place of both; तव+एव=तवेव; नृप+ऐश्वर्ये=नृपैश्वर्ये; सा+एव=सेव; भव+ओषधं=भवौषधं; विद्या+ओत्सुक्यं=विद्यौत्सुक्यम्.

(a) Exceptions:—

(1) If a preposition ending in अ be followed by a radical ए or ओ, the latter is substituted; प्र+एजते=प्रेजते; उप+ओषति=उपोषति. (2) अ followed by औ and आ (prep.) is dropped; शिवाय+औं नमः=शिवायौ नमः; शिव+एहि (आ+इहि)=शिवोहि. (3) Vrddhi substitute is optional when final अ is followed by ओष्ठ; e. g. बिम्ब+ओष्ठः=बिम्बोष्ठः or बिम्बौष्ठः. (4) मन्+ईषा=मन्षिषा.

(4) When the following sets of words are combined the final vowel or the final consonant with the preceding vowel of the first word is dropped; e. g. कुल+अट=कुलटा one who roams from one house to another; a woman of bad character; सीमन्+अन्तः=सीमन्तः the white line left on the head by the hair parted on either side; (सीमान्त in other cases); पतन्+अञ्जलिः=पतञ्जलिः name of the celebrated writer of the Mahābhāṣya (a commentary on Pāṇini's grammar); सार+अङ्गः=सारङ्गः a spotted antelope or a kind of bird; (साराङ्ग in other cases).

§ 23. When इ, उ, ऋ, and लृ, short or long, are followed by

dissimilar vowel, य्, व्, र्, and ल्, are respectively substituted for them e. g. इति + आह = इत्याह; इति + उवाच = इत्युवाच; दासी + एव = दास्येव; सुधी + उपास्यः = सुध्युपास्यः; मधु + भरिः = मध्वरिः; धातु + भंशः = धानंशः; ल + आकृतिः = लाकृतिः.

§ 24. When ए, ओ, ऐ, and औ are followed by a vowel, अय्, अव्, आय्, and आव्, are respectively substituted for them; हरे + ए = हरये, विष्णो + ए = विष्णवे; भानो + एहि = भानवेहि; पौ + अकः = पावकः &c.

(a) य् or व् at the end of a word and preceded by अ or आ is optionally dropped when followed by a vowel or a soft consonant; हरे + एहि = हरयेहि or हर एहि; विष्णो + इह = विष्णविह or विष्ण इह; श्रियै + उद्यतः = श्रियाद्युद्यतः or श्रिया उद्यतः intent on getting money; गुरो + उत्कः = गुरावुत्कः or गुरा उत्कः longing to see the preceptor.

Note:—Two vowels brought together by the dropping of an intervening consonant or visarga do not combine.

§ 25 When ए or ओ at the end of a word is followed by अ the latter merges into the former, and the sign 'ऽ' is sometimes written in its place; e. g. हरे + अव = हरेऽव; विष्णो + अन्न = विष्णोन्न.

§ 26. The ओ of गो followed by यूति is changed to अव्, and to अव when followed by इन्द्र and अक्ष; गो + यूतिः = गव्यूतिः a measure of length (generally four miles); गो + इन्द्रः = गवेन्द्रः a stout bull; गो + अक्षः = गवाक्षः a bull-eyed window.

§ 27. No *Sandhi* takes place in the following cases:—

(a) When a dual form (whether of a noun, pronoun or verb) ends in ई, ऊ, or ए e. g. हरी + एतौ = हरी एतौ; similarly विष्णू इमौ; गङ्गे अमू; पच्येते इमौ.

(b) अमी and अमू (forms of the pron. अहस्) followed by a vowel; e. g. अमी + ईशाः = अमी ईशाः; अमू आस्ताते.

(c) Particles consisting of one vowel, and those ending in ओ; e. g. अ + अपेहि = अ अपेहि; इ इन्द्र; उ उनेश; अहो ईशा .

Note:—These vowels are termed *pragṛhya*.

II. THE COALESCENCE OF FINAL CONSONANTS WITH INITIAL VOWELS AND CONSONANTS.

§ 28. When सू or a consonant of the dental class comes in contact with (i. e. whether it precedes or follows)—

(a) सू or a consonant of the palatal class, श् is substituted for सू (original or substituted for a visarga) and the corresponding letter of the latter class for the former; e. g. रामः + चिनोति = रामश्चिनोति; Rāma collects; सत् + चित् = सच्चित् Reality and knowledge; शार्ङ्गिन् + जय = शार्ङ्गिजय. Be victorious, or Kṛṣṇa; तत् + शिवं = सच्चिवं (see § 36).

(b) With ष् or a consonant of the lingual class, ष् is substituted for सू and the corresponding letter of the latter class for the former; रामः + षष्ठः = रामषष्ठः Rāma, who is sixth; रामस् + टीकते = रामटीकते Rāma goes; सत् = टीका = तट्टीका a commentary on that; चक्रिन् + ढौकसे = चक्रिण्डौकसे O. Kṛṣṇa, thou goest; पेष् + ता = पेष्टा one who pounds.

§ 29. But if a letter of the lingual class coming at the end of a word followed by सू or a letter of the dental class, the सू and the dentals except the न in नाम्, नवति and नगरी remain unaffected as षट् + सन्तः = षट्सन्तः (see also § 40); षट् + ते षट्ते those six; but ईहे he praises (ईङ् + ते) since the ङ् is not at the end of a words; षट् + नाम् = षण्णाम्; so षण्णवति ninety-six, षण्णगर्भः six towns.

§ 30. If a letter of the dental class be followed by ष् it does not substitute its corresponding lingual; सत् + षष्ठः = सत्षष्ठः sixth good man.

§ 31. When a consonant, except a nasal or a semivowel, is followed by a soft consonant or a vowel, it is changed to the soft unaspirate (3rd letter) of its class; e. g. सम्बक् + वदति = सम्बग्बदति; परिव्राद् + गच्छति = परिव्राग्गच्छति; मामात् + भागच्छति = मामाग्गच्छति.

(a) If a consonant, except र् or ह्, coming at the end of a word, be followed by a nasal, the nasal of its class is optionally substituted for it; एतत् + मुरारिः = एतन्मुरारिः or एतन्मुरारिः this Murári; षट् + मासाः = षड्मासाः or षण्मासाः six months.

But if the nasal belong to a termination the change is necessary; तत् + मात्र = तन्मात्र that alone; वाक् + मय = वाङ्मय literature. ककुब्बत् 'a bull' is an exception.

§ 32. A letter of the dental class followed by ल् is changed to लृ, the nasalised लृ taking the place of न्. तत् + लयः = तल्लयः dissolution into that; विद्वान् + लिखति = विद्वाल्लिखति a learned man writes.

§ 33. Any consonant except a nasal or a semi-vowel, is changed to the first of its class when followed by a hard consonant, and to the first or third when followed by nothing; e. g. ककुब् + प्रान्त = ककुप्प्रान्त the end or border of a direction; वाक्-ग्.

§ 34. The स् of स्या and स्तम्भ् is dropped after the preposition उत्; उत् + स्थानं = उत्थानम्; उत् + स्तम्भनं = उत्तम्भनम्.

§ 35. ह् coming after any of the first four letters of a class is optionally changed to the fourth letter of that class; e. g. वाक् + हरिः = वाग्हरिः or वाग्घरिः the possessor of speech, Brhaspati.

§ 36. ह् preceded by a word ending in any of the first four letters of a class and followed by a vowel, a semi-vowel, a nasal, or ह् is optionally changed to हृ; e. g. तत् + शिवः = तच्छिवः and तच्छिवः; similarly तत् + श्लोकेन = तच्छ्लोकेन or तच्छ्लोकेन.

§ 37. य् at the end of a word is changed to an *anuswāra*

when followed by a consonant; देवम् + वन्दे = देवं वन्दे; but गम् + यते = गम्यते as it is not at the end of a word.

(a) म्, and न् not at the end of a *pada*, are turned into an *anuswāra* when followed by a consonant except a nasal or a semi-vowel or ह्; आक्रम् + स्यते = आक्रमस्यते he will overcome, यज्ञान् + सि = यज्ञांसि. But मन्दते as द् is followed here by य् which is a semi-vowel; ग्रामान् + गच्छति = ग्रामान्गच्छति as न् is at the end of a *pada*.

§ 38. An *anuswāra* followed by any consonant झ, ञ, स्र or ह् is changed to the nasal of the class to which the following letter belongs, necessarily when in the middle and optionally when at the end of a word; when followed by य्, व्, ल्, it is changed to the nasalised य्, व्, ल् respectively; e. g. अचक्र + इतः = अं + क् + इतः = अङ्कितः; so अश्रितः, कुण्डितः, शास्त्रितः = शान्तः; गुम्फितः &c.; स्वम् + करोषि + त्वङ्करोषि or त्वङ्करोषि; सम् + यन्ता = संयन्ता or सय्यन्ता; संवत्सरः or सर्व्वत्सरः &c.

§ 39. If झ् or ञ् be followed by a sibilant, क् and ट् respectively are suffixed to them optionally; and the first letter of a class is optionally changed to the second letter when followed by a sibilant; प्राङ् + षष्ठः = प्राङ्षष्ठः, प्राङ्क्षष्ठः and प्राङ्ख्षष्ठः the sixth man gone before; सुगण् + षष्ठः = सुगण्षष्ठः, सुगण्ट्षष्ठः and सुगण्ड्षष्ठः the sixth good counter.

§ 40. If झ् or न् at the end of a word be followed by स्र, त् is optionally inserted between them; षड् + सन्तः = षड्सन्तः or षड्सन्तः; सन् + सः = सन्सः or सन्सः that good man.

§ 41. झ्, ञ् and न् at the end of a word and preceded by a short vowel are doubled when followed by a vowel; प्रत्यङ् + आत्मा = प्रत्यङ्ङात्मा the individual soul; सुगण् + ईशः = सुगण्णीशः the best counter; so सन्नच्युतः.

§ 42. *क्* coming after *क्* short or long, *र* or *वृ* in the same word, is changed to *ण* even though a vowel, a semi-vowel except *ह*, a nasal or a letter of the guttural or palatal class, or *ह*, comes between *क्*, *र* or *वृ* and *ण*; राम+इण+रामेण; पूष्+ना=पूष्णा; कर्त्त+ना=कर्त्तणा. This change does not take place when *ण* ends a word.

Note:—The number of intervening letters is not limited ; e. g. रामायण.

§ 43. *स्* preceded by any vowel except *अ* or *आ*, a semi-vowel, a letter of the guttural class or *ह* generally becomes *ष्*; रामे+सु=रामेषु, वाक्+सु=वाक्षु.

(a) The initial *स्* of roots having a *क्*, *ख* or *र* generally remains unchanged, विस्मरन्; विस्तीर्ण.

§ 44. The *स्* or *सम्* is changed to an *anuswāra* and visarga when followed by a form of the root *कु*; सम्+कर्त्ता=संस्कर्त्ता; संस्कार; &c The same happens when *पुस्* is followed by *कोकिल* and *पुत्र*; पुंस्कोकिलः, पुंस्पुत्रः.

§ 45. *न्* at the end of a word (except प्रशान्,) is changed to *Anuswāra* and visarga when followed by *च्*, *छ*, *ट्*, *ठ्*, *त्*, *थ* themselves followed by a vowel, a semi-vowel, a nasal or *ह*; तण्डुलान्+चिनोति=तण्डुलाञ्चिनोति; वृक्षान्+छिन्धि=वृक्षाञ्छिन्धि; चक्रिन्+आयस्व=चक्रिस्त्रायस्व; तान्+टङ्गान्=तांष्टङ्गान्; but प्रशान्तनोति.

(a) The *न्* of कान् followed by कान् undergoes the same change; कान्+कान्=कांस्कान्.

§ 46. *छ* after any vowel becomes *च्छ*; this change is optional when a long vowel at the end of a word or a grammatical form, except that of the particle मा and the preposition आ, precedes it; e. g. इक्षु+छाया=इक्षुच्छाया; चिच्छेद; लक्ष्मीच्छाया, or लक्ष्मीच्छाया; आच्छादयति; माच्छिनत्.

§ 47. स् at the end of a word, whether followed by any letter or not, the ष् of सञ्जुष् and र् followed by a hard consonant or by nothing are changed to visarga; देव + स् = देवः, पितर = पितः, आसुः कन्या.

§ 48. Visarga followed by च्, छ्, is changed to झ्, by ट्, ठ्, to ष्, and by त्, थ्, to स्; हरिः + चरति = हरिश्चरति; रामदीकते; विष्णुः + ज्ञाता = विष्णुज्ञाता; and optionally to झ्, ष्, or स् when followed by these; रामः + स्थाता = रामःस्थाता or रामस्स्थाता; हरिः + शेते = हरिःशेते or हरिश्शेते.

§ 49. Visarga (except that substituted for र्) preceded by short अ and followed by short अ or a soft consonant is changed to उ; (which when combined with the preceding अ becomes ओ; शिवः + अर्च्यः = शिव + उ + अर्च्यः = शिवोऽर्च्यः, रामः + गच्छति = रामो गच्छति; but प्रातः (र) + अन्न = प्रातरन्न.

§ 50. Visarga preceded by अ and followed by a vowel or a soft consonant is dropped; it is also dropped when preceded by अ and followed by a vowel except अ; नराः + इह = नरा इह; देवाः + वन्द्याः = देवा वन्द्याः; नरः + आगच्छति = नर आगच्छति.

§ 51. Visarga preceded by a vowel except अ or आ and followed by a vowel or a soft consonant is changed to र्; हरिः + जयति = हरिर्जयति; भानुः + उदेति = भानुरुदेति. But the visarga of भोः is dropped before all vowels and soft consonants; भोः + अच्युत = भो अच्युत; भो गच्छ.

(a) The ऋ of अहन् not followed by a declensional termination is changed to र्; अहन् = अहर = अहः nom. sing.; अहरहः; when followed by पति the change is optional; अहर्षति or अहःपति the lord of the day; the sun.

§ 52. र् or ऋ followed by र् or ऋ respectively is dropped and the preceding अ, इ or उ, if short is made long; पुनर् + रमते = पुनारमते; हरिः + रम्यः = हरिर् रम्यः = हरी रम्यः.

§ 53. (a) The initial *क्* of roots, except that of *नट्* 10 conj., *नन्क्*, *नर्क्*, *नाथ्*, *नृत्* and a few others, is changed to *ण्* after a preposition containing *इ* e. g. परिणयति; but प्रनृत्याति &c.

(b) When the *इ* of *नह्* is changed to *ऋ* the *क्* is not changed to *ण्*; प्रनष्टः.

(c) The *क्* of the preposition नि is similarly changed to *ण्*; प्रणिपतति.

Exercises :—(a) Join according to Sandhi rules :—अग्नाविष्णु इज्येते इष्टो अस्यान् । कृद्विज् हरति । कः अन्यः पुनः ईश्वरात् शक्तः एतद्-कर्तुम् । तस्मिन् तरौ अनेके पक्षिणः निवसन्ति । आचार्यान् शिष्याः अभिवाहयन्ते । वृक्ष + छाया; वनात् चौरः आगतः । आसन् अन्नं कृषयः । गङ्गा कृषिम् ; समिध् हरणं ; संपद् लाभः ; अभि + सिञ्चति ; वि + स्मरणम्.

(b) Separate the words :—

दृङ्मनोहरः; पिता रक्ष; परिव्राड्भूतः; प्राङ्मुख; सञ्चय; रामायण; गवाक्ष; रम इह; रुगभिभूत; चिल्लय; मृच्छट्टया.

CHAPTER III.

SUBANTA OR DECLENSION.

§ 54. In the present chapter *Declension* or the inflection of nouns, substantive and adjective, will be considered.

§ 55. The crude form of a noun (any declinable word) not yet inflected is technically called a *Prātipadika* (प्रातिपदिक).

§ 56. A noun has three genders; a masculine gender (mas.), a feminine gender (fem.) and a neuter gender (neu.). No definite rules can be laid down for the determination of gender in Sanskrit which, therefore, must be learnt from the dictionary.

§ 57. There are three numbers:—Singular (sing.), dual (du.) and plural (pl.). The singular number denotes one, the dual two, and the plural three or more.

§ 58. There are eight cases in each number:—Nominative (Nom. or N.), Vocative (Voc. or V.), Accusative (Acc. or A.), Instrumental (Ins. or I.), Dative (Dat. or D.), Ablative (Ab.), Genitive (Gen. or G.), and Locative (Loc. or L.). These express nearly all relations between words in a sentence.

N. B.—These genders, numbers and cases will, for the sake of convenience, be denoted by their abbreviations enclosed into brackets after each.

§ 59. Sup (सुप्) is the technical term for a case termination in Sanskrit. Declension consists in adding the case terminations to the crude form or base.

§ 60. The following are the normal case terminations—

Mas. and Fem.				Neu.			
	Sing.	Dual	Plural		Sing.	Dual	Plural
N. V.	स्	औ	अस्	N. A.	म्	ई	इ
A.	अम्	”	”	V.	”	”	”
I.	आ	भ्याम्	भिस्	The rest like the mas.			
D.	ए	”	भ्यस्				
Ab.	अस्	”	”				
G.	”	ओस्	आम्				
L.	इ	”	ह				

§ 61. The Vocative is considered to be a different aspect of the Nom. and is identical with it in the dual and plural. It is therefore supposed to have no separate terminations of its own. In the sing. it sometimes coincides with the original stem, sometimes with the Nom.; at other times it differs from both.

DECLENSION OF NOUNS AND ADJECTIVES.

§ 62. Declension is, for the sake of convenience, divided into two classes:—

I. BASES ENDING IN VOWELS.

II. BASES ENDING IN CONSONANTS.

§ 63. The declension of Adjectives does not, in general, differ from that of substantives. It will not, therefore, be given here separately; the points of difference only will be noted. Adjectives take the gender, number and case of the substantives they qualify.

SECTION I.

1 BASES ENDING IN VOWELS.

*Note:—*The variations and modifications, which the general terminations, given above, undergo when applied to several of the vowel bases are so numerous that it has been thought advisable not to notice them here, as being tedious, but simply to give the forms and leave the students to find them out for themselves. Every word declined here should be considered a model and words alike in form should be declined similarly to it.

Nouns ending in अ *Mas.* and *Neu.*

§ 64. राम m. Rāma			ज्ञान n. knowledge.				
	Sing.	Dual	Plural		Sing.	Dual	Plural
N.	रामः	रामौ	रामाः	N.	ज्ञानम्	ज्ञाने	ज्ञानानि
V.	राम	”	”	V.	ज्ञान	”	”
A.	रामम्	”	रामान्	A.	ज्ञानम्	”	”
1.	रामेण	रामाभ्याम्	रामैः	The rest like राम			

D. रामाच्च रामाभ्याश्च रामेभ्यः

Ab. रामात् " "

G. रामस्य रामयोः रामाणाञ्च

L. रामे " रामेषु

Decline all other nouns ending in अ् mas. and neu. similarly.

Nouns ending in आ Mas. and Neu.

§ 65. गोपा *mas.* a cow-herd.

(a) Mas. nouns ending in अ् take the general terminations. The final अ् is dropped before a vowel termination beginning with the Acc. plu.

N. V.	गोपाः	गोपौ	गोपीः
A.	गोपाञ्च	"	गोपः
I.	गोपा	गोपाभ्याश्च	गोपानिः
D.	गोपे	"	गोपाभ्यः
Ab.	गोपः	"	"
G.	"	गोपीः	गोपाञ्च
L.	गोपि	"	गोपासु

Decline similarly विश्वपा the protector of the world, शंखध्वज a couch-shell-blower, सोमपा one who quaffs the soma-juice, धूम्रपा one who inhales smoke, बलदा strength-giver or Indra, and other compound nouns derived from roots ending in अ्.

§ 66. रमा *fem.* the goddess of wealth.

N.	रमा	रमे	रमाः
V.	रमे	"	"
A.	रमाञ्च	"	"

I.	रमया	रमाभ्याम्	रमाभिः
D.	रमायै	"	रमाभ्यः
Ab.	रमायाः	"	"
G.	"	रमयोः	रमाणाम्
L.	रमायाम्	"	रमासु

Decline all other fem. nouns in अ similarly.

§ 67. Irregular base:—The Voc. sing. of अम्बा, 'a mother' is अम्ब.

§ 68. Several adjectives in अ, follow the declension of pronouns, for which see the chap. on Pronouns.

Nouns ending in इ and उ mas. fem. and neu.

§ 69. हरि &c.—

हरि mas. Hari.

	Sing.	Dual	Plural
N.	हरिः	हरी	हरयः
V.	हरे	"	"
A.	हरिम्	"	हरीन्
I.	हरिणा	हरिभ्याम्	हरिभिः
D.	हरये	"	हरिभ्यः
Ab.	हरेः	"	"
G.	"	हर्योः	हरीणाम्
L.	हरौ	"	हरिषु

मति fem. intellect.

	Sing.	Dual	Plural
N.	मतिः	मती	मतयः
V.	मते	"	"
A.	मतिम्	"	मतीः

L.	मत्स्या	मत्सिभ्याम्	मातभिः
D.	मत्स्ये or मत्स्यै	"	मत्सिभ्यः
Ab.	मत्सेः or मत्स्याः	"	"
G.	मत्सेः or मत्स्याः	मत्स्योः	मत्सीनाम्
L.	मत्सौ or मत्स्याम्	"	मत्सिषु

गुरु mas. a preceptor.

N.	गुरुः	गुरु	गुरुवः
V.	गुरो	"	"
A.	गुरुम्	गुरु	गुरुम्
I.	गुरुणा	गुरुभ्याम्	गुरुभिः
D.	गुरुवे	"	गुरुभ्यः
Ab.	गुरोः	"	"
G.	"	गुरवोः	गुरुणाम्
L.	गुरौ	"	गुरुषु

धेनु fem. a cow.

N.	धेनुः	धेनु	धेनवः
V.	धेनौ	"	"
A.	धेनुम्	"	धेनुः
I.	धेन्वा	धेनुभ्याम्	धेनुभिः
D.	धेनवे, धेन्वै	"	धेनुभ्यः
Ab.	धेनोः, धेन्वाः	"	"
G.	" "	धेन्वोः	धेनूनाम्
L.	धेनौ, धेन्वाम्	"	धेनुषु

वारि neu. water.

N.	वारि	वारिणी	वारीणि
V.	वारे or वारि	"	"
A.	वारि	"	"

I.	वारिणा	वारिभ्याम्	वारिभिः
D.	वारिणे	"	वारिभ्यः
Ab.	वारिणः	"	"
G.	वारिणः	वारिणोः	वारिणाम्
L.	वारिणि	"	वारिषु

मधु neu. honey.

N.	मधु	मधुनी	मधूनि
V.	मधो or मधु	"	"
A.	मधु	"	"
I.	मधुना	मधुभ्याम्	मधुभिः
D.	मधुने	"	मधुभ्यः
Ab.	मधुनः	"	"
G.	"	मधुनोः	मधुनाम्
L.	मधुनि	"	मधुषु

§ 70. Adjectives ending in इ and उ when used with neuter nouns are optionally declined like mas. nouns in इ and उ in the Dat. Ab. Gen. and Loc. singulars and Gen. and Loc. duals; e. g. शुचि neu. white, pure; गुरु neu., heavy.—

शुचि neu.

N.	शुचि	शुचिनी	शुचीनि
V.	शुचि or शुचे	"	"
Ac.	शुचि	"	"
I.	शुचिना	शुचिभ्याम्	शुचिभिः
D.	शुचये or शुचिने	"	शुचिभ्यः
Ab.	शुचेः or शुचिनः	"	"
G.	" "	शुच्योः, शुचिनोः	शुचीनाम्
L.	शुचौ or शुचिनि	" "	शुचिषु

गुरु neu.

N.	गुरु	गुरुणी	गुरुणि
V.	गुरु, गुरो	"	"
Ac.	गुरु	"	"
I.	गुरुणा	गुरुभ्याम्	गुरुभिः
D.	गुरुवे, गुरुणे	"	गुरुभ्यः
Ab.	गुरोः, गुरुणः	"	"
G.	" "	गुरोः, गुरुणोः	गुरुणाम्
L.	गुरौ or गुरुणि	" "	गुरुषु

Decline all other nouns and adjectives ending in इ and उ mas. fem. and neu. similarly.

§ 71. Irregular bases :—

सखि mas. a friend.

N.	सखा	सखायौ	सखायः
V.	सखे	"	"
A.	सखायम्	"	सखीन्
I.	सख्या	सखिभ्याम्	सखिभिः
D.	सख्ये	"	सखिभ्यः
Ab.	संख्युः	"	"
G.	"	सख्योः	सखीनाम्
L.	सख्यौ	"	सखिषु

पति mas. a master.

N.	पतिः	पती	पतयः
V.	पते	"	पतयः
A.	पतिम्	"	पतीन्

I. पत्या	पतिभ्याम्	पतिभिः
D. पत्ये	"	पतिभ्यः
Ab. पत्युः	"	"
G. "	पत्योः	पतीनाम्
L. पत्यौ	"	पतिषु

§ 72. Compound nouns ending in पति such as भूपति &c. are declined like हरि regularly.

Words ending in ई and ऊ mas. and fem.

§ 73. नदी *f.* a river; वधू *f.* a woman, a bride.

नदी fem.

N. नदी	नद्यौ	नद्यः
V. नदि	"	"
A. नदीम्	"	नदीः
I. नद्या	नदीभ्याम्	नदीभिः
D. नद्ये	"	नदीभ्यः
Ab. नद्याः	"	"
G. "	नद्योः	नदीनाम्
L. नद्याम्	"	नदीषु

Decline all other fem. nouns in ई similarly.

(a) the words लक्ष्मी the goddess of wealth, तरि a boat, and तन्त्री a lute, do not drop the स् of the Nom. sing. *e. g.* लक्ष्मीः &c.

वधू fem.

N. वधूः	वध्वौ	वध्वः
V. वधु	"	"
A. वधूम्	"	वधूः

I.	वध्वा	वधूभ्याम्	वधूभिः
D.	वध्वै	"	वधूभ्यः
Ab.	वध्वाः	"	"
G.	"	वध्वोः	वधूनाम्
L.	वध्वाम्	"	वधूषु

Decline वध्वा a mother-in-law, वधू an army, कर्कन्धू the jujube tree, कफेल् a phlegmatic woman, यवागू rice gruel, चम्पू a class of compositions, and other feminine nouns in ऊ similarly.

§ 74. Mas. nouns ending in ई:—

वातं प्रमिमीते असौ वातप्रमी: 'an antelope as fleet as the wind'; fr. वात + प्रमा + ई Unadi IV. 1.—

N. V.	वातप्रमीः	वातप्रम्यौ	वातप्रम्वः
A.	वातप्रमीम्	"	वातप्रमीम्
I.	वातप्रम्या	वातप्रमीभ्याम्	वातप्रमीभिः
D.	वातप्रम्ये	"	वातप्रमीभ्यः
Ab.	वातप्रम्याः	"	"
G.	"	वातप्रम्योः	वातप्रम्याम्
L.	वातप्रमी	"	वातप्रमीषु

Decline (यान्ति अनेन इति) यवी a way or a horse, (पाति लोक इति) पपी the sun, &c. similarly.

Root nouns ending ई or ऊ mas. fem. neu.

§ 75. Rules of Sandhi—(a) The ending इ or उ, short or long of nouns derived from roots with the affix क्तिप् (o) and of भू is changed to इय् or उय् before the vowel terminations; the fem. nouns of this description are optionally declined like नदी in the Dat. Ab. Gen. and Loc. singulars and the Gen. plu.

(b) But if the ending इ or उ of a many-voweled noun having a root at the end be not preceded by a radical conjunct consonant

or the root noun has a preposition termed *गति* (i. e. as added to the root) or a word governed by the root preceding it, it is changed to *य्* or *व्*, except in the case of *सुधि* and nouns ending in *भू*.

धी fem.			भू fem.		
N.	धीः	धियो धियः	N.	भूः	भुवो भुवः
V.	"	" "	V.	"	" "
A.	धियम्	" "	A.	भुवम्	" "
I.	धिया	धीभ्याम् धीभिः	I.	भुवा	भुविभ्याम् भुविभिः
D.	धिये-ये	" धीभ्यः	D.	भुवे-वे	" भुविभ्यः
Ab.	धियः-याः	" "	Ab.	भुवः-याः	" "
G.	"	धियोः { धियाम् धीनाम्	G.	"	भूयोः { भुवाम् भूनाम्
L.	धियि-याम्	" धीषु	L.	भुवि-याम्	" भूषु

Decline similarly *ही*, *त्री*, *सुधी*, *सुत्री*, *भू*, *सुभू* &c.

प्रधी mas. (*प्रधुः प्रधयति*).

N.	V.	प्रधीः	प्रधुः	प्रधयः
A.	प्रधम्	प्रधो	प्रधो	प्रधयः
I.	प्रध्या	प्रधीभ्याम्	प्रधीभिः	प्रधीभिः
D.	प्रध्ये	"	प्रधीभ्यः	प्रधीभ्यः
Ab.	प्रधयः	"	"	"
G.	"	प्रधयोः	प्रध्याम्	प्रध्याम्
L.	प्रधिय	"	प्रधीषु	प्रधीषु

Decline similarly *ग्रामणी*, *सेनानी* &c. mas. and fem.; the Loc. sing. of nouns ending in *नी* is made up by adding *आम्*; e. g. *ग्रामण्याम्*, *सेनान्याम्* &c.

Decline similarly *पुनर्भू*, *वर्षाभू*, &c. mas. and fem.

प्रधि neu. like वारि.

खलपु neu. like मधु

N. A. प्रधि प्रधिनी प्रधीनि

N. A. खलपु खलपुनी खलपूनि

V. प्रधि-धे " "

V. खलपो " "

I. प्रध्या-धिना &c. optionally like the mas. before the vowel terminations.

I. खलप्वा-पुना &c. optionally like the mas. before vowel terminations.

प्रधी fem.

(प्रकृष्टा धीः fem. प्रकृष्टा धीर्यस्याः fem.)

Voc. sing., Dat. Ab. Gen. and Loc. sing., Gen. plu. like नदी the rest like प्रधी mas.; e. g.

N. प्रधीः	प्रधौ	प्रध्वः
V. प्रधि	"	"
A. प्रध्वम्	"	"
I. प्रध्या	प्रधीभ्याम्	प्रधीभिः
D. प्रध्वै	"	प्रधीभ्यः
Ab. प्रध्याः	"	"
G. "	प्रध्वोः	प्रधीनाम्
L. प्रध्याम्	"	प्रधीषु

सुधी (सुष्ठु ध्यायति) mas.

N. V. सुधीः	सुधियौ	सुधिवः
A. सुधिवम्	"	"
I. सुधिया	सुधीभ्याम्	सुधीभिः
D. सुधिये	"	सुधीभ्यः
Ab. सुधिवः	"	"
G. "	सुधियोः	सुधियाम्
L. सुधिवि	"	सुधीषु

सुधि neu. like वारि.

N. A. सुधि	सुधिनी	सुधीनि
V. सुधि-धे	"	"

I. सुधिया-सुधिना, &c. optionally like the mas. before the vowel terminations; Gen. Dual सुधियोः-नोः.

स्वयंभू *m.* self-existent.

N. V.	स्वयंभूः	स्वयंभुवौ	स्वयंभुवः
A.	स्वयंभुवम्	"	"
I.	स्वयंभुवा	स्वयंभूभ्याम्	स्वयंभूभिः
D.	स्वयंभुवे	"	स्वयंभूभ्यः
Ab.	स्वयंभुवः	"	"
G.	"	स्वयंभुवोः	स्वयंभुवान्
L.	स्वयंभुवि	"	स्वयंभुषु

वर्षाभू *fem.*

N. V.	वर्षाभूः	वर्षाभवौ	वर्षाभवः
A.	वर्षाभुवम्	"	"
I.	वर्षाभुवा	वर्षाभूभ्याम्	वर्षाभूभिः
D.	वर्षाभुवे	"	वर्षाभूभ्यः
Ab.	वर्षाभुवः	"	"
G.	"	वर्षाभवोः	वर्षाभूषान्
L.	वर्षाभुवि	"	वर्षाभूषु

Decline similarly प्रसू, वीरसू, पुनर्भू a widow remarried, &c.

स्त्री *fem.* a woman.

N. V.	स्त्री	स्त्रियौ	स्त्रियः	D. स्त्रियै	स्त्रीभ्याम्	स्त्रीभ्यः
A.	स्त्री	"	"	Ab. स्त्रियाः	"	"
I.	स्त्रियम्-स्त्रीम्	"	" स्त्रीः	G. स्त्रियाः	स्त्रियोः	स्त्रीणाम्
D.	स्त्रिया	स्त्रीभ्याम्	स्त्रीभिः	L. स्त्रियाम्	"	स्त्रीषु

§ 76. Mas. words ending in ऊ not derived from roots; e. g.
 ३३ the name of a Gandharva.

N. V.	इहः	इहौ	इहः
A.	इहम्	"	इहम्
I.	इहा	इह-भ्याम्	इहभिः
D.	इहे	"	इह-भ्यः
Ab.	इहः	"	"
G.	"	इहोः	इहाम्
L.	इहि	"	इह्यु

Nouns ending in ऋ mas. fem. and neu.

§ 77. Nouns derived from roots with the affix त् (तृच् and तृ Pān. III. 1 133 and 2. 135.), such as कर्तृ a maker, &c. and the words स्वस्त् f., नस्त्, नेष्ट् स्वष्ट् क्षत्, होत्, पोत्, and प्रशास्त् as also उद्गात् change their ऋ to आ in the Nom. sing. and to आर् in the Nom. dual and pl. and Acc. sing. and dual.

धातृ mas. the creator.

N.	धाता	धातारौ	धातारः
V.	धातः-र्	"	"
A.	धातारम्	"	धातृन्
I.	धात्रा	धातृ-भ्याम्	धातृभिः
D.	धात्रे	"	धातृभ्यः
Ab.	धातुः	"	"
G.	"	धात्रोः	धातृणाम्
L.	धातरि	धात्रोः	धातृषु

Decline similarly कर्तृ, नेष्ट्, नस्त्, शास्त्, उद्गात् &c.

धातृ neu.

N.	धातृ	धातृणी	धातृणि
V.	धातः-र्	"	"
A.	धातृ	"	"

I. धात्रा-दृणा	धातृ-भाव	धातृभिः
D. धात्रे-दृणे	„	धातृभ्यः
Ab. धातुः-दृणः	„	„
G. „ „	धातॄः-दृणोः	धातॄणाम्
L. धातरि-दृणि	„ „	धातॄषु

Decline similarly कर्तृ, नेतृ, ज्ञातृ &c.

स्वसृ and other fem. nouns should be declined like धातृ except in the Acc. plu. which is formed by adding सू before which the कृ is lengthened; e. g. स्वसूः.

§ 78. Nouns expressive of relationship like पितृ m. a father, मातृ f. a mother, देवृ m, 'a husband's brother' &c. with the exception of नप्तृ a grandson, भर्तृ a husband, and स्वसृ a sister, as also the words संस्तृ one who praises (Un. II. 92) नृ a man (Un. II. 98) and सव्येष्टृ a charioteer, change their कृ to अर् in the Nom. sing. and to अर् in the N. dual and plural and Acc. sing. and dual; e. g.

N. पिता	पितरौ	पितरः	N. माता	मातरौ	मातरः
V. पितः-र्	„	„	V. मातः-र्	„	„
A. पितरम्	„	पितॄन्	A. मातरम्	„	मातॄन्

Decline similarly भ्रातृ a brother, जामातृ a son-in-law, देवृ, संस्तृ, सव्येष्टृ and नृ. The Gen. plu. of नृ is नृणाम् or नृणाम्.

Decline similarly द्यातृ a husband's brother's wife, दुहितृ a daughter, and ननन्दृ or ननान्दृ.

§ 79. The word क्रोष्टृ a jackal, is declined like a word ending in कृ necessarily in the first five inflections and optionally before the vowel terminations beginning with the Ins. sing. except that of the Gen. plu; the voc. sing. is क्रोष्टो; e. g.

N. क्रोष्टा	क्रोष्टरौ	क्रोष्टरः
V. क्रोष्टो	„	„
A. क्रोष्टरम्	क्रोष्टॄन्	क्रोष्टॄन्

I. क्रोष्ट्रा-ष्टुना	क्रोष्टु-भ्याम्	क्रोष्टुभिः
D. क्रोष्ट्रे-ष्टवे	"	क्रोष्टु-भ्यः
Ab. क्रोष्टुः-क्रोष्टोः	"	"
G. " "	क्रोष्ट्रोः-ष्ट्रोः	क्रोष्टूनाम्
L. क्रोष्टरि, क्रोष्टौ	" "	क्रोष्टुषु.

(a) क्रोष्टु becomes क्रोष्ट्र in the fem. also (by लिट्वा च Pān. VII. 1. 96.) which with the fem. term. ई becomes क्रोष्ट्री and is declined like नदी.

Words ending in ए and ऐ.

§ 80. Here simply the terminations should be added and *sandhi* rules observed.

से (सह इना कामेन वर्ततेऽसौ). रै m. f. wealth.

N. सेः	सयौ	सयः	N. V. राः	रायौ	रायः
V. से	"	"	A. रायम्	"	"
A. सयम्	"	"	I. राया	राभ्याम्	राभिः
I. सया	सेभ्याम्	सेभिः	D. राये	"	राभ्यः
D. सये	"	सेभ्यः	Ab. रायः	"	"
Ab. सयः	"	"	G. " रायोः	रायाम्	
G. " सयोः	सयाम्		L. रायि	"	राह्य
L. सयि	"	सेषु			

The neu. प्ररै (प्रकृष्टा रा यस्य सत्) changed to प्ररि should be declined like वारि except before the consonantal terminations, when it should be declined like रै m. f.

Words ending in ओ and औ.

§ 81. Vrddhi (औ) is substituted for ओ of words ending in ओ in the first five inflections except the Acc. sing; आ is substituted for ओ in the Acc. sing, and plural. Nouns ending in ओ are regularly declined.

गो mas. fem.

a bull or a cow.

N. & V.	गौः	गावौ	गावः
A.	गाम्	”	गाः
I.	गवा	गोभ्याम्	गोभिः
D.	गवे	”	गोभ्यः
Ab.	गोः	”	”
G.	”	गवोः	गवाम्
L.	गवि	”	गोषु

ग्लौ mas.

the moon.

N. & V.	ग्लौः	ग्लावौ	ग्लावः
A.	ग्लावम्	”	”
I.	ग्लावा	ग्लौभ्याम्	ग्लौभिः
D.	ग्लावे	”	ग्लौभ्यः
Ab.	ग्लावः	”	”
G.	”	ग्लावोः	ग्लावाम्
L.	ग्लावि	”	ग्लौषु

Decline similarly द्यौ fem.

Decline similarly नौ f. a boat, a ship. The neu. सुनौ (सुष्टु नौः यस्मिन्) changed to सुनु should be declined like मधु.

SECTION II.

BASES ENDING IN CONSONANTS.

§ 82. Bases ending in any of the first four letters of a class, and in ण, र, ल, झ, ष, स्, and ह. The declension of these bases consists, for the most part, in adding the general case terminations and observing the rules of *sandhi*.

§ 83. Bases ending र, ल, and ण—

§ 84. (a) After final ल, the सु of the loc. pl. is changed to षु
(b) ट् (optionally changeable to ट्) may optionally be inserted between ण and सु E. g. कमल्यु loc. pl. of कमल; सुगण्ड-ण्ड्यु-ण्ड्यु loc. pl. of सुगण one who counts well.

s. s. G. 3.

§ 85. Bases ending in क्, ख्, ग्, घ्, ट्, ठ्, ड्, ढ्, त्, थ्, द्, ध्, and प्, फ्, ब्, भ्—

§ 86. (a) As a general rule the स् of the nom. singular is dropped after a consonant. If there be a conjunct consonant at the end of a word the first consonant only is retained, except when र् forms the first member; as रुक्-र्ग.

(b) The final letter is changed to the first or third of its class when followed by nothing, to the third when followed by a soft consonant and to the first when followed by a hard consonant and remains unchanged before a vowel termination.

(c) न् is prefixed to the final before the इ of the Nom. and Acc. plural in the case of neuter nouns ending in a consonant except a nasal or a semi-vowel; but not in the case of a noun derived from the frequentative base.

§ 87. Paradigms :—

समिध् f. a holy stick.

N, & V.	समिद्*	समिधी	समिधः	Ab.	समिधः	समिद्भ्याम्	समिद्भ्यः
A.	समिधम्	„	„	G.	„	समिधोः	समिधाद्
I.	समिधा	समिद्भ्याम्	समिद्भिः	L.	समिधि	„	समिद्भु
D.	समिधे	„	समिद्भ्यः				

Neu. सुसमिध् (शोभनाः समिधः वस्मिन्)

N. V. A. सुसमिद् सुसमिधी सुसमिद्भिः

The rest like, समिध्.

* Or-द; the third letter should always be supposed to be understood.

Decline similarly. भूभृत्, मरुत्, सरित्, हरित्, विश्वजित्, अभिमय्, तमोनुद्, वृषद्, शरद्, सुयुध्, क्षुध्, ककुभ् &c; *e. g.*—

Nom. sing.	Nom. dual.	I. dual.	Loc. plu.
भूभृत्	भूभृत्-व्	भूभृतौ	भूभृत्स्थ
अभिमय्	अभिमय्-व्	अभिमयौ	अभिमयस्थ
तमोनुद्	तमोनुद्-व्	तमोनुदौ	तमोनुद्स्थ

Neu.

N. V. A.

हरित् हरिती हरिन्ति
सुयुत् सुयुथी सुयुन्धि

N. V. A.

अभिमय् अभिमयी अभिमयि
तमोनुद् तमोनुदी तमोनुन्दि

The rest like the mas.

§ 88. Bases ending in च्, छ्, ज्, or झ् and झ्, ष्, ह्.

§ 89. (a) च् or ज् is changed to क् when followed by a hard consonant or by nothing, and to ग् when followed by a soft consonant.

(b) The ending झ् or छ् of root nouns and the final of ब्रह्म, अस्त्र्, क्षत्र्, मृज्, यज्, and भाज् are changed to क् when followed by any consonant except a nasal or a semi-vowel or by nothing; the क् is changed to ट् or ड् when at the end of a word, and to ङ् when followed by a soft consonant. The ज् of परिव्राज् is similarly changed to ट् or ड्.

(c) But the झ् of the root nouns विह्, वृह्, स्पृह्, and मृह् is changed to क् as also the ष् of हृष् 'a bold or impudent man' and the झ् of such words as विपद् &c. The ज् of ऋत्विज् is changed to क्.

(d) त् may optionally be inserted between ट् and the Loc. pl. term. सु.

(e) Before vowel terminations the final ह् may optionally be changed to ह्र.

§ 90. (a) ह् is changed to ह्र when at the end of a *pada* or when followed by a consonant except a nasal or a semi-vowel. (b) In the case of roots beginning with ह् it is changed to ह्र under the same circumstances; (c) when forming part of the roots हुह्, सुह्, स्तुह् and लिह् it is optionally changed to ह्र i. e. to ह्र or ह्र; (d) and in the case of the root नह् it is changed to ह्र under the above-mentioned circumstances.

§ 91. When a mono-syllabic root (or root noun) begins with क्, ग्, or द् and ends with घ्, ङ्, ध्, भ् or ह्, the क्, ग्, or द्, is respectively changed to भ्, घ्, ध्, before स् or ण् or when followed by nothing or when the final soft aspirate is changed to an unaspirate letter.

§ 92. Paradigms—वाच् *f.* speech, राज् shining, सुह् becoming faint &c.

वाच्			राज्		
N. V.	वाक्	वाचो वाचः	N. V.	राट्-ङ्	राजो राजः
A.	वाचम्	”	A.	राजम्	”
I.	वाचा	वाग्भ्याम् वाग्भिः	I.	राजा	राड्भ्याम् राड्भिः
D.	वाचे	” वाग्भ्यः	D.	राजे	” राड्भ्यः
Ab.	वाचः	”	Ab.	राजः	”
G.	वाचः	वाचोः वाचांस्	G.	”	राजोः राजांस्
L.	वाचि	” वाक्षु	L.	राजि	राजोः राट्सु

Decline similarly पयोमुच्, ऋत्विज्, भिषज्, रुज्, सज्, सुयुज्, विश् वृश् and words ending in वृश् and in च् and ज्.

Decline similarly विश्वसृज्, सभ्राज्, परिव्राज्, हवेज्, विभ्राज्, विश्, त्विष्, द्विष्, सुष्, प्रावृष्, लिह् and root nouns ending in छ्, झ्, ष्, and ह्.

E. g.

	N. sing.	N. dual.	I. dual.	Loc. plu.
पयोसुक्	पयोसुक	पयोसुचौ	पयोसुग्भ्याम्	पयोसुक्षु
मिषञ्	मिषक्	मिषजौ	मिषग्भ्याम्	मिषक्षु
सञ्	सक्	सजौ	सग्भ्याम्	सक्षु
वृश् f.	वृक्	वृशौ	वृग्भ्याम्	वृक्षु
	&c.		&c.	&c.
विश्वसृज्	विश्वसृद्	विश्वसृजौ	विश्वसृङ्भ्याम्	विश्वसृक्षु or दृक्षु
देवेण्	देवेद्	देवेजौ	देवेङ्भ्याम्	देवेक्षु "
विद्	विद्	विद्यौ	विद्भ्याम्	विद्वक्षु "
त्विष्	त्विद्	त्विष्यौ	त्विङ्भ्याम्	त्विद्वक्षु "
लिह्	लिद्	लिह्यौ	लिङ्भ्याम्	लिट्वक्षु "

सुह् mas.

N.	सुकृ-ग्, सुदृ-ङ्	सुहौ	सुहः
A.	सुहम्	"	"
I.	सुहा	सुग्भ्याम्, सुङ्भ्याम्	सुग्भिः; सुङ्भिः
D.	सुहे	"	सुग्भ्यः; सुङ्भ्यः
Ab.	सुहः	"	"
G.	"	सुहोः	सुहाय
L.	सुहि	"	सुक्षु or सुदृक्षु or दृक्षु

Decline similarly स्निह्, स्नुह्, रिह्, वृह् &c.; s. g.—

	N. sing.	N. dual.	In. dual.	Loc. plu.
स्निह्	स्निकृ-द्	स्निहौ	स्निग्भ्याम्-ङ्भ्याम्	स्निक्षु-दृक्षु or दृक्षु
स्नुह्	स्नुकृ-द्	स्नुहौ	स्नुग्भ्याम्-स्नुङ्भ्याम्	स्नुक्षु-दृक्षु or "
वृह्	वृकृ-द्	वृहौ	वृग्भ्याम्-ङ्भ्याम्	वृक्षु-दृक्षु or "
वृह्	वृक्	वृहौ	वृग्भ्याम्	वृक्षु
वृध्	वृत्	वृधौ	वृद्भ्याम्	वृक्षु

Neu.

The neu. forms of these have no peculiarities other than those mentioned above; *e. g.*

N. V. A.

सत्यवाक्	सत्यवाची	सत्यवाञ्चि	भुव	बुधी	बुद्धि
लिद्	लिही	लिहि		प्राञ्छी	प्राञ्छि
विश्वसद्	विश्वसजी	विश्वसञ्जि		or	or
			प्राद्	प्राक्षी	प्राक्षि

The remaining forms like those of the mas. or fem.

IRREGULAR BASES.

§ 93. (1) The स of तुरासाद् 'Indra' is changed to ष before the consonantal terminations; *e. g.*

N. V. तुराषाद् तुरासाहौ तुरासाहः I. तुरासाहा तुराषाङ्भ्याम् तुराषाङ्भिः
A. तुरासाहम् " " L. तुरासाहि तुरासाहोः तुराषाद्सु-दृष्ट

§ 94. The वा of root nouns ending in वाह् is changed to ऊ before the vowel terminations beginning with the Acc. plu.; *e. g.* विश्ववाह् m. the sustainer of the universe, a lord:—

N. V.	विश्ववाद्-ङ्	विश्ववाहौ	विश्ववाहः
A.	विश्ववाहम्	"	विश्वौहः
I.	विश्वौहा	विश्ववाङ्भ्याम्	विश्ववाङ्भिः
D.	विश्वौहे	"	विश्ववाङ्भ्यः
Ab.	विश्वौहः	"	"
G.	"	विश्वौहोः	विश्वौहाम्
L.	विश्वौहि	"	विश्ववाद्सु-दृष्ट

Decline similarly हव्यवाह, भारवाह, भूवाह, श्वेतवाह, &c. The Acc. plu., Inst. sing. &c. of भूवाह, are भूहः, भूहा &c.

§ 95. The ह् of उपानह् f. 'a shoe' is changed to स् before स् and to ह् before the भ् of a termination; e. g. Nom. उपानत्, उपानहौ, उपानहः; Ins. sing. and dual उपानहा, उपानहभ्याम्; Loc. उपानहि उपानहोः, उपानहसु.

§ 96

अनडुह् m. an ox.

N.	अनडात्	अनडाहौ	अनडाहः
V.	अनडुत्	"	"
A.	अनडाहम्	"	अनडुहः
I.	अनडुहा	अनडुहभ्याम्	अनडुहिः
D.	अनडुहे	"	अनडुहभ्यः
Ab.	अनडुहः	"	"
G.	"	अनडुहोः	अनडुहाम्
L.	अनडुहि	"	अनडुहसु

स्वनडुह् n. (शोभनः अनडुहान् यस्मिन्)

N. V. A. स्वनडुत् स्वनडुही स्वनडांहि

The rest like अनडुह् mas.

Bases derived from the root अञ्च् to go, to worship.

§ 97. Nouns derived from the root अञ्च् 'to go' by means of such affixes as क्तिन्, क्तिप् &c. such as प्राञ्च् (प्रा-अञ्च्) eastern, प्रत्यञ्च् (प्रति-अञ्च्) western, सभ्रयङ् (सह-अञ्च्) a companion, तिर्यञ्च् (तिरस्-अञ्च्) going away, सम्यञ्च् (सम्-अञ्च्) going with or well, विष्वञ्च् (विष्वक्-अञ्च्) all-pervading, उदञ्च् northern, अन्यञ्च् following, &c.—

(n) In the Nom. sing. अञ्च् becomes अङ्. The nasal of अञ्च् is dropped before all terminations beginning with the Acc. plu, and the preceding semi-vowel is changed to its corresponding long vowel before the vowel terminations after which अ is dropped. When अञ्च् is not preceded by a semi-vowel its अ is changed to ई if not preceded by a long vowel ; otherwise it remains unchanged. तिर्यञ्च् becomes तिरश्च् under similar circumstances. In other respects these words are declined like words ending in च्.

प्राञ्च् mas.

N. V.	प्राङ्	प्राञ्चौ	प्राञ्चः
A.	प्राञ्चम्	प्राञ्चौ	प्राचः
I.	प्राचा	प्राग्भ्याम्	प्राग्भिः
D.	प्राचे	प्राग्भ्याम्	प्राग्भ्यः
Ab.	प्राचः	"	"
G.	"	प्राचोः	प्राचान्
L.	प्राचि	"	प्राक्षु

प्रत्यञ्च् mas.

N. V.	प्रत्यङ्	प्रत्यञ्चौ	प्रत्यञ्चः
A.	प्रत्यञ्चम्	"	प्रतीचः
I.	प्रतीचा	प्रत्यग्भ्याम्	प्रत्यग्भिः
D.	प्रतीचे	"	प्रत्यग्भ्यः
Ab.	प्रतीचः	"	"
G.	"	प्रतीचोः	प्रतीचान्
L.	प्रतीचि	"	प्रत्यक्षु

तिर्यञ्च् mas.

N. V.	तिर्यङ्	तिर्यञ्चौ	तिर्यञ्चः
A.	तिर्यञ्चम्	"	तिरश्चः

I.	तिरश्चा	तिर्यग्भ्याम्	तिर्यग्भिः
L.	तिरश्चि	तिर्यश्चोः	तिर्यक्षु

The forms of the rest should be similarly made up; e. g.

N. sing.	N. plu.	A. plu.	Inst. dual	Loc. plu.
सद्यङ्	सद्यश्चः	सद्भीचः	सद्यग्भ्याम्	सद्यक्षु
सम्यङ्	सम्यश्चः	समीचः	सम्यग्भ्याम्	सम्यक्षु
विष्वङ्	विष्वश्चः	विषूचः	विष्वग्भ्याम्	विष्वक्षु
देवद्वङ्	देवद्वश्चः	देवद्वीचः	देवद्वग्भ्याम्	देवद्वक्षु
उदङ्	उदश्चः	उदीचः	उदग्भ्याम्	उदक्षु
अन्वङ्	अन्वश्चः	अनूचः	अन्वग्भ्याम्	अन्वक्षु

Neu.

The neu. forms should be similarly made up.

N. V. A.	प्राक्	प्राची	प्राश्चि
	प्रत्यक्	प्रतीची	प्रत्यश्चि
	तिर्यक्	तिर्यची	तिर्यश्चि
	सद्यक्	सद्भीची	सद्यश्चि
	सम्यक्	समीची	सम्यश्चि
	विष्वक्	विषूची	विष्वश्चि
	देवद्वक्	देवद्वीची	देवद्वश्चि
	उदक्	उदीची	उदश्चि
	अन्वक्	अनूची	अन्वश्चि

The rest like the mas.

(b) When अश्च means 'to worship' or 'honour', the nasal of अङ्च is dot dropped and these words are regularly declined. They drop their final च् only before the consonantal terminations; e. g.

-प्राङ्च Mas.

N. V.	प्राङ्	प्राञ्चो	प्राञ्चः

A.	प्राश्चम्	"	प्राश्चः
I.	प्राश्चा	प्राङ्भ्याम्	प्राङ्भिः
D.	प्राश्चे	"	प्राङ्भ्यः
&c. &c.			
L.	प्राश्चि	प्राश्चोः	प्राङ्षु or प्राङ्क्षु
तिर्यञ्च् mas.			
N. V.	तिर्यङ्	तिर्यञ्चौ	तिर्यञ्चः
A.	तिर्यञ्चम्	"	"
I.	तिर्यञ्चा	तिर्यङ्भ्याम्	तिर्यङ्भिः
&c &c.			
L.	तिर्यञ्चि	तिर्यञ्चोः	तिर्यङ्षु or तिर्यङ्क्षु

The rest should be similarly declined.

Neu.

N. V. A. तिर्यङ् तिर्यञ्चौ तिर्यञ्चि

Bases ending in सूः—

§ 98. The penultimate अ of nouns ending in सू is lengthened in the Nom. sing. if it does not belong to root nouns.

चन्द्रमसू the moon.

N.	चन्द्रमाः	चन्द्रमसौ	चन्द्रमसः
V.	चन्द्रमः	"	"
A.	चन्द्रमसम्	चन्द्रमसौ	"
I.	चन्द्रमसा	चन्द्रमोभ्याम्	चन्द्रमोभिः
D.	चन्द्रमसे	"	चन्द्रमोभ्यः
Ab	चन्द्रमसः	"	"
G.	"	चन्द्रमसोः	चन्द्रमसास्
L.	चन्द्रमसि	"	चन्द्रमसु स्तु

Decline similarly वेधस् the god Brahmá, सुमनस् good-minded, दुर्मनस् ill-minded, उन्मनस् anxious-hearted &c.

मनस् neu. the mind.

N. V. A. मनः मनसी मनांसि

Decline similarly पयस् milk, वयस् age, अवस् protection, fame &c., अयस् good, सरस्, वचस्, &c.

(a) Nouns in इस्, उस्, or औस् such as उदरिस् flaring upwards, अचक्षुस् blind, दीर्घायुस् long-living, होस् an arm &c. are similarly declined; e. g.

	N. sing.	N. dual	I. sing.	Inst. dual.	Loc. plu.
उदरिस्	उदरिः	उदरिषौ	उदरिषा	उदरिभ्याम्	उदरिष्पुःषु
अचक्षुस्	अचक्षुः	अचक्षुषौ	अचक्षुषा	अचक्षुभ्याम्	अचक्षुष्पुःषु
दीर्घायुस्	दीर्घायुः	दीर्घायुषौ	दीर्घायुषा	दीर्घायुभ्याम्	दीर्घायुष्पुःषु
होस्	होः	होषौ	होषा	होभ्याम्	होष्पुःषु

Neu.

N. V. A.	{	उदरिः	उदरिषी	उदरिषि
		अचक्षुः	अचक्षुषी	अचक्षुषि
		होः	होषी	होषि

Decline similarly ज्योतिस् lustre, हविस् an oblation, चक्षुस् the eye, धनुस् a bow &c.

सुवस् (सुष्ठु वस्ते) one who wears a garment well.

Mas.

Neu.

N. सुवः सुवसी सुवसः
The rest like चन्द्रमस्

N. V. A. सुवः सुवसी सुवसि
The rest like मनस्

Decline similarly पिण्डमस्, पिण्डगलस् &c.

§ 99. The Nom. sing. of अनेहस् time, पुरुषस् name of Indra and उद्यनस् name of Śukrāchārya, is अनेहा, पुरुषा and उद्यना respectively; the Voc. sing. of उद्यनस् is उद्यन, उद्यन् and उद्यन्ः; the other forms are regular.

§ 100. Feminine nouns in स् simply add the terminations
भास् f. splendour.

N.	भाः	भासौ	भासः
I.	भासा	भाभ्याम्	भाभिः
L.	भासि	भासोः	भासुः

§ 101. पुम्स् m. a. man.

N.	पुमान्	पुमांसौ	पुमांसः
V.	पुमन्	"	"
A.	पुमांसश्	पुमांसौ	पुंसः
I.	पुंसा	पुंभ्याम्	पुंभिः
D.	पुंसे	"	पुंभ्यः
Ab.	पुंसः	"	"
G.	"	पुंसोः	पुंसाम्
L.	पुंसि	"	पुंसु

Neu.

सुपुम्स् (शोभनाः पुमांसः यस्मिन्).

N. V. A.	सुपुम्	सुपुंसी	सुपुमांसि

The rest like the mas.

§ 102. The penultimate इ or उ of the words पिपठिष् wishing to read, सजुष् m. f. a companion, चिकीर्षिष् wishing to do, सुपिस् one

stepping well, भाशिष् f. a blessing, सुतुस् cutting well, and also of गिर speech, धुर a yoke, पुर a town, all fem. is lengthened before consonantal terminations; their final is changed to *visarga* in the Nom. Sing. e. g. पिपटिष्—

N. V.	पिपटीः	पिपटिषौ	पिपटिषः
A.	पिपटिषम्	पिपटिषौ	पिपटिषः
I.	पिपटिषा	पिपटीभ्याम्	पिपटीभिः
D.	पिपटिषे	पिपटीभ्याम्	पिपटीभ्यः
L.	पिपटिषि	पिपटिषोः	पिपटीष्णुः-ः

The remaining forms should be similarly made up by adding the terminations. सजुष् and the following words should be similarly declined.

	N. sing.	N. dual.	I. sing.	I. dual.	Loc. plu.
सजुष् f.	सजूः	सजुषौ	सजुषा	सजूभ्याम्	सजूष्णुः-ः
चिकीर्ष्	चिकीः	चिकीषौ	चिकीषा	चिकीभ्याम्	चिकीर्षु
सुपिस्	सुपीः	सुपिसौ	सुपिसा	सुपीभ्याम्	सुपीष्णुः-ः
आशिस् f.	आशीः	आशिषौ	आशिषा	आशीभ्याम्	आशीष्णुः-ः
सुतुस्	सुतूः	सुतुसौ	सुतुसा	सुतूभ्याम्	सुतूष्णुः-ः
गिर f.	गीः	गिरौ	गिरा	गीभ्याम्	गीर्षु
धुर f.	धूः	धुरौ	धुरा	धूभ्याम्	धूर्षु
पुर f.	पूः	पुरौ	पुरा	पूभ्याम्	पूर्षु

Nouns ending in अत्, मत्, and वत्:—

§ 103. अ is lengthened in the Nom. sing., and न् is inserted between अ and the final त् in the first five inflections; the final त् is dropped in the Nom. sing.; the अ of महत् is lengthened before this न् except in the Voc. sing.

धीमत् mas. talented.

N.	धीमान्	धीमन्तौ	धीमन्तः
V.	धीमन्	"	"
A.	धीमन्तम्	"	धीमतः
I.	धीमता	धीमङ्ग्याम्	धीमङ्गिः
D.	धीमते	"	धीमङ्ग्यः
Ab.	धीमतः	"	"
G.	"	धीमतोः	धीमताम्
L.	धीमति	"	धीमन्ते

Neu.

N. V. A. धीमत् धीमती धीमन्ति

The rest like the mas.

Decline similarly विद्यावत्, श्रीमत्, बुद्धिमत्, भगवत्, भवत्, pron. यावत्, तावत्, एसावत्, किवत्, इवत् &c.

महत् mas. great.

N.	महान्	महान्तौ	महान्तः
V.	महन्	"	"
A.	महान्तम्	महान्तौ	महतः

The rest like धीमत्.

Neu.

N. V. A. महत् महती महन्ति. The rest like the mas.

§ 104. Participial bases ending in अत्:—

(b) The declension of these does not differ from that of nouns in मह् except in the Nom. sing. mas. in which the अ of अत् is not lengthened. In the case of the dual of the Nom. Voc. and

the Acc. neu., *ञ्* is inserted before the final *त्* necessarily in the case of the present participles of the roots of the 1st, 4th, and 10th classes, and of causal, desiderative and nominal verbs, optionally in the case of those of the 6th class, of roots ending in *अ* of the 2nd class, and of those of the Fut. Par. in *स्यत्* or *स्यत्*, and not at all in the case of the remaining participles of the present tense.

भवत् being.

N. V. भवन् भवन्तौ भवन्तः
A. भवन्तम् „ भवतः
The rest like धीमत्

अवत् eating

N. V. अवन् अवन्तौ अवन्तः
A. अवन्तम् „ अवतः
The rest like धीमत्

Decline all other participles of the Present and Fu. Par. in the *mas.* similarly.

N. V. A. *Neu.*

भवत्— भवत्	भवन्ती	भवन्ति
अवत्— अवत्	अवती	अवन्ति
यात्— यात्	याती-न्ती	यान्ति
हास्यत्— हास्यत्	हास्यती-न्ती	हास्यन्ति
तुहत्— तुहत्	तुहती-न्ती	तुहन्ति

The rest like
the *mas.*

Decline पचत्, दीप्यत्, चोरयत्, चिकीर्षत्, बुबोधिषत्, पुत्रीयत्, &c. like भवत्; करिष्यत् &c. like तुहत्; सुन्वत्, तन्वत्, रुन्वत्, क्रीणत्, &c. like अवत्.

N. B. The *fem.* of these ends in *ई* (before which *ञ्* is inserted as before the *ई* of the *Neu. dual*) and has no declensional peculiarities.

Decline बृहत् *m. n.* great, पृषत् *m.* a deer, *n.* a drop of water and जगत् the world, like अवत् *mas. & neu.*

(b) न् is not inserted at all in the case of the participles of the Pre. of root of the third class and of the Parasm. Frequentative and the participles चासत्, जक्षत्, चक्रासत्, हरिद्रत्, अजामत्, दीन्यत् and वेन्यत्; in the case of the Nom, Voc. and Acc. plu. neu., however, न् is optionally inserted:—

Mas.

ददत् giving

जामत् working.

N. V.	ददत्	ददती	ददतः	N. V.	जामत्	जामती	जामतः
A.	ददतम्	”	”	A.	जामतम्	”	”

Neu.

N. V. A. ददत् ददती ददन्ति-ति जामत् जामती जामन्ति-ति
The rest like भवत्.

Nouns ending in अन् and इन्—

§ 105. न् is dropped in the Nom. sing. and before all consonantal terminations. In the case of mas. nouns the preceding अ is lengthened in the first five inflections and इ in the Nom. sing. only. The अ and इ are lengthened in the plu. of the Nom. Voc. and Acc. of neuter nouns. The अ is dropped before the vowel terminations beginning with the असु of the Acc. plu. except when it is preceded by a conjunct consonant having or इ for its latter member; it is optionally dropped in the Loc. sing. of mas. and neuter nouns and in the Nom., Voc. and Acc. dual of the latter.

In the Voc. sing. the न् of neu. nouns is optionally retained.

Nouns ending in अन्.

ब्रह्मन् mas. the creator.

N.	ब्रह्मा	ब्रह्मणौ	ब्रह्मानः

V.	ब्रह्मन्	ब्रह्माणौ	ब्रह्माणः
A.	ब्रह्माणम्	"	ब्रह्माणः
I.	ब्रह्मणा	ब्रह्मभ्याम्	ब्रह्मभिः
D.	ब्रह्मणे	ब्रह्मभ्याम्	ब्रह्मभ्यः
Ab.	ब्रह्मणः	"	"
G.	"	ब्रह्मणोः	ब्रह्मणाम्
L.	ब्रह्मणि	"	ब्रह्मसु

Decline similarly आत्मन् the self, यज्वन् a sacrificer, सुधर्मन्, कृष्णवर्मन् &c.

राजन् mas. a king.

N.	राजा	राजानौ	राजानः
V.	राजन्	"	"
A.	राजानम्	"	राज्ञः
I.	राज्ञा	राजभ्याम्	राजभिः
D.	राज्ञे	"	राजभ्यः
Ab.	राज्ञः	"	"
G.	"	राज्ञोः	राज्ञाम्
L.	राज्ञि-जनि	"	राज्ञसु

Decline similarly सीमन् fem. a boundary, तक्षन् a carpenter, गरिमन् greatness, महिमन्, लघिमन्, अणिमन् &c., सुनामन् auspicious named, दुर्नामन् &c.; e. g.

Nom. sing.	Acc. plu.	Loc. sing.
सीमन् सीमा	सीमः	सीम्नि—मनि
तक्षन् तक्षा	तक्षः	तक्षिण-क्षणि
गरिमन् १ गरिमा	गरिम्णः	गरिम्णि-मणि
महिमन् महिमा	महिमः	महिम्नि-मनि
लघिमन् १ लघिमा	लघिमः	लघिम्नि-मनि
S. S. G. 4.		

अणिमन् अणिमा
सुनामन् सुनामा

अणित्तः
सुनात्तः
Neu.

अणित्ति-मनि
सुनात्ति-मनि

N. A. ब्रह्म
V. ब्रह्मन्

ब्रह्मणी
"

ब्रह्माणि
"

The rest like the mas.

Decline similarly चर्मन् a hide, वर्मन् an armour, भर्मन् a house, gold &c., हर्मन् happiness, नर्मन् sport, jest, जन्मन्, पर्वन् a joint &c.

नामन् neu.

N.	नाम	नाम्नी-नामनी	नामानि
V.	नामन्	"	"
A.	नाम	"	"
I.	नाम्ना	नामभ्याम्	नामानिः
D.	नाम्ने	नामभ्याम्	नामभ्यः
Ab.	नाम्नः	"	"
G.	"	नाम्नोः	नाम्नाम्
L.	नाम्नि-मनि	"	नामसु

Decline similarly द्यौमन् the sky, क्लौमन् the bladder, प्रेमन् love, सामन् a hymn, धामन् lustre, a house &c.

Irregular Bases.

§ 106. पूषन्, अर्यमन् and nouns ending in हन् lengthen their अ in the Nom. sing. only; the ह् of हन् is changed to घ् when immediately followed by न् and its न् to ण् when the अ is not dropped e. g.

पूषन् mas. 'the sun.'

N.	पूषा	पूषणौ	पूषणः
V.	पूषन्	"	"

A.	पूषणम्	पूषणौ	पूषणः
I.	पूषणा	पूषण्याम्	पूषणिः
D.	पूषणे	"	पूषण्यः
Ab.	पूषणः	"	"
G.	"	पूषणोः	पूषणाम्
L.	पूषिण-षाणि	"	पूषसु

वृत्रहन् mas., name of Indra.

N.	वृत्रहा	वृत्रहणौ	वृत्रहणः
V.	वृत्रहन्	"	"
A.	वृत्रहणम्	"	वृत्रहणः
I.	वृत्रहा	वृत्रहयाम्	वृत्रहणिः
D.	वृत्रहे	"	वृत्रह्यः
Ab.	वृत्रहः	"	"
G.	वृत्रहः	वृत्रहोः	वृत्रहाम्
L.	वृत्राणि-वृत्रहाणि	"	वृत्रहसु

अर्यमन् m. name of a deity.

N.	अर्यमा	अर्यमणौ	अर्यमणः
V.	अर्यमन्	"	"
A.	अर्यमणम्	अर्यमणौ	अर्यमणः

The rest like पूषन्.

§ 107. The व of श्वन्, mas, a 'dog,' युवन् mas. a young man, and मयवन् mas. name of Indra, is changed to उ before vowel terminations beginning with that of the Acc. plu.

श्वन्

N.	श्व	श्वानौ	श्वानः
V.	श्वन्	"	"

A. श्वानम्	"	श्वनः
I. शुना	श्वभ्याम्	श्वभिः
D. शुने	श्वभ्याम्	श्वभ्यः
Ab. श्वनः	"	"
G. ,,"	श्वनोः	श्वनाम्
L. श्वनि	"	श्वसु

मघवन्

N. मघवा	मघवानौ	मघवानः
V. मघवन्	"	"
A. मघवानम्	"	मघोनः
I. मघोना	मघवभ्याम्	मघवभिः
&c. &c.		
L. मघोनि	मघोनोः	मघवसु

युवन्

N. युवा	युवानौ	युवानः
V. युवन्	"	"
A. युवानम्	"	यूनः
I. यूना	युवभ्याम्	युवभिः
&c. &c.		
L. यूनि	यूनोः	युवसु

Nev.

N. V. A.

बहुश्वन्

बहुश्व

बहुश्वमी

बहुश्वानि

बहुयुवन्

बहुयुव

बहुयूनी

बहुयुवानि

§ 108. अहन् n. meaning 'a day' changes its final to र्, (and finally to *visarga*) when followed by consonantal terminations or by nothing; in other cases it is declined like नाम्.

N. V. A.	अहः	अह्नी, अहनी	अहानि
I.	अह्ना	अहोभ्याम्	अहोभिः
D.	अह्ने	"	अहोभ्यः
Ab.	अह्नः	"	"
G.	"	अह्नोः	अह्नाम्
L.	अह्नि-हनि	"	अहस्तु-ःसु

§ 109. अर्वन् *m.* a horse is declined like a word ending in *त्* in all cases except the Nom. and Voc. singulars; e. g. N. अर्वो, अर्वन्तौ, अर्वन्तः; V. अर्वन्, अर्वन्तौ, अर्वन्तः; A. अर्वन्तम्, अर्वन्तौ, अर्वन्तः; Inst. अर्वन्ता, अर्वन्तभ्याम्, अर्वन्भिः &c.

स्वर्वन् *nom.* is declined as स्वर्वन्, स्वर्वन्ती, स्वर्वन्ति Nom. Voc. Acc.; the rest like अर्वन् *mas.*

§ 110. Words ending in इन्—

करिन् *m.* an elephant.

N.	करी	करिणौ	करिणः
V.	करिन्	"	"
A.	करिणम्	"	"
I.	करिणा	करिभ्याम्	करिभिः
D.	करिणे	"	करिभ्यः
Ab.	करिणः	"	"
G.	"	करिणोः	करिणाम्
L.	करिणि	"	करिषु

Decline similarly शशिन् the moon, दण्डिन् one having a stick, धनिन् a wealthy man, हस्तिन् an elephant, मण्डिन् one wearing a garland, आसतायिन् and all other words in इन्.

दण्डिन् *n.*

N. A.	दण्डि	दण्डिनी	दण्डिनी
V.	दण्डिन्	"	"

The rest like the *mas.* Decline similarly सन्धिन् *n.*, वाग्मिन् *n.* eloquent, भाविन् *n.* &c.

IRREGULAR BASES.

§ 111. The first five forms of पथिन् a road, मयिन् a churning handle, and ऋभुक्षिन् name of Indra, are irregular. They drop their इन् before vowel terminations beginning with the Acc. plu.

पथिन्.

N. V.	पन्थाः	पन्थानौ	पन्थानः
A.	पन्थानम्	"	पथः
I.	पथा	पथिन्वा	पथिभिः
D.	पथे	"	पथिम्बः
Ab.	पथः	"	"
G.	पथः	पथोः	पथाम्
L.	पथि	"	पथिषु

Decline similarly मयिन् and ऋभुक्षिन्; the latter word, however, does not insert the न् in the first five inflections; e. g. Nom. मन्थाः मन्थानौ मन्थानः, ऋभुक्षाः-क्षानौ-क्षणः; Acc. मन्थानम् मन्थानौ मथः; ऋभुक्षणम्-ऋभुक्षानौ-ऋभुक्षः &c.

Bases ending in वस् or इवस्—

§ 112. These are the Perfect participles derived from roots with the affix वस् to which the intermediate इ is prefixed in some cases. They have व् prefixed to their final स् in the first five inflections, the penultimate अ being lengthened before it. In the Nom. sing. *m.* the स् is dropped and the Voc. sing. ends in व. उ is substituted for व (before which the preceding short इ, if any, is dropped) before the vowel terminations beginning with those of the Acc. plu. and before the इ of the

Nom. Voc. and Acc. dual of neuter nouns. The final *स्* of a root which is changed to *न्* before *वस्* reappears before this *स्*; the final *स्* is changed to *द्* before the consonantal terminations and in the Nom. Voc. and Acc. sing. of the neuter.

विद्वस् *m.* a learned man.

N.	विद्वान्	विद्वांसौ	विद्वांसः
V.	विद्वन्	"	"
A.	विद्वांसम्	"	विद्वुषः
I.	विद्वुषा	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भिः
D.	विद्वुषे	"	विद्वद्भ्यः
Ab.	विद्वुषः	"	"
G.	"	विद्वुषोः	विद्वुषाम्
L.	विद्वुषि	"	विद्वुष्टु

Nou.

N. V. A. विद्वन् विद्वुषी विद्वांसि

The rest like the *mas.*

Decline similarly जग्मिवस् or जगन्वस् one who has gone, तस्थिवस् one who has stood, निनीवस् one who has carried, शृश्रुवस् one who has heard, सेदिवस् one who has sat; *s. g.*

Nom. sing.	Nom. dual.	I. sing.	I. dual.
जग्मिवान्	जग्मिवांसौ	जग्मुषा	जग्मिवद्भ्याम्
जगन्वान्	जगन्वांसौ	जगनुषा	जगन्वद्भ्याम्
तस्थिवान्	तस्थिवांसौ	तस्थुषा	तस्थिवद्भ्याम्
निनीवान्	निनीवांसौ	निन्युषा	निनीवद्भ्याम्
शृश्रुवान्	शृश्रुवांसौ	शृश्रुषा	शृश्रुवद्भ्याम्
सेदिवान्	सेदिवांसौ	सेदुषा	सेदिवद्भ्याम्

Bases in यस्

§ 113 Comparatives in यस् or ईयस् are declined like bases in यस् in the first five inflections and the Voc. sing. and like nouns in अस् in other respects; e. g.

श्रेयस् (comparative of प्रशस्य) more praiseworthy.

N.	श्रेयान्	श्रेयांसौ	श्रेयांसः
V.	श्रेयन्	"	"
A.	श्रेयांसम्	"	श्रेयसः
I.	श्रेयसा	श्रेयोभ्याम्	श्रेयोभिः

The rest like चद्रमस्. Decline all comparatives in ईयस् such as गरीयस्, लघीयस्, द्राघीयस् &c. similarly.

Neu.

N. V. A.	श्रेयः	श्रेयसी	श्रेयांसि

The rest like मनस्. Decline n. nouns in ईयस् similarly.

—O—

WORDS OF IRREGULAR DECLENSION.

§ 114. अस्थि n. a bone, दधि n. curds, सक्थि n. a thigh, and अक्षि n. an eye, become अस्थन्, दधन्, सक्थन् and अक्षन् respectively before the vowel terminations beginning with the I. Sing. and and then they follow the declension of nouns in न्; in other respects they are declined like वारि.

अस्थि.

N.	अस्थि	अस्थिनी	अस्थीनि
V.	अस्थे-स्थि	"	"
A.	अस्थि	"	"
I.	अस्थ्ना	अस्थिभ्याम्	अस्थिभिः

D.	अस्थने	अस्थिभ्याम्	अस्थिभ्यः
Ab.	अस्थनः	"	"
G.	"	अस्थनोः	अस्थान्
L.	अस्थिन-स्यनि	"	अस्थिषु

वधि and others should be similarly declined.

§ 115. अप् *f.*, water, is declined in the plural; it lengthens its अ in the N. and changes its प् to व् before consonantal terminations; आपः, अपः, अजिः, अज्यः, अज्यः अपाम्-अप्सु.

§ 116. दिव् is changed to द्यौः in the N. and V. sing. and to द्यु before the consonantal terminations, द्यौः दिवौ दिवः N. द्युम्याम् L. dual. द्युषु L. pl.

§ 117. The words जरा *f.* old age, अजर *m.* one not getting old, and निर्जर a god, optionally assume the forms जरस्, अजरस् and निर्जरस् before the vowel terminations :—

जरा.

N.	जरा	जरे, जरसौ	जराः, जरसः
V.	जरे	"	"
A.	जरास्, जरसम्	"	"
I.	जरया, जरसा	जराभ्याम्	जराभिः
D.	जरायै, जरसे	"	जराभ्यः
Ab.	जरायाः, जरसः	"	"
G.	"	जरयोः, जरसोः	जराणाम्-जरसां
L.	जरायाम्, जरसि	" "	जरासु

Decline निर्जर like राम and चन्द्रमस—

N.	निर्जरः	निर्जरौ-निर्जरसौ	निर्जराः-निर्जरसः
A.	निर्जरस्-निर्जरसम्	"	निर्जरान्-निर्जरसः
I.	निर्जरसा-निर्जरेण	निर्जराभ्याम्	निर्जरैः

G.	निर्जरस्थ-निर्जरसः	निर्जरयोःनिर्जरसोः	निर्जराणाम्-निर्जरसाम्
L.	निर्जरे, निर्जरसि	"	निर्जरेषु
	अजर m. like निर्जर.		

§ 118. The words पाद्, हन्त, नासिका, मास, हृद्य, निशा, असृज्, बृष, रोस्, यकृत्, उक्क, आस्य, मांस, पृसना and सानु optionally assume the forms पद्, हत्, नस्, मास्, हृद्, निश, असृज्, बृषन्, रोषज्, यकन्, उक्ज्, आसज्, मांस, पृत्, and स्तु before all terminations beginning with the Acc. plu.

दोस् m. an arm.

N. V.	दोः	दोषौ	दोषः
A.	दोषम्	दोषौ	दोषः
I.	दोषा-ष्णा	दोभ्याम्-षभ्याम्	दोभिः-षभिः
D.	दोषे-ष्णे	"	दोभ्यः-षभ्यः
Ab.	दोषः-ष्णः	"	"
G.	"	दोषोः-ष्णोः	दोषाम्-ष्णाम्
L.	दोषि-ष्णि-षणि	"	दोषु-ःषु-षसु

Nou.

N. V. A.	दोः	दोषी	दोषि

निशा f. night.

N.	निशा	निशे	निशाः
V.	निशे	"	"
A.	निशाम्	"	निशाः-शः
I.	निशया-शा निशाभ्याम्, निज्भ्याम्-ड्भ्याम्	निशाभिः, निजिभिः-ड्भिः	
D.	निशायै-शे	"	निशाभ्यः-ज्भ्यः-ड्भ्यः
Ab.	निशायाः-शः	"	"
G.	"	निशयोः-शोः	निशानाम्-शाम्
L.	निशायां-शि	"	निशासु-निष्ठ, निशु-दृषु

सानु neu. a summit, a table-land.

N.	साह	सानुमी	सानूनि
V.	सानु-नो	"	"
A.	सानु	"	सानूनि, स्नूनि
I.	सानुना, स्नुना	सानुभ्याम्, स्नुभ्याम्	सानुभिः, स्नुभिः
D.	सानुने, स्नुने	सानुभ्याम्, स्नुभ्याम्	सानुभ्यः, स्नुभ्यः
Ab.	सानुनः, स्नुनः	"	"
G.	"	सानुनोः, स्नुनोः	सानूनाम्, स्नूनाम्
L.	सानुनि-स्नुनि	"	सानुषु, स्नुषु

The remaining words should be similarly declined according to the declensions which their various endings follow:—

पाद m. a foot.

N.	पादः	पादौ	पादाः
V.	पाह	"	"
A.	पादम्	"	पादान्, पदः
I.	पादेन, पदा	पादाभ्याम्, पद्भ्याम्	पादैः, पद्भिः
L.	पादे, पदि	पादयोः, पदोः	पादेषु, पद्वु.

दन्त m. a tooth.

N.	दन्तः	दन्तौ	दन्ताः
A.	दन्तम्	"	दन्तान्, दतः
I.	दन्तेन, दता	दन्ताभ्याम्-दद्भ्याम्	दन्तैः, दद्भिः
L.	दन्ते, दति	दन्तयोः, दतोः	दन्तेषु, दद्वु.

नासिका f. the nose.

N.	नासिका	नासिके	नासिकाः
A.	नासिकाम्	"	नासिकाः, नसः

- I. नासिकया, नसा नासिकाभ्याम्, नोभ्याम् नासिकाभिः, नोभिः
 D. नासिकायै-नसे " " नासिकाभ्यः-नोभ्यः
 L. नासिकायाम्-नसि नासिकयोः, नसोः नासिकासु, नःसु, नस्तु

मास m. a month.

N. मासः	मासौ	मासाः
A. मासम्	"	मासान्-मासः
I. मासेन-मासा	मासाभ्याम्-माभ्याम्	मासैः-माभिः
L. मासे-मासि	मासयोः, मासोः	मासेषु-माःसु-मास्तु

हृदय n. the heart.

N. V. हृदयम्	हृदये	हृदयानि
A. " "	"	हृदि "
I. हृदयेन-हृदा	हृदाभ्याम्, हृदयाभ्याम्	हृदयैः-हृद्भिः

असृज् n. blood.

N. V. असृक-ग्	असृजी	असृजि
A. असृकग्	असृजी	असृजि, असानि
I. असृजा-अस्त्रा	असृग्भ्याम्-असृभ्याम्	असृग्भिः-असृभिः
D. असृजे-अस्त्रे	"	असृग्भ्यः-असृभ्यः
L. असृजि, अस्त्रि-असृनि	असृजोः-अस्त्रोः	असृक्षु, असृस्तु

यूष m. soup.

N. यूषः	यूषौ	यूषाः
A. यूषम्	"	यूषान्-यूष्णः
I. यूषेण-यूष्णा	यूषाभ्याम्, यूषभ्याम्	यूषैः, यूषभिः
L. यूषे, यूष्णि-यूषणि	यूषयोः-यूष्णोः	यूषेषु-यूषस्तु

यकृत n. the liver.

N. V. यकृत-इ	यकृती	यकृन्ति
"	"	यकृन्ति-यकृताः

I. यकृता-यक्ता	यकृद्भ्याम्, यकभ्याम्	यकृद्भिः-यकभिः
L. यकृति, यक्ति-यकमि	यकृतोः-यक्तोः	यकृत्सु-यकसु

उदक n. water.

N. V. उदकम्	उदके	उदकानि
A. उदकम्	उदके	उदकानि-उदानि
I. उदकेन, उद्वा	उदकाभ्याम्, उदभ्याम्	उदकैः, उदभिः
L. उदके, उद्भि-उदनि	उदकयोः, उद्भोः	उदकेषु, उदसु

आस्य n. the mouth.

N. V. आस्यम्	आस्ये	आस्यानि
A. " "	" "	" -भासानि
I. आस्येन, आस्त्रा	आस्याभ्याम्, आसभ्याम्	आस्यैः, आसभिः
L. आस्ये, आस्त्रि-आसनि	आस्ययोः, आस्त्रोः	आस्येषु, आससु

मांस n. flesh.

N. मांसम्	मांसे	मांसानि
A. " "	" "	" मांसि
I. मांसेन, मांसा	मांसाभ्याम्, मान्भ्याम्	मांसैः, मान्भिः
L. मांसे, मांसि	मांसयोः, मांसोः	मांसेषु, मान्सु-मान्सु

पृतना f. an army.

N. पृतना	पृतने	पृतनाः
A. पृतनाम्	" "	" पृतः
I. पृतनया, पृता	पृतनाभ्याम्, पृद्भ्याम्	पृतनाभिः, पृद्भिः
D. पृतनायै-पृते	" "	पृतनाभ्यः, पृद्भ्यः
L. पृतनायाम्, पृति	पृतनयोः, पृतोः	पृतनासु, पृत्सु.

§ 119. The following suffixes are sometimes added to nominal bases to express the meanings of cases.

(a) The suffix **तस्** added to the base of a noun gives it the sense of the Ab.; as **प्रमादतः** 'from carelessness,' **वस्तुतः** 'from the real state of the thing, in reality,' **ज्ञानतः** 'from knowledge,' **बहुतः** &c.

(b) The suffix **त्र** is used to denote the meaning of the Loc. case, and is generally added to pronominal adjectives; as **तत्र** 'in that place, there'; **सर्वत्र** 'in every place, everywhere', &c.

§ 120. A few nouns such as **भुर्** 'earth', **स्वर्** 'heaven,' **संवत्** 'a year of an era', **अस्तम्** 'setting,' **शम्** 'ease,' **तमस्** 'a bow,' **स्वस्ति** 'hail, farewell,' &c. are indeclinable.

CHAPTER IV.

PRONOUNS AND THEIR DECLENSION.

§ 121. The following words are commonly used as Pronouns in Sanskrit;—**सर्व**, **विश्व**, **उभ**, **उभय**, **अन्य**, **अन्यतर**, **इतर**, **नेम**, **पूर्व**, **पर**, **अवर**, **दक्षिण**, **उत्तर**, **अपर**, **अधर**, **स्व**, **तद्**, **यद्**, **एतद्**, **इदम्**, **अदम्**, **एक**, **द्वि**, **युष्मद्**, **अस्मद्**, **भवत्**, and **किम्**; as also **कतर**, **कतम**, **यतर**, **यतम**, and **ततर**, **ततम** derived from **किम्**, **यत्** and **तद्** by the affixes **अतर** and **अतम**.

1—Personal Pronouns.

§ 122. The pronouns **अस्मद्**, 'I' **युष्मद्** 'Thou,' and **भवत्** 'Your honour':—

N. B. The declension of the first two of these pronouns is the same in all the three genders.

अस्मद् *m. f. n.*

N. **अहम्**

आवाम्

वयम्

A. **नाम्, मा**

आवाम्, नौ

अस्मान्, नः

I. मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः
D. मह्यम्, मे	आवाभ्याम्, नौ	अस्मभ्यम्, नः
Ab. मत	आवाभ्याम्	अस्मत्
G. मम, मे	आवयोः, नौ	अस्माकम्, नः
L. मयि	आवयोः	अस्मासु

युष्मद् m. f. n.

N. त्वम्	युवाम्	यूयम्
A. त्वाम्, त्वा	युवाम्, वाव	युष्मान्, वः
I. त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः
D. तुभ्यम्, ते	युवाभ्याम्, वाम्	युष्मभ्याम्, वः
Ab. त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्
G. तव, ते	युवयोः, वाम्	युष्माकम्, वः
L. त्वयि	युवयोः	युष्मासु

भवत् to be declined like भवत्-भवात् भवन्तौ भवन्तः N., भवन्तस् भवन्तौ भवतः A. &c. अत्रभवत्, तत्रभवत्, (see Syntax, Pronouns) are similarly declined.

2—Demonstrative Pronouns.

§ 123. The pronouns तद् 'that or he, she, it,' एतद् 'this' इदम् 'this' and अदम् 'that'.

(a) The Nom. sing. of the first two is respectively सः and एषः *mas.* and सा and एषा *fem.* In other cases they become-त and एत in the *mas.* and are declined like nouns in अ except in the Nom. pl., D. and Ab. sing., G. pl. and L. sing. the terminations of which are ई, स्मै, स्मात्, इषाम् and स्मिन्; and ता and एता in the *fem.* and are declined like nouns ending in आ except in the D. and Ab. sing. G. sing. and plu. and L. sing. the terminations of which are स्तै, स्यात्, स्यात्, सांश्च and स्याम्. All pronouns ending in अ and आ are similarly declined. एन is substituted optionally for एत in the Acc., Inst. sing., and Gen. and Loc. duals.

तद् mas.

N. सः	तौ	ते
A. तम्	तौ	ताम्
I. तेन	ताभ्याम्	तैः
D. तस्मै	"	तेभ्यः
Ab. तस्मात्	"	"
G. तस्य	तयोः	तेषाम्
L. तस्मिन्	"	तेषु

fem.

N. सा	ते	ताः
A. ताम्	"	"
I. तया	ताभ्याम्	ताभिः
D. तस्यै	"	ताभ्यः
Ab. तस्याः	"	"
G. "	तयोः	तासाम्
L. तस्याम्	"	तासु

तद् neu.

N. and A. तद् ते तानि

The following cases like the *mas.*

एतद् mas.

N. एषः	एतौ	एते
A. एतम्-एनम्	एतौ-एनौ	एताम्-एनीन्
I. एतेन-एनेन	एताभ्याम्	एतैः
D. एतस्मै	"	एतेभ्यः

Ab. एतस्मात्	एताभ्याम्	एतेभ्यः
G. एतस्य	एतयोः-एनयोः	एतेषाम्
L. एतस्मिन्	"	एतेषु
	fem.	
N. एषा	एते	एताः
A. एताम्, एनाम्	एते, एने	एताः, एनाः
I. एतया-एनया	एताभ्याम्	एताभिः
D. एतस्यै	"	एताभ्यः
Ab. एतस्याः	"	"
G. एतस्याः	एतयोः-एनयोः	एतासाम्
L. एतस्याम्	"	एतासु
	Neu.	
N. एतत्	एते	एतानि
A. एतत्, एनत्	एते, एने	एतानि, एनानि

The rest like the *mas.*

Note:—The *Visarga* of सः and एषः is dropped when followed by any letter except अ in which case the usual sandhi takes place; स गच्छतु; एष आयाति; but एषोऽगच्छत् &c.; गतः सः (as the *Visarga* is final).

(b) इदम् and अदम् are irregularly declined; इदम् also substitutes एन optionally like एतद्.

इदम् *mas.*

N. अथम्	इमौ	इमे
A. इमम्-एनम्	इमौ-एनौ	इमाद्-एनाद्
I. अनेन-एनेन	आभ्याम्	एभिः
D. अस्मै	"	एभ्यः
Ab. अस्मात्	"	"

S. S. G. 5.

G. अस्य	अनयोः-एनयोः	एषाम्
L. अस्मिन्	"	एषु
	<i>Fem.</i>	
N. इयम्	इमे	इमाः
A. इनाम्-एनाम्	इमे-एने	इमाः-एनाः
I. अनया-एनया	आभ्याम्	आभिः
D. अस्यै	आभ्याम्	आभ्यः
Ab. अस्याः	"	"
G. "	अनयोः-एनयोः	आसाम्
L. अस्माम्	"	आसु
	<i>Neu.</i>	
N. इदम्	इमे	इमानि
A. इदम्-एनत्	इमे-एने	इमानि-एनानि

The rest like the *mas.*

अदस् Mas.

N. असौ	असू	अमी
A. असुम्	"	असून्
I. असुना	असूभ्याम्	अमीभिः
D. असुन्मै	"	अमीभ्यः
Ab. असुन्मात्	"	अमीभ्यः
G. असुभ्य	असूयोः	अमीषाम्
L. असुभिन्	"	अमीष
	<i>Fem.</i>	
N. असौ	असू	असूः
A. असूम्	"	"
I. असुया	असूभ्याम्	असूभिः
D. असुभ्यै	"	असूभ्यः
Ab. असुभ्याः	"	"

G.	अमुष्याः	अमुयोः	अमूषाम्
L.	अमुष्याम्	"	अमूषु
		Neu.	
N. & A.	अदः	अमू	अमूनि

The rest like the *mas.*

3—The Relative Pronouns.

§ 123. The pronoun यद् 'who, which';—*mas.* base यः
fem. base या—

यद् *Mas.*

N.	यः	यौ	ये
A.	यम्	यौ	यान्
I.	येन	याम्ब्याम्	यैः
D.	यस्मै	"	येभ्यः
Ab.	यस्मात्	"	"
G.	यस्य	ययोः	येषाम्
L.	यस्मिन्	"	येषु

Fem.

N.	या	ये	याः
A.	याम्	"	"
I.	यया	याम्ब्याम्	याभिः
D.	यस्यै	"	याभ्यः
Ab.	यस्याः	"	"
G.	"	ययोः	यासाम्
L.	यस्याम्	"	यासु

Neu.

N. & A.	यत्	ये	यानि

The rest like the *mas.*

4.—The Interrogative Pronouns.

§ 124. The pronoun किम्; *mas.* base क; *fem.* base का—

<i>Mas.</i>			
N.	कः	कौ	के
A.	कम्	कौ	कान्
I.	केन	काभ्याम्	कैः
D.	कस्मै	"	केभ्यः
Ab.	कस्मात्	"	"
G.	कस्य	कयोः	केषाम्
L.	कस्मिन्	"	केषु
<i>Fem.</i>			
N.	का	के	काः
A.	काम्	"	"
I.	कया	काभ्याम्	काभिः
D.	कस्यै	"	काभ्यः
Ab.	कस्याः	"	"
G.	कस्याः	कयोः	कासाम्
L.	कस्याम्	"	कासु
<i>Neu.</i>			

N. & A. किम्   के   कानि

The remaining cases like the *mas.*

5—Reflexive Pronouns.

§ 125. The sense of the reflexive pronouns is, in Sanskrit, expressed by the word आत्मन् 'self' which is invariably used in the masculine gender and singular number, and by the reflexive adverb स्वयं (to add emphasis); e. g. गुप्तं ददृशुरात्मानं सर्वाः स्वप्नेषु वामनैः "They all (the wives of Das'aratha) saw in dreams that

they were guarded by dwarfs"; so स or सा कृतापराधमिव आत्मानं अवगच्छति; राजा स्वयं समरभूमिं जगाम, &c.

6.—Indefinite Pronouns.

§ 126. Indefinite pronouns are formed by the addition of चित् or चन or अपि and sometimes of स्विच् to the various cases of the pronoun किम् in all the genders; *e. g.* कश्चित्, कश्चन, & certain one, कोपि, केनापि, कयाचन, कयापि; कास्वित् &c. Sometimes the pronoun यद् is prefixed to किम्; as यः कोपि निर्धनो भवेत्; ये के चास्मत्कुले जाताः.

§ 127. The terminations given above are also added to derivatives of किम् to give them the sense of indefiniteness; as कदाचित् at sometime, कदाचन, कतिचित् some, क्वचित् somewhere &c.

7.—Correlative Pronouns.

§ 128. Correlatives are formed by the affixes चत् added to यद्, तद् and एतद्; and यत् added to इद् and किम् in the sense of 'as much as;' and दृश् or दृश् in the sense of 'similar to'; तद्, एतद् and यद् become ता, एता and या respectively before these, and इद् and किम् इ and कि before यत् and ई and की before दृश् or दृश् *e. g.* तावत् (तत्परिमाणमस्य), इयत् (इदं परिमाणमस्य), तादृश् like that, ईदृश् like this, कियत् how much &c.

§ 129 The affix भति is added to तद्, यद् and किम् to show number or measure; *e. g.* तसि 'so many' यति 'as many', and कसि 'how many.' These are declined in the plural only, and take no termination in the Nom. and Acc.; *e. g.* Nom. and Acc. कसि; Inst. कसिभिः; the rest like nouns in वृ.

8.—Reciprocal Pronouns.

§ 130. Reciprocity is expressed by the repetition of the pronominal adjectives अन्य, इतर and पर; *e. g.* अन्योन्य, इतरेतर, and परस्पर. These are generally used in the sing. and also

adverbially; *e. g.* परस्परेण स्पृहणीयशोभं &c. (Reg. VII. 14); परस्परं विवदन्ते &c. They are more commonly used as the first members of compounds; as अन्योन्यद्योभाजननादभुव &c. (Ku. I. 42). इतरेतरयोगाः (Sis. X. 24.) &c.

9—Possessive pronouns.

§ 131. Possessive pronouns are formed by means of the secondary affix ईय added to तद्, एतद्, अस्मत् and युष्मत्, and अ and ईन added to अस्मत् and युष्मत् changed respectively to मामक and तावक in the sing. and आस्माक and वोष्माक in the plu. before these; *e. g.*

अस्मत् Mas.

Sing.	Plu.
मदीय 'my, mine'	अस्मदीय 'our ours'
मामक "	आस्माक "
मामकीन "	आस्माकीन "

Fem.

Sing.	Plural.
मदीया 'my, mine'	अस्मदीया 'our, ours'
मामिका "	आस्माकी "
मामकीना "	आस्माकीना "

युष्मत्.

Mas.

Fem.

Sing.	Plural.	Sing.	Plural.
त्वदीय, 'thy, thine'	युष्मदीय 'your, yours'	त्वदीया 'thy, thine'	युष्मदीया 'your, yours'

'thy, thine'	'your, yours'	'thy, thine'	'your, yours.'
तावक ,,	बौष्माक ,,	तावकी ,,	बौष्माकी ,,
तावकीन ,,	बौष्माकीन ,,	तावकीना ,,	बौष्माकीना ,,
तद्		एतद्	
<i>mas.</i>	<i>fem.</i>	<i>mas.</i>	<i>fem.</i>
तदीय	तदीया	एतदीय	एतदीया

N. B. There are declined like nouns ending in अ, आ or ई regularly. स्व is a possessive pronoun by itself and is declined as such.

10—Pronominal Adjectives.

§ 132. अन्य 'another, अन्यतर 'either of two,' इतर 'other,' and एकतम 'one of many,' कतर 'who or which of two,' कतम 'who or which of many,' यतर who or which of two,' यतम who or which of many,' सतर 'that one (of two),' सतम 'that one (of many)' are declined in all the three genders like यत् *e. g.*

		<i>Mas.</i>	
N.	कतरः	कतरौ	कतरे
		<i>Fem.</i>	
N.	कतरा	कतरे	कतराः
		<i>Neu.</i>	
N. & A.	कतरत्	कतरे	कतराणि

§ 133. Decline सर्व, विश्व, उभ (declined in the dual only) and उभय (which has no dual according to some grammarians) both meaning 'both,' इतर and एकतर 'one of two,' like यत् except in the Nom. and Acc. sing. of the neu. which is formed by adding स; *e. g.*

		सर्व <i>mas.</i>	'all'.
N.	सर्वः	सर्वौ	सर्वे
A.	सर्वम्	सर्वौ	सर्वान्

I. सर्वेण	सर्वाभ्याम्	सर्वैः
D. सर्वस्मै	"	सर्वेभ्यः
Ab. सर्वस्मात्	"	"
G. सर्वस्य	सर्वयोः	सर्वेषाम्
N. सर्वस्मिन्	"	सर्वेषु

Fem.

N. सर्वा	सर्वे	सर्वाः
A. सर्वाम्	"	"
I. सर्वया	सर्वाभ्याम्	सर्वाभिः
D. सर्वस्यै	"	सर्वाभ्यः
Ab. सर्वस्याः	"	"
G. ,,	सर्वयोः	सर्वासाम्
L. सर्वस्याम्	"	सर्वाद्यु

Neu.

N. & A.	सर्वम्	सर्वे	सर्वाणि

The rest like the mas.

§ 134. स्व when it does not mean "a class" or "wealth" is a pronoun and is declined like सर्व *m. f. n.*; but it forms its Nom. plu. and Ab. and Loc. sing. optionally like राम when mas.; as स्वै or स्वाः 'one's own.' Nom. plu.; but स्वाः (people of one's class) only (declined like राम).

§. 135. अन्तर is a pronoun (and therefore declined like सर्व *m. f. n.*) when it means "exterior, outer; or what is to be worn outside, as a garment" except when followed by पुर; it is optionally declined like nouns ending in अ in the Nom. plu. and Ab. and Loc. sing. of the mas.; e. g. अन्तरे अन्तरा वा गृहाः; अन्तरे-अन्तरा वा शाटकाः (garments). But अन्तरायां (outer) पुरि.

§ 136. नेम meaning 'half' is a pronoun, but it is optionally

declined like राम in the Nom. plu. mas.; in other respects it is declined like सर्व.

§ 137. पर, पूर्व 'prior, eastern', अवर 'posterior, western', दक्षिण 'southern', उत्तर 'superior, northern, subsequent', अपर 'other' and अधर 'inferior, lower', when they denote relation in space, time or person with reference to a particular thing or point of time &c. and are not a name, are pronouns and are then declined like सर्व; but they are optionally declined like राम in the Nom. plu. and Ab. and Loc. sing. when *mas.*; e. g. Nom. पूर्वः पूर्वो पूर्वे or पूर्वाः Ab. पूर्वात्-पूर्वस्मात्, पूर्वाभ्याम् पूर्वभ्यः; Loc. पूर्वे-पूर्वेस्मिन्, &c.; but दक्षिणाः गायकाः (skilful musicians) and not दक्षिणे; for दक्षिण does not show any relation here; so उत्तराः कुरवः and not उत्तरे, as उत्तराः is a name here.

§ 138. प्रथम, अरम, अल्प, अर्ध, कतिपय, and words ending in the termination त्व, optionally form their Nom. plu. like that of pronouns; e. g. प्रथमे-प्रथमाः; कतिपये-कतिपयाः, द्वितये-द्वितयाः &c.

11—Pronominal adverbs.

§ 139. The pronominal adverbs that are most commonly met with are derived from the pronouns तद्, एतद्, यद्, इदम्, किम्, and सर्व and the pronominal adjectives पूर्व, पर &c. by means of such affixes as तस्, त्र, &c. added in the sense of the Ab. or the Loc.; दा, दानीम्, हि &c. showing time, तात् showing point of time, place or direction, आ, आत्, आहि &c., expressing direction, या, य &c. expressing way or manner &c.; e. g.

तद्.....तदा then; तदानीम् at that time; तर्हि then, therefore; तथा so; तत्र there, ततः thence, thereupon, therefore; &c.

इदम्.....इदानीम् now; इत्थम् thus; अत्र here;

अतः therefore; इतः from this, hence;
अधुना now; इह here.

एतद्.....एतर्हि now; इत्थम् thus; अतः hence,
therefore; अत्र here.

यद्.....यर्हि when; यदा when; यथा as; यत्र
where; यतः whence, since, because.

किम्.....कर्हि when; कदा when; कथम् how;
कुत्र where; क्व where, कुतः where;
whence; कुह whence, how.

सर्व.....सर्वदा always; सदा always; सर्वतः
everywhere, on all sides; सर्वत्र
everywhere, in all places.

पर.....परतः further on, beyond &c.

पूर्व.....पुरः, पुरस्तात् before, in front &c.

अधर.....अधः, अधस्तात् or अधरस्तात्, अधरतः,
अधरात् down, below.

अवर.....अवः, अवस्तात् or अवरस्तात्, अवरतः,
behind, below, downwards.

अपर.....पश्चात् from behind, afterwards, west-
ward, &c.

दक्षिण.....दक्षिणा, दक्षिणात्, दक्षिणाहि to or in
the south, on the right side.

उत्तर.....उत्तरा, उत्तरात्, उत्तराहि to or in the
north, &c.

§ 140. When a pronominal word is used as the subordinate member of a compound, or is at the end of an Inst. Tat., or of a sentence having the sense of the Inst. Tat., or at the end of a Dvandwa, it is not declined like a pronoun; e.g. अतिक्रान्तः सर्वे अतिसर्वः, तस्मै अतिसर्वाय and not *सर्वस्मै; or अतिकतरं कुलम्, मास-

पूर्वाय or मासेन पूर्वाय and not मासपूर्वस्मै; वर्षाश्रमेतराणाम् &c.; in the case of a Dvandwa comp., however, it is optionally declined like a pronoun in the Nom. plu.; as वर्षाश्रमेतरे or -तराः ।

CHAPTER V.

NUMERALS AND THEIR DECLENSION.

§ 141.—

Cardinals.

1	१	एक	19	१९	नवदशन् or एकोनविंशति or ऊनविंशति or एकात्रविंशति
2	२	द्वि			
3	३	त्रि	20	२०	विंशति
4	४	चतुर्	21	२१	एकविंशति
5	५	पञ्चन्	22	२२	द्वाविंशति
6	६	षट्	23	२३	त्रयोविंशति
7	७	सप्तन्	24	२४	चतुर्विंशति
8	८	अष्टन्	25	२५	पञ्चविंशति
9	९	नवन्	26	२६	षड्विंशति
10	१०	दशन्	27	२७	सप्तविंशति
11	११	एकादशन्	28	२८	अष्टाविंशति
12	१२	द्वादशन्	29	२९	नवविंशति or एकोनत्रिंशत् or ऊनत्रिंशत् or एकात्रत्रिंशत्
13	१३	त्रयोदशन्			
14	१४	चतुर्दशन्	30	३०	त्रिंशत् f.
15	१५	पञ्चदशन्	31	३१	एकत्रिंशत्
16	१६	षोडशन्*	32	३२	द्वात्रिंशत्
17	१७	सप्तदशन्	33	३३	त्रयस्त्रिंशत्
18	१८	अष्टादशन्	34	३४	चतुस्त्रिंशत्

* षट् becomes षो necessarily when followed by दत् (substituted for दन्त) and दशन्, and optionally when followed by धा after which द् is changed to ढ and ष to ढ; e. g. षोढा.

35	३५	पञ्चत्रिंशत्	57	५७	सप्तपञ्चाशत्
36	३६	षट्त्रिंशत्	58	५८	अष्टापञ्चाशत् or अष्टपञ्चाशत्
37	३७	सप्तत्रिंशत्	59	५९	नवपञ्चाशत् एकोनषष्टि
38	३८	अष्टात्रिंशत्	60	६०	षष्टि <i>fem.</i>
39	३९	नवत्रिंशत् एकोनचत्वारिंशत् &c.	61	६१	एकषष्टि
40	४०	चत्वारिंशत् <i>f.</i>	62	६२	द्वाषष्टि or द्विषष्टि
41	४१	एकचत्वारिंशत्	63	६३	त्रयःषष्टि or त्रिषष्टि
42	४२	द्वाचत्वारिंशत् or द्विचत्वारिंशत्	64	६४	चतुष्षष्टि
43	४३	त्रयश्चत्वारिंशत् त्रिचत्वारिंशत्	65	६५	पञ्चषष्टि
44	४४	चतुश्चत्वारिंशत्	66	६६	षट्षष्टि
45	४५	पञ्चचत्वारिंशत्	67	६७	सप्तषष्टि
46	४६	षट्चत्वारिंशत्	68	६८	अष्टाषष्टि or अष्टषष्टि
47	४७	सप्तचत्वारिंशत्	69	६९	नवषष्टि or एकोनसप्तति &c.
48	४८	अष्टाचत्वारिंशत् or अष्टचत्वारिंशत्	70	७०	सप्तति <i>fem.</i>
49	४९	नवचत्वारिंशत् or एकोनपञ्चाशत् &c.	71	७१	एकसप्तति
50	५०	पञ्चाशत् <i>f.</i>	72	७२	द्वासप्तति or द्विसप्तति
51	५१	एकपञ्चाशत्	73	७३	त्रयस्सप्तति or त्रिसप्तति
52	५२	द्वापञ्चाशत् or द्विपञ्चाशत्	74	७४	चतुस्सप्तति
53	५३	त्रयःपञ्चाशत् or त्रिपञ्चाशत्	75	७५	पञ्चसप्तति
54	५४	चतुःपञ्चाशत्	76	७६	षट्सप्तति
55	५५	पञ्चपञ्चाशत्	77	७७	सप्तसप्तति
56	५६	षट्पञ्चाशत्	78	७८	अष्टासप्तति or अष्टसप्तति
			79	७९	नवसप्तति or एकोनाशीति &c.
			80	८०	अशीति <i>fem.</i>

81	८१	एकाशीति	१४	१४	चतुर्नवति
82	८२	द्व्यशीति	95	९५	पञ्चनवति
83	८३	त्र्यशीति	96	९६	षण्णवति
84	८४	चतुरशीति	97	९७	सप्तनवति
85	८५	पञ्चाशीति	98	९८	अष्टानवति or अष्टनवति
86	८६	षडशीति	99	९९	नवनवति
87	८७	सप्ताशीति			एकोनशतम् &c.
88	८८	अष्टाशीति	100	१००	शत <i>neu.</i> (<i>also m.</i>)
89	८९	नवाशीति	200	२००	द्विशत <i>neu.</i> or द्वे शते
		एकोननवति &c.	300	३००	त्रिशत <i>neu.</i>
90	९०	नवति <i>fem.</i>			or त्रीणि शतानि
91	९१	एकनवति	1000	१०००	सहस्र <i>neu.</i>
92	९२	द्वानवति or द्विनवति			or दशशत <i>neu.</i>
93	९३	त्रयोनवति or त्रिनवति			

10,000 अयुत *m. n.* 100,000 लक्ष *neu.* or लक्षा *fem.*, प्रयुत *m. n.*, कोटि *fem.*, अर्बुद *neu.*, अरुज *neu.*, खर्व *m. n.*, महापद्म *mas.*, शंकु *mas.*, जलाधि *mas.*, अन्त्य *neu.*, मध्य and परार्ध *neu.* Each of these is ten times as great as the preceding.

§ 142. The cardinal numbers between विंशति and त्रिंशत्, त्रिंशत् and चत्वारिंशत् &c., it will be seen, are made up by prefixing एक द्वि, &c. up to नवत् to the lower. The ninth intermediate number may also be made up by prefixing एकोन, ऊन or एकात्र to the higher. In these compounds द्वि, त्रि and अष्टन् are changed to द्वा, त्रयः, and अष्ट necessarily before विंशति and त्रिंशत्, and optionally before the rest, except अशीति before which they remain unchanged.

§ 143. The cardinal numbers between 100 and 200, 200 and 300, &c., are generally expressed by means of अधिक added to the number showing the excess and then optionally prefixing

the whole to 100, 200 &c ; *e. g.* एकाधिकं शतं or एकाधिकशतं 101, द्वादशाधिकं शतं or द्वादशाधिकशतं 112, पञ्चाशदधिकशतं &c. 150. After 1000 this अधिक may be repeated with every multiple of ten or hundred; *e. g.* द्वि-द्वानवत्यधिकाष्टशताधिकसहस्रम् 1892, एकोन-चत्वारिंशदधिकषट्शताधिकसप्तसप्ततिसहस्राधिकं लक्षम् 177639, &c. Similarly उत्तर may also be used instead of अधिक; *e. g.* चतुः-पञ्चाशदुत्तरसप्तशतम् 754. Or these may also be at times, expressed by the copulative particle च; as सप्त च शतानि विंशतिश्च 720.

§ 144. The Tad. affix अ may be used, instead of अधिक, in the case of the cardinal numbers ending in दशन्, the numeral विंशति and those ending in शत्; *i. e.* in the case of the numerals 111-159, 211-259, 311-359, &c. before which the final अन्, अति and अत् are dropped; *e. g.* एकादशं शतम् 111, विंशं शतं 120, पञ्चाशं शतं 150, सप्तदशं द्विशतं 217, त्रिंशं त्रिशतं 330 and so on.

§ 145. (a) The ordinals from एक, द्वि, त्रि, चतुर and षष् are irregularly formed. They are प्रथम, द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ, and षष्ठ respectively; for प्रथम, अभिम and आदिम and for चतुर्थ, तुर्थ and तुरीय are also used, (b) The ordinals from other numerals up to दशन् inclusive are formed by dropping the final न् and adding म् and after दशन् up to नवदशन् by simply dropping the न्. The ordinals from विंशति above are formed by adding तम or by dropping the ति of विंशति and the final consonant of the rest; in the case of compound numerals, if there be a final vowel, that vowel is changed to अ, while the simple ones ending in a vowel *i. e.* षष्टि, सप्तति, अशीति and नवति form their ordinals in the first way only; as सप्तम 7th, द्वादश 12th; विंश or विंशतितम 20th; त्रयोविंश-शतितम 23rd; चत्वारिंश, चत्वारिंशतम 40th but षष्टितम only; एकषष्टः or एकषष्टितमः &c. शत has invariably शततम.

Declension of the numerals (cardinals and ordinals).

§ 146. एक, (एका *fem.*), द्वि (द्वा *fem.*), त्रि (तिसृ *fem.*), and चतुर

(चतस्र् *fem.*) are all adjectives and take the gender, number and case of the nouns they qualify.

§ 147. एक, when a numeral, is declined in the sing. and द्वि in the dual only; द्वि is considered as द्व, and they are both declined like सर्व in all the three genders; e. g.

	एक.		द्वि.	
	<i>mas.</i>	<i>fem.</i>	<i>mas.</i>	<i>fem. & neu.</i>
N.	एकः	एका	द्वौ	द्वे
V.	एक	एके	"	"
A.	एकम्	एकाम्	"	"
I.	एकेन	एकया	द्वभ्याम्	The rest like
D.	एकस्मै	एकस्यै	"	the mas.
Ab.	एकस्मात्	एकस्याः	"	
A.	एकस्य	"	द्वयोः	
L.	एकस्मिन्	एकस्याम्	"	

एक neu. एकस् N. A. The rest like the mas.

एक when it does not mean 'one' is declined in the dual and plural also; e. g. इति एके so think some.

§ 148. त्रि and चतुर are declined in the plu. alone; e. g.

	त्रि		चतुर	
	<i>mas.</i>	<i>fem.</i>	<i>mas.</i>	<i>fem.</i>
N.	त्रयः	तिस्रः	N. चत्वारः	चतस्रः
A.	त्रीन्	"	A. चतुरः	"
I.	त्रिभिः	तिस्रभिः	I. चतुर्भिः	चतस्रभिः
D.Ab.	त्रिभ्यः	तिस्रभ्यः	D.Ab. चतुर्भ्यः	चतस्रभ्यः
G.	त्रयाणाम्	तिस्रणाम्	G. चतुर्णाम्	चतस्रणाम्
L.	त्रिषु	तिस्रषु	L. चतुर्षु	चतस्रषु

Neu.

त्रि

चतुर

N. V. A.

त्रीणि

N. V. A.

चत्वारि

The rest like the *mas.*

The rest like the *mas.*

§ 149. पञ्चन्—नवदशन्. These are also adjectives agreeing in case with the nouns to which they are applied. They are declined in the pl. and are uniform in all the three genders.

	पञ्चन्	षष्	अष्टन्
N. V. A.	पञ्च	षट्-ङ्	अष्ट-अष्टौ
I.	पञ्चभिः	षड्भिः	अष्टभिः-अष्टाभिः
D. & Ab.	पञ्चभ्यः	षड्भ्यः	अष्टभ्यः-अष्टाभ्यः
G.	पञ्चानाम्	षण्णाम्	अष्टानाम्
L.	पञ्चसु	षट्सु	अष्टसु-अष्टासु

सप्तन्, नवन् and the following cardinals upto नवदशन् ought to be declined like पञ्चन्.

§ 150. ऊनविंशति, विंशति and other cardinal numerals up to नवनवति are all feminine substantives. The numerals शत, सहस्र &c. (for gend. see § 142.) have no declensional peculiarities. They are declined in the sing. and so used with a plural noun; e. g. पञ्चविंशतिर्ब्राह्मणाः 25 Brāhmanas; एकादशाधिकशतेन or एकादशोत्तरेण शतेन नरैः or स्त्रीभिः by 111 men or women; एकोनसहस्रेण रूपकैः with Rs. 999, &c. They may be made to have duals and plurals by being used as fixed standards of counting; e. g. ब्राह्मणानां विंशत्यः many twenties of Brāhmanas; द्वे शते नारीणां द्वि two hundreds of women &c.

§ 151. The ordinals are declined regularly except:—

प्रथम (see § 139), द्वितीय and तृतीय are optionally declined like pronouns in the Dat. Ab. G-n. and Loc. sing; e. g. द्वितीयस्मै, द्वितीयाय. &c. द्वितीयः, याः-द्वितीयस्याः &c. The fem. of द्वितीय, तृतीय, तुर्य and तुरीय is formed by adding आ and of चतुर्थ and other ordinals by ई; चतुर्थी, विंशी &c.

Numeral Adverbs.

§ 152. (a) सकृत् once, द्विः twice, त्रिः thrice, चतुः four times; from पञ्चन् onward adverbs of frequency are formed by adding कृत्वः before which final न् is dropped; e. g. पञ्चकृत्वः five times, सप्तकृत्वः seven times &c.

(b) एकधा or ऐक्यम् in one way or part; द्विधा or द्वेधा or द्वैधं in two ways or parts; त्रिधा or त्रेधा or त्रयम् in three ways, &c., चतुर्धा in four ways, षोडश or षड्धा in six ways, सप्तधा, अष्टधा, &c.

(c) एकशः singly, one by one; द्विशः two and two, by twos; so त्रिशः, शतशः &c.

§ 153. Other derivatives from the numerals:—

(a) By the Taddhita affix क् which is added to numerals ending in भन्, and शत्, and त्रि (often with Vddhi of the first vowel); e. g. पञ्चकः bought for five (Rs. &c.), चात्वारिंशत्कः bought for forty; so विंशकः bought for twenty (coins, &c.); साप्ततिकः &c.

(b) By means of the Tad. affix तय in the sense of "consisting of parts" or "collection;" e. g. चतुष्टय (चतुष्टयी fem.) consisting of four parts or a collection of four; so पञ्चतय (पञ्चतयी fem.); तय is optionally changed to भय after द्वि and त्रि (before which the final इ is dropped, e. g. द्वय or द्वितय (-यी fem.) twofold, consisting of two parts or a pair; त्रय or त्रितय (-यी fem.) threefold or consisting of three parts, a collection of three, a triad.

(c) By means of क् and भत् e. g. षट्क a collection of six; पञ्चत् a collection of five, दशत् a collection of ten, a decad, &c.

— 0 —

CHAPTER V.

DEGREES OF COMPARISON.

§ 154. **तर** and **तम** are the most common terminations of the comparative and superlative degrees respectively.* They are added to that crude form of words which they assume before the Inst. dual termination; e. g. **अयमेतयोरतिशयेन लघुः लघुतरः; अयमेषामतिशयेन लघुः लघुतमः;** similarly **युवन्-युवतर, युवतम; विद्वस्-विद्वत्तर, विद्वत्तम; प्राच्-प्राक्तर, प्राक्तम; धनिन्-धनितर, धनितम; धर्मबुध्-धर्मभुत्तर, धर्मभुत्तम; गुरु-गुरुतर, गुरुतम, &c. अति-अतितर, अतितम; उत्-उत्तर, उत्तम, &c.**

§ 155. Before these the final ई and ऊ of a *prátipadika* are optionally shortened; e. g. **श्रीतरा** or **श्रितरा, श्रीतमा** or **श्रितमा.**

§ 156. **तर** and **तम** when added to verbs, and indeclinables except when used adjectively, assume the forms of **तराम्** and **तमाम्**; **पचतितराम्, पचतितमाम्; उच्चैस्तराम्, उच्चैस्तमाम्; नितराम्, नितमाम्;** so **सुतराम् &c.;** but **उच्चैस्तर** adj. (higher).

§ 157. **ईयस्** is another termination of the comparative degree and **इष्ट** of the superlative.* These are added to adjectives of quality only. Before these the last vowel of a word of more than one syllable, with the following consonants if any, is dropped; e. g. **लघु-लघीयस्, लघिष्ट; पटु-पटीयस्, पटिष्ट; महत्-महीयस्, महिष्ट, &c.**

158. The possessive affixes at the end of words and the affix **तृ** are dropped before **ईयस्** and **इष्ट** and then these terminations are applied subject to the above rule; e. g. **मतिमत् talented-मतीयस्, मतिष्ट; मेधाविन्-मेधीयस्, मेधिष्ट; धनिन्-धनीयस्, धनिष्ट; कर्तृ-करीयस्, करिष्ट (अतिशयेन कर्ता); स्तोत्र-स्तवीयस्, स्तविष्ट;** so **सज्जीयस्, सजिष्ट** from **सज्जिन्** one having a garland &c.

* Properly speaking these terminations show the excess in which the excellence of one thing over another or more lies (अतिशयने).

§ 159. र is substituted for the ऋ (short) of a base, preceded and followed by one consonant, before ईयस्, इष्ठ and the Tad. aff. इमन्; e. g.

	Comp.	Super.
कृश 'thin'	ऋशीयस्	ऋशिष्ठ
दृढ 'strong, firm'	दृढीयस्	दृढिष्ठ
परिवृढ 'head, chief'	परिव्रढीयस्	परिव्राढिष्ठ
पृथु 'broad'	प्रथीयस्	प्रथिष्ठ
भृश 'much'	भृशीयस्	भृशिष्ठ
मृदु 'soft'	मृदीयस्	मृदिष्ठ
But कञु	कञीयस्	कञिष्ठ

§ 160. The words स्थूल, दूर, द्रव्य, क्षिप्र and क्षुद्र drop their final syllable (i. e. the final vowel with the preceding consonant only) and युवन् its वन् before these and their vowel takes its guna substitute, e. g. स्थूल-स्थू + ईयस् = स्थो + ईयस् and then स्थवीयस्; so स्थविष्ठ; see the list below.

§ 161. The following is an alphabetical list of the irregular comparatives and superlatives that are commonly met with:—

Positive	Comparative	Superlative
अन्तिक 'near'	नेरीयस्	नेदिष्ठ
अल्प 'little'	{ अल्पीयस् कनीयस्	अल्पिष्ठ कनिष्ठ
वरु 'wide'	वरीयस्	वरिष्ठ
क्षिप्र 'quick'	क्षेपीयस्	क्षेपिष्ठ
क्षुद्र 'mean, small'	क्षोदीयस्	क्षोदिष्ठ
गुरु 'heavy'	गरीयस्	गरिष्ठ
दीर्घ 'long'	द्राघीयस्	द्राधिष्ठ
दूर 'distant'	द्वीयस्	द्विष्ठ
प्रशस्त्य 'praiseworthy'	श्रेयस् or उभायस्	श्रेष्ठ or उब्धेष्ठ
प्रिय 'dear'	प्रेयस्	प्रेष्ठ

बहु 'much'	भूयस्	भूविष्ठ
बहुल ,,	बंशीयस्	बंदिष्ठ
बाढ 'firm, well'	साधीयस्	साधिष्ठ
बुवन् 'young'	बवयिस्, कनीयस्	यविष्ठ, कनिष्ठ
वृद्ध 'old'	वर्षीयस्, ज्यायस्	वर्षिष्ठ, ज्येष्ठ
वृन्धारक 'great lovely' वृन्दीयस्		वृन्दिष्ठ
स्थिर 'steady'	स्थेयस्	स्थेष्ठ
स्थूल 'big, large'	स्थवीयस्	स्थविष्ठ
स्फिर 'much'	स्फेयस्	स्फेष्ठ
ह्रस्व 'short'	ह्रसीयस्	ह्रसिष्ठ

§ 162. Sometimes the terminations स्तर and तम are added to the comp. and super. in ईयस् and इष्ठ to intensify the meaning; as पापीयस्तर, पापीयस्तम, श्रेष्ठतर, श्रेष्ठतम.

CHAPTER VII.

COMPOUNDS.

§ 163. In Sanskrit simple words, whether substantives, adjectives, verbs or indeclinables, have the power of entering into combination with one another and forming what are called '*Samasas*'* compound words or in short, compounds.

(a) A compound thus formed may further be compounded with another simple or compound word and this again may become the member of a new compound.

§ 164. In a compound, as a general rule, words are simply joined together, without any relation between the component parts being actually expressed; the whole compound word has the

* From अस् with सम् to throw together.

power to express the various relations that exist between the several parts. The last word only takes the case termination required by its grammatical position in a sentence, the remaining words (those ending in a consonant) generally assuming their forms before the consonantal case terminations: e. g. विद्वत्+जनः=विद्वज्जनः (see below), राजन्+पुरुषः=राजपुरुषः, &c.

§ 165. Final vowels or consonants (modified as mentioned above) of preceding members of compounds combine with the initial letters of the succeeding members according to the usual rules of *Sandhi*.

§ 166. In a few cases, the intermediate members retain their case endings in which case the compounds are called 'abuk' (अबुक्); e. g. देवानां प्रियः a fool, युधिष्ठिरः name of the eldest Pāndava, &c.

§ 167. The expounding of a *Samāsa* (i. e. giving its *Vigraha-vākya*) consists in the expression of the various relations existing between the objects or ideas denoted by the various members of a *samāsa* by means of the proper cases or subordinate sentences.

§ 168. Compounds are divided into four principal classes:—

(1) *Dvandwa* or Copulative, (2) *Tatpurusha* or Determinative, (3) *Bahuvrīhi* or Attributive and (4) *Aavyayībhāva* or Adverbial.

DVANDWA OR THE COPULATIVE COMPOUNDS.

§ 169. A *Dvandwa* compound consists of two or more nouns which, if not compounded, would be connected by the copulative particle च (and); as रामकृष्णौ which is equal

* This is true only generally speaking. For there is a fifth class of compounds. viz. सहस्र- compounds not governed by any of the rules given under the four classes but explained on general principle that any *subanta pada* may be compounded with any other *subanta pada*.

to रामः च कृष्णः च; पाणिपादं which is the same as पाणी च पादौ च. There are three species of the Dvandwas; viz. इतरेतरद्वन्द्व, समाहारद्वन्द्व and एकशेषद्वन्द्व.

§ 170. When the several members of a Dvandwa compound are viewed separately it is called *Itaretara* Dvandwa; e. g. 'धवखदिरौ छिन्धि' 'Cut down the Dhava and the Khadira trees.' In this species each member is of equal importance i. e. has its own independent meaning. It takes the dual or the plural according as the objects denoted by it are two or more in number; the gender of the final noun is the gender of the whole; as कुक्कुटश्च a cock मयूरी a pea-hen च कुक्कुटमयूरौ इमे (fem. dual of इदम्); but मयूरी च कुक्कुटश्च मयूराकुक्कुटौ इमौ; रामश्च लक्ष्मणश्च भरतश्च शत्रुघ्नश्च रामलक्ष्मणभरतशत्रुघ्नाः; &c.

Exceptions—अश्वश्च वडवा च अश्ववडवौ (mas. dual) a horse and a mare; अहश्च रात्रिश्च अहोरात्रः (mas. sing.) day and night.

§ 171. Samāhāra Dvandwa is that species of Dvandwa which implies an aggregate or the things enumerated in which constitute a complex idea. It is always singular and neuter. Thus 'आहारनिद्राभयम्' does not merely mean 'food, sleep and fear' but all that characterises animal life. In this species the meaning of the different members is subordinate to the collective sense of the whole compound.

§ 172. A Dvandwa compound of words denoting limbs of the body of an animal, parts of an army, inanimate objects (things द्रव्याणि and not qualities), names of rivers differing in gender, as also of countries (and not villages), insects, and animals between which there is natural antipathy, is always of this class; पाणी च पादौ च पाणिपादम् hands and feet; रथिकाश्च

अश्वारोहाश्चरथिकाश्चरोहम् chariot-warriors and horse-men; धानाश्च fried barley or rice शष्कुल्यश्च a kind of sweetmeat धानाशष्कुलि; but रूपं च रसश्च रूपरसौ form and flavour as these denote qualities; गंगा च शोणश्च गंगाशोणम् the rivers Gangā and Sona; but गंगायमुने as these do not differ in gender; कुरवश्च कुरुक्षेत्रं च कुरुकुरुक्षेत्रम् names of countries; but जाम्बवशालूकिन्यौ (two villages of that name); मद्राश्च केकयाश्च मद्रकेकयाः (two names of the same gender); यूक्ता a louse च लिङ्गा a nit च यूक्तालिंगम्; अहिश्च नकुलश्च अहिनकुलम् a snake and an ichneumon, &c.

§ 173. When words ending in क् and implying relationship by blood or literary avocation are compounded together the last but one word changes its क् to आ. The same happens when the word पुत्र follows a word ending in क् under the same circumstances; होता च पोता च होतापोतारौ, two priests so called- होता च पोता च नेष्टा च उद्गाता च होदपोदनेष्टोद्गातारः; (but if two words be taken at a time the क् may, at every step, be changed into आ as होता च पोता च होतापोतारौ तौ च उद्गाता च होतापोतोद्गातारः, &c.); पिता च पुत्रश्च पितापुत्रौ, माता च पिता च मातापितरौ, also मातरपितरौ (Pân. VI. 3. 32) and पितरौ (Vide § 177 a).

§ 174. (a) When the names of deities well known to be in constant association with each other are compounded, आ is substituted for the final vowel of the preceding word, except in the case of the word वायु; e. g. मित्रावरुणौ, सूर्याचन्द्रमसौ, अन्नमरुतौ &c: but अग्निवायू or वाय्वग्नी.

(b) The word अग्नि followed by the word सोम or वरुण lengthens its इ; as अग्नीषोमौ, अग्नीवरुणौ.

§ 175. When a Samâhâra Dvandwa ends in a consonant of the palatal class or ञ्, ण् or झ्, अ is added to it; वाक् च त्वक् च

वाक्त्वचम् speech and skin, त्वक्त्रजम् a bark and garland, शमीश्व-
चम्, वाक्त्वचम्, छत्रोपानदम् an umbrella and shoes, &c. But प्रावृट्श-
रदौ (as it is not a Sam. Dwa.).

§ 176. The following compounds are instances of irregular Dwandwas :—

(a) द्यौश्च पृथिवी च द्यावापृथिव्यौ or दिवसपृथिव्यौ heaven and earth; so द्यवाभुमी, द्यावाक्षणे; दशस् + सूर्य = दशासासूर्यौ the goddess of dawn and the sun.

(b) जाया + पति = जायापति, दम्पती, and जम्भती husband and wife.

(c) नक्तं च दिवा च नक्तंदिवम्, रात्रौ च दिवा च रात्रिर्दिवम्, भवति च दिवा च भवर्दिवम् all meaning 'day and night'; कङ्कनमे (कङ्क + सामन्) Rk. and the Śāman verses, वाङ्मनसे (वाक् + मनस्) speech and mind, (the न् of सामन् dropped and अ added to the final of मनस् irregular by Pin. V. 4. 77.)

§ 177. When several words of the same form (or dissimilar in form but of the same import) are compounded together only one of them is retained with the necessary number; e. g. रामश्च रामश्च रामो, रामश्च रामश्च रामश्च रामः; this called एकरोषद्वन्द्वः. In the case of words of the *mas.* and *fem.* genders the one of the *mas.* gender is retained; as हंसी च हंसश्च हंसौ; similarly ब्राह्मणौ, शूद्रौ, अज्ञौ, &c.

(a) This principle is further extended to some words dissimilar in form, as in the following examples :—भ्राता च स्वसा च भ्रातरौ; पुत्रश्च दुहिना च पुत्रौ, माता च पिता च पितरौ, (see also § 173). श्वश्रूश्च श्वश्रुश्च श्वश्रुगौ (also श्वश्रूश्चश्वश्रुगौ). स च सा च तौ, स च देवदत्तश्च तौ; स च यश्च यौ or नौ. In the case of words of the *mas.* and *neu.* gender that of the *neu.* gender is retained; as त्वश्च देवदत्तश्च ते, &c.

§ 178. The following rules should be observed in arranging the various members of a Dwandwa compound :—

(a) A word ending in ह् or ङ् should be placed first, and when there are more than one of such words, one of these should be placed first, the rest being arranged according to the will of the speaker or writer. हरिहरो, हरिहरगुरुः, हरिगुरुहरः.

(b) Words beginning with a vowel and ending in अ् ought to precede others; as अश्वत्थेन्द्राः or इन्द्राश्वरयाः. This rule should have preference even over the above rule in case both would be simultaneously applicable; as इन्द्राश्वी.

(c) A word that has fewer syllables should be placed first and in case there are more words than one having an equal number of syllables, the one that has more short syllables should be placed first; e. g. शिवकेशवौ, श्रीमद्वसन्तौ, कुशकाश्व, &c.; the names of seasons and stars, under this latter circumstance, should be arranged according to their astronomical order; as श्वेत्तश्चिशिरवसन्ताः, कृत्तिकारोहिण्यौ, &c. Also a word of more important significance should precede others; as तापसपर्वतौ.

(d) Names of the four castes of men should be arranged according to their order, beginning from the highest and so should be the names of brothers beginning from the eldest; e. g. ब्राह्मणक्षत्रियविश्वदत्तः, युधिष्ठिराकुनौ.

II. TATPURUSHA OR THE DETERMINATIVE COMPOUNDS.

§ 179. When a compound consists of two members and the first determines the sense of the other, or is attributive to it that is called ' *Tatpurusha* . '

§ 180. According to the grammatical nature of the first or attributive member the *Tatpurusha* is divided into six varieties:—(1) *Tatpurusha* proper or the Inflectional, (2) *Nañ*

or, the Negative Tatpurusha, (3) *Karmadhāraya* or the appositional including 'Dwigu', (4, 5) *Prâdi* and *Gati* or the prepositional compounds and (6) *Upapada*. These are either nouns, adjectives or adverbs.

§ 181. The final vowel of a feminine noun ending in any of the affixes आ, ई or ऊ and forming the second member of a compound used adjectively is shortened; the ओ of गो is changed to हु under the some circumstances; e.g. प्राप्त + जीविका = प्राप्तजीविकः (Tat.); अतिमालः; (Tat.); पञ्चगुः something bought for five cows; बह्व्यो नाव्यो यस्मिन् बहुनाडिः many-veined देहः; (Bah.); चित्रा गावो यस्य चित्रगुः having variegated cows; &c. but कल्याणपञ्चमीकः as the ई is not final.

(a) If the final ई or ऊ be not a fem. termination it remains unchanged; सुदु धीः यस्याः सा सुधीः; बहुतन्त्रीर्धमनी.

1 Tatpurusha.

§ 182. The first variety consists of such Tatpurusha compounds as have the attributive member in any one of the oblique cases, when dissolved. There are six sub-varieties of this corresponding to the six oblique cases.

§ 183. (a) A noun in the Accusative case is compounded with भित्त, अतीत, पतित, गत, अत्यस्त, प्राप्त and आपन्न; as कृष्णं भित्तः कृष्णभित्तः one who has resorted to Krishna (as his refuge); दुःखमतीतः दुःखातीतः one who has overcome pain; सुखं आपन्नः सुखापन्नः one who has obtained happiness.

(b) A word expressive of the duration of an action or state is compounded with another expressive of the action or state, in the Accusative case; e.g. मुहूर्ते सुखं मुहूर्तसुखम् 'happiness lasting for a moment'; संवत्सरं वासः संवत्सरवासः residence for a year &c.

(c) Sometimes a preposition or a word denoting a period of time may take the place of the Accusative; as सामिकृतं 'half done;' मासप्रमितः (प्रतिपद्यन्ः) 'what marks the commencement of a month as the new moon.'

§ 184. A noun in the Instrumental may be compounded—

(a) with another expressive of an effect produced by what is denoted by the noun in the Instrumental case, and with अर्थ; as शङ्कुलया खण्डः शङ्कुलाखण्डः severed by means of a knife; धान्येन अर्थः धान्यार्थः wealth obtained by means of grain.

(b) with verbal derivatives when the Instrumental has the sense of the agent or the instrument or means of the action; as हरिणा नातः हरिनातः saved by Hari; नखैर्मिन्नः नखाभिन्नः torn with the nails &c.

(c) with the words पूर्व, सदृश, सम, ऊन and words having the sense of ऊन, कलह, निपुण, मिश्र, इलक्ष्य and अवर; as मासेन पूर्वः मासपूर्वः; मात्रा सदृशः मातृसदृशः like the mother; पितृसमः equal to the father; मासेन ऊनं माषोनं; 80 माषविकलः (less by one māsha, a particular weight); वाचा कलहः वाक्कलहः a quarrel (in words); आचारनिपुणः; गुडमिश्रः; आचारहृक्षः 'thin by the discharge of religious duties;' मासेन अवरः मासावरः 'younger by a month.'

(d) with another noun signifying an article of food or something eatable, the noun in the Instrumental case denoting some kind of condiment used to season it or another article of food mixed with it; as दध्ना ओदनः दध्योदनः rice mixed with curds; गुडेन धानाः गुडधानाः fried rice mixed with treacle.

(e) Sometimes स्वयं may take the place of the Instrumental; as स्वयंकृतः—done by one's self.

§ 185. Instances of the *Aluk* of the Instrumental (*i. e.* in which the noun in the Inst. does not drop its case term.,—अञ्जसा कृतम् अञ्जसाकृतम् 'done honestly'; अञ्जसाकृतम् 'done with might'; पुंसानुजः 'one having an elder brother'; जन्मबन्धः 'blind from birth'; आत्मन् followed by an ordinal number retains its case ending; as आत्मना पञ्चमः आत्मनापञ्चमः.

§ 186. A noun in the Dative is compounded

(a) with another expressive of the material of which the thing expressed by the noun in the Dative case is made; as यूपाय वारु यूपदारु, 'wood for a sacrificial post.'

(b) and with the words अर्थ, बलि, हिम, सुख and रक्षित. The compound with अर्थ is a *nityasamānya* and takes the gender and number of the noun it qualifies. द्विजाय अर्थं द्विजार्थः सुपः broth for a Brāhman; द्विजाय इयं द्विजार्था यवागूः (water gruel); द्विजाय इदं द्विजार्थं पयः; भूतभ्यो बलिः भूतबलिः an offering to the *bhū'tas* (certain created beings); गवं हितं गोहितं good for a cow; गवे सुखं गोसुखम्, गवे रक्षितं गोरक्षितम्.

§ 187. Instances of the *aluk* of the Dat. परस्मैपदम् परस्मैभाषा, आत्मनेपदम्, आत्मनेभाषा.

§ 188. A noun in the Ablative case is compounded—

(a) with words expressive of fear or rather with the words भय, भीत, and भी; as चारात् भयं चौरभयम् fear from a thief, वृकात् भीतः वृकभीतः afraid of a wolf; &c.

(b) and in a few cases with the words अपेत, अपोढ, मुक्त, पतित, and अपन्नस्त; as सुखादपेतः सुखापेतः deprived of happiness; कल्पनापोढः 'transcending thought'; अक्रमुक्तः; स्वर्गपतितः 'fallen from heaven, as a sinner'; तरङ्गापन्नस्तः 'afraid of waves.'

§ 189. A noun in the Genitive may, as a general rule, be compounded with any other noun; राज्ञः पुरुषः राजपुरुषः the king's man (an officer or a servant).

§ 190. (a) It is not compounded with verbal derivatives ending in तृ and भृक् and denoting the agent of the action; अपां क्षत्रा, and not अपक्षत्रा; घटस्य कर्ता; भोजनस्य पाचकः &c; but इक्षुतां भक्षणम् इक्षुभक्षिका as the भृक् here does not denote the agent.

Exceptions:—But a compound is allowed in the case of the words याज्ञक one who employs, as sacrificing priests; पूजक, परिचारक, परिवेषक a waiter at meals, स्नापक a servant who bathes his master or brings bathing water for him, अघ्रापक, हस्ताहक one who destroys, होतृ, भर्तृ when it does not mean 'a holder', and others not very important; ब्राह्मणयाज्ञक,; देवपूजक,; राजपरिचारकः &c; अग्निहोता; धूमर्ता; &c.; but वज्रस्य भर्ता 'the thunderbolt-bearer.'

§ 191. पूर्व, अपर, अधर, उत्तर and अर्ध neu. are compounded with nouns in the Genitive expressive of the whole and are placed first, e. g. पूर्व कायस्य पूर्वकायः; the fore part of the body; अपरकायः; अधरकायः; &c., अर्धे पिप्पल्याः अर्धपिप्पली; but ग्रामार्धः; (as अर्ध is mas. here).

N. B. In order that the above rule should hold, the noun expressive of the whole must denote a single object; hence पूर्वः the first among pupils छात्राणाम्, अर्धे पिप्पलीनाम् half of a number of *pippalis*; &c. and not पूर्वछात्रः &c.

§ 192. A word expressive of a part is compounded with another signifying a period of time and is placed first; मध्यं भद्रः मध्याह्नः mid-day; सायाह्नः; मध्यरात्रः &c.

§ 193. A word expressive of a period of time that has passed since a certain occurrence is compounded with another expressive of the occurrence; as मासो जातस्य यस्य भसौ मासमासः

‘one since whose birth a month has elapsed,’ so इचहजातः; सवत्सरमृतः; &c.

§ 194. Instances of the *aluk* of the Gen. देवानांप्रियः a fool, वाचोयुक्तिः skilful speech, पश्यतोहरः ‘one who robs another in his very presence, while he is looking on;’ hence ‘a goldsmith,’ a ‘rogue.’ दिवस्पातिः ‘Indra’; वाचस्पतिः ‘the lord of speech, Brhaspati’; with पुत्र the *aluk* is optional when reproach is implied; as दास्याः पुत्रः or दासीपुत्रः a bastard, a knave; but आक्षणीपुत्रः.

§ 195. A noun in the Locative is compounded with शौण्ड, धूर्त, कितव a rogue, प्रवीण, पटु, पाण्डित, कुशल, चपल, निपुण, सिद्ध, शुष्क, पक्व, and बन्ध; as अक्षेषु शौण्डः अक्षशौण्डः skilled in dice; आतपशुष्कः dried in the sun; स्यालीपक्वः cooked in a pot; चक्रबन्धः ‘a kind of poetic composition’; &c.

§ 196. Instances of the *aluk* of the Loc. गेहेशूरः ‘a boasting coward,’ गेहेनर्ही ‘a house hero,’ ‘a carpet knight,’ पात्ररुचलः ‘clever in eating only, i. e. a good-for-nothing fellow;’ पात्रेसमितः; गोष्ठेशूरः; &c. युधिष्ठिरः ‘firm in battle,’ स्तम्बेरुमः (स्तम्बे a kind of grass रमते असौ) ‘an elephant’; कर्णेजपः ‘one who whispers into the ear, a spy’; स्वैचर ‘a heavenly being’; पंकेरुहम् ‘a lotus’; कुबेरायम्, जलेशयः; &c.

2. NĀN OR THE NEGATIVE TATPURUSHA.

§ 197. The negative particle न, changed to अ before a consonant and अन् before a vowel, may be compounded with any noun to form the Negative-Tatpurusha; as न ब्राह्मणः अभ्राह्मणः one not a Brāhmaṇa; न अश्वः अनश्वः; असत् non-existent or not good, &c.

§ 198. The न is not changed to अ or अन् in the following cases; नभाट् ‘that which does not shine,’ ‘a cloud;’ नपात् (pre. p.) one who does not protest; नवेदाः ‘one who does not know;’ नमुचिः [न मुञ्चनीति] name of a demon slain by Indra; नकुलः (न कुलमस्य for the mongoose is supposed to belong to no

particular species of quadrupeds); नखं [न खमस्य 'that which leaves no cavity' or 'does not go to heaven being burnt down with the dead body']; नपुसकं [न स्त्री पुमान्]: नक्षत्रं (न क्षरतीति) 'that which does not move from its proper place, hence a star'; नक्रः [न क्रामतीति 'that which does not go far off from water]; नाकः [न कं अकं न अकं अस्मिन्], नग when it does not qualify an animal retains its न optionally; as नगः or अगः 'a mountain' or 'a tree'; but अगः वृषलः 'a Śūdra that cannot move.'

N. B. It should be noted that some of these are Bahuvrīhi compounds.

3. KARMADHĀRAYA OR THE APPOSITIONAL COMPOUNDS.

§ 199. Pāṇini defines a 'Karmadhāraya' as समानाधिकरणः सत्पुरुषः or a Tatpuruṣa both members of which are in the same case relation i. e. have the same case when dissolved.

§ 200. (a) A word expressive of the standard of comparison (उपमान) may be compounded in a Karmadharaya with another denoting the common quality or ground of comparison as घन इव द्यामः घनद्यामः dark like a cloud. Such compounds are called उपमानपूर्वपदकर्मधारयः.

(b) Similarly a noun denoting the person or thing compared (उपमेय) may be compounded with words indicative of excellence such as व्याघ्र, सिंह, चन्द्र, कमल, &c. no mention of the common attribute (of similarity) being made; as पुरुषो व्याघ्र इव पुरुषव्याघ्रः a man like a tiger (i. e. as bold as a tiger) मुखं चन्द्र इव मुखचन्द्रः a moon-like face i. e. as delightful as the moon; मुखं कमलमिव मुखकमलम् &c.; these are called उपमानोत्तरपदकर्मधारयः

Note 1—The difference between the two is this:—In the former the common quality of comparison is actually expressed: while in the latter it is left to be understood; in fact if it be expressed there can be no compound; as पुरुषः व्याघ्रः इव घूरः.

Note 2—The above Karmadhārayas may be dissolved as सुखमेव चन्द्रः सुखचन्द्रः; सुखमेव कमलं सुखकमलम्, &c. Dissolved either way there will be no difference in the form of the compounds; but there will be difference both in the meaning and in the figure. In one case prominence will be given to चन्द्र or the moon and the figure will be 'Upamā' (a simile), while in the other to सुख or the face in which case the figure will be Ru'paka. Compounds like पाद एव पद्मं पादपद्मम्, विद्या एव धनं विद्याधनं are termed अवधारणापूर्वपदकर्मधारयः.

§ 201. An adjective may be compounded with the noun it qualifies in most cases; as नीलं च तद्गुत्पलं च नीलोत्पलं a blue lotus &c.; but कृष्णश्चासौ सर्वश्च कृष्णसर्वः where the comp. is necessary. Such compounds are called विशेषणपूर्वपदकर्मधारयः.

§ 202. As a general rule in such compounds the qualifying word is placed first; but words in apposition to वृन्शरक, नाग and कुञ्जर are placed first; e. g. नृपवृन्शरकः 'an eminent king', तापसकुञ्जरः, पुरुषनागः, &c.

§ 203. Names of quarters and numerals form a Karm. compound with any *subanta* (a declinable word), but only when the whole compound is an appellation; e. g. सप्तर्षयः 'Name of a constellation of stars', 'Ursa Major'; पञ्चजनाः* &c.; पूर्वोक्ताम-
शमी 'Name of a town in the East'; but उत्तरा वृक्षाः 'Northern trees'; पञ्च ब्राह्मणाः &c. The compound is forbidden in other cases.

§ 204. The particle कु forms a Kar. compound with any other words; कुपुरुषः (कुत्सितः पुरुषः) a bad man; कुपुत्रः, &c.

---

* These are gods, men, gandharvas, serpents, and pitrs according to some; and Brāhmanas, Kṣatriyas, Vaiśhyas, Sūdras and Nishādas or barbarians according to others. (Vide Shankarāchārya on Brāh. Su. 1. 4. 11-13.)

(a) कु is changed to (1) क्व when followed by a noun with an initial vowel in a Tat., by रय and वृ and by सृण 'denoting a species;' कुत्सितोन्वः कदम्बः 'a bad horse;' so कवन्नं 'coarse food;' but कूटः 'having bad camels' (a Bah. comp.) राजा; कद्वयः 'a bad chariot'; कद्वदः 'speaking ill, a bad speaker;' कत्तुणम् 'a kind of grass'.

(2) का when followed by पुरुष or जल, and meaning 'a little' ईषज्जलं काजलं 'a little water', ईषत्पुरुषः कापुरुषः; but कुत्सितः पुरुषः कुपुरुषः or कापुरुषः.

(3) and optionally to क्वा or क्व when followed by उष्ण; कौष्णं; कवौष्णं and कदुष्णं by (1), all meaning 'luke-warm.'

§ 205. Two adjectives may also be compounded into what is called the विशेषणोभयपदकर्तृधारय; as शुक्लकृष्णः, कृष्णसारंगः.

(a) Two participles expressive of two consecutive actions of the same individual may be compounded together, the one expressive of the previous action being placed first; आदौ स्नातः पश्चाच्छुलितः स्नातानुलितः 'first bathed and then anointed, similarly पीतोद्गीर्णम् 'first drunk and afterwards vomited out,' पीतप्रतिबद्धः, गृहीतप्रतिमुक्तः (Rag. II. 1. IV. 41) &c.

(b) A past participle is compounded with another with the negative particle prefixed to it; कृताकृतम्, 'what is done and not done' i. e. 'partially done'.

§ 206. The word ईषत् 'little' is compounded with any other word except a verbal derivative, and even with a verbal derivative when it expresses a quality; as ईषत्पिङ्गलः 'a little brown,' ईषद्रक्तं reddish, &c.

§ 207. The following are the more important of the compounds given by Pân. as irregular under the class मयूरव्यंसकादिः; मयूरव्यासौ व्यंसकश्च मयूरव्यंसकः 'a cunning peacock,' so

छान्न्यंसकः; उदक् च अवाक् च उच्चावचम्; so उच्चनीचम् 'high and low', 'great and small;' नास्ति किञ्चन यस्य सः अकिञ्चनः, नास्ति कुतो भयं यस्य सः अकुतोभयः, अन्यो राजा राजान्तरम्, अन्यो ग्रामः ग्रामान्तरम्, चिदेव चिन्मात्रम् (These are *nitya-samāśas*), अश्नीति पिबत इत्येवं सततं यथाभिधीयते सा अश्नीतिपिबता that in which are constantly uttered the word 'eat and drink'; खादतमोदता; अहं अहं इति यस्यां क्रियायामभिधीयते सा अहमकमिका that in which are uttered the words 'I alone, I alone'; hence hard competition, &c.; अहं पूर्वं अहं पूर्वमिति यस्यां क्रियायामभिधीयते सा अहंपूर्विका; so आहोपुरुषिका 'great self-conceit or pride' (Bhatti. V. 27); 'vaunting' (Bv. 1. 84) &c. Also कान्दिशीक 'put to fight;' यदृच्छा accident, &c.

§ 208. In some Karmadhāraya compounds the last member of the first word, which is itself a compound word, is dropped; e. g. शाकप्रियः पार्थिवः शाकपार्थिवः 'a king who likes vegetables;' देवपूजको ब्राह्मणः देवब्राह्मणः &c. These compounds, though they should be properly called "*Uttamapadalopī*" are popularly designated "*Madhyamapadalopī*." Any comp. requiring a similar explanation is classed under this group (शाकपार्थिवादि).

DVIGU OR NUMERAL APPositionAL COMPOUNDS.

§ 209. When the first member of a Karmadhāraya compound is a numeral, it is called 'Dvigu.'

§ 210. A Dvigu compound is possible when a Taddhita affix is to be added to the compound so formed; षण्णां मातृणामपत्यं षण्मातुरः 'the son of six mothers, Kārtikeya'. Or when the compound itself becomes the first member of another compound as पञ्च गावः धनं यस्य असौ पञ्चगवधनः.

(b) and when the compound denotes an aggregate; in this case

it is singular; as त्रयाणां भुवनानां समाहारः त्रिभुवनम् 'the three worlds (taken collectively)'; so पञ्चपात्रम्, पञ्चगवम्, &c.

PREPOSITIONAL COMPOUNDS.

4 Prâdi.

§ 211. Those Tatpuruṣa compounds whose first member is a preposition are termed Prâdi by Sanskrit grammarians; some of these prepositions combine with a following noun in the Nom., some with a noun in the Acc. &c.; e. g. प्रगतः आचार्यः 'an eminent teacher', प्रगतः अध्वानं प्राध्वः रथः, 'a chariot that has passed a road'; संगतः अध्वानं समध्वः 'taken to a pathway' (Vide Bhatti. III. 45.); प्रकृष्टो वातः प्रवातः 'strong or excessive wind,' &c. अतिक्रान्तो मालां अतिमालः 'excelling a garland' (in fragrance of beauty), अतिक्रान्तो रथं रथिनं वा अतिरथः 'a chariot-warrior who has no rival or equal'; so अतिमात्र 'exceeding measure,' अतिसर्व &c. अवकृष्टः कोकिलया अवकोकिलः 'attracted by the cuckoo'; परिग्लानः अध्ययनाय पर्यध्ययनः 'tired of studying'; निष्क्रान्तः कौशाख्या निष्कौशाम्बिः 'gone out of Kausâmbi'; so निर्लङ्घः &c.

(a) A compound with prepositions which govern cases (कर्मे-प्रवचनीय) is forbidden; वृक्षं प्रति.

5 Gati.

§ 212. Compounds of the following words with verbal indeclinables are called 'Gati-compounds.'—

N. B.—Gati is the term applied to prepositions and certain other adverbial prefixes when immediately joined with verbal forms or derivatives.

(a) ऊरी or उररी and प्रादुस्; ऊरी-ररी-कृत्य having accepted; प्रादुर्भूय becoming manifest.

(b) The words सत् and असत् showing respect and disrespect respectively, the prepositions अलं in the sense of 'adorning', पुरः,

अंस्तं and तिरः; as अलंकृत्य 'having adorned'; but अलं कृत्वा doing enough (पर्याप्तमित्यर्थः Sid. Kan.); पुरस्कृत्य 'placing in the front; तिरोभूय becoming invisible; अस्तंगत्य.

(e) These compounds are also formed with nouns, derived from roots, for their second members; e. g. अस्तमयः 'setting of the sun,' पुरस्कारः reception, showing respect, तिरस्कारः, सत्कारः, अलंकृतिः; &c.

6. UPAPADA COMPOUNDS.

§ 213. When the second member of a Tat. Comp. is a root-noun derived from a root which takes a particular Kṛt affix by virtue of the presence of the first member, it is called an Upapada Tat.; as कुम्भं करोतीति कुम्भकारः 'a potter'; so सामं गायतीति सामगः one who chants a verse of the Sâma-veda; मांसं कामयतीति मांसकामः 'desirous of meat'; similarly अश्वक्रीती 'one who buys a horse', कच्छपी 'a tortoise,' &c. The noun prefixed to the last member such as कुम्भ is called an *upapada*.

N. B. The latter member of such a compound must neither be the conjugated form of a root nor a separate verbal derivative, i. e. formed independently of the first member; e. g. पयोधर is not an Upapada Tat., as the word धर can be independently formed; it is a Gen. Tat. धरतीति धरः; पयसां धरः पयोधरः 'a cloud' or 'the female breast.'

GENERAL RULES APPLICABLE TO THE

TATPURUSHA COMPOUNDS.

§ 214. The word अङ्गुलि at the end of a Tatpurusha compound changes its final to अ when preceded by a numeral or an indeclinable; as द्वे अङ्गुली प्रमाणमस्य द्व्यङ्गुलं दारु 'wood measuring two-fingers; निर्गतमङ्गुलिभ्यो निरङ्गुलम् &c.

§ 215. The following words, when at the end of a Tatpurusha, drop the final vowel, together with the following consonant if there be any, and add अ under the circumstances mentioned:—

(a) रात्रि when preceded by a numeral, an indeclinable, a word expressive of a part of the whole, such as पूर्व, अपर, &c., or by the words सर्व, संख्यात and पुण्य; as द्वयोः रात्रयोः समाहारः द्विरात्रम् an aggregate of two nights (Dvi.), अतिक्रान्तो रात्रिमतिरात्रः that has passed a night; the dead of night; पूर्व रात्रेः पूर्वरात्रः the first part of the night; सर्वा रात्रिः सर्वरात्रः, संख्याता रात्रिः संख्यातरात्रः, पुण्यरात्रः an auspicious night.

N. B. The same change takes place when रात्रि is preceded by अहन् in a Dvandwa; as अहश्च रात्रिश्च अहोरात्रः.

(b) राजन्, अहन् and सखि; as परमः राजा परमराजः a great king; मद्राणां राजा मद्रराजः, उत्तमं अहः उत्तमाहः an excellent day; एकं च त्वहः एकाहः, द्वयोरहोः समाहारः द्वयहः, 80 त्रयहः, सप्ताहः, &c., पुण्यं अहः पुण्याहं (see below § 218 b.) a holy day, सुदिनाहम्, कृष्णस्य सखा कृष्णसखः &c.

Exception—अहन् when preceded by an indeclinable, or a word denoting a part of the whole, or by सर्व or by a numeral with a *Taddhita* affix added to the whole compound, becomes अह्; as अतिक्रान्तमहः अत्यहः, exceeding a day (in duration) पूर्वाह्नः forenoon, सर्वाह्नः the whole day, संख्याताह्नः, द्वयोरहोः भवः द्वयह्नः, द्वयह्नमिवः &c.; with संख्यात the change is optional; as संख्याताह्नः; or—हः.

N. B. The न् of the substitute is changed to ण् when preceded by इ belonging to the first member ending in अ; as सर्वाह्णः; but परागतं अहः पराह्नः (as परा ends in आ).

(c) सक्थि a thigh becomes सक्थ after उत्तर, पूर्व, मृग and a word denoting an object to which the thigh is compared; उत्तरसक्थं, मृगसक्थं, फलकसक्थं a thigh like a plank.

§ 216. The following words have an अ added to them when at the end of a Tatpuruṣa compound :—

(a) गो except when a Tad. aff. is added and then dropped; e. g. परमगवः an excellent bull, पञ्चगव (a collection of five cows) as in पञ्चगवधनः; but द्विगुः exchanged or bartered for two cows.

(b) खारी (a measure of corn) at the end of a Dvigu or when preceded by अर्ध takes the अ optionally, the final ई being dropped before it; द्विखारम्-रि; अर्धखारम्-रि.

(c) अञ्जलि preceded by द्वि or त्रि in a Dvigu, optionally takes अ except when a Tad. aff. is added and dropped in which case the final इ is dropped; द्व्यञ्जलं-लि 'two handfuls'; but द्वाभ्यामञ्जलिभ्यां क्रीतः व्यञ्जलः ।

§ 217. All the rules given above for the change of the finals of the Tat. compounds do not hold good in the case of the Neg. Tat.; e. g. न राजा अराजा one not a king; न सखा असखा &c.

(a) But in the case of the word पथिन् the final इन् is optionally dropped and अ added; अपथं or अपन्थाः 'absence of a road'. पथिन् when so modified in a Tat. is neu. (अपथः as a Bah.).

GENDERS OF TATPURUṢA COMPOUNDS.

§ 218. As a general rule a Tatpuruṣa compound follows the gender of the final noun.

Exceptions :—

(a) Compounds with प्राप्त and आपन्न for their first member and Prâdi compounds follow the gender of the words they qualify; प्राप्तजीविकः नरः, प्राप्तजीविका स्त्री, निष्कौशाम्बिः पुरुषः &c.

(b) A Tatpuruṣa ending in राज्ञ, अह्ण and अह is masculine, except when राज्ञ is preceded by a numeral, and अह by पुण्य and सुदिन; e. g. पूर्वराजः; मध्याह्णः, सप्ताहः, नवरात्रम्, पुण्याहम्, सुदिनाहम्, also

that ending in पथ (substituted for पथिन् Vide § 244) preceded by a numeral or an indeclinable; as त्रयाणां पन्थाः त्रिपथम्, विरूपः पन्थाः विपथम् a bad or a wrong way; but सुपन्थाः असिपन्थाः as they do not end in पथ.

(c) A collective Dvigu is neu.; but that ending in अ is generally feminine and that ending in आ is optionally so, in which case it takes the termination ई; पञ्चगव्यम् a collection of five cows; त्रयाणां लोकानां समाहारः त्रिलोकी; but पञ्चपात्रम्, त्रिभुवनम्, चतुर्थ्युगम्; &c. पञ्चखट्वी, पञ्चखट्वम्. The र् of final अन् is dropped and the Dvigu is optionally feminine, पञ्चतक्षी-क्षम् (fr. पञ्च + तक्षन्).

(d) A Tatpurusha ending in छाया is neu. when the objects casting the shade are many; इक्षूणां छाया इक्षुच्छायम्.

(e) A Tatpurusha having for its first member a synonym of राजन् (and not राजन् itself) or the words रक्षस् or पिशाच and सभा for its latter member is neuter; इनसभम्, ईश्वरसभम्, a king's council; but राजसभा; रक्षःसभम्, पिशाचसभम् also that ending in सभा when it means 'a multitude'; as स्त्रीसभम् 'an assemblage of women'; but धर्मसभा in the sense of धर्मशाला.

III. BAHUVRĪHI OR THE ATTRIBUTIVE COMPOUNDS.

§ 219. A Bahuvrīhi compound consists of two or more nouns in apposition to each other the attributive member being placed first and attributes or refers that which is expressed by its second member, as determined or modified by what is denoted by its first member, to something denoted by neither of the two; e. g. महाबाहुः 'one whose arm is great'; पीताम्बरः 'one whose garment is yellow'. When dissolved, it must have the pronoun यस् in any one of the oblique cases: as महान् बाहुः यस्य स महाबाहुः (नलः); पीतम् अम्बरं यस्य स पीताम्बरः (हरिः).

A Bahuvrīhi compound partakes of the nature of an adjective and assumes the gender of the substantive it qualifies.

N. B. The difference between a Karm. and a Bah. comp. is this:—In the case of the former one of the members alone is in apposition to the substantive it qualifies, while in that of the latter the whole compound is in adjective; *e. g.* घनइयामः नलः; here one of the members viz. इयामः is in apposition to नलः and therefore, the comp. is a Karm.; but in महाबाहुर्नलः the whole comp. qualifies Nala.

§ 220. Bahuvrīhi compounds are divided into two classes; समानाधिकरणबहुव्रीहि and व्यधिकरणबहुव्रीहि.

(a) That is a Samānādhikaraṇa Bah. in which both the members are in apposition to each other i. e. have the same (समान) case relation (अधिकरण) when dissolved. There are six kinds of this according as the यत् is in any one of the six oblique cases; *e. g.* प्राप्तं उदकं यं असौ प्राप्तोदको ग्रामः; ऊढः रथः येनासौ उदरयः अनङ्गात्; उपहतः पशुर्यस्मै स उपहतपशुः रुद्रः; उद्धृतः ओदनः यस्याः सा उद्धृतोदना स्थाली; पीतं अम्बरं यस्य स पीताम्बरः हरिः; वीराः पुरुषाः यस्मिन् स वीरपुरुषो ग्रामः.

§ 221. A Vyadhikaraṇa Bah. is that whose members are not (वि) in apposition to each other i. e. are in different cases when dissolved. A Vyadhikaraṇa Bah. is not allowed in any case except in the Genitive and Locative; as चक्रं पाणौ यस्य असौ चक्रपाणिः हरिः; चन्द्रस्य इव कान्तिर्यस्य असौ चन्द्रकान्तिः; so पद्मगन्धिः, शस्त्रपाणिः, &c.; शशी शेखरे यस्य असौ शशिशेखरः, &c.; but पञ्चभिर्मुक्तमस्य पञ्चमुक्तः is not allowed.

§ 222. The negative particle अ or अन् and prepositions may sometimes, form Bah. compounds with substantives. The verbal

derivatives used to express their sense may be optionally retained; अविद्यमानः पुनः यस्य स अपुनः; निर्गता घृणा यस्य स निर्घृणः ruthless; उद्धता कन्धरा यस्य स उत्कन्धरः with the neck uplifted; विगतं जीवितं यस्य स विजीवितः dead &c. Also अविद्यमानपुनः, &c. अस्ति क्षीरं यस्याः सा अस्तिक्षीरा गौः a milch-cow (where अस्ति is an indeclinable meaning 'having').

§ 223. The particle सह may be compounded with a noun in the Instrumental case in a Bahuvrihi when there is equal participation in some action; in this case सह optionally becomes स; as पुत्रेण सह सहपुत्रः or सपुत्रः.

§ 224. The compound of an indeclinable or a numeral or of आसन्न, अदूर or अधिक with a numeral, is a Bahuvrihi. In the formations of such compounds the final vowel except that of चतु and गण, or the final consonant with the preceding vowel of the latter numeral and the अति of विंशति are dropped and अ added; दशानां समीपे ये सन्ति ते उपदशः 'about ten' i. e. nine or eleven; द्वौ वा त्रयो वा द्वित्राः 'two or three'; द्वे वा त्रीणि वा द्वित्राणि; द्वादशानां समीपे ये सन्ति ते उपदशः 'ten repeated twice' i. e. twenty; so त्रिदशः &c. विंशतेरासन्नाः आसन्नविंशा 'nearly twenty', त्रिंशतः अदूराः अदूरत्रिंशाः 'not far from thirty', अधिकचत्वारिंशाः 'more than forty'; but उपसहस्रः, उपगणाः; चतुर् preceded by उप or त्रि does not drop any letter but simply has an अ added to it; त्रयो वा चत्वारो वा त्रिचतुराः; चतुर्णां समीपे ये सन्ति ते उपचतुराः.

§ 225. Two names of directions may form a Bahuvrihi compound and signify the point or direction between them; दक्षिणस्याः पूर्वस्याश्च दिशोरन्तरालं दक्षिणपूर्वा, so उत्तरपूर्वा; &c. But if the words thus to be compounded are not the names of quarters, no compound is possible; as ऐन्द्राश्च (of Indra) कौबेर्याश्च (of Kubera) अन्तरालं द्विक् 'the point between the

East and the North; and not ऐन्द्रीकौबेरी, as these are not the names of the Eastern and Northern quarters.

§ 226. (a) The words अक्षि and सक्थि, both meaning parts of the body, change their final to अ when at the end of a Bah. compound—जलजवत् अक्षिणी यस्य स जलजाक्षः 'one whose eyes are like lotuses'; दीर्घे सक्थिनी यस्य स दीर्घसक्थः 'one having long thighs', 'spindle-legged'; कमले इव अक्षिणी यस्याः सा कमलाक्षी (स्त्री); स्थूलाक्षा वेणुयष्टिः 'a bamboo stick with big eyelike holes'; but दीर्घसक्थि शकटम् 'a cart with long poles'.

(b) प्रजा and मेधा change their final to असु when preceded by the negative particle, and दुस् and सु; अविद्यमाना प्रजा यस्य असौ अप्रजाः; having no progeny; दुष्टा प्रजा यस्य स दुःप्रजाः; having bad progeny; शोभना मेधा यस्य स सुमेधाः; of good intellect; similarly दुर्मेधाः, अमेधाः.

§ 227. (a) धर्म when preceded by a single member in a Bahuvrihi becomes धर्मन्; कल्याणं धर्मः यस्य स कल्याणधर्मा; similarly समानधर्मा (see Mál. Mād. I. 6); but परमः स्वः धर्मः यस्य स परमस्वधर्मः; परमस्वधर्मा may also be correct if परमस्व be regarded as one word compounded in a Karmadhāraya.

(b) धनुष् at the end of a Bah. becomes धन्वन् as अधिज्यं धनु-र्यस्य सः अधिज्यधन्वा 'one whose bow is strung', so शार्ङ्गधन्वा (शृङ्गस्य इहं शार्ङ्गम्) one whose bow is made of horn i. e. the God Vishnu. This change is optional when the whole compound is a name; शतधन्वा-नुः.

§ 228. At the end of a Bah. Compound—

(a) जानु is changed to जु necessarily when preceded by प्र or सम्; and optionally when preceded by ऊर्ध्व; प्रगते जानुनी यस्य स प्रजुः; one having the knees wide apart i. e. bandy-legged; संजुः.

(b) जाया becomes जानिः, युवती जाया यस्य स युवजानिः one whose wife is young; भूजानिः lit. one whose wife is the earth; i. e. a king, &c.

(c) गन्ध becomes गन्धि when preceded by उत्, पुति or सु, or when the compound involves comparison; उद्गतः गन्धः यस्य स उद्गन्धिः 'whose smell is spread above.' पुतिगन्धिः 'having a repulsive smell', सुगन्धिः; पद्मस्य इव गन्धः यस्य तत् पद्मगन्धि 'that which has the smell of a lotus'. This change of गन्ध is possible only when the smell referred to is inseparably connected with (looks like a part and parcel of) the object denoted by the other member; as सुगन्धि पुष्पं सलिलं च (which receives its odour from the lotuses &c. grown in it); सुगन्धिर्वायुः; but शोभना गन्धा यस्य सुगन्धः आपणिकः 'a perfumer dealing in sweet smells'. गन्ध is also changed to गन्धि when it means 'a particle of', 'a little'; as सूपस्य गन्धः यस्मिन् तत् सूपगन्धि भोजनं; so घृतगन्धि a dinner in which there is a scanty supply of ghee, &c.

§ 229. हृदय is changed to हृत् when preceded by सु or दुस् meaning 'a friend' or 'an enemy' respectively; शोभनं हृदयं यस्य स सुहृत् 'a friend', दुर्हृत् 'an enemy'; but सुहृदयः 'one who has got a good heart' i. e. 'one who is able to appreciate merits', &c.; दुर्हृदयः 'a man of wicked intentions'.

§ 230. Two nouns, the same in form, in the Loc. and meaning 'something that can be seized', or in the Instrumental, meaning 'weapons or things used as weapons,' may be compounded in a Bah. when the sense is 'the fight thus began' and the reciprocity or exchange of action is to be expressed. In such compounds the final vowel of the first member is lengthened and the second member takes ह् before which its final vowel is dropped. The compounds so formed are of the nature of Avyayībhāvas and are indeclinable. A final उ takes guna substitute before the final ह्; e. g. केशेषु केशेषु गृहीत्वैह युद्धं प्रवृत्तः

केशाकेशि 'a battle in which the warriors fight seizing each other's hair'; दण्डैश्च दण्डैश्च ग्रहस्येदं युद्धं प्रवृत्तं दण्डादण्डि; similarly सुष्टासुष्टि, हस्ताहस्ति, बाह्वाहवि, सुसलासुसलि, &c.; but if the instruments used by both the parties be not the same, no compound is possible; इलासुसलि will therefore be wrong.

§ 231. The following Bahuvrihis are laid down as irregular; शोभनं प्रातरस्य सुप्रातः *m.* 'one having an auspicious morning or a day having an auspicious dawn'; (see Bhatti. II. 49.) शोभनं च अस्य सुभः 'having an auspicious morrow', शोभनं दिवास्य सुदिवः.

§ 232. The words उरस्, सर्पिस्, उपानह, इधि, शालि-ली, and पुंस्, अनडुह, पयस्, नौ and लक्ष्मी when used in the singular, have a क added to them, when they form the latter member of a Bah. comp; व्यूढं (expanded, well-developed) उरः यस्य व्यूढोरस्कः, प्रियसर्पिष्कः 'one fond of ghee'; &c. एकः पुमान् यस्य असौ एकपुंस्कः 'having one man only', &c. When पुंस् and the words following it are used in the dual and the plural they take क optionally; द्विपुमान्, द्विपुंस्कः &c.

(a) अर्थ takes the final क, necessarily when preceded by अन् and optionally in any other case; अनर्थकः 'useless'; but अपार्थक्यं 'meaningless'.

§ 233. A fem. Bah. ending in इन् takes this क necessarily; बहुदण्डिका नगरी 'a city having many ascetics'; बहुशामिका सभा 'an assembly having many eloquent speakers in it'; but बहुदण्डी or बहुदण्डिको ग्रामः (Vide § 262. below).

§ 234. As a general rule, when the final word of a Bahuvrihi comp. does not undergo any addition or alteration mentioned in the foregoing rules, it optionally takes the affix क; महायशस्कः-शाः of mighty glory; but पद्मगन्धिः &c.

§ 235. But if the last word of a Bah. be a feminine noun ending in ई or ऊ, not capable of changing to इय् or उय् before the vowel case terminations, or if it ends in क् it necessarily takes क; ईश्वरः कर्ता यस्य तत् ईश्वरकर्तृकं जगत्; बहुनरीको देशः, रूपवती बधूः यस्य स रूपवद्बधूकः; but सुधीः स्त्री is an exception; बहुस्त्रीकः.

§ 236. The क् is not affixed in a few cases; as विश्वे देवा यस्य विश्वेदेवः, बहुनाडिः (having many veins) कायः.

§ 237. When the first member of a Bah. is a feminine noun derived from the mas. by the affix आ or ई, it reassumes its mas. form when followed by another fem. noun, except when the second member is an ordinal number or one of the words प्रिया, मनोज्ञा, कल्याणी, सुभगा, स्वसा, कान्ता, दुहिता, वामा &c.; as चित्रा गावः यस्य स चित्रगुः, रूपवती भार्या यस्य स रूपवद्भार्यः; but गंगामार्यः, कल्याणी प्रिया यस्य स कल्याणीप्रियः &c.

AVYAYIBHĀVA OR THE ADVERBIAL COMPOUNDS.

§ 238. An Avyayībhāva compound consists of two members, the first of which is generally an indeclinable (a preposition or adverb) and the second a noun; the whole being treated like the nom. sing. of neu. nouns; the compound so formed is indeclinable; e. g. अधिहरि in Hari; यथाशक्ति according to one's power; &c.

§ 239. The final letters of an Avya. undergo the following changes:—

(a) A final long vowel is shortened and final ए or ऐ is changed to इ, and ओ or औ to उ; as गोपायति गाः पातीति वा गोपाः सस्मिन्नित्यधिगोपम् in a protector or cow-herd; अनुविष्णु after Vishnu, उपगु near a cow, &c.

(b) Final न् of mas. or fem. nouns in अन् is dropped, and optionally that of neu. nouns ending in अन् ; उप + राजन् = उपराजम्, उपचर्मन्-म्.

(c) अ is optionally substituted for the final of नक्षी and गिरि; उपनक्ष्-रि; उपगिरिम्-रि.

(d) अ is also optionally added to all nouns ending in any of the first four letters of a class ; उपसन्निधम्-मिन्.

(e) अ is added to the final of शरद्, मनस्, उपानह, अनडुह, रिन्, विश् &c.; शरद्: समीपमुपशरद्म्; सुमनसम्, अपविशम् &c.

(f) आक्षि becomes अक्ष when preceded by प्रति, पर (changed to परो), सम् and अनु ; प्रत्यक्षम्, अक्षः परं परोक्षम्, समक्षम्, अन्वक्षम् &c.

§ 240. The indeclinable forming the first member of an Avyayibhāva may have various senses:—(1) the meaning of a case, as हरौ इति अधिहरि, गोपीत्यधिगोपम् ; आत्मनीत्यध्यात्मम् &c.; (2) सामीप्यं or nearness, विष्णोः समीपमुपविष्णु near Vishnu; गोदायाः समीपमुपगोदम्; (3) समृद्धिः or a prosperous condition; मद्राणां समृद्धिः सुमद्रम् where the Madras are in a happy condition; (4) व्युद्धिः or a bad condition (विगता ऋद्धिः); यवनानां व्युद्धिर्दुर्यवनम् where the Yavanas are in a bad condition; (5) अभावः or absence of; मक्षिकाणामभावः निर्मक्षिकम् where the flies are not present at all; perfect loneliness or quiet; (6) अत्ययः or the lapse or passing of; हिमस्य अत्ययः अतिहिमम् after the cold season; so अतिवसन्तम्, अतियौवनम् &c. (7) असम्प्रति or unfitness of time; निद्रा सम्प्रति न युज्यते अतिनिद्रम् past sleeping time; as अतिनिद्र-मुत्तिष्ठत पुरुषः; (8) पश्चात् or after; विष्णोः पश्चात् अनुविष्णु; (9) योग्यता or fitness; as रूपस्य योग्यमनुरूपम् in a fit or corresponding manner; similarly अनुगुणम् agreeably or conformably to; &c. (10) वीप्सा or repetition; as अर्थे अर्थे प्रति प्रत्यर्थम् in every case, अहन्यहनीति प्रत्यहं-ह; (11) अनतिवृत्ति or the

non-transgression of, शक्तिमनातिक्रम्य यथाशक्ति according to one's power; यथाविधि &c.; (12) आनुपूर्व्ये or succession in order; उद्येष्टस्य आनुपूर्व्येण अनुउद्येष्टम् according to seniority; अनुक्रमम् &c. and (13) साकल्य or entirety, fulness; as वृणमप्यपरित्यज्य सतृणम् in a manner including i. e. not leaving out, grass.

GENERAL RULES APPLICABLE TO ALL COMPOUNDS.

§ 241. The words कृच्, पुर, अप् and धुर् when it does not mean 'the yoke of a carriage', and पथिन् which drops its final इन्, at the end of any compound, take the augment अः as अर्धर्चः—र्चस् half a Rk; विष्णोः पूः विष्णुपुरम्, विमलार्पं सरः a lake with clear water; राज्यधुरा burden or responsibilities of governing a kingdom. रम्यपथो देशः a country having pleasant roads; but अक्षधूः the yoke of a carriage.

§ 242. The अ of अप् is changed to ई when preceded by द्वि; द्विगता आपः अत्र इति द्विपम्.

§ 243. (a) अक्षि when used in a metaphorical sense becomes अक्ष when at the end of a comp.; गवामक्षीव गवाक्षः a round or bull-eye-shaped window. (b) अध्वन् when preceded by a preposition drops its final न्; प्रगतः अश्वानं, प्रकृष्टः अश्वो वा प्राच्यः a carriage that has gone a certain distance; a long distance.

§ 244. वर्चस् preceded by ब्रह्मन् and तमस् by अव, सम् and अन्ध have a final अ added to them; ब्रह्मवर्चसं the majesty or glory of a Brāhmaṇa, अवतसं तमः अवतमसं slight darkness; अन्धं तमः अन्धतमसं pitchy darkness.

§ 245. अ is added to the final of the following compounds.—
अविद्यमानानि चत्वारि अस्य (अ + चतुर् + अ) अचतुरः destitute of

four; निश्चितं श्रेयो निःश्रेयसम् real, never failing bliss, Moksha; पुरुषस्य आयुः पुरुषायुषम् the period of human life. ऋक् च यजुश्च ऋग्यजुषम् Rk. and the Yajus Vedas. जातश्चासौ उक्षा च जातोक्षः a young bull; similarly महोक्षः.

§ 246. उदक becomes उद् necessarily when followed by वास and धि; उद्वासः standing in water; उद्धिः; and optionally when followed by a word beginning with a simple consonant and denoting a vessel to be filled with water, and by मन्थ, बिन्दु &c.; उदक—उद्-कुम्भः; उद्मन्थः or उदकमन्थः; उद्बिन्दुः or उदकबिन्दुः.

§ 247. The following compounds are classed under the head of पृषोदर (the first word of the group). Any compound whose formation cannot be explained otherwise is included into this list. पृषतः उदरं पृषोदरम् (here the त् of पृषत् is dropped), wind, air; हन्ति गच्छति हसतीति वा हंसः; (here a न् or स् comes in irregularly); हिमस्तीति सिंहः; गूढश्चासौ आत्मा गूढोत्मा; वारीणं वाहकः बलाहकः a cloud.

CHAPTER VIII.

FEMININE BASES.

§ 248. A feminine base may be derived from the masculine by means of the affixes आ, ई, ऊ and ति—

§ 249. Before the affix ई—

(a) nouns ending in consonants assume that form which they take before the termination of the Inst. sing.; प्रत्यञ्च—प्रतीची, राजव—राज्ञी, मघवन्—मघोनी, श्वन्—शुनी, अर्यमन्—अर्यम्णी, विद्वस्—विद्वशी, &c. There are some exceptions, as अर्वन्—अर्वणी, &c.

(b) the preceding अ is dropped; as गौर—गोरी, औत्स—औत्सी, पार्वती, &c.

(c) the final य of the words सूर्य, भगस्य and मस्य is dropped; सूरी, मत्सी, &c.

(d) in the case of the participles of the Present and the future, न् is inserted, as in the Nom. dual of the neu. (Vide § 205 a. b.)

§ 250. A *prātipadika* (see § 54) ending in अ generally forms its feminine by adding आ; प्रिय—प्रिया, कुर्वण—कुर्वणा, ज्ञ—अज्ञा, एडका, &c.; शूद्र not preceded by महत् and expressing class takes आ in the fem.; शूद्रा a woman of the शूद्र caste.

(a) But if it ends in क, the member of a termination, the preceding अ is changed to इ; सर्विका, कारिका, &c.; मामक, and the words ending in the Tad. affix त्व with क suffixed to it, change their अ to इ similarly; मामिका, दाक्षिणात्यिका, इहल्यिका, a woman of this place. Exceptions—अधित्यका 'a table-land', उपत्यका the land at the foot of a mountain, बहुपरित्राजका नगरी, अन्यका, &c.

§ 251. A *prātipadika* ending in कर, except किकर and बहुकर, न, सर preceded by पुरः, अग्रतः, अग्रे and पूर्व; the nominal bases ending in एय, nominal and verbal derivatives formed by the affix अ causing Vṛiddhi or Guna, such as औषगः, औत्सः, कुम्भकारः, तरहारः, यादृशः, &c., words ending in the Tad. affixes ह्यस, ज्ञ, मात्र, and इक (with some exceptions) and in the krit affix त्वर form their feminine in ई when they are not used adjectively; e. g. भोगकरी conducing to pleasure; एककरी &c. तिघ्नी, पित्तघ्नी अग्रेसरी &c., सौपर्णेयी, वैनतेयी, &c. ऐन्द्री, औत्सी, &c. कुम्भकारी, नगरकारी &c., ऊरुद्वयसी-द्वी-मात्री measuring or reaching as far as the knee, &c., आक्षिकी, लावणिकी, &c. तादृशी, तादृशी &c.

(a) Words expressive of the stages of age, except the last, those ending in the Tad. affixes न and स्न, and the words गौर; नुष्य and others take ई in the fem.; तरुण-तरुणी, कुमार-कुमारी &c.;

गौरी, मनुषी, वृद्धी, हरिणी, मातामही, पितामही &c.; सुंदर has सुंदरा and सुंदरी.

§ 252. The following *prātipadikas* form their feminine in ई under the circumstances mentioned—जानपद् when it qualifies वृत्ति 'maintenance,' स्थल 'a natural site,' नाग 'a huge elephant,' नील when it refers to garment or means 'indigo,' and कब्र 'a knot of hair;' as जानपदी (वृत्तिः) but जानपदा नगरी; स्थली भकृतिमा चेत्, स्थला भन्या i. e. 'ground artificially prepared;' नागी स्थूला चेत्, नागा भन्या, नीली भनाच्छादनं चेत्, नीला भन्या, नील्या रक्ता छाटी इत्यर्थः, नीली गौः, or नीला (when a name), कबरी 'a braid of hair,' but कबरा 'variegated'. शोण has शोणी-णा.

§ 253. The feminine of nouns denoting 'a male' is formed by adding ई when the wife of that male is meant; गोपस्य स्त्री गोपी; वृद्धी 'wife of a Śūdra.'

(a) But not of nouns ending in पालक; as गोपालिका 'the wife of a cow-herd' (but गोपाल has गोपाली), अश्वपालिका 'the wife of a horse-groom.'

(b) सूर्य has सूर्या 'the divine wife of Surya'; but सूरि i. e. कुन्ती 'who was a mortal.'

§ 254. The words इन्द्र, वरुण, भव, शर्व, रुद्र, वृंड, and आचार्य, हिम and अरण्य both implying 'vastness'; यव meaning 'bad or spoiled, barley,' यवन when the feminine denotes the alphabet of the Yavanas, मातुल and आचार्य form their fem. in ई but insert आन् before this ई; e. g. इन्द्राणी 'the wife of Indra'; वरुणानी 'the wife of Varuna', &c. हेमानी 'a vast sheet of ice', अरण्यानी 'an immense or extensive forest', वृष्टो यवो यवानी, यवनानां लिपिर्यवनानी; but यवनी 'the wife of a Yavana or a Yavana woman'; आचार्यानी (and not-नी) 'the wife of an

A'charya or a holy teacher'; but आचार्या 'a woman who teaches, a spiritual preceptress'.

(a) The words मातुल and उपाध्याय insert this आन् optionally; मातुलानी, मातुली; उपाध्यायानी, उपाध्यायी, 'the wife of a preceptor'; but उपाध्यायी or उपाध्याया 'a female preceptor', 'a woman who herself performs the work of an उपाध्याय'; in the case of अर्थ and क्षत्रिय, आन् is optionally inserted before the, ई, when no wife is meant; अर्था—अर्थिणी, 'a mistress or a woman of the Vaishya or trader class'; क्षत्रिया, क्षत्रियाणी 'a woman of the Kshatriya or warrior class'; अर्थी 'the wife of a Vaishya', क्षत्रियी 'the wife of a Kshatriya.'

§ 255. Nouns ending in अ and not having य् for their penultimate, except हय, गवय a wild ox, मनुष्य and मत्स्य take ई when 'class, is implied; i. e. वृषली 'a S'ûdra female' (also the wife of a वृषल, see § 254. above); similarly ब्राह्मिणी, महाशूद्री, &c.

§ 256. *Prâtîpadikas* expressive of colour, and having त् for their penultimate, except असित black and पलित &c., and the word विशङ्ग, form their feminine in आ or ई before which the त् is changed to न; एता or एनी 'variegated', from एत; रोहिता, रोहिणी; विशङ्गी, विशङ्गा; but असिता, पलिता; श्वेत has श्वेता.

(a) but if the *prâtîpadika* has no त् for its penultimate, it simply takes ई; कल्माषी variegated, सारङ्गी; but कुष्णा, कपिला.

§ 257. The feminine of नृ and नर is नारी, and of पुत्र पुत्री.

§ 258. The feminine of words expressive of relationship is irregular; श्वशुर-श्वश्रू; पितृ-मातृ, &c.

§ 259. The feminine of पति is पत्नि meaning 'the sharer with her husband in the fruit of the sacrifices performed by him.'

§ 260 The words अन्तर्वत् and पतिवत् form their feminine in ई but have a न् prefixed to this ई; अन्तर्वत्नी 'a woman big with

a child'. पतिवस्ती 'a woman whose husband is living'. But if the word पति means 'a lord or master of' ई only is added; as पतिमसि पृथ्वी (the earth having a king).

§ 261. Adjectives ending in इ, short or long, have no other forms for their feminine; as सुचिः, सुधीः &c.

§ 262. Adjectives ending in उ not preceded by a conjunct consonant take ई optionally; e. g. सुदु-सुदुः-ही, पदु-पदुः-ही बहुः-ह्वी; but पाण्डुः only, as the उ is preceded by a conjunct consonant.

§ 263. If a compound has for its last member ऊरु and for its first a word signifying a standard of comparison, it forms its feminine by adding ऊ; रम्भोरूः (रम्भे इव ऊरु दस्याः) plantain-thighed; करभोरूः having thighs (beautifully tapering) like the trunk of an elephant.

§ 264 The feminine of मनु is मनावी, मनायी or मनु; and of अग्नि अग्नायी.

§ 265 A *prātipadika* ending in short क् or न् forms its feminine by the addition of ई; कर्तृ-कर्त्री, वण्डिन्-वण्डिनी, युनी, राज्ञी &c.

N.B. Words like स्वसृ, ननान्दृ, तिसृ, दुहितृ, &c. being themselves feminine do not take this termination.

(a) युवन् forms its feminine by adding ति before which the final न् is dropped; युवतिः.

§ 266. If a *prātipadika* ends in वन् it changes its न् or र् before ई; पीवन्-पीवरी, शर्वन्-शर्वरी the night; सुत्वानमतिक्रान्ता अति-सुत्वरी, अतिधीवरी, &c.

§ 267. A Bahuvrīhi ending in अन् forms its fem. in अ optional, न् being dropped; as बहुयज्वन् बहुयज्वन्-ज्वा, &c.; but

if the word ending in अन् be such as drops its अ before the आ of the Inst. sing. it takes ई also optionally e.g. बहुराजन्-बहुराजन्-राजा-राज्ञी &c.

§ 268. A Bah. comp. ending in ऊधस् takes ई in the fem. before which न् is substituted for the final अस्; पीनं ऊधः यस्याः सा पीनोद्धी having a large udder; कुण्डोद्धी (See Rag. I. 84).

§ 269. When a compound has for its second member a word denoting a limb of the body of an animal and having no conjunct consonant preceding its final vowel, the fem. is formed by the addition of आ or ई; अतिकेशा-शी 'a woman having abundant hair'; सुकेशा-शी; चन्द्रसुखा-खी; but सुगुल्फा having beautiful ankles; सुस्तनी or सुस्तना (स्त्री वा प्रतिमा वा); but सुसुखा शाला 'an edifice with a beautiful front.'

(a) If the words, however, denoting the limb, have more than two syllables, the fem. is formed in आ alone; पृथुजघना, having large hips; चतुलनयना &c.

§ 270. Of Bah. compounds having for their last member one of the words नासिका, उदर, ओष्ठ, जंघा, दन्त, कर्ण, शृङ्ग, अङ्ग, गात्र, कण्ठ and पुच्छ, the fem. is formed either in आ or ई; तुङ्गनासिका-की; कुशोदरा-री 'a woman having a slender waist'; बिम्बोष्ठी-ष्ठा 'with a lip as red as the *bimba* fruit'; दीर्घे जङ्घे यस्याः सा दीर्घजङ्घा-ङ्गी 'one having long legs,' hence 'a she camel;' स्वङ्गी-ङ्गा (शोभनं अङ्गं यस्याः सा) fair-bodied; सुपुच्छा-च्छी &c.

§ 271. Participles of Parasm. roots take ई in the fem. (for the insertion of न् see § 249. c.) and so do adjectives ending in a consonant; पचन्ती; याती-न्ती, शासती, दहती, शीव्यन्ती, महती, &c.

CHAPTER IX.

SOME OF THE MOST COMMON TADDHITA AFFIXES.

§ 272. The terminations used to form derivative bases, in Sanskrit, are distinguished into (1) *Kṛt.* (कृत्) or Primary Affixes and (2) *Taddhita* (तद्धित) or Secondary affixes. *Kṛt* are those affixes which are added to verbs, and the Nominal bases formed by their means are called PRIMARY NOMINAL BASES; while TADDHITA affixes are those which are added to substantives, primary or derived from roots, and the bases formed with them are called SECONDARY NOMINAL BASES.

§ 273. The Taddhita affixes are added in various senses. They occasion various changes in the words to which they are added. The following general observations should be paid attention to.

(a) As a general rule the first vowel of a word takes its Vṛddhi substitute before the terminations अ, इक, य &c.; as अश्वपति + अ = आश्वपति + अ.

(b) Before terminations beginning with a vowel or य (1) the final अ, आ, इ and ई are rejected; (2) उ and ऊ take their Guna substitute; (3) ओ and औ obey the ordinary rules of Sandhi; आश्वपति + अ = आश्वपस *m. n.* 'belonging to Asvapati', &c.; मनु + अ = मानव; 'a descendant of Manu'; गो + य = गव्यं 'belonging to a cow,' so नाव्यं fr. नौ, &c.

(c) In the case of derivatives from compound words sometimes the initial vowel of the second word takes its Vṛddhi substitute, and sometimes the Vṛddhi is double; पूर्ववार्षिक 'belonging to the last year'; similarly सुपांचालक &c.; सौहार्द fr. सहृद्, सौभाग्य from सुभग &c.

(d) If the initial vowel of a word be preceded by the *य्* and *व्* of a preposition, the *य्* or *व्* is first changed to *इय्* or *उव्* before Vrddhi substitute can take place; as व्याकरण + अ = विद्याकरण + अ = वैयाकरणः; स्वस्व + अ = सुस्वस्व + अ = सौवस्वः; similarly सौवस्तिक fr. स्वस्ति; सौवर fr. स्वर &c.

(e) Before consonantal Tad. affixes, a final *न्* is generally rejected; the final *न्* with the preceding vowel is sometimes dropped before vowel terminations and such as begin with *य्*; युवन्-युवत्वं, राजन्-राजकं, &c.; आत्मन्-आत्म्य or आत्मीय. There are various exceptions to this latter part of the rule; e. g. राजन्य fr. राजन् &c.

I MISCELLANEOUS AFFIXES.

अ-—is added in the sense of:—(1) 'the son of'; as उपगोः अपत्यं पुमान् औपगवः 'the son of Upagu'; so वासुदेवः from वसुदेव; पर्वतस्य अपत्यं स्त्री पार्वती 'the daughter of the mountain', &c. (2) 'the descendant of'; as उत्सस्य गोत्रापत्यं पुमान् औत्सः 'a descendant of Utsa'; उत्सस्य गोत्रापत्यं स्त्री औत्सी 'a female descendant of Utsa', (3) 'dyed with'; हरिद्रया रक्तं हरिद्रं वसनं 'a garment dyed with turmeric'; (4) made of; 'देवदारोर्विकारः देवदारवः 'made of the fir tree'; (5) 'belonging to,' &c.; देवस्य अयं देवः 'belonging to a god'; शर्कराया इदं शार्करं 'of sand'; ऊर्णाया इदं और्णं वस्त्रं 'a woolen garment'; श्रैष्मः 'belonging to the sultry season,' नैश्वः 'nocturnal,' सांवत्सरः 'yearly'; &c.

अक-—forms derivatives with various significations:—(1) श्रैष्मकः श्रैष्मे भवः 'produced in the hot season.' (2) आरण्यकः 'a forester,' 'a wild man.'

आमह-—is added to the words पितृ and मातृ in the sense of 'the father of,' पितुः पिता पितामहः 'a paternal grandfather,'

मातामहः 'a maternal grandfather.' (1) उल is added to मातृ in the sense of 'the brother of,' मातुः भ्राता मातुलः 'a maternal uncle,' (2) and व्य is added to पितृ and भ्रातृ in the sense of 'the brother and the son of' respectively; पितुः भ्राता पितृव्यः 'a paternal uncle', भ्रातुः पुत्रः भ्रातृव्यः 'a nephew'.

इक (उक्, टप्, ठन्,)—has various senses:—(1) रेवत्याः अपत्यं पुमान् रैवतिकः 'the son of Revati'; (2) 'happening or given once a month, monthly, lasting for a month', &c. मासेन दीयते इति मासिकं वेतनं पुस्तकं वा; similarly वार्षिकं आयुः &c. (3) 'gathering together', सैनिकाः; (4) 'asking'; सुस्नानं पृच्छतीति सौस्नातिकः 'one who asks another whether he had an auspicious ablution'; so सुखशयनं पृच्छतीति सौखशयनिकः 'one who asks another whether he had a comfortable sleep'. (See Rag. VI. 61 X. 14).

इमन् (इमन्च्) —forms abstract nouns when added to the words पृथु, मृदु, महत्, तनु, पटु, लघु, दृढ, वृद्ध, परिवृद्ध, वृश, भृश, &c. and to the words expressive of colour; before this term, these undergo the same changes as before the ईयस् of the comparative and are always mas.; as प्रथिमा 'greatness', अदिमा 'softness', तनिमा 'thinness', पटिमा 'dexterity', 'sharpness', &c. दृढिमा, क्रशिमा, जडिमा, शुक्लिमा &c.

एष्य—प्रावृषेष्ण्य 'produced in or relating to the rainy season', fr. प्रावृष्.

कल्प, देह्य and देशीय, (कल्पप्, देह्य, देशीयर्) —are added to express 'near equality with, little inferiority to'; विदुषः ईषक्यूनः विद्वत्कल्पः—देह्यः—देशीयः 'almost learned'; कुमारकल्पः 'nearly equal to Kumāra in valour'; कविकल्पः; मृतकल्पः 'nearly dead', &c.

सन (ट्यु, ट्युल) —is added to adverbs of time in the sense of 'relating or belonging to,' सायं भवः सायंसनः; अद्यतनः; ह्यस्तनः; प्राह्णेतनः; दिवातनः; दोषातनः, धिरंतनः, सनातनः; and to the word नव changed to नू-नूतनः.

इन्न, इयस and मात्र, (इन्नच्, इयसच्, मात्रच्) are added in the sense of 'measuring as much as;' जानु प्रमाणं अस्य जानुइन्न-इयसं —मात्रं उदकं 'water reaching as far as the knee,' &c.

मय (मयट्) —is added in the sense of (1) 'made of'; मृदः विकारः मुन्मयं 'made of earth,' काष्ठमयं 'made of wood,' &c.; and (2) in that of 'profusion or excess'; घृतं प्रचुरं यस्मिन् घृतमयो यज्ञः 'a sacrifice consisting for the most part of clarified butter,' अन्नमयः &c. It is not added to words denoting 'an article of food or a covering.'

य (यक्, यत्, यञ्, ण्य) —is added to nouns with different meanings (1) सभायां साधुः सभ्यः a 'courtier,' (2) forms abstract nouns, राज्यं, सैनापत्यं, सारथ्यं; it is added to —(3) राजन् in the sense of 'born of the race of,' राजन्यः 'a man of the Kshatriya class.' In the derivatives given hereafter यं should be considered as added in the sense attached to each word:—स्तेयं 'theft' from स्तेन; उरस्यः 'born of the breast' (also औरसः fr. उरस् + अ) fr. उरस्; नस्य 'fit for the nose', from नासिका; रथ्य 'drawing a chariot, a horse,' युग्य 'harnessed to the yoke, a bull,' वयस्य 'of equal age, a friend,' तुल्य 'what is weighed in a balance: and found equal,' hence 'equal', fr. तुला; न्याय्यं (न्यायाद-नपेतं) 'just,' पथ्यं (पथि साधु) 'wholesome,' हृद्यं (हृदि स्पृश्यते मनोज्ञत्वात्) 'agreeable to the heart,' धर्म्यं (धर्मादनपेतं लब्धं वा) 'consistent with *dharma*,' or 'obtained justly; , धुर्यः (धुरं वहतीति) 'a horse or

bullock yoked to the pole of a carriage'; गव्यं (गवे हितं) 'proper or fit for a cow, got from a cow'; &c.

2 AFFIXES SHOWING POSSESSION* (मत्वर्थीय).

आट and आल—are attached to वाच् in the sense of 'speaking much or speaking badly'; वाचाटः or वाचालः a prattler, a garrulous or talkative person.

इत्—is affixed to तारका and other words in the sense of 'that is obtained or possessed by'; तारका अस्य संजाताः तारकितं नमः 'the sky studded with stars'; फलानि अस्य संजातानि असौ फलितः वृक्षः; similarly पुष्पित, सुखित, दुःखित &c.

इन् and इक (इनि, ठन्)—are added to words ending in अ, and to the words व्रीहि, माया, वृष्टा &c.; वृष्टः अस्यास्तीति वृष्टिन् or वृष्टिक 'one who has a staff,' धनिन्, सुखिन्, दुःखिन् &c.; व्रीहिन्, व्रीहिक ; मायिन्, मायिक.

इल—is added to चर &c.; चरिल, चरासिल, 'having a broad chest'; पङ्क्तिर्ल 'muddy,' सिकतिल 'sandy,' चर्करिल; केनिल &c.

ग्निन्—is added to the word वाच् in a good sense, as आट or आल is added in a bad sense; वाग्निन् 'eloquent, an orator.'

मत् (मतुप्) is the general term. expressing possession; it is added in the sense of 'it has that or that is in it'; e. g. गावोऽस्यास्मिन्वा सन्तीति गोमात् 'possessing cows,' &c. It is specially added to the words रस, रूप, वर्ण, गन्ध, स्पर्श, स्नेह, शब्द and स्व; रसवात्, &c. ; स्ववान्.

* These affixes have, besides this, various other senses, such as excess, excellence &c.; मूमनिन्दाप्रशंसासु नित्ययोगेतिशायने । सम्बन्धेतिविवक्षायां भवन्ति मतुवादयः ॥

§ 274. (a) The ण् of the termination मत् is changed to क् when affixed to words ending in म् or अ short or long, or having either for their penultimate; किवत् from किम्, विद्यावत्, लक्ष्मीवत्, यशस्वत्, भास्वत्, &c.; राजम् + वत् = राजन्वत्; as राजन्वान् देशः 'a country having a good or just king'; (Cf. Rag. VI. 22.) = राजवत्; as राजवान् देशः 'a country governed by a king'; उदक + वत् = उदन्वत् *m.* 'the sea', = उदकवत्; as उदकवान् (घटः) 'a jar containing water.'

(b) मत् also becomes वत् when added to words ending in any of the first four letters of a class; विद्युत्स्वान्, तडित्वान् *m.* 'possessing lightning' i. e. 'a cloud', &c. The त् of विद्युत् &c. is not changed to क् as it is not at the end of a पद.

र— is added to पाण्डु, मधु, सुषि, उष, नग, पांसु, ख, सुख and कुञ्ज; पाण्डुर 'possessing paleness i. e. pale'; मधुर 'sweet', &c.

विन्— is added to माया, मेधा, स्रज् and words ending in स्; मायाविन् 'a magician' &c., मेधाविन् 'talented', स्रज्विन् 'possessing a garland', तेजस्विन् 'lustrous', &c.

AFFIXES FORMING ADVERBS.

अक (अकच्)— is inserted before the final vowel of indeclinables without any change of meaning; उच्चैः—उच्चकैः, नीचैः—नीचकैः.

तस् (तसि)— has the sense of the Ablative; आदितः 'from the beginning', मध्यतः, स्वरतः, वर्णतः &c.; sometimes this is added in the sense of the Gen.; as देवा अर्जुनसोभवन् 'the gods declared themselves on the side of Arjuna'; (तसिल्)—परितः 'on all sides'; अभित 'on both sides'.

वत्—is affixed in the sense of 'equally with' or (2) 'like to' when the equality or likeness refers to an action; ब्राह्मणेन तुल्यं ब्राह्मणवदधीते; but पुत्रेण तुल्यः स्थूलः and not पुत्रवत् स्थूलः; similarly क्षत्रियवत्; मथुराद्यामिव मथुरावत् क्षुभे प्राकारः; चैत्रस्य इव चैत्रवत् (चैत्रस्य गावः).

शस्—अल्पशः 'little by little'; बहुशः &c.

चिच्—is added to nouns or indeclinables to express that a person or a thing, not being like what is denoted by the base to which it is added, becomes or is made like it.

(a) Before this the ending अ or आ is changed to इ, but not that of indeclinables; final इ or उ is lengthened and क् changed to री; final स and the ending consonant of अहस्, मनस्, चक्षुस्, चेतस्, रहस् and रजस् are dropped and then the preceding rules are applied. After this the termination is dropped and the verbal or other forms of कृ, भू and अस् are added to the base regarded as a preposition; अकृष्णः कृष्णः संपद्यते सं करोति (कृष्ण + चिच् = कृष्णी + चिच् = कृष्णी + करोति) कृष्णीकरोति; न ब्रह्मा अभ्रह्मा अभ्रह्मा, ब्रह्मा संपद्यते ब्रह्मीभवति; similarly गङ्गीस्यात्; दोषाभूतमहः 'the day is changed into the night,' दिवाभूता रात्रिः 'the night has become like the day'; शुचीभवति, पट्टस्यात्, मात्रीभवति मात्रीकरोति, &c. अरूकरोति, उन्मनीस्यात्, उच्चभूकरोति, विचेतीकरोति, विरजीकरोति, &c.

सात्—is optionally affixed like चिच् but when the change meant is complete; (कृत्स्नं शस्त्रं अग्निः संपद्यते) अग्निसाद्भवति 'is completely changed to fire'; (also अग्नीभवति); भस्मसात् करोति 'completely reduces to ashes.' In the cases of this affix the forms of पठ् with सस् are also added

अग्निसात्सम्पद्यते अग्निसाद्भवति शस्त्रम्, जलसात्सम्पद्यते जली-
भवति लवणम्; सात् also conveys the sense of 'making
over or delivering something to another'; as राजसात्स-
म्पद्यते राजसात्करोति.

CHAPTER X.

AVYAYAS OR INDECLINABLES.

I PREPOSITIONS.

§ 275. A preposition, styled 'Upasarga or Gati,' in Sanskrit, is an indeclinable word, having an independent meaning and prefixed to verbs and also to their derivatives. These prepositions modify, intensify and sometimes totally alter the senses of roots; e. g. प्रह् 'to strike,' आह् 'to eat, to perform as a sacrifice,' संह् 'to contract,' विह् 'to sport,' परिह् 'to avoid', &c. Sometimes they are prefixed without any alteration in the sense.

§ 276. The following are the prepositions (*upasargas*) commonly prefixed to roots:—

अति—'beyond, over,' अतिक्रमः 'overstepping' or 'going beyond,'
अतिसर्जनं 'a gift;' &c.

अधि—'over, above,' &c; अधिगमः 'going up, acquisition,' अधि-
कारः 'high office or power,' अधिक्षेपः 'censure,' &c.

अनु—'after, behind, along,' &c.; अनुक्रमणं 'following,' अनुकृतिः
'imitation,' अनुग्रहः 'favour,' &c.

अप—'away from, away,' अपनयनं 'the act of taking away,' अपह्
'to plunder, seize,' &c., अपकारः 'harm, wrong,' &c.

आप (sometimes पि*)—‘near to,’ ‘over,’ ‘taking to,’ &c.; अपिगम् ‘to be resolved into or reduced to,’ अपिधानं or पिधानं ‘a covering,’ अप्यय ‘destruction,’ &c.

अभि—‘towards, near to,’ &c.; अभिगम् ‘to go towards,’ अभिजनः ‘noble descent or family,’ अभिमानः ‘self-respect,’ अभिसू ‘to defeat,’ &c.

अव—(sometimes व; see अपि and ft. note)—‘away, off, down,’ &c. अव or—वगाह ‘to plunge into,’ अवतारः ‘descent,’ अवगति ‘reproached,’ अवमन् ‘to disrespect,’ &c.

आ—‘up to, towards, all round, a little,’ &c.; आच्छद् ‘to cover all round,’ आकारः ‘form or shape (within due bounds)’ आकाशः ‘that which shines all round’ i. e. the ‘ether,’ आकम्प ‘to shake a little,’ &c.

उत्—इ—‘upon,’ &c.; उद्गम् ‘to go up,’ उद्यमः ‘industry,’ उत्सर्गः ‘pouring out, hence a gift, a general rule.’ &c.

उप—‘near to, towards, by the side of,’ &c.; उपया ‘to go near to,’ उपकृति f. ‘an obligation,’ उपरति ‘death,’ उपस्थानं ‘praise, worship,’ उपमिति ‘comparison,’ &c.

दुस्-र—‘bad, hard to be done,’ &c. दुराचारः ‘bad conduct,’ दुष्कर ‘hard to be done,’ दुःसह ‘difficult to be borne,’ &c.

नि—‘in, into, great, opposed to,’ &c.; निकृ ‘to insult,’ निकेत ‘a house,’ निचय ‘a heap, a great collection,’ निपीत ‘drunk in,’ निदेश ‘command,’ &c.

निस्-र—‘out of, away from, without,’ निःसू ‘to issue out,’ निर्गमः ‘a passage out,’ निर्दोषः ‘out of i. e. free from blame,’ निःशङ्क ‘without doubt,’ &c.

---

* The अ of अपि and अव may optionally be dropped.

परा—‘away, back, opposed to,’ &c. पराङ्मुक् ‘to reject, to despise,’ पराक्रम ‘to act bravely,’ परागत ‘gone away,’ पराजयः ‘what is opposed to victory, defeat,’ &c.

परि—‘all round, about,’ &c.; परिधा ‘to place all round, i. e. ‘to put on or wear,’ परिधिः ‘a wall, &c. that surrounds,’ परिणामः ‘ripening, maturity,’ परिगणना ‘counting all round i. e. a complete enumeration,’ &c.

प्रति—‘towards, back, in return, in opposition to,’ &c.; प्रतिगम् ‘to go towards,’ प्रतिभाषण ‘a speech in return, an answer,’ प्रति-सी-कारः ‘an act in opposition to’ i. e. ‘a remedy,’ &c.

वि—‘apart, separate from, reverse to,’ &c.; विचल ‘to move apart,’ विद्युज् ‘to be separated,’ विक्री, opp. of क्री ‘to sell,’ &c.; sometimes this has an intensive force; as विजि.

सम्—‘together with, excellent, full,’ &c.; संगम्. ‘to be united,’ संस्कारः ‘perfection,’ संस्कृति ‘refinement,’ संहार ‘destruction, contraction,’ &c.

सु—‘well,’ ‘thoroughly,’ &c.; (in this sense it is opposed to दुस्); सुकृतं ‘done well,’ सुशासित ‘thoroughly trained, well-governed,’ &c. It is also used in the sense of ‘very, excessively;’ सुमहत् very great.

§ 277. Two or more of these prepositions may also be combined and prefixed: e. g. अभिनिवेश् to enter into with resolution. समुपागम् ‘to come in close contact with;’ &c.

§ 278. There are several other words, also styled *Gati* by Sanskrit grammarians, used prepositionally. These are prefixed to certain roots only. We give the more important of them below.

(a) नमः, प्रादुः, मिथ्या, वशे, साक्षात् and some other words may be optionally prefixed to कृ or remain separate : नमस्कारः, वशेकृ or वशे कृ 'to bring under subjection,' साक्षात् कृ or साक्षात्कृ 'to make manifest;' &c.

(b) अन्तर् is prefixed to roots meaning 'to go', धा, भू and similar roots; अन्तर्धानं 'disappearance', अन्तर्भूत 'vanished from sight' &c.

(c) अस्तम् is prefixed to roots implying motion; अस्तमय 'setting', अस्तंगत 'set,' अस्तंती 'to cause to set, to lead to destruction', &c.

(d) आविः and प्रादुः are prefixed to कृ, अस् and भू and तिरस् to भू, धा and similar roots, and optionally to कृ; आविष्करणं, आविर्भवनं 'manifestation,' प्रादुर्भूत, आविर्भूत 'manifested' &c; तिरोभूय 'vanishing out of sight,' तिरोधानं 'disappearance.' &c.

(e) पुरः is prefixed to कृ, भू, गम् &c. पुरस्कृत 'placed before, headed by,' पुरोगत 'gone in the front,' &c.

§ 279. Several nouns, substantive and adjective, may be prefixed to the roots कृ, भू, and अस् to form what are called in Sanskrit 'chvi-derivatives' (Vide Chap. IX. sec. III.) कृष्ण + करणम् = कृष्णीकरणम्, घन + भूत = घनीभूत. Such nouns are also termed 'Gati.'

§ 280. Like prepositions may be further used the words to which the Taddhita affix सात् is affixed; अग्निसात्कृत 'to consign to flames;' भस्मसात्कृतः 'reduced to ashes;' राजसाङ्गता 'made over to the king,' &c.

II. ADVERBS.

§ 281. Adverbs are either primitive or derived from nouns, pronouns or numerals. As adverbs may also be further used

the Acc. sing. nen. of nouns and adjectives, and sometimes the sing. of the other cases also; सत्यम् 'truthfully,' मृदु 'softly,' सुखम् 'happily,' लघु 'quickly,' निर्मलम्, अवदम्, अत्यन्तम् बलवत्, 'strongly,' भूयः again &c.; दुःखेन 'painfully,' सुखेन, धर्मेण 'virtuously, justly,' दक्षिणेन, उत्तरेण, अक्षेणेन, चिरेण, क्षणेन &c., चिराय, चिररामाय 'for a long time,' अर्थाय 'for the sake of'; बलात्, 'forcibly,' हर्षात्, शोकात्, कस्मात् दूरात्, तस्मात् &c., चिरात् 'for a long time,' दूरात्, उत्तरात्, &c. &c.; स्याने 'properly,' दूरे, प्रभाते, प्राह्णे, अग्रे, एकपदे 'at once,' सपरि, ऋते, समीपे, अभ्यासे 'near,' &c.

III. PARTICLES.

§ 282. The particles are either used as expletives or intensives; some of these are किल, खलु च, तु, नु, वै, हि &c.

§ 283. The following particles are used with certain words:-

अद्—अद्भुतं 'a wonder.'

का—कापुरुषः 'a bad man', कोष्णं 'luke-warm', काजलं 'a little water.'

कु—कुकृत्यं 'a bad deed.'

चम चित् } किञ्चित्, कश्चित्, कचन, किञ्चन &c.

स्म—is generally used as an expletive. Used with a form of the present tense of a verb, it gives it the sense of the past tense; as भवति स्म i. e. अभवत्. When used with the particle मा it has an intensive force; as मा स्म शोके मनः कृथाः &c.

स्वित्—is added to कि and some indeclinables and asks a question or implies a doubt; किंस्वित्, आहोस्वित् &c.

स्वी—is used with कृ and its derivatives like a preposition in the sense of 'acceptance'; स्वीकारः, स्वीकृतम्, &c.

IV. CONJUNCTIONS.

§ 284. The following are the principal conjunctions in Sanskrit:—

- (a) Copulative अथ, अथो, उत, च, किञ्च, &c.
- (b) Disjunctive वा, वा...वा, &c.
- (c) Adversative अथवा, तु, किंतु, किंवा &c.
- (d) Conditional चेत्, यदि, यद्यापि, नोचेत्; &c.
- (e) Causal हि, तत्, तेन, &c.
- (f) Interrogative आहो, आहोस्वित्, उत, उताहो, किं, किञ्च, किमुत, किंस्वित्, ननु, नवा, नु, &c.
- (g) Affirmatives and negatives अह्, अथ किञ्च, आम्, अद्वा &c.
- (h) Conjunctions of time—यावत्-तावत्, यदा-तदा &c.
- (i) अथ and इति are used to mark the beginning and the close of a work respectively.

V. INTERJECTIONS.

§ 285. (a) These are—आ, इ, उ, ए, ऐ, ओ, अह, अहह, अहो, वत्, ह, हा, हाहा, &c. expressive of wonder, grief, regret, &c.

- (b) किञ्च, चिक्, &c. expressive of contempt.
- (c) हा, वत्, &c. expressing sorrow, dejection, &c.
- (d) हा, हाहा, हन्त showing grief.
- (e) हा, हम्, हम्, &c. expressive of anger, contempt, &c.
- (f) हन्त, &c. expressing joy.
- (g) There are some interjections which call attention. Of these
  - (1) some are used in a good sense, such as अह्, अवे, अहो, अहो वत्, उ, ए, ओः, हंही, हे, &c.
  - (2) while others indicate disrespect or contempt; as अह्, अरे, रे, रेरे, अरेरे &c.

CHAPTER XL

—:O:—

CONJUGATION OF VERBS.

§ 286. There are in Sanskrit two kinds of verbs, Primitive and Derivative.

§ 287. Primitive verbs or roots are those which originally exist in the language, while derivative verbs are those which may be derived from a parent stock—a root or a noun.

§ 288. The Sanskrit verb has (a) six Tenses (कालाः) and four Moods (अर्थाः) which are as follows:—वर्तमानः or Present; भूतः or Aorist; अनद्यतनभूतः or Imperfect; परोक्षभूतः or Perfect; अनद्यतनभविष्यद् or 1st Future; भविष्यद् or 2nd Future; आज्ञा or Imperative, विधि, or Potential; आशीः or Benedictive; and संकेतः or Conditional.

(b) Three Voices (प्रयोगाः):—the Active Voice (कर्तरि प्र०), as रामः सत्त्वं भाषते, the Passive Voice (कर्मणि प्र०) as हरिणा कृतं भक्ष्यते, and the Impersonal Construction (भावे प्र०) रामेण गम्यते.

(1) Transitive verbs are conjugated in the active and passive voices and intransitive verbs in the active and the impersonal form.

(c) Two sets of personal terminations, the one called 'Parasmaipada', the other 'Ātmanepada'. Some roots take exclusively the Par. terminations and some the Atm. ones; while there are others which take either. Several roots again, though Parasmaipadi, take the Ātmanepada and *vice versa*, when preceded by certain prepositions or in particular senses.

§ 289. In each tense and mood there are three numbers:—singular, dual and plural, with three persons in each.

§ 290. In four of the tenses and moods given above, viz. the Present, the Imperfect, the Imperative and the Potential, the

verbs undergo peculiar modifications (विकरण) and these are, therefore, called Conjugational (सार्वधातुक) or Special tenses and moods; and the remaining Non-Conjugational (आर्षधातुक) or General. In the former the characteristic mark and terminations of each are mostly added to a special base formed from the root in various ways, while in the latter they are combined with the root itself.

(a) The base (अङ्ग) of a root is that form which it assumes before the personal terminations.

§ 291. When a root is capable of taking either pada, the Parasmaipada (lit. word for another) should be used when the fruit or result of the action of the verb accrues to any other person or thing than the agent, and the Atmanepada (lit. word for self) when it refers to the agent. Thus देवदत्तः यजति will mean 'Devadatta sacrifices for another (his Yajamāna)'; while देवदत्तः यजते will mean 'Devadatta sacrifices for himself.' This rule, however, is not rigidly observed.

SECTION I.

ACTIVE VOICE.

I. CONJUGATIONAL

or

SPECIAL TENSES AND MOODS.

Present, Imperfect, Imperative and Potential.

§ 292. With reference to the various modifications which the root undergoes in the Special tenses and moods the verbs are divided into ten conjugational classes by Sanskrit grammarians, each class being denominated after the root which begins it; viz.

(1) भ्वादि, (2) भवादि, (3) जुहोत्यादि, (4) दिवादि, (5) स्वादि, (6) तुदादि, (7) रुधादि, (8) तनादि, (9) ऋधादि, and (10) चुरादि.

§ 293. The roots contained in the first nine classes and a few of the tenth are primitive roots, while almost all roots of the tenth class, the Causals, Desideratives, Frequentatives, and Denominatives are comprised under the head of Derivative roots.

§ 294. These ten classes may again be conveniently divided into two groups, the first comprising the 1st, 4th, 6th, and 10th classes, and the second the remaining. In the first the base ends in अ and remains unchanged throughout; while in the second it does not end in अ and is changeable.

I GROUP 1.

ROOTS WITH UNCHANGEABLE BASES,

(1st, 4th, 6th, and 10th, classes).

§ 295. Terminations:—

Present.

Par.			Âtm.		
S.	D.	P.	S.	D.	P.
1 नि	वस्	मस्	इ	वहे	महे
2 सि	यस्	थ	से	इये	ध्वे
3 ति	तस्	अन्ति	ते	इते	अन्ते

Imperfect.

S.	D.	P.	S.	D.	P.
1 अस्	व	म	इ	वहि	महि
2 स् (ः)	तस्	त	यास् (ः)	इयास्	ध्वस्
3 त्	ताम्	अन्	ते	इताम्	अन्त

Imperative.

	S.	D.	P.		S.	D.	P.
1	आनि	आव	आम	ऐ	भावहे	आमहे	
2	—*	तम्	त	स्व	इयाम्	ध्वम्	
3	तु	ताम्	अन्तु	ताम्	इताम्	अन्ताम्	

Potential.

Par.			Atm.		
S.	D.	P.	S.	D.	P.
1 ईयम्	ईव	इम	ईय	ईवहि	ईमहि
2 ईः	ईतम्	ईत	ईथाः	ईयाथाम्	ईध्वम्
3 ईत्	ईताम्	ईयुः	ईत	ईयाताम्	ईरत्

Note:—Terminations beginning with vowels may be called Vowel terminations; those beginning with consonants, Consonantal terminations.

Formation of the base of the roots of the first group:—

§ 296. अ is added on to the roots of the First or भ्वादि class before the terminations. Before this अ the penultimate short and the final vowel of a root take Guṇa substitute e. g. बुध् + ति = बुध् + अ + ति = बोध् + अ + ति = बोधाति; जि + ति = जि + अ + ति = जे + अ + ति = जयाति; नी-नयति &c.

§ 297. य is added on to the roots of the Fourth or दिवादि class before the terminations; the radical vowel remains unchanged before this; e. g. कुप् + ति = कुप् + य + ति = कुप्यति.

§ 298. अ is added on to the roots of the sixth or लुङादि class

* तात् is optionally added in the 2nd and 3rd person singulars when the Imperative has a benedictive sense.

before which the penultimate vowel remains unchanged, and the final इ, उ, short or long, ऋ and ॠ are changed to इत्, उत्, रिच् and इर् respectively; e. g. क्षिप् + ति = क्षिप् + अ + ति = क्षिपति; धू + ति = धुव् + अ + ति = धुवति; रि + अ + ति = रियति; सृ + अ + से = म्रियते; गृ + अ + ति = गिर् + अ + ति = गिरति, &c.

§ 299. Roots of the tenth or चुरादि class add अच् before the personal terminations. Before अच् (1) the penultimate short vowel takes the Guna substitute; and the final vowel and the penultimate अ, not prosodially long (with some exceptions, see § 307), take their Vrddhi substitute; e. g. चुर + ति = चुर + अच् + ति = चोर + अच् + ति = चोरयति; भू + अच् + ति = भौ + अच् + ति = भाव् + अच् + ति = भावयति; तड् + अच् + ति = ताड् + अच् + ति = ताडयति; but हण्ड् + अच् + ति = हण्डयति &c.

N. B. A vowel is said to be prosodially long, when being short, it is followed by a conjunct consonant.

§ 300. (a) The preceding अ is lengthened before a conjugational termination beginning with a semi-vowel, a nasal, or ह् or भ्.

(b) The final अ is dropped before terminations beginning with अ; नय + अन्ति = नयन्ति, &c.

Paradigms.

I class.

नी P. A. 'to carry.'

Present.

Par.				Atm.		
1	नयामि	नयावः	नयामः	नये	नयावहे	नयामहे
2	नयसि	नयथः	नयथ	नयसे	नयेथे	नयध्वे
3	नयति	नयतः	नयन्ति	नयते	नयेत	नयन्ते

Imperfect.

§ 301. The augment अ is prefixed to roots in this tense. This अ is replaced by आ in the case of roots beginning with a vowel; this आ forms Vṛddhi with an initial vowel; e. g. अ + नी + अ + त् = अने + अत् = अनयत् ; आ + इक्ष् + अ + त् = ऐक्षत् , similarly ईक्ष्-ऐक्षत्; उक्ष्-औक्षत् ; ऊह्-औहतः कृच्छ्-आच्छत् ; &c.

(a) When a preposition (उपसर्ग) is prefixed to a root, the augment अ or आ comes between the prep. and the root; e. g. ह with प्र, प्राहरत्.

बुध् P. 'to know.'

इक्ष् A. 'to see.'

1	अबोधम्	अबोधाव	अबोधाम	ऐक्षे	ऐक्षावहि	ऐक्षामहि
2	अबोधः	अबोधतम्	अबोधत	ऐक्षथाः	ऐक्षेथाम्	ऐक्षध्वम्
3	अबोधत्	अबोधताम्	अबोधन्	ऐक्षत	ऐक्षेताम्	ऐक्षन्त

P.

नी

Â.

1	अनयम्	अनयाव	अनयाम	अनये	अनयावहि	अनयामहि
2	अनयः	अनयतम्	अनयत	अनयथाः	अनयेथाम्	अनयध्वम्
3	अनयत्	अनयताम्	अनयन्	अनयत	अनयेताम्	अनयन्त

Imperative.

भू P. 'to be.'

लभ् A. 'to get.'

1	भवानि	भावाव	भवाम	लभै	लभावहि	लभामहि
2	भव or भवतात्	} भवतम्	भवत	लभस्व	लभयाम्	लभध्वम्
3	भवतु or भवतात्			लभताम्	लभेताम्	लभन्ताम्

Potential.

स्मृ P. 'to remember.'

सुद् A. 'to rejoice.'

1	स्मरेयम्	स्मरेव	स्मरेम	सोदेव	सोदेवहि	सोदेमहि

2 स्मरेः	स्मरेतम्	स्मरेत्	मोदेयाः	मोदेयाथाम्	मोदेय्वम्
3 स्मरेत्	स्मरेताम्	स्मरेयुः	मोदेत	मोदेयाताम्	मोदेरन्

IV Class.

Present.

तुष् P. 'to be pleased'

युध् A. 'to fight.'

1 तुष्यामि	तुष्यावः	तुष्यामः	युध्ये	युध्यावहे	युध्यामहे
2 तुष्यासि	तुष्यथः	तुष्यथ	युध्यसे	युध्येथे	युध्यध्वे
3 तुष्यति	तुष्यतः	तुष्यन्ति	युध्यते	युध्येसे	युध्यन्ते

Imperfect.

1 अतुष्यम्	अतुष्याव	अतुष्याम	अयुध्ये	अयुध्यावहि	अयुध्यामहि
2 अतुष्यः	अतुष्यतम्	अतुष्यत	अयुध्यथाः	अयुध्येथाम्	अयुध्यध्वम्
3 अतुष्यत्	अतुष्यताम्	अतुष्यन्	अयुध्यत	अयुध्येताम्	अयुध्यन्त

Imperative.

1 तुष्याणि	तुष्याव	तुष्याम	युध्ये	युध्यावहे	युध्यामहे
2 तुष्य*	तुष्यतम्	तुष्यत	युध्यस्व	युध्येथाम्	युध्यध्वम्
3 तुष्यतु*	तुष्यताम्	तुष्यन्त	युध्यताम्	युध्येताम्	युध्यन्ताम्

Potential.

1 तुष्येयम्	तुष्येय	तुष्येम	युध्येय	युध्येवहि	युध्येमहि
2 तुष्येः	तुष्येतम्	तुष्येत	युध्येथाः	युध्येथायाम्	युध्येध्वम्
3 तुष्येत्	तुष्येताम्	तुष्येयुः	युध्येत	युध्येयाताम्	युध्येरन्

VI Class.

क्षिप् P. A. 'to throw.'

Present.

1 क्षिपामि	क्षिपावः	क्षिपामः	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे

*Hereafter the optional forms in तत् will not be given as the student can easily form them by adding तत् to the base if he has to express the sense of the Benedictive.

1 क्षिपसि	क्षिपथः	क्षिपथ	क्षिपसे	क्षिपेथे	क्षिपध्वे
2 क्षिपति	क्षिपतः	क्षिपन्ति	क्षिपते	क्षिपेते	क्षिपन्ते

Imperfect.

1 अक्षिपस्	अक्षिपाव	अक्षिपाम	अक्षिपे	अक्षिपावहे	अक्षिपामहे
2 अक्षिपः	अक्षिपतस्	अक्षिपत	अक्षिपयाः	अक्षिपेयास्	अक्षिपध्वस्
3 अक्षिपत्	अक्षिपेताम्	अक्षिपन्	अक्षिपत	अक्षिपेताम्	अक्षिपन्त

Imperative.

1 क्षिपाणि	क्षिपाव	क्षिपाम	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे
2 क्षिप	क्षिपतस्	क्षिपत	क्षिपस्व	क्षिपेयास्	क्षिपध्वम्
3 क्षिपतु	क्षिपताम्	क्षिपन्तु	क्षिपताम्	क्षिपेताम्	क्षिपन्ताम्

Potential.

1 क्षिपेयस्	क्षिपेव	क्षिपेम	क्षिपेय	क्षिपेवहि	क्षिपेमहि
2 क्षिपेः	क्षिपेत्तस्	क्षिपेत्	क्षिपेयाः	क्षिपेयायास्	क्षिपेध्वम्
3 क्षिपेत्	क्षिपेताम्	क्षिपेयुः	क्षिपेत्	क्षिपेयाताम्	क्षिपेरन्

X Class,

चुर P. A. 'to steal.

Present.

1 चोरयामि	चोरयावः	चोरयामः	चोरये	चोरयावहे	चोरयामहे
2 चोरयसि	चोरयथः	चोरयथ	चोरयसे	चोरयेथे	चोरयध्वे
3 चोरयाति	चोरयतः	चोरयन्ति	चोरयते	चोरयेते	चोरयन्ते

*Imperfect.**Par.*

1 अचोरयम्	अचोरयावे	अचोरयाम
2 अचोरयः	अचोरयतस्	अचोरयत
3 अचोरयत्	अचोरयताम्	अचोरयन्

Atm.

1 अचोरये	अचोरयावहि	अचोरयामहि
2 अचोरयथाः	अचोरयेथाम्	अचोरयध्वम्
3 अचोरयत	अचोरयेताम्	अचोरयन्त

*Par.**Imperatives.**Atm.*

1 चोरयाणि	चोरयाव	चोरयाम	चोरये	चोरयावहे	चोरयामहे
2 चोरय	चोरयतम्	चोरयत	चोरयस्व	चोरयेथाम्	चोरयेध्वम्
3 चोरयतु	चोरयताम्	चोरयन्तु	चोरयताम्	चोरयेताम्	चोरयन्ताम्

Potential.

1 चोरयेयम्	चोरयेव	चोरयेम	चोरयेय	चोरयेवहि	चोरयेमहि
2 चोरयेः	चोरयेतम्	चोरयेत	चोरयेथाः	चोरयेथायाम्	चोरयेध्वम्
3 चोरयेत्	चोरयेताम्	चोरयेयुः	चोरयेत	चोरयेथाताम्	चोरयेरन्

The forms of other roots should be similarly made up.

§ 302. कृ (long) of a root, penultimate or final, when it does not take Guna or Vriddhi, is changed to इर्, and to उर् if a labial or व precedes; and इ or उ is lengthened when इर् or उर् is followed by a consonant; e. g. जू 4. P. 'to become old' जीर्यति, अजीर्यत्, &c.; कृ 6. P. किरति, अकिरत्, &c.; hear क् does not become long as किर is followed by अ; कृत् 10 P. A. कीर्तयति, अकीर्तयत् &c.

§ 303. The penultimate इ, उ, कृ or लृ of a root folloed by र् or व् is lengthend when a consonant follows; e. g. उर् 1. A. 'to measure, to play', ऊर्दति-ते; similary मुर्च्छ 1. P. to faint, स्फुर्ज् 1. P. to thunder, to shine, lengthen their penultimate vowel; रिव् 4. P. रीव्यति; similarly सिव् has सीव्यति, ध्रिव् ध्रीव्यति, &c.

ROOTS OF THE 1ST, 4TH, 6TH, AND 10TH, CLASSES

WHICH FORM THEIR BASES IRREGULARLY.

I Class (भ्वादिभ्यः)

गुप् 'to protect, गोपायति.
 धूप 'to heat,' धूपायति.
 विच्छ् 'to go,' विच्छायाति.
 पण् 'to praise,' पणायाति, but पणते
 when it means 'to rejoice at,
 to transact business, &c.
 गुह् U. to conceal, गूहाति.
 कम् A. 'to wish,' कामयते.
 छिव P. 'to spit,' छीव्याति.
 कृण्व् P, 'to kill, to hurt, कृणोति.
 अक्ष् P. 'to pervade,' अक्षति अ-
 क्ष्णोति. (5th conj.).
 तक्ष् P. 'to pare,' तक्षति, तक्ष्णोति.
 कृक्ष् 'to reproach; to pity,'
 कृक्षीयते.
 धिन्व P. 'to please,' धिनोति
 दृश् P. 'to see,' पद्याति.
 कृ P. to go कृच्छाति.
 सृ P. to run, धावति.
 क्ष् P. to perish, (A. in the
 conj. tenses) क्षीयते.
 सृ P. to sit, to perish, &c,
 सीदति.
 दंश् P. to bite, दंशति

गम् P. 'to go,' गच्छति.
 यस् P. to restrain, यच्छति.
 पा P. 'to drink,' पिबति.
 घ्रा P. 'to smell,' जिघ्रति.
 ध्मा P. 'to blow,' धमति.
 स्था P. 'to stand,' तिष्ठति.
 म्ना P. to think, मनति.
 दा P. 'to give,' दच्छति.
 चस् with आ 'to sip,' आचामति.
 आश, भ्लाश् A. 'to shine;,' आशते
 भ्राश्यते, भ्लाशते, भ्लाश्यते.
 भ्रस् P. 'to roam,' भ्रमति, भ्रम्यति,
 आभ्यति.
 क्रस् P. 'to walk,' क्रामति, क्राम्यति
 लष् P. A. 'to desire,' लषति-ते,
 लष्याति-ते.
 सञ्ज P. 'to adhere,' सजति.
 स्वञ्ज A. to embrace, स्वजते.
 रञ्ज P. A. to dye, रजति, रजते.
 मृज् P. 'to be clean,' मार्जति.
 कृप् A. 'to be adequate,' कल्पते
 लृप् A. to yawn जम्भते.
 लस्ज् A. to blush, लज्जते.
 सस्ज् P. to be ready सज्जति.

§ 304. There are a few roots which add a penultimate nasal
 before all terminations necessarily; e. g. भिद् to cut भिन्दति, अद्
 to go अन्दते, विद् to roll into a ball विण्डते, &c.

IV Class (दिवाक्यः).

क्रम् P. 'to go' क्राम्यति.
 जन् A. 'to be born' जायते.
 शम् P. to be pacific शाम्यति.
 तम् P. 'to desire' ताम्यति.
 रम् P. 'to pacify' राम्यति.
 श्रम् P. to be wearied श्राम्यति.
 क्षम् P. to endure क्षाम्यति.
 क्लृप् 'to to be weary'. क्लाम्यति.
 क्लामति.

मद् P. to be intoxicated मद्याति.
 वस् P. 'to endeavour' वस्यति
 यसति, but when followed by
 a preposition, except सम्, it

belongs to the 4th class
 alone; संयस्याति, संयसाति; but.
 प्रयस्याति only.

शो P. 'to sharpen' श्यति.
 छो P. 'to cut' छ्यति.
 सो P. 'to put an end to' स्यति..
 हो P. to out ह्यति.
 भंश्-स् P. to fall भ्रश्यति, भ्रस्यति..

रंश् P. A. to colour रज्यति-ते.
 निष् P. to be unctuous नेद्यति.
 व्यध् 'to strike, to pierce'
 विध्यति.

§ 305. The following roots belong to the 1st and the 4th classes:—भाश्, भ्लाश्, काश् all meaning 'to shine,' डी A. to fly, भम्, क्रम्, त्रस् to fear, लष्, क्षीष् to spit, हृष् to be pleased, शिष् to embrace, रुष् to be angry or vexed, यस् to endeavour (this with any other prep. than सम् belongs to the 4th class alone), सिध् (1) to turn out auspiciously, (4) to succeed; सह 1 A. P. to bear भ-भं-श् (स्) to fall, रज्ज् to be dyed, शप् to curse, बुध् 1. P. 4.A. to know, शुच् 1. P. to bewail, 4. P. A. to be afflicted, क्रय्, सम् 1 A. 4 P. and स्विद् 1. 4. P. to perspire, 1 A. to be anointed.

VI Class (तुदाक्यः).

इष् P. to wish इच्छति.
 कुत् P. to cut कुन्सति.
 कृ P. with उप and प्रति, उप-
 प्रति-स्किरति.

व्यच् P. to deceive विद्यति.
 विच्छ् P. to go विच्छायति.
 सज्ज् P. to be ready सज्जति.
 मुच् U. to release मुच्यति-ते.

खिद् P. to suffer pain खिन्दति
 गृ P. to swallow गिरति, गिलति.
 जुट् P. to cut जुट्याति, जुटति.
 प्रच्छ् P. to ask प्रच्छति.
 भस्ज् P. A. to fry भुज्जाति-ते
 मस्ज् P. to bathe, मज्जति.
 मज्च् P. to cut, मृज्जाति.

लिप् U. to anoint लिम्पति-ते
 लुप् U. to break or cut लुम्पति-ते
 विद्* U. to obtain विन्दति-ते.
 सिच् U. to sprinkle सिञ्चाति-ते.
 पिश् P. to form पिशति.
 उम् P. to fill with, to confine
 उभति-उम्भति.

§ 306. (a) The following roots belong optionally to the 1st and 6th classes:—कृष् 1 P. 6. U. to plough, to draw, घूर्ण 1. A. 6 P. to reel, to whirl or move to and fro, to kill, सद् P. to sit down, मिष् P. 1. to sprinkle, 6 to open the eyes, लुट् P. 1. to stir, to churn, 6. to cover, to adhere, सुच् I, A. to cheat, 6. U. to release, to leave &c.

(b) The following roots belong to the 4th as well as to the 6th class:—क्षिप् 4 P. 6. U. to throw, लुप् 4 P. to confound, 6. U. take away, लुभ् 4 P. to covet, to be perplexed, 6 A. to perplex, लृज् 4 A. to let loose, to send forth, 4. 6. P. to create.

X Class (चुरादयः).

धृ P. 'to shake' धूनयति
 अर्—अर्ययति,
 लड्ज्—लड्जयति,

प्री P. 'to please' प्रीणयति,
 गण्—गणयति,
 वण्ट्—वण्टयति

* This root belongs to the 2nd, 4th, 6th, and 7th classes, with different senses. All these are given in the following couplet.

सत्तायां विद्यते ज्ञाने बोधे विन्दे विचारणे ।
 विन्दते विन्दति प्राप्ते श्यनलुक्श्रस्रोम्बिदं क्रमात् ॥

† The following stanza from the 'Kavirahasya' gives the various classes to which this root belongs:—

धूनोति चम्पकवनानि धूनोत्यशोकं चूतं धुनाति धुवति स्फुटितातिमुक्तम् ।
 वायुर्विधूनयति चम्पकपुष्परेणुं तत्कानने धवति चन्दनमञ्जरींश्च ॥

§ 307. The following roots of the 10th class preserve their vowel unchanged;—अध् to sin, कथ् to tell, क्षप् to send, to throw, to pass, गण् to count, गल् U. to filter, A. to throw, वृत् to choose or seek, to get, ध्वम् to sound, मह् to honour, रच् to compose, रस् to taste; रह् to forsake, शङ् to speak ill of, to deceive, रट् to scream, पट् to weave, (but पाटयति when it means to tear &c.), स्तत् to thunder, गट् to sound, पत् to go, स्वर् to sound, पद् A. to go, छद् to conceal, वस् to dwell, अथ् or श्यत् to be weak or lax, व्यय् to spend, स्पृह् to desire, मृग् to seek, कृप् to pity, to be weak मह् A. to take (also माहयति when cau. of मह्), हृद् to make happy, and others less common.

§ 308. Some roots of the 10th class exclusively take the Atmanepada i. e. even when the fruit of the action expressed by them does not accrue to the agent. These are:—अय् to request, to desire, चित् to be conscious of, to think, रंश् to bite, तन्त्र् to support a family, मन्त्र् to counsel secretly, मृग् to search, to hunt, to seek, तर्ज् and भर्त्स् to reprove, क्षम् to look at, to inspect, कुत्स् to reproach, गल् to drop down, वञ्च् to deceive, मुद् to gratify, विव् to bewail, and विद् to know, to be conscious of.

§ 309. The following roots belong to the 1st and 10th classes :—

युज्, पूज्, to unite, to restrain, अच् to worship, क्षी to melt, वृज् to abandon, to avoid, वृ to cover, जृ, to grow old, रिच् to separate, to join, शिष् to leave a residue, तप् to burn, हृप् to be pleased or satisfied, मन्थ् to string together, अद् to kill, हिस् to kill, सद् with आ to go, to assail, छद् to cover, प्री to please, आप् to obtain, वद् to inform, वच् to speak, मान् to honour, to worship, मृ A. to obtain (भवति also according to some), गर्ह् to censure, मार्ग् to seek, मृज् to clean, मृष् to endure, धृष् to brave, to overcome.

II. GROUP II.

ROOTS WITH CHANGEABLE BASES.

(2nd, 3rd, 5th, 7th, 8th, and 9th, Classes.)

§ 310. Terminations:—

Parasmaipada.

The terminations of the Present, the Imperfect and the Imperative are the same as those for the first group. The termination of the 2nd per. sing. of the Imperative is हि. The terminations of the Potential are as under:—

1	याम्	याव	याम
2	यास्	यातम्	यात्
3	यन्ति	याताम्	युस्

Atmanepada.

Present.

1	ए	वहे	महे
2	से	आथे	ध्वे
3	ते	आते	अते

Imperfect.

इ	वहि	महि
यास्	आयाम्	ध्वस्
त	आताम्	अत्

Imperative.

1	ऐ	आवहे	आमहे
2	स्व	आथाम्	ध्वम्
3	तम्	आताम्	अताम्

Potential.

The same as those given for the first group.

§ 311. The base of the roots of the 2nd group of Conjugational classes undergoes many modifications with regard to which the terminations are divided into two sets; one set is called 'strong,' the other 'weak.' The base taking the strong terminations may be called 'The strong base,' and that taking the weak one, 'The weak base.'

(a) The strong terminations are:—

The singulars of all persons of the present and the Imperfect, the third person singular and all numbers of the first person of the Imperative, in the Parasmaipada, and all numbers of the first person of the Imperative, in the Atmanepada.

(b) The rest are weak.

§ 312. Before strong terminations the penultimate short and the final vowel of the base take their Guna substitute.

FIFTH, EIGHTH, AND NINTH CLASSES.

§ 313. ण and ञ are added on to the roots of the 5th and 8th classes respectively.

§ 314. The final ञ of the base is optionally dropped before वृ and ऋ if it be not preceded by a conjunct consonant. It is changed to ञ्व before a weak termination beginning with a vowel, if preceded by a conjunct consonant, and to वृ in other cases. The हि of the Imperative 2nd pers. sing. is dropped after वृ not preceded by a conjunct consonant.

§ 315. In the ninth class न् is inserted between the root and terminations. न् becomes न् before the weak terminations beginning with a vowel, and नी before the weak terminations beginning with a consonant.

§ 316. (a) The penultimate nasal of a root is dropped before न् &c., as मथानि, मथनीवः, मथनीमः &c. from मथ् 'to put together'.

(b) In the case of roots of the ninth class ending in a consonant, the imperative second person singular termination is भान instead of हि; as सुषाण from सुष् 'to steal'.

Paradigms.

V CLASS.

सु P. A. 'to press out juice' &c.

Parasm.

Present.

Atm.

1 सुनोमि सुनुवः, सुन्वः	सुनुमः, सुन्मः	सुन्वे सुनुवहे, सुन्वहे	सुनुमहे, सुन्महे
2 सुनोषि सुनुयः	सुनुय	सुनुषे सुन्वाये	सुनुभ्वे
3 सुनोति सुनुतः	सुन्वन्ति	सुनुते सुन्वाते	सुन्वते

Imperfect.

1 असुनवम् असुनुव	असुनुम	असुन्वि	असुनुवहि, असुनुमहि
	असुन्व	असुन्म	असुन्वहि असुन्महि
2 असुनोः असुनुतम्	असुनुत	असुनुयाः	असुन्वाथाम् असुनुभवम्
3 असुनोत् असुनुताम्	असुन्वन्	असुनुत	असुन्वाताम् असुन्वत

Imperative.

1 सुनवानि सुनवाव सुनवाम	सुनवै सुनवावहे सुनवामहे
2 सुनु सुनुतम् सुनुत	सुनुष्व सुन्वाथाम् सुनुभवम्
3 सुनोतु सुनुताम् सुन्वन्तु	सुनुताम् सुन्वाताम् सुन्वताम्

Potential.

1 सुनुयाम् सुनुयाव सुनुयाम	सुन्वीय सुन्वीवहि सुन्वीमहि
2 सुनुयाः सुनुयातम् सुनुयात	सुन्वीथाः सुन्वीयाथाम् सुन्वीभवम्
3 सुनुयात् सुनुयाताम् सुनुयुः	सुन्वीत सुन्वीयाताम् सुन्वीरन्

साधू Par. 'to accomplish.'

असू A. 'to pervade.'

Present.

1 साध्नोमि साध्नुवः	साध्नुमः	असुवे असुवहे असुमहे
2 साध्नोषि साध्नुयः	साध्नुय	असुषे असुवाये असुभ्वे
3 साध्नोति साध्नुतः	साध्नुवन्ति	असुते असुवाते असुवते

Imperfect.

1 असाध्नवम्	आसाध्नुव	असाध्नुम	आशुवि	आशुवहि	आशुमहि
2 आसाध्नोः	असाध्नुतम्	असाध्नुत	आशुथाः	आशुवायाम्	आशुध्वम्
3 असाध्नोत्	असाध्नुताम्	असाध्नुवन्	आशुत	आशुवाताम्	आशुवत

Imperative.

1 साध्नवानि	साध्नवाव	साध्नवाम	अश्वे	अश्ववावहे	अश्ववामहे
2 साध्नुहि	साध्नुतम्	साध्नुत	अश्व्व	अश्ववायाम्	अश्वध्वम्
3 साध्नोत्	साध्नुताम्	साध्नुवन्तु	अश्वुतम्	अश्ववाताम्	अश्ववताम्

Potential.

1 साध्नुयाम्	साध्नुयाव	साध्नुयाम	अश्वीय	अश्वीवहि	अश्वीमहि
2 साध्नुयाः	साध्नुयातम्	साध्नुयात	अश्वीयाः	अश्वीयाथाम्	अश्वीध्वम्
3 साध्नुयात्	साध्नुयाताम्	साध्नुयुः	अश्वीत	अश्वीयाताम्	अश्वीरन्

VIII Class.

तन् P. A. to 'stretch',

P.

Present.

A.

1 तनोमि	तनुवः-तन्वः	तनुमः-तन्मः	तन्वे	तनुवहे-तन्वहे	तनुमहे-तन्महे
2 तनोषि	तनुयः	तनुय	तनुषे	तन्वाये	तनुध्वे
3 तनोति	तनुतः	तन्वन्ति	तनुते	तन्वाते	तन्वते

Imperfect

1. अतनवम्	अतनुव	अतनुम	अतन्वि	अतनुवहि	अतनुमहि
	अतन्व	अतन्म		अतन्वहि	अतन्महि
2 अतनोः	अतनुतम्	अतनुत	अतनुथाः	अतन्वायाम्	अतनुध्वम्
3 अतनोत्	अतनुताम्	अतन्वन्	अतनुत	अतन्वाताम्	अतन्वत

Imperative.

1 तनवानि	तनवाव	तनवाम	तनवे	तनवावहे	तनवामहे

2 तनु	तनुसम्	तनुस	तनुष्व	तन्वाथाम्	तनुध्वम्
3 तनोतु	तनुताम्	तन्वन्तु	तनुताम्	तन्वाताम्	तन्वताम्

Potential.

1 तनुयाम्	तनुयाव	तनुयाम	तन्वीय	तन्वीविहि	तन्वीमहि
2 तनुयाः	तनुयातम्	तनुयात	तन्वीथाः	तन्वीयाथाम्	तन्वीध्वम्
3 तनुयात्	तनुयाताम्	तनुयुः	तन्वीति	तन्वीयाताम्	तन्वीरम्

§ 317. Irregular base.—कृ P. A. 'to do' is changed to कर् before the strong, and कृ before the weak terminations. The उ is necessarily dropped before व् and स्.

P.

Present.

A.

1 करोमि	कुर्वः	कुर्मः	कुर्वे	कुर्वहे	कुर्महे
2 करोषि	कुरुथः	कुरुथ	कुरुषे	कुर्वाथे	कुरुध्वे
3 करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति	कुरुते	कुर्वते	कुर्वते

Imperfect.

1 अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म	अकुर्वे	अकुर्वहि	अकुर्महि
2 अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत	अकुरुथाः	अकुर्वाथाम्	अकुरुध्वम्
3 अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्	अकुरुत	अकुर्वाताम्	अकुर्वत

Imperative.

1 करवाणि	करवाव	करवाम	करवै	करवावहे	करवामहे
2 कुरु	कुरुतम्	कुरुत	कुरुष्व	कुर्वाथाम्	कुरुध्वम्
3 करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु	कुरुताम्	कुर्वाताम्	कुर्वताम्

Potential.

1 कुर्याम्	कुर्वाव	कुर्याम	कुर्वीय	कुर्वीविहि	कुर्वीमहि
2 कुर्याः	कुर्यातम्	कुर्यात	कुर्वीथाः	कुर्वीयाथाम्	कुर्वीध्वम्
3 कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युः	कुर्वीति	कुर्वीयाताम्	कुर्वीरम्

IX Class.

क्री P. A. 'to buy'.

P. Present. A.

1. क्रीणामि	क्रीणीवः	क्रीणीमः	क्रीणे	क्रीणीवहे	क्रीणीमहे
2. क्रीणासि	क्रीणीथः	क्रीणीथ	क्रीणीषे	क्रीणाथे	क्रीणीध्वे
3. क्रीणाति	क्रीणीतः	क्रीणन्ति	क्रीणीते	क्रीणाते	क्रीणते

Imperfect.

1. अक्रीणाम्	अक्रीणीव	अक्रीणीम	अक्रीणि	अक्रीणीवहि	अक्रीणीमहि
2. अक्रीणाः	अक्रीणीतम्	अक्रीणीत	अक्रीणीथाः	अक्रीणाथाम्	अक्रीणीध्वम्
3. अक्रीणात्	अक्रीणीताम्	अक्रीणन्	अक्रीणीत	अक्रीणाताम्	अक्रीणन्

Imperative.

1. क्रीणानि	क्रीणाव	क्रीणाम	क्रीणे	क्रीणावहे	क्रीणामहे
2. क्रीणीहि	क्रीणीतम्	क्रीणीत	क्रीणीष्व	क्रीणाथाम्	क्रीणीध्वम्
3. क्रीणातु	क्रीणीताम्	क्रीणन्तु	क्रीणीताम्	क्रीणाताम्	क्रीणताम्

Potential.

1. क्रीणीयाम्	क्रीणीयाव	क्रीणीयाम	क्रीणीय	क्रीणीवहि	क्रीणीमहि
2. क्रीणीयाः	क्रीणीयातम्	क्रीणीयात	क्रीणीथाः	क्रीणीयाथाम्	क्रीणीध्वम्
3. क्रीणीयात्	क्रीणीयाताम्	क्रीणीयुः	क्रीणीत	क्रीणीयाताम्	क्रीणीरन्

स्तम्भ् 'P. to obstruct or to stop.'

Present.

Imperfect.

1. स्तम्भामि	स्तम्भीवः	स्तम्भीमः	अस्तम्भाम्	अस्तम्भीव	अस्तम्भीम
2. स्तम्भासि	स्तम्भीथः	स्तम्भीथ	अस्तम्भाः	अस्तम्भीतम्	अस्तम्भीत
3. स्तम्भाति	स्तम्भीतः	स्तम्भन्ति	अस्तम्भात्	अस्तम्भीताम्	अस्तम्भन्

Imperative.

Potential

1. स्तम्भानि	स्तम्भाव	स्तम्भाम	स्तम्भीयाम्	स्तम्भीयाव	स्तम्भीयाम

2. स्तभान् स्तभ्नीतव्यं स्तभ्नीत स्तभ्नीयाः स्तभ्नीयात् स्तभ्नीयात्
 3. स्तभ्नातु स्तभ्नीताम् स्तभ्न्तु स्तभ्नीयात् स्तभ्नीयाताम् स्तभ्नीयुः

IRREGULAR SPECIAL BASES OF THE NINTH CLASS.

§ 318. In the case of the root क्षुन् the न् of ना is not changed to ण्: as क्षुन्नाति, क्षुन्नीतः, क्षुन्नन्ति, &c.

§ 319. The roots ज्ञा 'to know' and ज्ञ्या 'to become old' assume the forms ज्ञा and जि respectively ; as जानाति—नीति, जिनाति &c.

§ 320. The र् of ग्रह is changed to क् ; as गृह्णाति ; अगृह्णाम्, अगृह्णीव, अगृह्णीम, &c. Imperf. 1st. per.

§ 321. The roots री, ली, व्ली, प्ली, धू, पू, लू, क्लू, कु, गु, जु, दू, नू, पू, भू, मू, रू, and स्तू, have their finals shortened necessarily, and क्षी, भी, and व्री optionally in the Special Tenses ; as धुनाति-नीति, स्तृणाति-नीति, वृणाति-नीति, &c. क्षीणाति, क्षिणाति, &c.

§ 322. The roots स्कु 'to go by leaps, to raise,' स्तम्भ्, 'to obstruct,' स्क्रम्भ् and स्कुम्भ् 'to obstruct,' belong to the 5th and 9th classes ; as स्कुनाति, स्कुनीते, स्कुनोति, स्कुनुते, &c.

SECOND, THIRD AND SEVENTH CLASSES.

§ 323. Special rules of Sandhi of the finals of roots and the initial letters of terminations :—

(1) The ending उ of a root takes its Vṛiddhi substitute when followed by a consonantal strong termination ; as नु + ति = नौमि.

(2) The final इ or उ, short or long, of a root is changed to इय् or उय् before a vowel weak termination.

(3) The ending ह् of a root is changed to ह् when followed by any consonant, except a nasal or a semi-vowel, or by nothing ;

and that of roots beginning with क् to ख् under the same circumstances.

(4) The initial क् and ख् of a termination are changed to घ, a soft aspirate (4th letter of a class.)

(5) क् or ख् followed by स is changed to क्.

(6) क् and ख् when followed by a consonant are changed to the nasal of the class to which the following consonant belongs, and to an *Anuswara* when followed by क्, ख्, स, or ह्.

(7) The ending क् of a root, short or long, not preceded by a conjunct consonant is changed to ख् before vowel weak terminations, when the base consists of more than one syllable; see 3rd cl.

(8) The ending क् of a root is optionally changed to र् or Visarga in the Imperfect second pers. sing. and the ending स to क् or ख् before the termination क् and optionally before स.

(9) When a conjunct consonant having स or क् for its first member is at the end of a word or is followed by a consonant except a nasal or a semi-vowel, the स or क् is dropped.

N. B.—The usual Sandhi rules i. e. those given in the 2nd and 3rd Chapters should be observed.

§ 324. The second person sing. termination of the Par. Imperative is णि when the base ends in any consonant except a nasal or a semi-vowel; also in the case of the root क् 3 P. to sacrifice.

§ 325. The स and र् of the Imperfect 2nd and 3rd pers. sing. are dropped after a consonant.

Second or (अदादि) Class.

§ 326. In this class the terminations are directly added to the root.

§ 327. In the case of roots ending in आ, the termination of the third person plural of the Imperfect is optionally उस्.

Paradigms.

या P. 'to go'

	<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 यामि	यावः	यामः	अयास्	अयाव	अयाम	
2 यासि	याथः	याथ	अयाः	अयातस्	अयात	
3 याति	यातः	यान्ति	अयात्	अयाताम्	अयान् or अयुः	
	<i>Imperatives.</i>			<i>Potential.</i>		
1 यानि	याव	याम	यायास्	यायाव	यायाम	
2 याहि	यातस्	यात	यायाः	यायातस्	यायात	
3 यातु	याताम्	यान्तु	यायात्	यायाताम्	यायुः	

Conjugate similarly ख्या P. 'to tell,' हा P. 'to cut,' पा P. 'to protect,' प्रा P. 'to fill,' खा P. 'to eat,' ह्या P. 'to fly,' भा P. 'to shine,' मा 'to measure,' दा 'to give,' ला 'to give or take,' वा 'to blow,' आ 'to cook,' and स्ना 'to bathe'; all P.

§ 328. In order to exemplify the rules given under § 323-326 we will give the forms of the regular verbs वी, नु, जागृ, ईर, चक्ष, भास्, कश्, कुह, लिह्, and निज्.

वी P. 'to go'.

	<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 वेमि	वीवः	वीमः	अवयस्	अवीव	अवीम	

2 वेधि	वीथः	वीथ	अवेः	अवीतस्	अवीत
3 वेति	वीतः	वियन्ति	अवेत्	अवीतास्	अवियत् (or अव्यत् according to some).

*Imperative.**Potential.*

1 वयानि	वयाव	वयाम	वीयाम्	वीयाव	वीयाम
2 वीहि	वीतस्	वीत	वीयाः	वीयातस्	वीयात
3 वेतु	वीताम्	वियन्तु	वीयात्	वीयाताम्	वीयुः

नु P. 'to praise.'

*Present.**Imperfect.**Potential.*

1 नौमि	नुवः	नुमः	अनवस्	अनुव	अनुम
2 नौषि	नुयः	नुथ	अनौः	अनुतस्	अनुत
3 नौति	नुतः	नुवन्ति	अनौत्	अनुताम्	अनुवन्

*Imperative.**Potential.*

1 नवानि	नवाव	नवाम	नुयाम्	नुयाव	नुयाम
2 नुहि	नुतस्	नुत	नुयाः	नुयातस्	नुयात
3 नौतु	नुताम्	नुवन्तु	नुयात्	नुयाताम्	नुयुः

Conjugate similarly कृ P. 'to sound' छु P. 'to sneeze,' क्षु P. 'to sharpen,' यु P. 'to attack,' यु P. 'to join', हृ P. 'to possess supremacy', and स्तु 'to drop out, distil'.

जागृ P. 'to be awake.'

*Present**Imperfect.*

1. जागर्मि	जागृवः	जागृमः	अजागरस्	अजागृव	अजागृम
2. जागर्षि	जागृथः	जागृथ	अजागः	अजागृतस्	अजागृत
3. जागर्ति	जागृतः	जागृति	अजागः	अजागृताम्	अजागरुः*

* See § 335.

*Imperative.**Potential.*

1. जागराणि	जागराव	जागराम	जागृत्याम्	जागृत्याव	जागृत्याम
2. जागृहि	जागृतम्	जागृत	जागृयाः	जागृयातम्	जागृयात
3. जागतु	जागृताम्	जाग्रतु	जागृयात्	जागृयाताम्	जागृयुः

ईर् A. 'to speak.'

*Present.**Imperfect.*

1. ईरे	ईर्वहे	ईर्महे	ऐरि	ऐर्वहि	ऐर्महि
2. ईर्वे	ईराथे	ईर्व्वे	ऐर्याः	ऐराथाम्	ऐर्व्वम्
3. ईर्ते	ईराते	ईरत्ते	ऐरत्	ऐराताम्	ऐरत्त

*Imperative.**Potential.*

1. ईरे	ईरावहै	ईरामहै	ईरीय	ईरीवहि	ईरीमहि
2. ईर्व्वे	ईराथाम्	ईर्व्वम्	ईरीयाः	ईरीयाथाम्	ईरीर्व्वम्
3. ईर्ताम्	ईराताम्	ईरताम्	ईरीत	ईरीयाताम्	ईरीरन्

चक्ष् A. 'to speak.'

*Present.**Imperfect.*

1. चक्षे	चक्ष्वहे	चक्ष्महे	अचक्षि	अचक्ष्वहि	अचक्ष्महि
2. चक्षे	चक्षाथे	चक्ष्व्वे	अचक्षाः	अचक्षाथाम्	अचक्ष्व्वम्
3. चष्टे	चक्षाते	चक्षते	अचष्ट	अचक्षाताम्	अचक्षत्

*Imperative.**Potential.*

1. चक्षे	चक्षावहै	चक्षामहै	चक्षीय	चक्षीवहि	चक्षीमहि
2. चक्ष्व	चक्षाथाम्	चक्ष्व्वम्	चक्षीयाः	चक्षीयाथाम्	चक्षीर्व्वम्
3. चष्टाम्	चक्षाताम्	चक्षताम्	चक्षीत	चक्षीयाताम्	चक्षीरन्

कश् A. 'to go.'

*Present.**Imperfect.*

1. कश्	कश्वहे	कश्महे	अकशि	अकश्वहि	अकश्महि

2. कक्षे* कक्षाये कङ्क्षे अकक्षाः अकक्षायाम् अकङ्क्षुम्

3. कष्टे कक्षाते कक्षते अकष्ट अकक्षाताम् अकक्षत

*Imperative.**Potential.*

1. कक्षे कक्षावहे कक्षामहे कक्षीय कक्षीवहि कक्षीमहि

2. कक्ष्व कक्षायाम् कङ्क्षुम् कक्षीयाः कक्षीयायाम् कक्षीष्वम्

3. कष्टाम् कक्षाताम् कक्षताम् कक्षीत कक्षीयाताम् कक्षीरन्

दुह P. A. 'to milk.'

P.

Present.

A.

1. दूहि दूहः दूह्यः दूहे दूहहे दूह्यहे

2. धूक्षि धुग्धः धुग्ध धुक्षे दूहाते धुग्ध्वे

3. दूग्धि धुग्धः दूहन्ति धुग्धे दूहाते दूहते

Imperfect.

1. अदूहम् अदूह्य अदूह्य अदूहि अदूह्यहि अदूह्यहि

2. अधोक्-ग्ना अदुग्धम् अदुग्ध अदुग्धाः अदूहायाम् अधुग्ध्वम्

3. अधोक्-ग् अदुग्धाम् अदूह्य अदुग्ध अदूहाताम् अदूहत

Imperative.

1. दूहानि दूहाव दूहाम दूहे दूहावहे दूहामहे

2. दूग्धि धुग्धम् धुग्ध धुक्ष्व दूहायाम् धुग्ध्वम्

3. दूग्धु धुग्धाम् दूहन्तु धुग्धाम् दूहाताम् दूहताम्

Potential.

1. दूह्याम् दूह्याव दूह्याम दूहीय दूहीवहि दूहीमहि

2. दूह्याः दूह्याताम् दूह्यात दूहीयाः दूहीयायाम् दूहीष्वम्

3. दूह्यात् दूह्याताम् दूह्युः दूहीत दूहीयाताम् दूहीरन्

* For the change of ङ् to ञ् see § 89. (b) *supra*.

† For the change of द् to ध् vide § 91.

लिह् to be similarly conjugated ; ह् and ए being substituted for ल् and ओ respectively.

लिह् P. A. 'to lick.'

	P.	Present.			A.
1 लेहि	लिहः	लिहः	लिहे	लिहहे	लिहहे
2 लेक्षि	लीढः	लीढ	लिक्षे	लिहाये	लीढे
3 लेढि	लीढः	लिहन्ति	लीढे	लिहाये	लिहसे

Imperfect.

1 अलेहम्	अलिह	अलिह	अलिहि	अलिहहि	अलिहहि
2 अलेट्-ङ्	अलीढम्	अलीढ	अलीढाः	अलिहायाम्	अलीढम्
3 अलेट्-ङ्	अलीढाम्	अलिहन्	अलीढ	अलिहाताम्	अलिहत

निञ्ज् A. 'to purify.'

Present.

1 निञ्जे	निञ्जवहे	निञ्जमहे	अनिञ्जि	अनिञ्जवहि	अनिञ्जमहि
2 निङ्क्षे	निञ्जाये	निङ्ग्वे	अनिङ्क्षथाः	अनिञ्जायाम्	अनिङ्ग्वम्
3 निङ्के	निञ्जाते	निञ्जते	अनिङ्क्षत	अनिञ्जाताम्	अनिञ्जत

Imperfect.

Imperative.

1 निञ्जे	निञ्जावहे	निञ्जामहे	निञ्जीय	निञ्जीवहि	निञ्जीमहि
2 निङ्क्ष्व	निञ्जायाम्	निङ्ग्वम्	निञ्जीथाः	निञ्जीयायाम्	निञ्जीवम्
3 निङ्क्षताम्	निञ्जाताम्	निञ्जताम्	निञ्जीत	निञ्जीयाताम्	निञ्जीरन्

Potential.

शि-षि-ञ्, वृज्, पृच् should be similarly conjugated.

IRREGULAR BASES.

Many of the roots of the 2nd class are of irregular conjugation. We will treat of them in alphabetical order.

§ 329. अद् P. 'to eat' forms the 2 and 3 per. sing. Imperf. as आहः and आहत् respectively. In other respects it is regular.

<i>Present</i>			<i>Imperfect.</i>		
1. अद्मि	अहः	अह्यः	1. आहम्	आह	आह्य
2. अस्मि	अह्यः	अह्य	2. आहः	आह्यम्	आह्य
3. अस्ति	अह्यः	अहन्ति	3. आहत्	आह्यम्	आह्य
<i>Imperative</i>			<i>Potential.</i>		
1. अदात	अदाव	अदाम	1. अद्याम्	अद्याव	अद्याम
2. अद्वि	अह्यम्	अह्य	2. अद्याः	अद्यात्	अद्यात्
3. अदु	अह्यम्	अहन्तु	3. अद्यात्	अद्याताम्	अद्युः

§ 330. अन् P. 'to breathe,' जह् 'to eat,' रुद् P. 'to weep,' श्वस् P. 'to sigh' and स्वप् P. 'to sleep' take the augment इ before the terminations beginning with any consonant except य; in the case of 2 and 3 per. sing. Imperf. they insert ई or अ; e. g.

अन् P. 'to breathe'.

<i>Present</i>			<i>Imperfect</i>		
1. अनिमि	अनिहः	अनिमः	आनम्	आनिह	आनिम
2. अनिषि	अनिह्यः	अनिह्य	आनीः-आनः	आनितम्	आनित
3. अनिति	अनितः	अनन्ति	आनीत्-आनत्	आनिताम्	आनत्
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1. अनानि	अनाव	अनाम	अन्याम्	अन्याव	अन्याम
2. अनिहि	अनितम्	अनित	अन्याः	अन्यात्	अन्यात्
3. अनितु	अनिताम्	अनन्तु	अन्यात्	अन्याताम्	अन्युः

Conjugate स्वप्, श्वस् and रुद् similarly; as स्वापिति 3 sing. Pre. अस्वपीः-पः 2 sing. Imperf.; अस्वपीत्-पत् 3 sing. Imperf.; स्वपानि 1 sing. Imp.; स्वपिहि 2 sing. Imp.; स्वप्याम् 1 sing. Pot; &c. श्वसिति.

3 sing. Pre. अश्वसीः-सः 2 sing. Imperf., अश्वसीत्-सत् 3 sing. Imperf., अश्वसन् 1 sing. Imp., अश्वसिहि 2 sing. Imp., अश्वसितु 3 sing. Imp., अश्वसाम् 1 sing. Pot.; &c. रोदिमि रुदिवः रुदिमः 1 Pre., अरोदम् 1 sing. Imperf. अरोदीः-इः 2 sing. Imperf. अरोदीत्-इत् 3 sing. Imperf., रोदामि 1 sing. Imp., रुदिहि 2 sing. Imp., रोदितु 3 sing. Imp., रुदाम् 1 sing. Pot. &c.

§ 331. अस् P. 'to be'—drops its अ before weak terminations and स् before a termination beginning with स् and भ्. It is irregular in many respects.

	P.	Present.			A.
1 अस्मि	स्वः	स्मः	हे	स्वहे	स्महे
2 असि	स्यः	स्थ	से	साथे	भ्ये
3 अस्ति	स्तः	सन्ति	स्ते	साते	सते
<i>Imperfect.</i>					
1 आसम्	आस्व	आस्म	आसि	आस्वहि	आस्महि
2 आसीः	आस्तम्	आस्त	आस्थाः	आसायाम्	आभवम्
3 आसीत्	आस्ताम्	आसन्	आस्त	आसाताम्	आसत
<i>Imperative.</i>					
1 असानि	असाव	असाम	असै	असावहे	असामहे
2 एधि	स्तम्	स्त	स्व	सायाम्	भवम्
3 अस्तु	स्ताम्	सन्तु	स्ताम्	साताम्	सताम्
<i>Potential.</i>					
1 स्याम्	स्याव	स्याम	सीय	सीवहि	सीमहि
2 स्याः	स्यातम्	स्यात	सीयाः	सीयायाम्	सीभवम्
3 स्यात्	स्याताम्	स्युः	सीत	सीयाताम्	सीरन्

§ 332. आस् A. 'to sit'—also drops its स् before भ्—

	<i>Present</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 आसे	आस्यहे	आत्महे	आंसि	आस्यहि	आस्माहि	
2 आस्से	आसाथे	आध्वे	आस्याः	आसाथाम्	आध्वम्	
3 आस्ते	आसाते	आसते	आस्त	आसाताम्	आसत	
	<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 आसै	आसावहे	आसामहे	आसीय	आसीवहि	आसीमहि	
2 आस्व	आसाथाम्	आध्वम्	आसीथाः	आसीयाथाम्	आसीध्वम्	
3 आस्ताम्	आसाताम्	आसताम्	आसीत	आसीयाताम्	आसीरन्	

Conjugate वस् A. 'to dress' similarly.

§ 333. The इ of the root इ P. 'to go' is changed to यू before a weak vowel termination ; एति इतः यन्ति 3 per. Pre. आयम् ऐव ऐम् 1 per. Imperf. ; ऐः 2 sing. Imperf. अयानि, इहि; एतु 1. 2. 3. sing. Imp. यन्तु 3 pl. Imp.

*इ with अधि A. 'to study', &c. is regularly conjugated ; as अधि+इ+ए=अधि+इय्+ए=अधीये 1st sing. pre.; अधि+आ+इ+इ=अधि+आ+इय्+इ=अधीयि 1st. sing. Imperf.

	<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 अधीये	अधीवहे	अधीमहे	अधीयि	अधीयहि	अधीमहि	
2 अधीये	अधीयाथे	अधीध्वे	अधीयाः	अधीयाथाम्	अधीध्वम्	
3 अधीति	अधीयाते	अधीयते	अधीयत	अधीयाताम्	अधीयत	
	<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 अध्यये	अध्यावहे	अध्ययामहे	अधीयीय	अधीयीवहि	अधीयीमहि	
2 अधीष्व	अधीयाथाम्	अधीध्वम्	अधीयीथाः	अधीयीयाथाम्	अधीयीध्वम्	
3 अधीताम्	अधीयाताम्	अधीयताम्	अधीयात	अधीयीयाताम्	अधीयीरन्	

§ 334. ईङ् A. 'to praise' and ईक्ष् A. 'to rule' have an इ added to them before terminations beginning with सू or ऋ, except that of the Imperf. plu.

* इ with अधि P. 'to remember' should be conjugated like इ. अधियन्ति 3rd pl. Pre.

ईह A.

<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 ईहे	ईहुहे	ईहहे	ऐहि	ऐहुहि	ऐहहि
2 ईहिषे	ईहाथे	ईहिष्वे	ऐहुः	ऐहाथाम्	ऐहुम्
3 ईहे	ईहाते	ईहते	ऐह	ऐहाताम्	ऐहत
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 ईहे	ईहावहे	ईहामहे	ईडीय	ईडीवाहि	ईडीमहि
2 ईहिष्व	ईहाथाम्	ईहिष्वम्	ईडीयाः	ईडीयाथाम्	ईडीष्वम्
3 ईहाम्	ईहाताम्	ईहताम्	ईडीत	ईडीयाताम्	ईडीरन्

ईह् to be similarly conjugated ; ईहिषे ईहाथे ईहिष्वे 2 Pre.; ऐहि 1 sing. imperf.; ऐहाः 2 sing. Imperf.; ऐह 3 sing. Imperf.; ऐहुम् 2 pl. Imperf. ईहै 1 sing. Imp.; ईहिष्वम् 2 pl. Imp.; ईहीत 3 sing. Pot. &c.

§ 335. चकास् P. 'to shine'—शास्, जक्ष्, चकास्, हरिद्रा and जागृ drop the न् of the 3rd per. plu. termination when added to them. In the Imperf. they take त्सु as 3. pl. termination. Imp. 2 sing. of चकास् is चकाद्धि-धि; and of शास् शाधि.

PARADIGMS.

<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>	
1 चकास्मि	चकास्वः	चकास्मः	अचकासम्	अचकास्व अचकास्म
2 चकास्सि	चकास्यः	चकास्थ	अचकाः-कात्-द्	अचकास्तम् अचकास्त
3 चकास्ति	चकास्तः	चकासति	अचकात्-द्	अचकास्ताम् अचकास्तुः
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>	
1 चकासानि	चकासाव	चकासाम	चकास्याम्	चकास्याव चकास्याम
2 चकाद्धि-धि	चकास्तम्	चकास्त	चकास्याः	चकास्यातम् चकास्यात
3 चकास्तु	चकास्ताम्	चकास्तु	चकास्यात्	चकास्याताम् चकास्तुः

जक्ष्—See अन् and चकास् above—

PARADIGMS.

*Present.**Imperfect.*

1. जक्षिणि	जक्षिवः	जक्षिमः	अजक्षम्	अजक्षिव	अजक्षिम
2. जक्षिषि	जक्षिथः	जक्षिथ	अजक्षीः-अजक्षः	अजक्षितम्	अजक्षित
3. जक्षति	जक्षतः	जक्षति	अजक्षीत्-अजक्षत्	अजक्षिताम्	अजक्षुः

*Imperative.**Potential.*

1. जक्षाणि	जक्षाव	जक्षाम	जक्ष्याम्	जक्ष्याव	जक्ष्याम
2. जक्षाहि	जक्षितम्	जक्षित	जक्ष्याः	जक्ष्यातम्	जक्ष्यात
3. जक्षितु	जक्षिताम्	जक्षतु	जक्ष्यात्	जक्ष्याताम्	जक्ष्युः

§ 336. हरिद्रा P. 'to be poor'—drops its आ before weak terminations beginning with a vowel and changes it to इ before those with an initial consonant.

PARADIGMS.

*Present.**Imperfect.*

1. हरिद्रामि	हरिद्रिवः	हरिद्रिमः	अहरिद्राम्	अहरिद्रिव	अहरिद्रिम
2. हरिद्रासि	हरिद्रिथः	हरिद्रिथ	अहरिद्राः	अहरिद्रितम्	अहरिद्रित
3. हरिद्राति	हरिद्रितः	हरिद्राति	अहरिद्रात्	अहरिद्रिताम्	अहरिद्रुः

*Imperative.**Potential.*

1. हरिद्राणि	हरिद्राव	हरिद्राम	हरिद्रियाम्	हरिद्रियाव	हरिद्रियाम
2. हरिद्रिहि	हरिद्रितम्	हरिद्रित	हरिद्रियाः	हरिद्रियातम्	हरिद्रियात
3. हरिद्रातु	हरिद्रिताम्	हरिद्रतु	हरिद्रियात्	हरिद्रियाताम्	हरिद्रियुः

§ 337. द्विष् P. A. 'to hate'—takes उस् optionally in the imperf. 3 pl.

	P.	Present.	A.
1. द्वेष्मि	द्विष्वः	द्विष्मः	द्विषे
2. द्वेक्षि	द्विष्ठः	द्विष्ठ	द्विषे
3. द्वेष्टि	द्विष्टः	द्विषन्ति	द्विष्टे

s. s. G. 11.

Imperfect.

1 अद्वेषम्	अद्वेष	अद्वेषम्	अद्वेषि	अद्वेषहि	अद्वेषमहि
2 अद्वेष्टुः	अद्वेष्टम्	अद्वेष्ट	अद्वेष्टाः	अद्वेषायाम्	अद्वेष्टुम्
3 अद्वेष्टुः	अद्वेष्टाम्	अद्वेषन्-अद्वेषुः	अद्वेष्ट	अद्वेषाताम्	अद्वेषत

Imperative

1 द्वेषानि	द्वेषाव	द्वेषाम	द्वेषे	द्वेषावहे	द्वेषामहे
2 द्विष्टुः	द्विष्टम्	द्विष्ट	द्विष्टव	द्विषायाम्	द्विष्टुम्
3 द्वेष्टुः	द्विष्टाम्	द्विषन्तु	द्विष्टास्	द्विषाताम्	द्विषताम्

Potential

1 द्विष्याम्	द्विष्याव	द्विष्याम	द्विषीय	द्विषीवहि	द्विषीमहि
2 द्विष्याः	द्विष्यामन्	द्विष्यात	द्विषीयाः	द्विषीयायाम्	द्विषीयन्
3 द्विष्यात्	द्विष्याताम्	द्विष्युः	द्विषीस	द्विषीयाताम्	द्विषीरन्

§ 338. अ P. A. 'to speak'—takes the augment ई before consonantal strong terminations.

*P.**Present.**A.*

1 अशीमि	अशुः	अशुः	अशे	अशहे	अशमहे
2 अशीषि-आस्य	अशुः-आस्युः	अशुः	अशे	अशाये	अशवे
3 अशीति-आह	अशुः आहतुः	अशुः-अहन्ति-आहः	अशे	अशाले	अशवे

Imperfect.

1 अश्रवम्	अश्रव	अश्रम	अश्रवि	अश्रवहि	अश्रमहि
2 अश्रवीः	अश्रमम्	अश्रत	अश्रयाः	अश्रवायाम्	अश्रवन्
3 अश्रवीत्	अश्रमात्	अश्रवन्	अश्रत	अश्रवाताम्	अश्रवत

Imperative.

1 अश्रानि	अश्राव	अश्रम	अश्रवे	अश्रावहे	अश्रामहे
2 अश्रुहि	अश्रुत	अश्रुत	अश्रुव	अश्रायाम्	अश्रुम्
3 अश्रीतु	अश्रास्	अश्रुः-अश्रुतु	अश्रास्	अश्राताम्	अश्रुताम्

Potential.

1 श्रूयाम्	श्रूयाव	श्रूयाम	श्रुवीय	श्रुवीमहि	श्रुवीमहि
2 श्रूयाः	श्रूयानम्	श्रूयान	श्रुवीयाः	श्रुवीयाथाम्	श्रुवीभ्यम्
3 श्रूयात्	श्रूयाताम्	श्रूयुः	श्रुवीत	श्रुवीयाताम्	श्रुवीरन्

§ 339. शृष् P. 'to cleanse,' substitutes Vriddhi for its vowel necessarily before strong terminations and optionally before vowel weak terminations.

*Present.**Imperfect.*

1 मार्जिन	शृङ्खः	शृङ्खः	अमार्जम्	अमृङ्ख	अमृङ्ख
2 मार्जि	शृङ्खः	शृङ्ख	अमार्ज-ङ्	अमृङ्खम्	अमृङ्ख
3 मार्जि	शृङ्खः	मृजन्ति, मार्जन्ति	अमार्ज-ङ्	अमृष्टास्	अमृजन्, अमार्जन्

*Imperative.**Potential.*

1 मार्जानि	मार्जाव	मार्जामि	शृङ्ख्याम्	शृङ्ख्याव	शृङ्ख्याम
2 शृङ्खु	शृष्टम्	शृष्ट	शृङ्ख्याः	शृङ्ख्यातम्	शृङ्ख्यात
3 शृङ्खु	शृष्टास्	मृजन्तु-मार्जन्तु	शृङ्ख्यात्	शृङ्ख्याताम्	शृङ्खुः

§ 340. वच् P. 'to speak'—is deficient in the 3 plu. Pre.; according to some in the whole plural, and according to others in third person plurals.

*Present.**Imperfect.*

1 वच्मि	वचवः	वचमः	अवचम्	अवच्य	अवच्य
2 वक्षि	वक्ष्यः	वक्ष्य	अवक्ष-ग्	अवक्तम्	अवक्त
3 वक्ष्ते	वक्तः	...	अवक्ष्ते	अवक्ताम्	अवच्य

*Imperative.**Potential.*

1 वक्षामि	वक्षाव	वक्षाम	वक्ष्याम्	वक्ष्याव	वक्ष्याम
2 वक्षि	वक्तम्	वक्त	वक्ष्याः	वक्ष्यातम्	वक्ष्यात
3 वक्तु	वक्ताम्	वचन्तु	वक्ष्यात्	वक्ष्याताम्	वच्युः

§ 341. वक्ष् P. 'to wish'—changes its व् to वृ before weak terminations.

	<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 वक्षि	वक्षः	वक्षमः	अवक्षाम्	औक्ष	औक्षम	
2 वक्षि	वक्षः	वक्ष	अवक्ष-ङ्	औक्षम्	औक्ष	
3 वक्षि	वक्षः	वक्षन्ति	अवक्ष-ङ्	औक्षाम्	औक्ष	

	<i>Imperative</i>			<i>Potential.</i>		
1 वक्षानि	वक्षाव	वक्षाम	वक्ष्याम्	वक्ष्याव	वक्ष्याम	
2 वक्षि	वक्षम्	वक्ष	वक्ष्याः	वक्ष्यातम्	वक्ष्यात	
3 वक्षु	वक्षाम्	वक्षन्तु	वक्ष्यात्	वक्ष्याताम्	वक्ष्युः	

§ 342. विद् P. 'to know' takes optionally the terminations of the Perfect in the Present Tense. Its Imperative forms are optionally made up by adding आम् to it and then appending the forms of the Imp. of कृ.

	<i>Present,</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 वेक्षि-वेक्ष	विद्-विद्	विद्यः-विद्य	अवेक्षम्	अविद्	अविद्य	
2 वेत्सि-वेत्स्य	विस्थः-विस्थुः	विस्थ-विद्	अवेः-अवेत्-ङ्	अवित्तम्	अविद्य	
3 वेत्ति-वेक्ष	वित्तः-विदतुः	विदन्ति-विदुः	अवेत्-ङ्	अवित्ताम्	अविद्युः	

	<i>Imperative.</i>					
1 वेक्षानि वेक्षाव	वेक्षाम	विदाङ्करवाणि	विदाङ्करवाव	विदाङ्करवाम		
2 विद्धि वित्तम्	वित्त	विदाङ्कुरु	विदाङ्कुरुतम्	विदाङ्कुरुत		
3 वेत्तु वित्ताम्	विदन्तु	विदाङ्करोषु	विदाङ्कुरुताम्	विदाङ्कुरुवन्तु		

Potential.

1 विद्याम्	विद्याव	विद्याम
2 विद्याः	विद्यातम्	विद्यात
3 विद्यात्	विद्याताम्	विद्युः

§ 343 शास् * P. 'to govern, to teach', &c.—changes its vowel to इ before consonantal weak terminations. See चकास्.

*Present.**Imperfect.*

1 शास्मि	शिष्यः	शिष्यः	अशासम्	अशिष्य	अशिष्य
2 शास्ति	शिष्टः	शिष्ट	अशाः, अशात्-इ	अशिष्टम्	अशिष्ट
3 शास्ति	शिष्टः	शासति	अशात्-इ	अशिष्टाम्	अशासुः

*Imperative.**Potential.*

1 शासानि	शासाव	शासाम	शिष्याम्	शिष्याव	शिष्याम
2 शाधि	शिष्टम्	शिष्ट	शिष्याः	शिष्यातम्	शिष्यात
3 शास्तु	शिष्टाम्	शासतु	शिष्यात्	शिष्याताम्	शिष्युः

§ 344. शी A. 'to lie down' gunates its vowel before all terminations and prefixes र् to the terminations of the third per. pl. except that of the Potential.

*Present.**Imperfect.*

1 शये	शेवहे	शेमहे	अशायि	अशेवहि	अशेमहि
2 शेषे	शयाये	शेभ्वे	अशेयाः	अशयायाम्	अशेभ्वम्
3 शेते	शयाते	शेरते	अशेत	अशयाताम्	अशेरत्

*Imperative**Potential.*

1 शयै	शयावहे	शयामहे	शयीय	शयीवहि	शयीमहि
2 शेष्वा	शयायाम्	शेभ्वम्	शयीयाः	शयीयायाम्	शयीभ्वम्
3 शेताम्	शयाताम्	शेरताम्	शयीत	शयीयाताम्	शयीरत्

§ 345. सू A. 'to give birth to'—does not change its vowel to Guna before strong terminations.

*Present.**Imperfect.*

1 सुवे	सुवहे	सुमहे	असुवि	असुवहि	असुमहि

* शास् with आ A. should be conjugated like आस्.

2 सूषे	सुवाये	सूध्वे	असूयाः	असूवाथाय	असूध्वय
3 सूते	सुवाते	सुवते	असूत	असूवाताम्	असूवत

*Imperative.**Potential.*

1 सूवे	सुवावहे	सुवामहे	सुवीय	सुवीवहि	सुवीमहि
2 सूष्व	सुवाथाम्	सूध्वय	सुवीथाः	सुवीवाथाम्	सुवीध्वम्
3 सूताय	सुवाताम्	सुवताम्	सुवीत	सुवीवाताम्	सुवीरम्

§ 346. स्तु P. A. 'to praise', तु P. 'to grow' and रु 'to sound' have ई optionally prefixed to the consonantal terminations.

स्तु. P. A.*Present.*

	Par.		Atm.		
1 स्तौमि	स्तुवः	स्तुमः	स्तुवे	स्तुवहे	स्तुमहे
स्तवीमि	स्तुवीवः	स्तुवीमः		स्तुवीवहे	स्तुवीमहे
2 स्तौषि	स्तुथः	स्तुथ	स्तुषे	स्तुवाये	स्तध्वे
स्तवीषि	स्तुवीथः	स्तुवीथ	स्तुवीषे		स्तुवीध्वे
3 स्तौति	स्तुतः	स्तुवान्ति	स्तुते	स्तुवाते	स्तुवते
स्तवीति	स्तुवीतः		स्तुवीते		

Imperfect.

1 अस्तवम्	अस्तुव	अस्तुम	अस्तुवि	अस्तुवहि	अस्तुमहि
	अस्तुवीव	अस्तुवीम		अस्तुवीवहि	अस्तुवीमहि
2 अस्तौः	अस्तुतम्	अस्तुत	अस्तुथाः	अस्तुवीथाम्	अस्तुध्वम्
अस्तवीः	अस्तुवीतम्	अस्तुवीत	अस्तुवीथाः		अस्तुवीध्वम्
3 अस्तौत	अस्तुताम्	अस्तुवन्	अस्तुत	अस्तुवाताम्	अस्तुवत
अस्तवीत	अस्तुवीताम्		अस्तुवीत		

Imperative.

1 स्तवामि	स्तवाय	स्तवाम	स्तवे	स्तवावहे	स्तवामहे

2	स्तुहि	स्तुतम्	स्तुत	स्तुष्व	स्तुवायाम्	स्तुध्वम्
	स्तुवीहि	स्तुवीतम्	स्तुवीत	स्तुवीष्व		स्तुवीध्वम्
3	स्तौतु	स्तुताम्	स्तुवन्तु	स्तुताम्	स्तुवाताम्	स्तुवताम्
	स्तवीतु	स्तवीताम्		स्तवीताम्		

Potential

1	स्तुयाम्	स्तुयाव	स्तुयाम	स्तुवीय	स्तुवीवाहि	स्तुवीमहि
	स्तुवीयाम्	स्तुवीयाव	स्तुवीयाम			
2	स्तुवाः	स्तुवातम्	स्तुयात	स्तुवीयाः	स्तुवीवाथाम्	स्तुवीध्वम्
	स्तुवीयाः	स्तुवीयातम्	स्तुवीत			
3.	स्तुयात्	स्तुयाताम्	स्तुयुः	स्तुवीत	स्तुवीयाताम्	स्तुवीरम्
	स्तुवीयात्	स्तुवीयाताम्	स्तुवीयुः			

Conjugate similarly तु and रु.

§ 347. हन् P. A. 'to kill'—drops its न् before a weak termination beginning with any consonant except a nasal or a semi-vowel, and its अ before a weak vowel termination, the ह् then changing to घ्. The Imp. 2 sing. is जहि.

हन् P. 'to kill; to go.'

Present.

1	हन्मि	हन्वः	हन्मः	अहनम्	अहन्व	अहन्म
2	हंसि	हथः	हथ	अहन्	अहतम्	अहत
3	हन्ति	हतः	घ्नन्ति	अहन्	अहताम्	अघ्नन्

*Imperfect.**Imperative.*

1	हनानि	हनाव	हनाम	हन्वाम्	हन्वाव	हन्वाम
2	जहि	हतम्	हत	हन्वाः	हन्वातम्	हन्वात
3	हन्तु	हताम्	घ्नन्तु	हन्वात्	हन्वाताम्	हन्तुः

Potential.

हन् Atm.

Present.

1	हे	हन्वहे	हन्महे	आहि	अहन्वाहि	अहन्महि

Imperfect.

2 हसे	ज्ञाथे	हध्वे	अहथाः	अज्ञाथाम्	अहध्वम्
3 हते	ज्ञाते	ज्ञते	अहस	अज्ञाताम्	अहस

*Imperative.**Potential.*

1 हने	हनावहे	हनामहे	घ्रीय	घ्रीवहि	घ्रीमहि
2 हस्व	ज्ञाथाम्	हध्वम्	घ्रीयाः	घ्रीयाथाम्	घ्रीध्वम्
3 हताम्	ज्ञाताम्	घ्नताम्	घनीत	घनीयाताम्	घनीरन्

§ 348. ह् A. 'to conceal:—

*Present.**Imperfect.*

1 ह्वे	ह्वहे	ह्वमहे	अह्वि	अह्वहि	अह्वमहि
2 ह्वे	ह्वये	ह्वे	अह्वयाः	अह्वयाथाम्	अह्वध्वम्
3 ह्वते	ह्वते	ह्वते	अह्वत	अह्वताम्	अह्वत

*Imperative.**Potential.*

1 ह्वे	ह्वनावहे	ह्वनामहे	ह्वीय	ह्वीवहि	ह्वीमहि
2 ह्वे	ह्वयाथाम्	ह्वध्वम्	ह्वीयाः	ह्वीयाथाम्	ह्वीध्वम्
3 ह्वताम्	ह्वताम्	ह्वताम्	ह्वीत	ह्वीयाताम्	ह्वीरन्

Third or Juhotyâdi Class.

§ 349. (a) The base is formed by reduplication of the root.

(b) The third person plural termination loses its न्.

(c) The Imperfect third person plural termination is उत्सु, before which the final अ of roots is dropped and the final ह, उ, and ऋ short or long, are gunated.

Rules of Reduplication :—

§ 350. The first vowel of a root together with the initial consonant, if any, is reduplicated i. e. doubled; as पपृ = पपृत् after reduplication; उरु—उरुत् &c.

Note:—The first portion of a reduplicated syllable is called 'the reduplicative syllable;' e. g. the first प in पपत्, or first उ in उरत्.

§ 351. If a conjunct consonant begins a root, the first consonant only with the following vowel is reduplicated; e. g. प्रच्छ-पप्रच्छ.

§ 352. If the first member of a conjunct consonant be a sibilant (श्, ष् or स्) and the second a hard consonant, the hard consonant is reduplicated; स्पर्ध-पस्पर्ध, श्रुत् शुश्रुत् &c.

§ 353. A radical aspirate (2nd or 4th letter of a class) is changed to its corresponding unaspirate in the reduplicative syllable; as छिद्-निच्छिद्, धू-दुधू, भुज्-बुभुज्, &c.

§ 354. A guttural is changed to the corresponding palatal (subject to the above rule) and ह् to ख्; e. g. कम्-ककम्-चकम्; खन्-खखन्-कखन्=चखन्, &c.

§ 355. A radical long vowel becomes short and ऋ is changed to अ in the reduplicative syllable; as धा-दधा, नी-निनी, कृ-चकृ &c.

§ 356. The penultimate ए or ऐ and ओ or औ become इ and उ respectively in the reduplicative syllable; सेव्-सिषेव्, ढौक्-डुडौक्, &c.

PARADIGMS.

हु P. 'to sacrifice.'

Present.

Imperfect.

1. जुहोमि	जुहुवः	जुहुमः	अजुहवम्	अजुहुव	अजुहुम
2. जुहाषि	जुहुयः	जुहुय	अजुहोः	अजुहुतम्	अजुहुत
3. जुहोति	जुहुतः	जुहुति	अजुहोत्	अजुहुताम्	अजुहुतुः

*Imperative.**Potential.*

1 जुह्वानि	जुह्वाव	जुह्वाम	जुह्व्याम्	जुह्वाव	जुह्वाम
2 जुह्वहि	जुह्वतम्	जुह्वत	जुह्व्याः	जुह्व्यातम्	जुह्व्यात
3 जुह्वेत्	जुह्वताम्	जुह्वतु	जुह्व्यात्	जुह्व्याताम्	जुह्व्युः

ही P. 'to be ashamed.'

*Present.**Imperfect.*

1 जिह्वेमि	जिह्वीवः	जिह्वीमः	अजिह्वयम्	अजिह्वीव	अजिह्वीम
2 जिह्वेथि	जिह्वीयः	जिह्वीथ	अजिह्वेः	अजिह्वीतम्	अजिह्वीत
3 जिह्वेति	जिह्वीतः	जिह्वीयति	अजिह्वेत्	अजिह्वीताम्	अजिह्व्युः

*Imperative.**Potential.*

1 जिह्व्यामि	जिह्व्याव	जिह्व्याम	जिह्वीयाम्	जिह्वीयाव	जिह्वीयाम
2 जिह्वीहि	जिह्वीतम्	जिह्वीत	जिह्वीयाः	जिह्वीयातम्	जिह्वीयात
3 जिह्वेव	जिह्वीताम्	जिह्वीयतु	जिह्वीयात्	जिह्वीयाताम्	जिह्वीयुः

Irregular bases :—

§ 357. The vowel of the roots ग, हा 'to go' भृ, पू, or पू 'to fill' and ऋ is changed to इ in the reduplicative syllable.

§ 358. The इ of the reduplicative syllable of निष्, विष् and विष्, takes its Guna substitute before all terminations and the radical इ is not gunated before vowel strong terminations.

§ 359. वृ and धृ drop their अ after reduplication before weak terminations; वृ becomes धृ, before स्, भ्, त and य. The Par. Imperative 2 per. singulars are वेहि and धेहि respectively.

§ 360. मी optionally shortens its vowel before consonantal weak terminations.

§ 361. ग and हा 'to go' assume the forms गिम् and जिह् before vowel terminations and गिमी and जिही before consonantal terminations.

§ 362. इ 'to abandon' assumes the forms जहि or जही before consonantal weak terminations except in the Pot., and जह before vowel terminations and those of the Pot. The Imp. 2 sing. is जहाहि, जहिहि and जहीहि.

PARADIGMS

ङ्. Par. 'to go.'

*Present.**Imperfect.*

1 इयमि	इय्वः	इय्वः	ऐयम्	ऐय्व	ऐय्व
2 इयवि	इय्वः	इय्व	ऐयः	ऐय्वत्	ऐय्वत्
3 इयति	इय्वः	इयति	ऐयः	ऐय्वताम्	ऐय्वः

*Imperative.**Potential.*

1 इयराणि	इयराव	इयराम	इय्याम्	इय्याव	इय्याम्
2 इयहि	इय्वत्	इय्वत्	इय्याः	इय्यात्	इय्यात्
3 इयति	इय्वताम्	इय्वतु	इय्यात्	इय्याताम्	इय्वः

धा P. A. 'to place, to hold.'

P.

Present.

A.

1 इधामि	इध्वः	इध्वः	इधे	इध्वहे	इध्वहे
2 इधासि	धत्थः	धत्थ	धत्से	इधासे	धत्से
3 इधाति	धत्तः	इधाति	धत्ते	इधाते	इधत्ते

Imperfect.

1 अइधाम्	अइध्व	अइध्व	अइधि	अइध्वहि	अइध्वहि
2 अइधाः	अधत्तम्	अधत्त	अधत्थाः	अइधायाम्	अधत्तम्
3 अइधात्	अधत्ताम्	अइधुः	अधत्त	अइधाताम्	अइधत्त

Imperative.

1 इधानि	इधाव	इधाम	इधे	इधावहे	इधामहे
2 धेहि	धत्तम्	धत्त	धत्स्व	इधाताम्	धत्तम्
3 इधातु	धत्ताम्	इधतु	धत्ताम्	इधाताम्	इधताम्

Potential.

1 दध्यास्	दध्याव	दध्याम	दधीय	दधीवहि	दधीमहि
2 दध्याः	दध्यातस्	दध्यात	दधीयाः	दधीयायास्	दधीभ्यस्
3 दध्यात्	दध्याताम्	दध्युः	दधीत	दधीयाताम्	दधीरन्

दा to be similarly conjugated. The forms of दृ will be obtained by changing ध् to द् wherever it occurs.

निष् P. A. to 'cleanse'.

	P.	Present.	A.
1 नेनेज्मि	नेनिज्वः	नेनिज्मः	नेनिजे नेनिज्वहे नेनिज्महे
2 नेनेक्षि	नेनिक्थः	नेनिक्थ	नेनिक्षे नेनिजाथे नेनिग्ध्वे
3 नेनेक्ति	नेनिक्त्तः	नेनिजति	नेनिक्ते नेनिजाते नेनिजते

Imperfect.

1 अनेनेजस्	अनेनेज्व	अनेनेज्म	अनेनेजि	अनेनेज्वहि	अनेनेज्महि
2 अनेनेक्-ग्	अनेनेक्त्तस्	अनेनेक्त्त	अनेनेक्थाः	अनेनेजायाम्	अनेनेग्ध्वस्
3 अनेनेक्-ग्	अनेनेक्त्ताम्	अनेनेजुः	अनेनेक्त्त	अनेनेजाताम्	अनेनेजत

Imperative.

1 नेनिजानि	नेनिजाव	नेनिजाम	नेनिजै	नेनिजावहे	नेनिजामहे
2 नेनिग्धि	नेनिक्त्तस्	नेनिक्त्त	नेनिक्थ्व	नेनिजायास्	नेनिग्ध्वस्
3 नेनेक्तु	नेनिक्त्ताम्	नेनिजतु	नेनिक्त्ताम्	नेनिजाताम्	नेनिजताम्

Potential.

1 नेनिज्यास्	नेनिज्याव	नेनिज्याम	नेनिजीय	नेनिजीवहि	नेनिजीमहि
2 नेनिज्याः	नेनिज्यातस्	नेनिज्यात	नेनिजीयाः	नेनिजीयायास्	नेनिजीभ्यस्
3 नेनिज्यात्	नेनिज्याताम्	नेनिज्युः	नेनिजीत	नेनिजीयाताम्	नेनिजीरन्

Conjugate विष् P. A. similarly.

पृ P. 'to fill, to protect.'

*Present.**Imperfect.*

पिपिर्मि	पिपिबः	पिपिभः	अपिपरम्	अपिपृव	अपिपृम

2 पिपार्षि	पिपृथः	पिपृथ	अपिपः	अपिपृत्तम्	अपिपृत्तः
3 पिपार्षति	पिपृत्तः	पिपृत्ति	अपिपः	अपिपृत्ताम्	अपिपृत्तः

*Imperative.**Potential.*

1 पिपराणि	पिपराव	पिपराम	पिपृथास्	पिपृथाव	पिपृथाम
2 पिपृहि	पिपृत्तम्	पिपृत्त	पिपृथाः	पिपृथात्तम्	पिपृथात्तः
3 पिपृत्तु	पिपृत्ताम्	पिपृत्तु	पिपृथात्	पिपृथात्ताम्	पिपृत्तुः

पू P. 'to protect, to fill.'

*Present.**Imperfect.*

1 पिपर्मि	पिपूर्वः	पिपूर्मः	अपिपरम्	अपिपूर्व	अपिपूर्म
2 पिपर्षि	पिपूर्यः	पिपूर्य	अपिपः	अपिपूर्यम्	अपिपूर्य
3 पिपार्षति	पिपूर्यः	पिपूर्यति	अपिपः	अपिपूर्यम्	अपिपूर्यः

*Imperative.**Potential.*

1 पिपराणि	पिपराव	पिपराम	पिपूर्यास्	पिपूर्याव	पिपूर्याम
2 पिपृहि	पिपूर्यम्	पिपूर्य	पिपूर्याः	पिपूर्यात्तम्	पिपूर्यात्तः
3 पिपृत्तु	पिपूर्याम्	पिपूर्यतु	पिपूर्यात्	पिपूर्यात्ताम्	पिपूर्युः

भी P. 'to fear.'

*Present.**Imperfect.*

1 बिभीमि	बिभीवः	बिभीमः	अबिभयम्	अबिभीव	अबिभीम
	बिभिवः	बिभिमः		अबिभिव	अबिभिम
2 बिभेधि	बिभीथः	बिभीथ	अबिभः	अबिभीतम्	अबिभीत
	बिभियः	बिभिय		अबिभितम्	अबिभित
3 बिभेति	बिभीतः	बिभ्यति	अबिभेत्	अबिभीताम्	अबिभयुः
	बिभितः			अबिभिताम्	

*Imperative.**Potential*

1 बिभयानि	बिभयाव	बिभयाम	बिभीयास्	बिभीयाव	बिभीयाम
			बिभियास्	बिभियाव	बिभियाम

2 विभीहि	विभीतम्	विभीत	विभीयाः	विभीयातम्	विभीयात
विभीहि	विभितम्	विभित	विभियाः	विभियातम्	विभियात
3 विभंतु	विभीताम्	विभ्यतु	विभीयात्	विभीयाताम्	विभीयुः
	विभिताम्		विभियात्	विभियाताम्	विभियुः

भृ P. A. 'to hold, to maintain.'

P. Present. A.

1 विभभि	विभूयः	विभूमः	विभ्रे	विभूयहे	विभूमहे
2 विभभि	विभूयः	विभूय	विभूये	विभ्राये	विभूये
3 विभर्ति	विभूतः	विभ्रति	विभूते	विभ्राते	विभ्रते

Imperfect.

1 अविभरम्	अविभूय	अविभूम	अविभि	अविभूयहि	अविभूमहि
2 अविभः	अविभूयम्	अविभूत	अविभूयाः	अविभ्रायाम्	अविभूयम्
3 अविभः	अविभूताम्	अविभरुः	अविभूत	अविभ्राताम्	अविभ्रत

Imperative.

1 विभराणि	विभगाव	विभगान	विभरै	विभरावहे	विभरामहे
2 विभूहि	विभूयम्	विभूय	विभूय्व	विभ्रायाम्	विभूय्वम्
3 विभर्तु	विभूताम्	विभ्रतु	विभूताम्	विभ्राताम्	विभ्रताम्

Potential.

1 विभूयाः	विभूयाव	विभूयान	विभ्रीय	विभ्रीयहि	विभ्रीमहि
2 विभूयाः	विभूयातम्	विभूयात	विभ्रीयाः	विभ्रीयायाम्	विभ्रीय्वम्
3 विभूयात्	विभूयातः	विभूयुः	विभ्रात	विभ्रीयाताम्	विभ्रीरम्

मा A. 'to measure, to sound.'

Present.

Imperfect.

1 मिमे	मिमीवहे	मिमीमहे	अमिमि	अमिमोवहि	अमिमीमहि
2 मिमीये	मिमाये	मिमीय्वे	अमिमीयाः	अमिमायाम्	अमिमीय्वम्
3 मिमीते	मिमीते	मिमते	अमिमति	अमिमाताम्	अमिमत

*Imperative.**Potential.*

1	मिमै	मिमावहे	मिमामहे	मिमीय	मिमीयहि	मिमीमहि
2	मिमीष्व	मिमाथास्	मिमिभ्यस्	मिमीथाः	मिमीयाथास्	मिमीभ्यस्
3	मिमीतास्	मिमातास्	मिमतास्	मिमीत	मिमीयातास्	मिमीरन्

हा A. 'to go' should be conjugated like this.

विष् P. A. 'to pervade.'

*P.**Present.**A.*

1	वेवेष्मि	वेविष्यः	वेविष्मः	वेविषे	वेविष्यहे	वेविष्महे
2	वेवेक्षि	वेविष्टः	वेविष्ट	वेवेक्षे	वेविषाथे	वेविद्धुः
3	वेवेष्टि	वेविष्टः	वेविष्यति	वेविष्टे	वेविषासे	वेविषते

Imperfect.

1	अवेविषम्	अवेविष्य	अवेविष्म	अवेविषि	अवेविष्यहि	अवेविष्महि
2	अवेवेदू-	अवेविष्टम्	अवेविष्ट	अवेविष्टाः	अवेविषाथास्	अवेविद्धुस्
3	अवेवेदू-	अवेविष्टास्	अवेविष्टुः	अवेविष्ट	अवेविषातास्	अवेविषत

Imperative.

1	वेविषाणि	वेविषाव	वेविषाम	वेविषे	वेविषावहे	वेविषामहे
2	वेविष्टु	वेविष्टम्	वेविष्ट	वेवेक्ष	वेविषाथस्	वेविद्धुस्
3	वेवेष्टु	वेविष्टास्	वेविषतु	वेविष्टास्	वेविषातास्	वेविषतास्

Potential.

1	वेविष्याम्	वेविष्याव	वेविष्याम	वेविषीय	वेविषीयहि	वेविषीमहि
2	वेविष्याः	वेविष्यातम्	वेविष्यात	वेविषीयाः	वेविषीयाथास्	वेविषीभ्यस्
3	वेविष्यात्	वेविष्याताम्	वेविष्युः	वेविषीत	वेविषीयातास्	वेविषीरन्

हा P. to 'abandon.'

*Present.**Imperfect.*

1	अजहानि	अजहीवः	अजहीमः	अजहास्	अजहीव	अजहीम
		अजहिवः	अजहिमः		अजहिव	अजहिम

2 जहासि	जहीथः जहिथः	जहीथ जहिथ	अजहाः	अजहीतम् अजहितम्	अजहीत अजहित
3 जहाति	जहीतः जहितः	जहति	अजहात्	अजहीनाम् अजहिताम्	अजहुः
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 जहानि	जहाव	जहाम	जह्याम्	जह्याव	जह्याम
2 जहाहि जहीहि जहिहि	जर्हातम् अहितम्	जर्हीत अहित	जह्याः	जह्यातम्	जह्यात्
3 जहातु	जर्हीताम् अहिताम्	जहतु	जह्यात्	जह्याताम्	जह्युः

SEVENTH OR रुधादि CLASS.

§ 363. In this class the base is formed by inserting न between the radical vowel and the final consonant before the strong, and न् before the weak terminations.

§ 364.(a) The original nasal of a root is dropped.

(b) In the case of the root वृह्, न is changed to ने before consonantal strong terminations.

PARADIGMS.

अञ्ज् P. to 'anoint,' &c.

<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 अनञ्जि	अञ्ज्वः	अञ्ज्वः	आनजम्	आञ्ज्व	आञ्ज्व
2 अनञ्जि	अञ्ज्वः	अञ्ज्व	आनक्-ग्	आञ्ज्वतम्	आञ्ज्व
3 अनञ्जि	अञ्ज्वतः	अञ्जन्ति	आनक्-ग्	आञ्ज्वताम्	आञ्जन्
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 अनञ्जानि	अनञ्जाव	अनञ्जाम	अञ्ज्याम्	अञ्ज्याव	अञ्ज्याम
2 अञ्जि	अञ्ज्वतम्	अञ्ज्वत	अञ्ज्याः	अञ्ज्यातम्	अञ्ज्यात्
3 अनञ्जु	अञ्ज्वताम्	अञ्जन्तु	अञ्ज्यात्	अञ्ज्याताम्	अञ्ज्युः

इन्ध् A. 'to kindle.'

*Present.**Imperfect.*

1 इन्धे	इन्धहे	इन्धमहे	ऐन्धि	ऐन्धहि	ऐन्धमहि
2 इन्धसे	इन्धाथे	इन्धे	ऐन्धाः	ऐन्धायास्	ऐन्धुम्
3 इन्धे	इन्धाते	इन्धते	ऐन्धु	ऐन्धाताम्	ऐन्धत

*Imperative**Potential.*

1 इन्धे	इन्धावहे	इन्धामहे	इन्धीय	इन्धीवहि	इन्धीमहि
2 इन्धस्व	इन्धायास्	इन्धुम्	इन्धीथाः	इन्धीयायास्	इन्धीध्वम्
3 इन्धास्	इन्धाताम्	इन्धताम्	इन्धीत	इन्धीयाताम्	इन्धीरन्

कुप् P. A. 'to pound.'

P.

Present.

A.

1 कुपसि	कुन्दः	कुन्मः	कुन्से	कुन्दहे	कुन्महे
2 कुपस्ति	कुन्थः	कुन्थ	कुन्से	कुन्थाये	कुन्दे
3 कुपन्ति	कुन्तः	कुन्दन्ति	कुन्ते	कुन्ताते	कुन्तते

Imperfect.

1 अकुपदम्	अकुन्द	अकुन्म	अकुन्धि	अकुन्धिहि	अकुन्महि
2 अकुपः	अकुन्तम्	अकुन्त	अकुन्थाः	अकुन्थायास्	अकुन्दुम्
अकुपत्-र्					
3 अकुपत्-र्	अकुन्ताम्	अकुन्तन्	अकुन्त	अकुन्ताताम्	अकुन्दत

Imperative.

1 कुपदानि	कुपदाव	कुपदाम	कुपदे	कुपदावहे	कुपदामहे
2 कुन्धि	कुन्तम्	कुन्त	कुन्धस्व	कुन्थायास्	कुन्दुम्
3 कुपन्तु	कुन्ताम्	कुन्तन्तु	कुन्ताम्	कुन्ताताम्	कुन्दताम्

Potential.

1 कुन्ध्यास्	कुन्ध्याव	कुन्ध्याम	कुन्धीय	कुन्धीवहि	कुन्धीमहि
2 कुन्धाः	कुन्धातम्	कुन्धात	कुन्धीथाः	कुन्धीयायास्	कुन्धीध्वम्
3 कुन्धास्	कुन्धाताम्	कुन्धुः	कुन्धीत	कुन्धीयाताम्	कुन्धीरन्

भिद् P. A. to break, वृन्द् P. to be wet, खिद् A. to suffer pain, छिद् P. A. to cut, कृत् P. to spin, to surround, तृद् P. A. to kill, to disregard, and विद् A. 'to know, to consider' should be similarly conjugated. उनत्ति 3rd, sing. Pre. of वृन्द्; कृणत्ति 3rd sing. Pre. of कृत्, &c.

तृद् P. 'to kill.'

	<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 तृणेहि	तृह	तृह्य	अतृणहम्	अतृह	अतृह्य	
2 तृणेक्षि	तृण्डः	तृण्ड	अतृणेद्-ङ्	अतृण्डम्	अतृण्ड	
3 तृणेदि	तृण्डः	तृहन्ति	अतृणेद्-ङ्	अतृण्डीम्	अतृहन्	
	<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 तृणहानि	तृणहाव	तृणहाम	तृह्याम्	तृह्याव	तृह्याम	
2 तृण्डि	तृण्डम्	तृण्ड	तृह्याः	तृह्यातम्	तृह्यात	
3 तृणेदु	तृण्डाम्	तृहन्तु	तृह्यात्	तृह्याताम्	तृह्युः	

पिष्ट् P. to grind.

	<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 पिनष्मि	पिष्ट्वः	पिष्ट्मः	अपिनषम्	अपिष्ट्व	अपिष्ट्म	
2 पिनाक्षि	पिष्टः	पिष्ट	अपिनद्-ङ्	अपिष्टम्	अपिष्ट	
3 पिनाष्टि	पिष्टः	पिषन्ति	अपिनद्-ङ्	अपिष्टाम्	अपिषन्	
	<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 पिनषाणि	पिनषाव	पिनषाम	पिष्ट्याम्	पिष्ट्याव	पिष्ट्याम	
2 पिण्डु	पिष्टम्	पिष्ट	पिष्ट्याः	पिष्ट्यातम्	पिष्ट्यात	
3 पिण्डु	पिष्टाम्	पिषन्तु	पिष्ट्यात्	पिष्ट्याताम्	पिष्ट्युः	

शिद् P. 'to distinguish' should be similarly conjugated.

युज् P. A. 'to join.'

	P.	<i>Present.</i>			A.
1 युजस्मि	युज्स्वः	युज्स्मः	युज्जे	युज्स्वहे	युज्स्महे

2 युनक्ति	युङ्क्थः	युङ्क्तथ	युङ्क्षे	युञ्जाथे	युङ्ग्ध्वे
3 युनक्ति	युङ्क्तः	युञ्जान्ति	युङ्क्ते	युञ्जाते	युञ्जते

Imperfect.

1 अयुनजम्	अयुञ्ज्व	अयुञ्जम्	अयुञ्जि	अयुञ्ज्वहि	अयुञ्जमहि
2 अयुनक्-ग्	अयुङ्क्तम्	अयुङ्क्त	अयुङ्क्थाः	अयुञ्जाथाम्	अयुङ्ग्ध्वम्
3 अयुनक्-ग्	अयुङ्क्ताम्	अयुञ्जन्	अयुङ्क्त	अयुञ्जाताम्	अयुञ्जत

Imperative.

1 युनजानि	युनजाव	युनजाम	युनजे	युनजावहे	युनजामहे
2 युङ्ग्धि	युङ्क्तम्	युङ्क्त	युङ्क्ष्व	युञ्जाथाम्	युङ्ग्ध्वम्
3 युनक्तु	युङ्क्ताम्	युञ्जन्तु	युङ्क्ताम्	युञ्जाताम्	युञ्जताम्

Potential.

1 युञ्ज्याम्	युञ्ज्याव	युञ्ज्याम	युञ्जीय	युञ्जीवहि	युञ्जीमहि
2 युञ्ज्याः	युञ्ज्यातम्	युञ्ज्यात	युञ्जीथाः	युञ्जीयाथाम्	युञ्जीध्वम्
3 युञ्ज्यात्	युञ्ज्याताम्	युञ्ज्युः	युञ्जीत	युञ्जीयाताम्	युञ्जीरन्

Conjugate similarly भञ्ज् P. 'to break,' भुज् P. 'to enjoy,' A. 'to eat,' विज् P. 'to shake,' 'to tremble,' and वृज् P. 'to avoid,'

रिच् P. A. 'to evacuate.'

	P.	Present.		A.	
1 रिणक्ति	रिच्यः	रिच्यः	रिच्ये	रिच्यहे	रिच्यमहे
2 रिणक्ति	रिच्यः	रिच्य	रिच्ये	रिच्यथे	रिच्ये
3 रिणक्ति	रिच्यः	रिच्यन्ति	रिच्ये	रिच्यते	रिच्यते

Imperfect.

1 अरिणचम्	अरिच्य	अरिच्य	अरिच्यि	अरिच्यहि	अरिच्यमहि
2 अरिणक्-ग्	अरिच्यम्	अरिच्य	अरिच्यथाः	अरिच्यथाम्	अरिच्यध्वम्
3 अरिणक्-ग्	अरिच्यम्	अरिच्यन्	अरिच्य	अरिच्यताम्	अरिच्यत

Imperative.

1 रिणचानि	रिणचाव	रिणचाम	रिणचै	रिणचावहे	रिणचामहे
2 रिंघि	रिंक्तम्	रिंक्त	रिंक्ष्व	रिञ्चाथाम्	रिंक्ष्वम्
3 रिणक्तु	रिंक्ताम्	रिञ्चन्तु	रिंक्ताम्	रिञ्चाताम्	रिञ्चताम्

Potential.

1 रिञ्चाम्	रिञ्चाव	रिञ्चाम	रिञ्चीय	रिञ्चीवहि	रिञ्चीमहि
2 रिञ्चाः	रिञ्चातम्	रिञ्चात	रिञ्चीयाः	रिञ्चीयाथामि	रिञ्चीभ्यम्
3 रिञ्चात्	रिञ्चाताम्	रिञ्च्युः	रिञ्चीत	रिञ्चीयाताम्	रिञ्चीरम्

Conjugate similarly विच् P. A. 'to separate' तश्च् P. to contract, and पृच् P. 'to touch.'

रुध् P. A. 'to obstruct.'

	P.	Present.	A.		
1 रुणधि	रुन्ध्वः	रुन्धमः	रुन्धे	रुन्ध्वहे	रुन्धमहे
2 रुणरिषि	रुन्ध्वः	रुन्ध्व	रुन्धसे	रुन्धाये	रुन्ध्वे
3 रुणद्धि	रुन्ध्वः	रुन्धन्ति	रुन्ध्वे	रुन्धाते	रुन्धते

Imperfect.

1 अरुणधम्	अरुन्ध्व	अरुन्धम	अरुन्धि	अरुन्ध्वहि	अरुन्धमहि
2 अरुणः-त्-इ	अरुन्ध्वम्	अरुन्ध्व	अरुन्ध्याः	अरुन्धाथाम्	अरुन्ध्वम्
3 अरुणत्-इ	अरुन्ध्वाम्	अरुन्ध्व	अरुन्ध्व	अरुन्धाताम्	अरुन्धत

Imperative.

1 रुणधानि	रुणधाव	रुणधाम	रुणधै	रुणधावहे	रुणधामहे
2 रुन्धि	रुन्ध्वम्	रुन्ध्व	रुन्ध्व	रुन्धाथाम्	रुन्ध्वम्
3 रुणद्धु	रुन्ध्वाम्	रुन्धन्तु	रुन्ध्वाम्	रुन्धाताम्	रुन्धताम्

Potential.

1 रुन्ध्वाम्	रुन्धाव	रुन्ध्याम	रुन्धीय	रुन्धीवहि	रुन्धीमहि
2 रुन्धाः	रुन्धातम्	रुन्धात	रुन्धीयाः	रुन्धीयाथाम्	रुन्धीभ्यम्
3 रुन्धात्	रुन्धाताम्	रुन्ध्युः	रुन्धीत	रुन्धीयाताम्	रुन्धीरम्

हिस् P. 'to kill.'

*Present.**Imperfect.*

1 हिनस्मि	हिस्वः	हिस्मः	अहिनसम्	अहिस्व	अहिस्म
2 हिनस्सि	हिस्थः	हिस्थ	अहिनः-त्-इ	अहिस्तम्	अहिस्त
3 हिनस्ति	हिस्तः	हिसन्ति	अहिनत्-इ	अहिस्ताम्	अहिसन्

*Imperative.**Potential.*

1 हिनसानि	हिनसाव	हिनसाम	हिंस्याम्	हिंस्याव	हिंस्याम
2 हिन्धि	हिस्तम्	हिस्त	हिंस्याः	हिंस्यातम्	हिंस्यात
3 हिनस्तु	हिंस्ताम्	हिसन्तु	हिंस्यात्	हिंस्याताम्	हिंस्युः

II. GENERAL

OR

NON-CONJUGATIONAL TENSES AND MOODS.

§ 365. In the Non-conjugational Tenses and Moods and in the formation of verbal derivatives generally, the augment इ is prefixed, necessarily or optionally to terminations beginning with any consonant except व in the case of certain roots. Such roots as take this augment इ necessarily are called *Set* (स इट् i. e. with इ), such as take it optionally are called *Wet* (वा + इट्), and those that do not, are called *Anit* (अन् and इट् i. e. without इ).

§ 366. (a) All derived roots and roots of the 10th are always set.

(b) Of the monosyllabic roots ending in a vowel those given in the following couplet (Kārikā) are Set and the rest Anit.

ऊङ्ङन्तैर्यौतिरुक्षुसीस्तुमुक्षुभिर्डीङ्भिः ।

इङ्ङ्ङ्ङ्यां च विनैकाचोऽजन्तेषु निहताः स्मृताः ॥

i. e. roots ending in long ऊ and long ङ् and the roots यु, रु,

स्नु, ची, स्नु, नु, क्षु, श्वि, डी, भ्रि, वृ (IX. Ol. A.) and वृ (V. Ol. P. A.) are set.

(c) Of monosyllabic roots ending in a consonant the following 102 are *Anit*; and the remaining *Set*:

शक्नु पच् सुचि रिच् वच् विच्-सिच् प्रच्छि स्वञ् निजिर्भञ्जः ।

भञ्ज् भुञ् भिञ्ज् मस्जि यञ् युञ् रुञ्-रञ्ज् विजिर् स्वञ्सञ्ज् सृजः ॥

भद् धुद् खिद् छिद् सुदि नुदः पद्यभिद् विद्यतिर्विनद् ।

सद्सदी स्विद्यतिः स्कान्दि-हरी कुध् क्षुधिबुध्यती ॥

बन्धिर्युधिरुधरिाधिर्यध् छुधः साधिसिध्यती ।

मन्यहजाप् क्षिप् छुपि तप्-तिपस्तृप्यसिदृप्यती ॥

लिप् लुप् वप् शप् स्वप् क्षपि यभ्-रभ् लभ् गम् नम् यमो रमिः ।

क्रुचिर्देचिदिशी दृश् सृश् रिश् रुश् लिश् विश् स्पृशः कृषिः ॥

त्विष् तुष् द्विष् कुष् पुष्य पिष् विष्-शिष् शुष् श्लिष्यतयो घसिः ।

वससिर्देह् रिहि दुहो नहमिह रुह् लिह् वहिस्तया ।

अनुदात्ता हलन्तेषु धातवो द्व्यधिकं शतम् ॥

(d) The following roots are *Wet*.

स्वरतिः सूयते सूते पञ्चमे नवमे च धूज् ।

तनक्तिर्बुध्वतिश्चान्तावनक्तिश्च तनक्तिना ॥ १ ॥

मार्दि मार्जति जान्तेषु दान्तौ क्लिद्यति स्यन्दते ।

रन्वतिः संधतिर्धान्तौ पान्ताः पञ्चैव कल्पते ॥ २ ॥

गोपायतिस्तृप्यतिश्च त्रपते दृप्यतिस्तथा ।

मान्ताः क्षाभ्यतिः क्षमतेऽभ्युते क्लिदनातिनद्यती ॥ ३ ॥

शान्तास्त्रयोधाक्षतिश्च निष्कुष्णातिश्च तक्षतिः ।

त्वक्षतिश्च षकारान्ता ह्यय हान्ताश्च गाहते ॥ ४ ॥

पहृद्ये गूहतिश्च ऋकारोपान्त्यगर्हते ।

दहति संहति दृह्यतयो बृहति सुह्यती ॥ ५ ॥

स्टहति सिह्यति शुह्यत्येते वेद्वा हि धातवः ।

अजन्तानां तु यल्येव वेद् स्यादन्यत्र सर्वदा ॥ ६ ॥

§ 367. Roots ending in ए, ऐ and ओ are to be treated as roots ending in अ.

§ 368. Roots of the tenth class preserve their अय् (i.e. अय with the final अ dropped) with all the changes that the root undergoes before it in the General tenses.

§ 369. The roots गुप् धुप् विच्छ्, पण्, पव्, कम्, and कट् preserve their conjugational bases optionally.

§ 370. अस् and वृ substitute for themselves भू and वच् respectively.

§ 371. Neither Guna nor Vriddhi, is substituted for the vowel of a few roots of the 6th class even before a strong termination except the अ of the 1st and 3rd person sing. of the Perfect, the अय of the causal and the इ of the 3rd person sing. of the Passive Aorist. In the Perfect 1st person. sing, however, such of them as are capable of taking Vriddhi, take Vriddhi alone and not Guna and the others optionally take Guna; as नुनाय, हुनय, चुकोट, चुकुट; (see Sir Dr. Bhāndarker's 2nd Book of Sans. p. 81). These are कुट्, पुट्, कुच्, कुर, सुट्, बुट्, स्फुर, गुर, नृ, धृ, कु and a few more not often to be met with.

§ 372. The root भस्स् assumes the forms भञ्ज् and भञ् in the Non-conjugational Tenses.

§ 373. The penultimate क् of सृज् and वृश् is changed to र before a consonantal strong termination in the Non-conjugational Tenses.

§ 374. The intermediate इ is weak in the case of the root विञ् 6 A., 7. P. and optionally so in the case of ऊर्ण्.

§ 375. The root दक्षि drops its अ before a non-conjugational termination except in the Desiderative and the Aorist where it retains it optionally.

THE TWO FUTURES AND THE CONDITIONAL.

(1) *First future* (लुट्).

§ 376. Terminations:—

1 तास्मि*	तास्वः	तास्मः	1 ताहे	तास्वहे	तास्महे
2 तासि	तास्यः	तास्य	2 तासे	तासाथे	ताध्वे
3 ता	तारौ	तारः	3 ता	तारौ	तारः

§ 377. To these terminations the augment इ is prefixed in the case of Set roots, optionally in the case of Wet roots, and not prefixed at all in that of Anit roots.

§ 378. All these terminations are strong. The final vowel and the penultimate short of a root, therefore, take their Guna substitute before these.

§ 379. Anit roots with a penultimate कृ change it to र optionally before a strong termination beginning with any consonant except a nasal or a semi-vowel; लृप्-सर्वास्मि लृप्तास्मि &c.

दा P. A. 'to give' &c.

1 दातास्मि	दातास्वः	दातास्मः	1 दाताहे	दातास्वहे	दातास्महे
2 दातासि	दातास्यः	दातास्य	2 दातासे	दातासाथे	दाताध्वे
3 दाता	दातारौ	दातारः	3 दाता	दातारौ	दातारः

नी P. A. 'to carry'—नेतास्मि, नेतास्वः, नेतास्मः &c.; नेताहे, नेतास्वहे, नेतास्महे, &c.

* The forms of the First Future may be derived by adding to the Nom. sing. of the noun of agency derived with the affix तृ the forms of the Present Tense of the root अस् 'to be' in the 1st and 2nd persons. The forms of the Nom. are the forms of the 3rd per. This is also called the Periphrastic Future.

पत् P.—पतितास्मि पतितास्वः पतितास्मः &c.

ईक्ष् A. ईक्षिताहे ईक्षितास्वहे ईक्षितास्महे, &c.

IRREGULAR BASES.

§ 380. The roots इष्, सङ्, लुभ्, रिष् and रुष् admit optionally in the first Future; e. g. 1 sing. एषितास्मि एष्टास्मि; सहिताहे, सोढाहे; लोभितास्मि, लोब्धास्मि; रोषितास्मि, रेष्टास्मि; रोषितास्मि, रोष्टास्मि.

§ 381. कृप् is optionally Parasm. in the First Future and when so it rejects इ; कल्पिताहे, कल्प्ताहे, कल्प्तास्मि 1 sing, &c.

§ 382. The augment इ as added to ग्रह् is long in all Non-conjugational Tenses, except in the Perfect; ग्रहीतास्मि 1 sing.

§ 383. The intermediate इ is optionally lengthened in the case of वृ and roots ending in long कृ, except in the Perfect the Benedictive Atm. and the Aorist Par.; वरितास्मि, वरीतास्मि 1 sing.; कृ-करितास्मि, करीतास्मि 1 sing.

§ 384. न् is inserted before the ending consonant of the root मस्ज् before which स्र् is dropped, and after the vowel of मस्ज्, when they are followed by any consonant except a nasal or a semi-vowel; मङ्क्ता, &c., नष्टा, नक्षिता. The स्र् of मस्ज् is changed to ज् when not dropped.

(2) *Second Future* (लृङ्) and (3) *Conditional* (लृट्).

§ 385. Terminations of the Second Future:—

Parasm.			Atm.		
1 स्वामि*	स्यावः	स्यामः	1 स्ये	स्यावहे	स्यामहे

* These terminations, it will be seen, are obtained by adding those of the Present to स्य, with its अ lengthened before initial वृ and मृ, and dropped before a vowel.

2 स्वसि	स्वयः	स्वय	2 स्वसे	स्वये	स्वध्वे
3 स्वति	स्वतः	स्वन्ति	3 स्वते	स्व्येते	स्वन्ते

§ 386. Terminations of the Conditional:—

1 स्वम्*	स्याव	स्याम	1 स्वे	स्यावहि	स्यामहि
2 स्वः	स्वतम्	स्वत	2 स्व्याः	स्व्याम्	स्वध्वम्
3 स्वत्	स्वताम्	स्वन्	3 स्वत	स्वेताम्	स्वन्त

§ 387. *त्* is substituted for the ending *स्* of a root when followed by any Non-personal termination beginning with *स्* (i. e. a termination not expressing number and person such as *मि*, *अम्*, &c., as *स्व*, in the case of the 2nd fut.).

§ 388. *इ* is to be prefixed or not, or optionally to the terminations given above, according as the root is Set or Anit or Wet. Before these terminations the final vowel and the penultimate short take their *Guna* substitute.

§ 389. In the Conditional the augment *अ* is prefixed to the root as in the Imperfect.

PARADIGMS.

Second Future.

शक् 5. P.			लम् 1 A.		
1 शक्यानि	शक्यावः	शक्यामः	1 लप्स्ये	लप्स्यावहे	लप्स्यामहे
2 शक्यसि	शक्यथः	शक्यथ	2 लप्स्यसे	लप्स्येये	लप्स्यध्वे
3 शक्यति	शक्यतः	शक्यन्ति	3 लप्स्यते	लप्स्येते	लप्स्यन्ते

Conditional.

1 अशक्यम्	अशक्याव	अशक्याम	1 अलप्स्ये	अलप्स्यावहि	अलप्स्यामहि

* These are obtained by adding the terminations of the Imperfect to *स्व*.

2 अशक्यः अशक्यतम् अशक्यत 2 अलप्स्यथाः अलप्स्येयाम् अलप्स्यध्वम्
 3 अशक्यत् अशक्यताम् अशक्यन् 3 अलप्स्यत अलप्स्येताम् अलप्स्यन्त
 मह—महीष्यामि-ष्ये ; अमहीष्यम्-ष्ये, &c.

IRREGULAR BASES.

§ 390. गम् P., हृन् and anit roots ending in क् admit इ in the Second Future and the Conditional ; गम् P. (also that substituted for इ 'to go' and with अधि 'to remember') also admits it in the Desiderative. गमिष्यामि, हनिष्यामि, करिष्यामि, &c. Sec. Fu. 1. sing.; अगमिष्यम्, अहनिष्यम्, अकरिष्यम्, &c., Con. 1. sing.

§ 391. The roots कल्प्, वृत्, वृध्, शृध्, and स्यन्द्, optionally take Parasmaipada terminations in the Second Future, Conditional and the Desiderative. They reject the augment इ when Parasmaipadi; कल्पिष्ये, कल्प्ये, कल्पस्यामि; वर्तिष्ये, वत्स्यामि; वर्धिष्ये, वत्स्यामि; शर्धिष्ये, शत्स्यामि; स्यन्दिष्ये, स्यन्स्ये, स्यन्स्यामि; 1. sing. 2nd Fu.; अकल्पिष्ये, अकल्प्ये, अकल्प्यम्; अवर्तिष्ये, अवत्स्यम्; अवर्धिष्ये अवत्स्यम्; अशर्धिष्ये, अशत्स्यम्; अस्यन्दिष्ये, अस्यन्स्ये, अस्यन्स्यम्, 1 sing. Cond.

§ 392. The roots कृत्, चृत्, छृद्, तृद् and नृत् take इ optionally when followed by an *ârdhadhâtuka* (non-conjugational) termination beginning with स् except in the Aorist; कृत्-कर्तिष्यामि, कत्स्यामि; अकर्तिष्यम्, अकत्स्यम्, Cond. &c.

§ 393. In the case of इ with अधि, ग् is optionally substituted for इ in the Conditional and the Aorist. इ is substituted for the final vowel of the verbs क् 3. P., 1. P. धा, शो, रे, धे, मा, स्या, गा (substituted for इ 2 P. and इ with अधि), पा, हा, and सो before a consonantal weak termination. All terminations added to ग् substituted for इ are weak.

PARADIGMS.

1	अध्यैष्ये	अध्यैष्यावहि	अध्यैष्यामहि
2	अध्यैष्यथाः	अध्यैष्येथाम्	अध्यैष्यध्वम्
3	अध्यैष्यत	अध्यैष्येताम्	अध्यैष्यन्त
1	अध्यगीष्ये	अध्यगीष्यावहि	अध्यगीष्यामहि
2	अध्यगीष्यथाः	अध्यगीष्येथाम्	अध्यगीष्यध्वम्
3	अध्यगीष्यत	अध्यगीष्येताम्	अध्यगीष्यन्त

§ 394. We give below the first pers. sing. of some of the roots of more difficult conjugation. The student should find out the various rules by which to arrive at them.

Roots.	1st Future.	2nd Future.	Conditional.
भू	भवितास्मि	भविष्यामि	भभविष्यम्
स्तृ	स्तरितास्मि-हे	स्तरिष्यामि-ष्ये,	अस्तरिष्यम्-ष्ये
	स्तरीतास्मि हे	स्तरीष्यामि-ष्ये,	अस्तरीष्यम्-ष्ये
यु 2. P.	यवितास्मि	यविष्यामि	अयविष्यम्
शी	शयिताहे	शयिष्ये	अशयिष्ये
स्तु	स्नवितास्मि	स्नविष्यामि	अस्नविष्यम्
न्वि	न्वयितास्मि	न्वविष्यामि	अन्वविष्यम्
श्रि	श्रयितास्मि-हे	श्रयिष्यामि-ष्ये	अश्रयिष्यम्-ष्ये
पक्ष्	पक्तास्मि	पक्ष्यामि	अपक्ष्यम्
मुक्ष्	मोक्तास्मि	मोक्ष्यामि	अमोक्ष्यम्
सिच्	सेक्तास्मि	सेक्ष्यामि	असेक्ष्यम्
मड्	मङ्क्तास्मि	मङ्क्ष्यामि	अमङ्क्ष्यम्
भुष्	भोक्तास्मि	भोक्ष्यामि	अभोक्ष्यम्
भ्रश्	भ्रष्टास्मि-हे	भ्रक्ष्यामि-क्ष्ये	अभ्रक्ष्यम्
	भर्ष्टास्मि-हे	भर्क्ष्यामि-क्ष्ये	अभर्क्ष्यम्
मरश्	मरक्तास्मि	मरक्ष्यामि	अमरक्ष्यम्
रड्	रङ्क्तास्मि-हे	रङ्क्ष्यामि-क्ष्ये	अरङ्क्ष्यम्-क्ष्ये

Roots. First Future. Second Future. Conditional.

सृज्	सृष्टास्मि	सृक्ष्यामि	असृक्ष्यम्
अद्	अत्तास्मि	अत्स्यामि	आत्स्यम्
पद्	पत्ताहे	पत्स्ये	अपत्स्ये
स्कन्द्	स्कन्तास्मि	स्कन्त्स्यामि	अस्कन्त्स्यम्
बन्ध्	बन्धास्मि	भन्त्स्यामि	अभन्त्स्यम्
व्यध्	व्यधास्मि	व्यत्स्यामि	अव्यत्स्यम्
मन्	मन्ताहे	मंत्स्ये	अमंत्स्ये
तप्	तर्पितास्मि	तर्पिष्यामि, तप्स्यामि	अतर्पिष्यम्
	प्रप्तास्मि	प्रप्स्यामि	अतप्स्यम्, अनप्स्यम्
गम् with सम्	संगन्ताहे	संगंत्स्ये	समगंत्स्ये
वृक्ष्	वृष्टास्मि	वृक्ष्यामि	अवृक्ष्यम्
वृक्ष्	वृष्टास्मि	वृक्ष्यामि	अवृक्ष्यम्
वस्	वस्तास्मि	वत्स्यामि	अवत्स्यम्
वस् to dwell	वस्तास्मि	वत्स्यामि	अवत्स्यम्
वह्	वग्धास्मि	वक्ष्यामि	अवक्ष्यम्
नह्	नधास्मि	नत्स्यामि	अनत्स्यम्
वह्	वोढास्मि*	वक्ष्यामि	अवक्ष्यम्

Wet roots.

अञ्ज्	अञ्जितास्मि	अञ्जिष्यामि	आञ्जिष्यम्
	अञ्जास्मि	अञ्ज्यामि	आञ्ज्यम्
अश्र्	अशिवाहे	अशिष्ये	आशिष्ये
	अष्टाहे	अक्ष्ये	आक्ष्ये
क्रिद्	क्रेदितास्मि	क्रेदिष्यामि	अक्रेदिष्यम्
	क्रेत्तास्मि	क्रेत्स्यामि	अक्रेत्स्यम्
क्रिद्य्	क्रेदितास्मि	क्रेशिष्यामि	अक्रेशिष्यम्
	क्रेष्टास्मि	क्रेक्ष्यामि	अक्रेक्ष्यम्

* When the द् is substituted for the ह् of the roots सृह् and वह् is dropped the preceding अ is changed to ओ.

Roots.	1st Future.	2nd Future.	Conditional.
क्षम्	क्षमिताहे क्षन्ताहे	क्षमिष्ये क्षंस्वे	अक्षमिष्ये अक्षंस्वे
गाह्	गाहिताहे गाढाहे	गाहिष्ये घाक्ष्ये	अगाहिष्ये अघाक्ष्ये
गुप्	{ गोपितास्मि गोप्तास्मि गोपायितास्मि	{ गोपिष्यामि गोप्स्यामि गोपायिष्यामि	{ अगोपिष्यम् अगोप्स्यम् अगोपायिष्यम्
गूह्	गूहितास्मि गोढास्मि	गूहिष्यामि घोक्ष्यामि	अगूहिष्यम् अघोक्ष्यम्
तक्ष्	तक्षितास्मि तष्टास्मि	तक्षिष्यामि तक्ष्यामि	अतक्षिष्यम् अतक्ष्यम्
त्रप्	त्रपिताहे, त्रप्ताहे	त्रपिष्ये, त्रप्स्ये	अत्रपिष्ये, अत्रप्स्ये
धू	धवितास्मि, धोतास्मि	धविष्यामि, धोष्यामि	अधविष्यम्, अधोष्यम्
नक्ष्	नक्षितास्मि, नेष्टास्मि,	नक्षिष्यामि, नङ्क्ष्यामि	अनक्षिष्यम्, अनङ्क्ष्यम्
तृह्	तर्हितास्मि, तर्हास्मि,	तर्हिष्यामि, तर्क्ष्यामि	अतर्हिष्यम्, अतर्क्ष्यम्
मुह्	मोहितास्मि*मोढास्मि, मोग्धास्मि	मोहिष्यामि, मोक्ष्यामि	अमोहिष्यम् अमोक्ष्यम्
मृज्	मार्जितास्मि, मार्ष्टास्मि	मार्जिष्यामि, मार्क्ष्यामि	अमार्जिष्यम्, अमार्क्ष्यम्
रध्—	रधितास्मि, रद्धास्मि	रधिष्यामि, रत्स्यामि	अरधिष्यम्, अरत्स्यम्
व्रश्च—	व्रश्चितास्मि, व्रष्टास्मि	व्रश्चिष्यामि व्रक्ष्यामि	अव्रश्चिष्यम् अव्रक्ष्यम्
स्निह्—	स्नेहितास्मि, स्नेढास्मि स्नेग्धास्मि*	स्नेहिष्यामि, स्नेक्ष्यामि	अस्नेहिष्यम्, अस्नेक्ष्यम्
स्वृ—	स्वरितास्मि, स्वर्तास्मि	स्वरिष्यामि स्वर्ष्यामि	अस्वरिष्यम्, अस्वर्ष्यम्
कु—	कुतास्मि	कुष्यामि	अकुष्यम्

* The final ह् of the roots द्रुह्, मुह्, स्निह्, and स्तुह्, is changed to घ् or ढ् when followed by any consonant except a nasal or a semi-vowel, or by nothing. See § 90.

Roots. 1st Future.	2nd Future.	Conditional.
कुट्—कुटितास्मि	कुटिष्यामि	अकुटिष्यम्
धूप्—धूपितास्मि	धूपिष्यामि	अधूपिष्यम्
धूपायितास्मि	धूपायिष्यामि	अधूपायिष्यम्
विच्छ्—विच्छितास्मि	विच्छिष्यामि	अविच्छिष्यम्
विच्छायितास्मि	विच्छायिष्यामि	अविच्छायिष्यम्
कृत्—अर्तिताहे, कृतीयिताहे	अर्तिष्ये, कृतीयिष्ये	आर्तिष्ये आर्तीयिष्ये
कम्—कामिताहे-कामयिताहे	कामिष्ये, कामयिष्ये	अकामिष्ये, अकामयिष्ये
चृत्—चर्तितास्मि	चर्तिष्यामि, चत्स्यामि	अचर्तिष्यम्, अचत्स्यम्
छृद्—छर्तितास्मि-हे	छर्तिष्यामि-ष्ये, छत्स्यामि-त्स्ये	अछर्तिष्यम्-ष्ये अछत्स्यम्-त्स्ये
तृ P. A. & नृत् P. to be similarly conjugated.		
ऊर्णु—ऊर्णवितास्मि-हे	ऊर्णविष्यामि-ष्ये,	और्णविष्यम्-ष्ये
ऊर्णवितास्मि-हे	ऊर्णविष्यामि-ष्ये	और्णविष्यम्-ष्ये
हरिद्रा—हरिद्रितास्मि	हरिद्रिष्यामि	अहरिद्रिष्यम्

(4) THE PERFECT (लिट्).

§ 395. There are two kinds of Perfect, Reduplicative and Periphrastic.

§ 396. The reduplicative Perfect is formed of all monosyllabic roots beginning with a consonant, as well as of those beginning with the vowels अ or आ, and इ, उ and ऋ short.

Exception—इद्, अद्, कास्, भास्. These take the Periphrastic Perfect necessarily.

§ 397. The Periphrastic Perfect is formed of all roots beginning with any vowel except अ or आ which is naturally or prosodially long, and of roots of more than one syllable (roots of the 10th class and other derivative roots included).

Exceptions :—ऊर्णु and कृच्छ् which take the Reduplicative Perfect.

§ 398. The roots वृष्, विद्, जागृ, भी, क्षी, भृ, हृ and हरिद्रा take both the Perfects.

The Reduplicative Perfect.

§ 499. The root is reduplicated according to the rules laid down, at p. p. 168-169.

§ 400.	Parasm.	Terminations.	Atm.
1 अ	व	म	ए वहे महे
2 थ	भयस्	अ	से आयै ध्वे
3 अ	भतुस्	उस्	ए आसे हरे

§ 401. Unaugmented ध्वे becomes द्वे when preceded by any vowel except अ or आ. When the intermediate इ is added, the change is optional if the इ is preceded by अ, इ, लृ, वृ or हृ; चकृद्वे, निन्यिध्वे-द्वे &c.

§ 402. The Parasmaipada singular terminations are strong; the rest weak. Before the strong terminations the penultimate short vowel takes its Guna substitute. The final vowel and the penultimate अ take Vṛiddhi necessarily in the third and optionally in the first person singular. In the 2nd person singular the final vowel takes Gana substitute and the penultimate अ remains unchanged.

§ 403. *Special rules about the admission of the intermediate इ before the terminations व, म, य, वहे, महे, से and ध्वे.

(a) All roots, whether set or anit, except कृ, सृ, भृ, हृ, स्तृ, हृ, जृ and श्रु admit इ. But कृ with सस् and हृ admit it before थ; as संचकारिय, ववरिय.

* अजन्तोकारवान्वा यस्तास्यनिद्र थलि वेडयस् ।

ऋदन्त ईदृत्तित्यानिद्र कायन्यो लिटि सेड् मवेत् ॥

(b) Anit roots ending in short ऋ, except ऋ and स्तृ reject it before य; as सस्मर्य from स्तृ; but आरिय from ऋ, सुस्वरिय from स्तृ.

(c) Anit roots with a final vowel or with a penultimate अ admit it optionally before य.

§ 404. When the initial इ or उ of a root takes Guna or Vṛddhi substitute, the reduplicative इ or उ is changed to इय् or उय्; otherwise the two vowels combine to form long ई or ऊ; as इय्-इइय् + अ = इएय् + अ = इयेय; उय्-उओय् + अ = उवोय्.

§ 405. When the base consists of more than one vowel, the final उ, short or long, is changed to उय् before a vowel weak termination and इ to इय् or य as it is preceded by a conjunct consonant or not; as दुधू + इव = दुधुविव 1 dual; शिभि + इव = शिभि-विव, नीनी + इव = निन्य् + इव = निन्यिव, &c.

§ 406. Roots ending in अ take औ instead of अ in the 1st and 3rd per. sing. and drop their final अ before vowel weak terminations, and before such as take the augment इ; as इदौ, इदिव, इदिम 1st Per., इदाय, इदिय 2nd Per. sing. of इ.

§ 407. Guna is substituted for the vowel of roots ending in ऋ preceded by a conjunct consonant, and in long ऋ and of the roots ऋ, ऋच्छ् and जागृ before the weak terminations; as सस्मरिव 1 dual. from स्तृ &c. शृ, दृ and पृ optionally change their vowel to Guna before the weak terminations, and shorten their ऋ when they do not; as शशरिव, शशिव, 1 dual of शृ &c.

§ 408. Monosyllabic roots having a short अ for their penultimate change it to ए and drop reduplicative syllable before the weak terminations and before य when it takes इ, provided their initial letter undergoes no change in the reduplication; s. g. पत्-पपत् + इव = पेट + इव = पेटिव 1st dual, पेटिय 2 sing.; शेकिय, शसकय 2 sing. of शक्; but अगदिव 1st. sing. of गद् as the ग् is

changed in reduplication; ननन्दिथ 2nd dual of नन्द् as the अ here is prosodially long.

Exceptions:—Roots beginning with व and the roots वस् and वृद्.

§ 409. वृ is inserted after the reduplicative syllable in the case of roots beginning with अ and ending in a conjunct consonant and in that of अङ् 'to pervade' and अङ्ग 'to go'. The reduplicative अ is changed to आ; अङ्-अअङ् + अ = अ + वृ + अङ् + अ = अनङ् + अ = आनङ्; similarly आनङ् 1 sing. of अङ्, आनङ्गे of अङ्, &c.

§ 410. The change of a semi-vowel to its corresponding vowel is called Samprasâraṇa. Samprasâraṇa generally takes place before weak terminations in the case of the following roots:—वच्, यज्, वप्, वह्, वस् 'to dwell,' वे, व्ये, ह्वे, श्वि, वृद्, स्वप्, ज्यप्, वृक्ष्, व्यच्, प्रच्छ्, व्रश्, भस्ज्, ग्रह् and व्यध्. In the case of the Perfect the roots प्रच्छ्, व्रश्, and भस्ज्, form an exception.

§ 411. Before the strong terminations of the Perfect, Samprasâraṇa takes place in the reduplicative syllable only. The reduplicative syllable of व्यध् is always, वि.

(a) The vowel following Samprasâraṇa is dropped.

Paradigms.

§ 412. The roots that reject इ altogether in the Perfect.

	P.	कृ 'to do.'	A.
1 चकार, चक्र	चकुव	चकुम	चक्रे चकुवहे चकुमहे
2 चकर्थ	चक्रथुः	चक्र	चक्रथे चक्राथे चकुहे
3 चकार	चक्रतुः	चक्रुः	चक्रे चक्राते चक्रिरे

Conjugate similarly रु, भृ and वृ; the 2nd per. sing. of वृ is ववसिथ.

But कृ with सम् (संस्कृ base.)

P.

1 सम्भस्कार, } सम्भस्कार	सम्भस्कारिव	सम्भस्कारिम
2 सम्भस्कारिथ	सम्भस्कारयुः	सम्भस्कार
3 सम्भस्कार	सम्भस्कारतुः	सम्भस्कारुः

A.

1 सम्भस्कारे	सम्भस्कारिवहे	सम्भस्कारिमहे
2 सम्भस्कारिथे	सम्भस्काराये	सम्भस्कारिध्वे-हे
3 सम्भस्कारे	सम्भस्काराते	सम्भस्कारिरे

P.

स्तु

A.

1 तुष्टाव-तुष्टव	तुष्टव	तुष्टुम	तुष्टवे	तुष्टुवहे	तुष्टुमहे
2 तुष्टोथ	तुष्टुवयुः	तुष्टुव	तुष्टुवे	तुष्टुवाथे	तुष्टुहे
3 तुष्टाव	तुष्टुवतुः	तुष्टुवुः	तुष्टुवे	तुष्टुवाते	तुष्टुविरे

Conjugate similarly वृ, वृ, भृ.

§ 413. Roots that admit इ—

(1) Set roots ending in a vowel

P.

वृ 9. 'to choose.'

A.

1 ववार-ववर	ववरिव	ववरिम	1 ववरे	ववरिवहे	ववरिमहे
2 ववरिथ	ववरयुः	ववर	2 ववरिथे	ववराथे	ववरिध्वे-हे
3 ववार	ववरतु	ववरुः	3 ववरे	ववराते	ववरिरे

स्तु, गृ, भृ, &c. to be similarly conjugated; तस्तार-तस्तर, तस्तरिव &c.

शृ 9. P. 'to tear,' &c.

क्षृ 2 P. 'to sharpen.'

1 शशार	शशारिव	शशारिम	1 चुक्ष्णाव	चुक्ष्णुविव	चुक्ष्णुविम
शशार	शशारिव	शशारिम	चुक्ष्णव		
2 शशारिथ	शशारयुः	शशार	2 चुक्ष्णविथ	चुक्ष्णुवयुः	चुक्ष्णुव
	शशारयुः	शशार			
3 शशार	शशारतुः	शशारुः	3 चुक्ष्णाव	चुक्ष्णुवतुः	चुक्ष्णुवुः
	शशारतुः	शशारुः			

Conjugate similarly कृ and पृ. रृ to be similarly conjugated.

* The कृ is changed to कृ as it is preceded by a conjunct consonant now. (Vide § 407.)

P. रु. 2. 'to warble,' 'to go,' &c. A.

1 रुवाव	रुविव	रुविम	1 रुवे	रुविषहे	रुविमहे
रुव					
2 रुवायि	रुवयुः	रुव	2 रुविषे	रुवाथे	रुविष्वे-वु
3 रुवाव	रुवतुः	रुवुः	3 रुवे	रुवाते	रुविरे

Conjugate similarly वु P., वु P.

शी 2. A. 'to lie down.'

1 शिद्ये	शिद्विवहे	शिद्विमहे
2 शिद्विषे	शिद्व्याथे	शिद्विष्वे-वु
3 शिद्ये	शिद्व्याते	शिद्विरे

P. श्रि 'to resort to.' A.

1 शिआय	शिआविव	शिआविम	1 शिआये	शिआविषहे	शिआविमहे
शिआव					
2 शिआयिथ	शिआययुः	शिआय	2 शिआविषे	शिआयाथे	शिआविष्वे-वु
3 शिआय	शिआयतुः	शिआयुः	3 शिआये	शिआयाते	शिआविरे

(2) Anit roots ending in a vowel:—

P. दा 1. 'to give.' A.

1 ददौ	ददिव	ददिम	1 ददे	ददिवहे	ददिमहे
2 ददाथ-ददिय	ददयुः	दद	2 ददिषे	ददाथे	ददिष्वे
3 ददौ	ददतुः	ददुः	3 ददे	ददाते	ददिरे

गौ 1 P. 'to sing.'

1 जगौ	जगिव	जगिम
2 जगाथ-जगिय	जगयुः	जग
3 जगौ	जगतुः	जगुः

All other roots ending in आ, ए, ऐ and ओ to be similarly

conjugated. ५थै—3rd per. द५थौ, द५थतुः, द५थुः; हो to 'out' 3rd per. द५थौ, द५थतुः, द५थुः &c.

इ 1 P. 'to go.'

1 इयाव-इयव	इयिव	इयिम
2 इयेथ-इययिथ	इयथुः	इय
3 इयाव	इयतुः	इयुः

नी P. A. 'to carry.'

Par.		Atm.
1 निमाव-निनव	निम्विव	निम्विम
2 निनयिथ-निनेथ	निन्यथुः	निन्य See नी 'to lie down' above.
3 निमाव	निन्यतुः	निन्युः

स्मृ P. 'to remember.'

1 सस्मार, सस्मर	सस्मरिव	सस्मरिम
2 सस्मर्य	सस्मरथुः	सस्मर
3 सस्मार	सस्मरतुः	सस्मरुः

(3) Anit roots ending in a consonant.

शक् 5 P. 'to be able.'

1 शशाक-शशक	शेकिव	शेकिम
2 शेकिथ-शशकथ	शेकथुः	शेक
3 शशाक	शेकतुः	शेकुः

P.

पच 'to cook.'

A.

1 पपाच-पपच	पेचिव	पेचिम	1 पेचे	पेचिवहे	पेचिमहे
2 पेचिय-पपकथ	पेचथुः	पेच	2 पेचिषे	पेचाये	पेचिध्वे
3 पपाच	पेचतुः	पेचुः	3 पेचे	पेचासे	पेचिरे

P.

मुच 6 'to release.'

A.

1 मुमोच	मुमुचिव	मुमुचिम	1 मुमुचे	मुमुचिवहे	मुमुचिमहे

2 सुमोचिथ सुमुचयुः सुमुच	2 सुमुचिषे सुमुचाथे सुमुचिषे
3 सुमोच सुमुचतुः सुमुचुः	3 सुमुचे सुमुचाते सुमुचिरे

रिच् 1 P. A. 'to purge;' 1 P. 'to separate.'

1 रिरेच रिरिचिथ रिरिचिम	1 रिरिचे रिरिचिषे रिरिचिमहे
2 रिरेचिथ रिरिचयुः रिरिच	2 रिरिचिषे रिरिचाथे रिरिचिषे
3 रिरेच रिरिचतुः रिरिचुः	3 रिरिचे रिरिचाते रिरिचिरे

Conjugate विच् 7. P. A. सिच् 6. P. A. निच् 3. P. A. विच् 3. P. A. भुच् 7. P. A. युच् 7. P. A. क्षुच् 7. P. A. and others having इ or उ for their penultimate, similarly; सिच्-सिषेच 1 sing. सिषिचिथ, dual; सिषेचिथ 2 sing. &c. क्षुच्—क्षुक्षोर, 1 sing. क्षुक्षोरिथ 2 sing. &c.

प्रच्छ् 6 P. 'to ask.'

1 प्रच्छ	प्रच्छिथ	प्रच्छिम
2 प्रच्छिथ-प्रच्छ	प्रच्छयुः	प्रच्छ
3 प्रच्छ	प्रच्छतुः	प्रच्छुः

त्यज् 1 P. 'to abandon.'

1 तत्याज तत्यज	तत्यजिथ	तत्यजिम
2 तत्यजिथ तत्यज्य	तत्यजयुः	तत्यज
3 तत्याज	तत्यजतुः	तत्यजुः

भञ्ज् 7 P. 'to break' or 'to destroy.'

1 बभञ्ज	बभञ्जिथ	बभञ्जिम
2 बभञ्जिथ बभञ्ज्य	बभञ्जयुः	बभञ्ज
3 बभञ्ज	बभञ्जतुः	बभञ्जुः

P. भ्रज् 6 'to fry.' A.

1 बभर्ज	बभर्जिव	बभर्जिम	1 बभर्जे	बभर्जिवहे	बभर्जिमहे
बभ्रज्ज	बभ्रज्जिव	बभ्रज्जिम	बभ्रज्जे	बभ्रज्जिवहे	बभ्रज्जिमहे
2 बभर्जिथ	} बभर्जयुः बभर्ज	} बभर्ज	2 बभर्जिषे	बभर्जाथे	बभर्जिभ्ये
बभर्ष्ट, बभ्रष्ट			बभ्रज्जिषे	बभ्रज्जाथे	बभ्रज्जिभ्ये
बभ्रज्जिय					
3 बभर्ज	बभर्जतुः	बभर्जुः	3 बभर्जे	बभर्जाते	बभर्जिरे
बभ्रज्ज	बभ्रज्जतुः	बभ्रज्जुः	बभ्रज्जे	बभ्रज्जाते	बभ्रज्जिरे

P. सृज् 4. 6. A.

1 ससर्ज	ससृजिव	ससृजिम	1 ससृजे	ससृजिवहे	ससृजिमहे
2 ससर्जिय	ससृजयुः	ससृज	2 ससृजिषे	ससृजाथे	ससृजिभ्ये
ससृष्ट					
3 ससर्ज	ससृजतुः	ससृजुः	3 ससृजे	ससृजाते	ससृजिरे

दृश् 4. P. 'to see.'

should be conjugated like सृज् ; दृक्षिथ, दृक्षष्ट 2 sing.

P. छिद् 7 'to cut.' A.

1 छिच्छेद्	छिच्छिदिव	छिच्छिदिम	छिच्छिदे	छिच्छिदिवहे	छिच्छिदिमहे
2 छिच्छेदिय	छिच्छिदयुः	छिच्छिद	छिच्छिदिषे	छिच्छिदाथे	छिच्छिदिभ्ये
3 छिच्छेद्	छिच्छिदतुः	छिच्छिदुः	छिच्छिदे	छिच्छिदाते	छिच्छिदिरे

पद् 4 'to go.'

शद् 1. 6 P. 'to decay.'

1 पदे	पेदिवहे	पेदिमहे	1 शशाद्-शशद्	शेदिव	शेदिम
2 पेदिषे	पेदाथे	पेदिभ्ये	2 शेदिय-शस्य	शेदयुः	शेद
3 पदे	पेदाते	पेदिरे	3 शशाद्	शेदतुः	शेदुः

Conjugate मृ A. सृ P. तृ P. क्षृ P. A. बभृ P. रभृ A. लभृ A. नभृ P. यभृ P. रभृ A. दृ P. नृ P. similarly; मृ-मेनिषे 2 sing. सृ-सेदिय-सस्य 2 sing. नृ-नेमिय-नन्य 2 sing. दृ-देदिय-दृग्ध 2 sing. नृ-नेदिय-ननृद्, &c.

स्कन्द् 1 P. 'to drop.'

बन्ध् 9 P. 'to bind.'

1 चस्कन्द्	चस्कन्द्बि	चस्कन्दिम	1 बबन्ध	बबन्धिव	बबन्धिम
2 चस्कन्दिथ	चस्कन्द्युः	चस्कन्द्	2 अबन्धिथ	बबन्धयुः	बबन्ध
चस्कन्थ			बबन्ध		
3 चस्कन्द्	चस्कन्द्तुः	चस्कन्तुः	3 बबन्ध	बबन्धतुः	बबन्धुः

राध् 4, 5, P. 'to grow,
to accomplish.'

स्पृक्ष् 6 P. 'to touch'

1 रराध	रराधिव	रराधिम	1 पस्पृक्ष	पस्पृक्षिव	पस्पृक्षिम
2 रराधिय	रराधयुः	रराध	2 पस्पृक्षिथ	पस्पृक्षयुः	पस्पृक्ष
3 रराध	रराधतुः	रराधः	3 पस्पृक्ष	पस्पृक्षतुः	पस्पृक्षुः

मृक्ष् and कृक्ष् to be similarly conjugated.

(4) Set roots ending in a consonant.

नन्द् 1 P. 'to be glad.'

वन्द् 1 A. 'to salute.'

1 ननन्द्	ननन्दिब	ननन्दिम	1 ववन्द्	ववन्दिबहे	ववन्दिमहे
2 ननन्दिथ	ननन्द्युः	ननन्द्	2 ववन्दिबे	ववन्दाथे	ववन्दिभ्वे
3 ननन्द्	ननन्द्तुः	ननन्तुः	3 ववन्दे	ववन्दाते	ववन्दिरे

नृत् 4. 1. P. 'to dance.'

मुद् 1 A. 'to rejoice.'

1 ननर्त्	ननृत्तिब	ननृत्तिम	1 मुमुदे	मुमुदिवहे	मुमुदिमहे
2 ननर्त्तिथ	ननृत्तयुः	ननर्त्	2 मुमुदिबे	मुमुदाथे	मुमुदिभ्वे
3 ननर्त्	ननृत्तुः	ननृत्तुः	3 मुमुदे	मुमुदाते	मुमुदिरे

अर्द् 1 P. 'to afflict.'

गच्छ् 6 P. 'to go.'

1 आनर्द्	आनर्दिब	आनर्दिम	1 आनर्च्छ	आनर्च्छिव	आनर्च्छिम
2 आनर्दिथ	आनर्द्युः	आनर्द्	2 आनर्च्छिथ	आनर्च्छयुः	आनर्च्छ
3 आनर्द्	आनर्द्तुः	आनर्द्तुः	3 आनर्च्छ	आनर्च्छतुः	आनर्च्छुः

P. अर्च् 1. P. A. 'to worship.' A.

1 आनर्च्	आनर्चिव	आनर्चिम	1 आनर्च्	आनर्चिवहे	आनर्चिमहे

2 आनर्चिय आनर्चयुः आनर्च
3 आनर्च आनर्चतुः आनर्चुः

वम् 1 P. 'to vomit.'

1 ववाम-ववम ववमिह ववमिम
2 ववमिय ववमयुः ववम
3 ववाम ववमतुः ववसुः

कुट् 6 P. 'to be crooked.'

'to cheat.'

1 चुकोट-चुकुट चुकुटिह चुकुटिम
2 चुकुटिय चुकुटयुः चुकुट
3 चुकोट चुकुटतुः चुकुटुः

2 आनर्चिषे आनर्चायि आनर्चिभ्ये
3 आनर्चे आनर्चन्ति आनर्चिरे

दृक् 1 A. 'to give.'

1 ददरे ददरिह ददरिमहे
2 ददरिषे ददराये ददरिभ्ये
3 ददरे ददराते ददरिरे

स्फुर् 6 P. 'to flash forth,'

'to throb.'

1 पुस्फोर, पुस्फुर पुस्फुरिह पुस्फुरिम
2 पुस्फुरिष पुस्फुरयुः पुस्फुर
3 पुस्फोर पुस्फुरतुः पुस्फुरुः

§ 414. Roots taking सम्प्रसारण (regular and irregular)—

P. यञ् 1. 'to worship.'

A.

1 इयाज-इयज ईजिह ईजिम
2 इयजिय-इयष्ठ ईजयुः ईज
3 इयाज ईजतुः ईजुः

1 ईजे ईजिह ईजिमहे
2 ईजिषे ईजाये ईजिभ्ये
3 ईजे ईजाते ईजिरे

वच्* 1, 2. P. 'to speak.'

वस् 1. P. 'to dwell.'

1 उवाच ऊचिह ऊचिम
उवच
2 उवाचिय ऊचयुः ऊच
उवचय
3 उवाच ऊचतुः ऊचुः

1 उवास ऊचिह ऊचिम
2 उवासिथ ऊचयुः ऊच
उवस्थ
3 उवास ऊचतुः ऊचुः

P. वप् 1. 'to sow seed.'

A.

1 उवाप ऊपिह ऊपिम
उवप

1 ऊपे ऊपिह ऊपिमहे

* वच् as a substitute for व् may also be conjugated in the Atn.;

e. g. ऊचे, ऊचिह, ऊचिमहे I Per. &c.

2 उवपिथ-उवप्य	ऊपथुः	ऊप	2 ऊपिषे ऊपाथे	ऊपिष्वे
3 उवाप	ऊपतुः	ऊपुः	3 ऊपे ऊपाते	ऊपिरे

P. वह् 1. P. A. 'to carry.' A.

1 उवाह-उवह	ऊहिष	ऊहिम	1 ऊहे	ऊहिषहे	ऊहिमहे
2 उवहिथ-उवोढ	ऊहथुः	ऊह	2 ऊहिषे	ऊहाथे	ऊहिष्वे-हे
3 उवाह	ऊहतुः	ऊहुः	3 ऊहे	ऊहाते	ऊहिरे

वह् 1. P. 'to speak.' (A. in some senses.)

1 उवाह-उवह	ऊहिष	ऊहिम	1 ऊहे	ऊहिषहे	ऊहिमहे
2 उवहिथ	ऊहथुः	ऊह	2 ऊहिषे	ऊहाथे	ऊहिष्वे
3 उवाह	ऊहतुः	ऊहुः	3 ऊहे	ऊहाते	ऊहिरे

स्वप् 2. P. 'to sleep.'

ज्या 2 P. 'to grow old.'

1 सुष्वप* सुषुपिष	सुषुपिम	1 जिज्यौ	जिज्यिष	जिज्यिम
सुष्वप				
2 सुष्वपिथ सुषुपथुः	सुषुप	2 जिज्याथ	जिज्यथुः	जिज्य
सुष्वप्य		जिज्यिथ		
3 सुष्वप सुषुपतुः	सुषुपुः	3 जिज्यौ	जिज्यतुः	जिज्युः

वश् 2. P. 'to desire.' व्यच् 6. P. 'to deceive, to surround.'

1 उवाश-उवश	ऊशिष	ऊशिम	1 विव्याच	विविचिष	विविचिम
			विव्यच		
2 उवशिथ	ऊशथुः	ऊश	2 विव्यचिथ	विविचथुः	विविच
3 उवाश	ऊशतुः	ऊशुः	3 विव्याच	विविचतुः	विविचुः

* When a root capable of taking *samprasāraṇa* begins with a conjunct consonant, the conj. consonant with the vowel is reduplicated before a strong termination.

अह 9 P. A. 'to take.'

1 जमाह-जमह	जगृहिव	जगृहिम	1 जगृहे	जगृहिवहे	जगृहिमहे
2 जमहिय	जगृह्युः	जगृह	2 जगृहिषे	जगृहाये	जगृहिष्वे-हे
3 जमाह	जगृहतुः	जगृहः	3 जगृहे	जगृहाते	जगृहिरे

व्यध् 4. P. 'to pierce.'

1 विव्याध विव्यध	विविधिव	विविधिम
2 विव्यधिय विव्यद्ध	विविधयुः	विविध
3 विव्याध	विविधतुः	विविधुः

श्वि* 1 P. 'to swell.'

1 शिश्वाय, शिश्वय	शिश्वियिव	शिश्विम
शुशाव, शुशव	शुशुविव	शुशुविम
2 शिश्वियथ	शिश्वियुः	शिश्विय
शुशुविय	शुशुवयुः	शुशुव
3 शिश्वाय	शिश्वियतुः	शिश्वियुः
शुशाव	शुशुवतुः	शुशुवुः

P.

वे† 1 P. A. (Regular.)

A.

1 ववी	वविव	वविम	1 ववे	वविवहे	वविमहे
2 ववाय-वविथ	ववयुः	वव	2 वविषे	ववाये	वविष्वे-हे
3 ववी	ववतुः	ववुः	3 ववे	ववाते	वविरे

वे (Irregular).

1 उवाय	ऊयिव	ऊयिम	1 ऊवे	ऊयिवहे	ऊयिमहे
उवव	ऊयिव	ऊयिम	ऊवे	ऊयिवहे	ऊयिमहे

* श्वि is to be optionally considered as शु in the Perfect.

† वे optionally assumes the form उवय before the strong and ऊय or ऊव before the weak terminations of the Perfect.

1 उवाच	उवाचुः	उवाच	2 उवाचे	उवाचथे	उवाचिध्वे-हे
	उवाचुः	उवाच	उवाचे	उवाचथे	उवाचिध्वे-हे
3 उवाच	उवाचुः	उवाचुः	3 उवाचे	उवाचसे	उवाचिरे
	उवाचुः	उवाचुः	उवाचे	उवाचसे	उवाचिरे

P.

न्वे* 1 P. A.

A.

1 विष्वाय	विष्वायुः	विष्वाय	1 विष्वाये	विष्वायथे	विष्वायिध्वे-हे
	विष्वायुः	विष्वाय	विष्वाये	विष्वायथे	विष्वायिध्वे-हे
2 विष्वाय	विष्वायुः	विष्वायुः	2 विष्वाचे	विष्वायसे	विष्वायिरे
	विष्वायुः	विष्वायुः	विष्वाचे	विष्वायसे	विष्वायिरे

P.

हे† 1 P. A. 'to call.'

A.

1 जुहाव-जुहव	जुहाविष	जुहाविम	जुहावे	जुहाविषथे	जुहाविमिध्वे-हे
2 जुहाविष-जुहोय	जुहावुः	जुहाव	जुहाविषे	जुहावाथे	जुहाविषिध्वे-हे
3 जुहाव	जुहावुः	जुहावुः	जुहावे	जुहावासे	जुहाविरे

§ 415. Wet roots:—

§ 416. The roots स्तृ, सू and धृ admit इ necessarily before consonantal terminations except थ; स्तृ-सस्वरिष सस्वरिम 1 dual and pl.; but सस्वरिथ, सस्वर्य 2 sing; दुधाविष, दुधोय 2nd sing. of धृ &c.

सञ्च् 1. 7. P. 'to contract, to shrink.' व्रश्च् 6. P. 'to cut.'

1 सतञ्च्	सतञ्चिष	सतञ्चिम	1 व्रश्च्	व्रश्चिष	व्रश्चिम
	सतञ्च्य	सतञ्च्य		व्रश्च्य	व्रश्च्य

* स्वे becomes विष्वाय before strong terminations and चिरी before the weak ones in the Perfect.

† हे is to be considered as इ in the Perfect.

2 तसञ्चिथ	तसञ्चयुः	तसञ्च	2 वत्रञ्चिथ	वत्रञ्चयुः	वत्रञ्च
तसञ्चकथ			वत्रञ्च		
3 तसञ्च	तसञ्चतुः	तसञ्चुः	3 वत्रञ्च	वत्रञ्चतुः	वत्रञ्चुः

तञ्ज् to be similarly conjugated.

मृज् 1. 2. P. 'to purify.'

भञ्ज् 7. P. 'to anoint.'

1 ममार्ज	{ ममृजिव ममृज्व ममार्जिव ममार्जिम ममृज्म ममार्जिम	2 ममृजिथ	ममृजयुः	ममृज	1 भानञ्ज	भानञ्जिव	भानञ्जिम
		ममार्जिथ	ममृजयुः	ममार्ज		भानञ्ज्व	भानञ्ज्म
2 ममार्जिथ	ममृजयुः	ममृज			2 भानञ्जिथ	भानञ्जयुः	भानञ्ज
ममार्जि	ममार्जयुः	ममार्ज			भानञ्जकथ		
3 ममार्ज	ममृजतुः	ममृजुः			3 भानञ्ज	भानञ्जतुः	भानञ्जुः
	ममार्जतुः	ममार्जुः					

क्लिद् 4. P. 'to be wet.'

स्वन्द् 1. A. 'to distil'.

1 चिक्लेव	चिक्लिविव	चिक्लिविम	1 सस्यन्दे	सस्यन्दिवहे	सस्यन्दिमहे
	चिक्लिव	चिक्लिव		सस्यन्द्वहे	सस्यन्महे
2 चिक्लेविथ	चिक्लिवयुः	चिक्लिव	2 सस्योन्दिषे	सस्यन्दाथे	सस्यन्दिषे
	चिक्लेस्थ				
3 चिक्लेव	चिक्लिवतुः	चिक्लिवुः	3 सस्यन्दे	सस्यन्दाते	सस्यन्दिरे

रध्* 4. P. 'to destroy.'

सिध् 1. P.

1 ररन्ध	ररन्धिव	ररन्धिम	1 सिषेध	सिषिधिव	सिषिधिम
	रेध	रेधम		सिषिध्व	सिषिध्म
2 ररन्धिथ	ररन्धयुः	ररन्ध	2 सिषेधिथ	सिषिधयुः	सिषिध
ररन्ध			सिषेद्ध		
3 ररन्ध	ररन्धतुः	ररन्धुः	3 सिषेध	सिषिधतुः	सिषिधुः

क्लृप् 1. P. 'to be able.'

तृप्-4. P. 'to be pleased.'

1 चकृपे	चकृपिवहे	चकृपिमहे	1 ततर्प	ततृपिव	ततृपिम
	चकृप्वहे	चकृप्महे		ततृप्व	ततृप्म

* रध् and नध् insert a nasal when their final is followed by a vowel.

2 चकृपय चकृपाये चकृप्से	चकृपिध्वे चकृब्ध्वे	2 तत्तर्पिथ तत्रप्य* तत्तर्प्य	} तदपथुः तदप
3 चकृपे चकृपाते चकृपिरे		3 तत्तर्प तदपथुः तदपुः	

दृप् to be similarly conjugated.

अक्ष 1. A. 'to be ashamed.'

1 अक्षे अक्षिवहे अक्षिमहे अक्ष्वहे अक्षमहे	
2 अक्षिषे अक्षपाये अक्षिध्वे अक्षप्से अक्षब्ध्वे	
3 अक्षे अक्षपाते अक्षिरे	

अक्ष 1. A. 'to forgive.'

1 अक्षमे अक्षमिवहे अक्षमिमहे अक्षम्वहे अक्षममहे	
2 अक्षमिषे अक्षमाये अक्षमिध्वे अक्षमप्से अक्षमब्ध्वे	
3 अक्षमे अक्षमाते अक्षमिरे	

क्लिञ् P. 'to be afflicted.'

1 क्लिञ्श क्लिञ्शिव क्लिञ्शिम क्लिञ्श्व क्लिञ्शम	
2 क्लिञ्शिय क्लिञ्शयुः क्लिञ्श क्लिञ्शष्ट	
3 क्लिञ्श क्लिञ्शतुः क्लिञ्शुः	

अक्ष 1. P. 'to occupy.' कुप् with निर् 9 P. 'to tear, to expel.'

1 आनक्ष आनक्षिव आनक्षिम आनक्ष्व आनक्षम	1 निशुक्रोष निशुक्रुषिव निशुक्रुषिम निशुक्रुष्व निशुक्रुषम

अक्ष 4. P. 'to forgive.'

1 अक्षाम अक्षमिव अक्षमिम अक्षम अक्षम्व	2 अक्षमिय अक्षमयुः अक्षम अक्षमन्य
3 अक्षाम अक्षमतुः अक्षमसुः	

अक्ष 5. A. 'to pervade.'

1 आनक्षे आनक्षिवहे आनक्षिमहे आनक्ष्वहे आनक्षमहे	
2 आनक्षिषे आनक्षपाये आनक्षिध्वे आनक्षप्से आनक्षब्ध्वे	
3 आनक्षे आनक्षपाते आनक्षिरे	

नक्ष 4. P. 'to perish.'

1 ननाश नेशिव नेशिम ननश नेश्व नेशम	2 नेशिय नेशयुः नेश ननष्ट†
3 ननाश नेशतुः नेशुः	

* See § 379.

† See § 419.

§ Roots ending in स् change it to न् when followed by स् or न्.

‡ See § 384.

भानक्षिथ भानक्षथुः भानक्ष 2 निश्चुकोषिथ निश्चुकुषथुः निश्चुकुष
 भानक्ष निश्चुकोष्ठ
 भानक्ष भानक्षथुः भानक्षुः 3 निश्चुकोष निश्चुकुषथुः निश्चुकुषुः

त्वक्ष् and तक्ष् 'to pare,' should be similarly conjugated.

गाह 1. A. 'to enter.'

गृह 1 A. 'to take.'

जगाहे	जगाहिवहे	जगाहिमहे	1	जगृहे	जगृहिवहे	जगृहिमहे
	जगाह्वहे	जगाह्वहे			जगृह्वहे	जगृह्वहे
जगाहिषे	जगाहाथे	जगाहिध्वे-हे	2	जगृहिषे	जगृहाथे	जगृहिध्वे-हे
जघाक्षे		जघाक्षे		जघृक्षे		जघृक्षे
जगाहे	जगाहाते	जगाहिरे	3	जगृहे	जगृहाते	जगृहिरे

गर्ह 2. A. is Set and should be conjugated as such, गर्ह 10 P. A. takes the Periphrastic Perf.

P.

गुह 1. 'to conceal.'

A.

जुगूह	जुगूहिव	जुगूहिम	1	जुगृहे	जुगृहिवहे	जुगृहिमहे
	जुगृह्व	जुगृह्व			जुगृह्वहे	जुगृह्वहे
जुगूहिथ	जुगूहथुः	जुगूह	2	जुगृहिषे	जुगृहाथे	जुगृहिध्वे-हे
जुगोह		जुघृक्षे		जुघृक्षे		जुघृक्षे
जुगूह	जुगूहथुः	जुगूहः	3	जुगृहे	जुगृहाते	जुगृहिरे

तृह 6. P. 'to kill.'

तृह 6 P. 'to kill.'

ततृह	ततृहिव	ततृहिम	1	ततृह	ततृहिव	ततृहिम
	ततृह्व	ततृह्व			ततृह्व	ततृह्व
ततृहिथ	ततृहथुः	ततृह	2	ततृहिथ	ततृहथुः	ततृह
ततृह		ततृह्व		ततृह		ततृह्व
ततृह	ततृहथुः	ततृहः	3	ततृह	ततृहथुः	ततृहः

* When ह् or र् is dropped the preceding अ, इ or उ is lengthened. See also § 90.

दुह 4. P. 'to bear malice.'

स्तुह 6. P. 'to hurt, to kill.'

1 दुद्रोह दुद्रुहिव दुद्रुहिम

1 तस्तर्ह तस्तर्हिव तस्तर्हिम

दुद्रुह् दुद्रुह्य

तस्तर्ह् तस्तर्ह्य

2 दुद्रोहिय दुद्रुह्युः दुद्रुह
दुद्रोह, दुद्रोग्ध*

2 तस्तर्हिय तस्तर्ह्युः तस्तर्ह

3 दुद्रोह दुद्रुह्युः दुद्रुहः

3 तस्तर्ह तस्तर्ह्युः तस्तर्हः

दुह to be similarly conjugated, स्तुह to be similarly conjugated.
दुद्रुहिव मसुह् 1 dual; सुमोहिय, सुमोह,
सुमोग्ध. 2 sing. &c.

वस्तुहिव-वस्तुह् 1 dual;
वस्तर्हिय, वस्तर्ह 2nd sing.

सिह 4. P. 'to love.'

1 सिष्णेह

सिष्णिहिव

सिष्णिहिम

सिष्णिह्

सिष्णिह्य

2 सिष्णेहिय

सिष्णिह्युः

सिष्णिह

सिष्णेह, सिष्णेग्ध

3 सिष्णेह

सिष्णिह्युः

सिष्णिहः

स्तुह to be similarly conjugated.

IRREGULAR BASES.

§ 417. The अ of the roots गम्, हन्, जन्, खन्, and घस् is dropped before vowel weak terminations, (except those of the variety of the Aorist), in which case the ह् of हन् is changed to घ् and जन् and घस् become ज् and क्ष् respectively.

	गम्		हन्	
1 जगाम	जग्मिव	जग्मिम	1 जघान	जग्निव
जगम			जघन	जग्निम

* The final ह् of the roots दुह्, मुह्, सिह् and स्तुह् is changed to घ् or द् when followed by any consonant except a nasal or a semi-vowel or by nothing.

2 जगामिथ जगन्थ	जग्मथुः	जग्म	2 जघामिथ जघन्थ	जग्नथुः	जग्न
3 जगाम	जग्मतुः	जग्मुः	3 जघाम	जग्नतुः	जग्नः
	अद् A.			घस्	

1 जज्ञे	जज्ञिवहे	जज्ञिमहे	See अद् below.
2 जज्ञिषे	जज्ञाथे	जज्ञिध्वे	
3 जज्ञे	जज्ञाते	जज्ञिरे	

P.

खद्

A.

1 चखान चखन	चखिनव	चखिम	1 चखने चखिनवहे	चखिमहे
2 चखानिष	चखन्थुः	चखन्	2 चखिषे	चखनाथे
3 चखान	चखन्तुः	चखन्तुः	3 चखने	चखनाते

§ 418. अद्-घस् is optionally substituted for in the Perfect.

1 आद-जघास	आदिव	आदिम
	जक्षिव	जक्षिम
2 आदिय*	आदथुः	आद
जघासिथ	चक्षथुः	जक्ष
3 आद	आदतुः	आदुः
जघास	जक्षतुः	जक्षुः

§ 419. The roots नृ, फल्, भञ्, नप्, and राध् with अप 5 cl. P. to offend, necessarily, and जू, भस्, नस्, फप्, राज्, नाप्, भास्, भ्लास्, स्वप्, and स्वद् optionally obey § 408.

नृ 1. P. 'to cross.'

फल् 1. P. 'to bear fruit.'

1 ततार ततर	तेरिव	तेरिम	1 पफाल पफल	फेलिव	फेलिम
2 तेरिय	तेरथुः	तेर	2 फेलिय	फेलथुः	फेल
3 ततार	तेरतुः	तेरुः	3 पफाल	फेलतुः	फेलुः

* Vide § 422.

S. S. G. 14.

P. भृञ् 1. 'to serve,' &c.			A.		
1 वभाज	भेजिष	भेजिम	1 भेजे	भेजिवहे	भेजिमहे
वभज					
2 भेजिथ-वभकथ	भेजयुः	भेज	2 भेजिषे	भेजाथे	भेजिष्वहे
3 वभाजे	भेजतुः	भेजुः	3 भेजे	भेजाते	भेजिरे

राभ् with अप P.

1 अपरराध	अपरेधिष	अपरेधिम
2 अपरेधिष	अपरेधयुः	अपरेध
3 अपरराध	अपरेधतुः	अपरेधुः

जृ 4 P. 'to be old.'			भ्रञ् 1. 4. P. 'to wander.'		
1 जजार	जजरिष	जजरिम	1 वभ्राम	वभ्रमिष	वभ्रमिम
जजर	जेरिष	जेरिम	वभ्रम	भेमिष	भेमिम
2 जजरिथ	जजरयुः	जजर-जेर	2 वभ्रमिथ	वभ्रमयुः	वभ्रम
जेरिथ	जेरयुः		भेमिथ	भेमयुः	भेम
3 जजार	जजरतुः	जजरुः	3 वभ्राम	वभ्रमतुः	वभ्रसुः
	जेरतुः	जेरुः		भेमतुः	भेसुः

भ्राञ् 1. 4. A. 'to shine.'

स्वम् P.

1 वभ्राजे	वभ्राजिवहे	वभ्राजिमहे	1 सस्याम	सस्यमिष	सस्यमिम
भेजे	भेजिवहे	भेजिमहे	सस्यम	स्येमिष	स्येमिम
2 वभ्राजिषे	वभ्राजाथे	वभ्राजिष्वहे	2 सस्यमिथ	सस्यमयुः	सस्यम
भेजिषे	भेजाथे	भेजिष्वहे	स्येमिथ	स्येमयुः	स्येम
3 वभ्राजे	वभ्राजाते	वभ्राजिरे	3 सस्याम	सस्यमतुः	सस्यसुः
भेजे	भेजाते	भेजिरे		स्येमतुः	स्येसुः

भ्राञ्, भ्राश्, राश् to be similarly conjugated.

§ 420. भू forms its base irregularly as वभूवुः—

1 वभूव	वभूविष	वभूविम

2 वभूविथ

वभूवथुः

वभूव

3 वभूव

वभूवतुः

वभूवुः

§ 421. जि and हि are respectively changed to वि and धि; and चि optionally to कि in the Perf.

जि

हि

1 जिगाथ जिग्विथ जिग्विम
जिगथ

1 जिघाथ जिघ्विथ जिघ्विम
जिघथ

2 जिगेथ जिग्वथुः जिग्व
जिगविथ

2 जिघविथ जिघ्वथुः जिघ्व
जिघेथ

3 जिगाथ जिग्वतुः जिग्वुः

3 जिघाथ जिघ्वतुः जिघ्वुः

धि

1 धिकाथ-धिकथ
धिसाथ-धिसथ

धिविथ

धिविम

धिविथ

धिविम

2 धिकविथ-धिकेथ
धिविथ-धिवेथ

धिवथुः

धिव

धिवथुः

धिव

3 धिकाथ-धिसाथ

धिवतुः-धिवतुः

धिवुः-धिवुः

§ 422. भृ, कृ and ह्ये admit इ necessarily before थ.

कृ

1 भार भारिथ भारिम

For भृ and ह्ये see p. p. 209, 204.

2 भारिथ भारथुः भार

3 भार भारतुः भारुः

ममृ*

1 ममृज ममृजिथ

ममृजिम

2 ममृजिथ, ममृकथ ममृजथुः

ममृज

3 ममृज ममृजतुः

ममृजुः

§ 423. इ 2 P, 'to go' lengthens its reduplicative इ before the weak terminations.

1 इयाय, इयय	ईयिव	ईयिम
2 इययिथ, इयेथ	ईयथुः	ईय
3 इयाय	ईयतुः	ईयुः

§ 424. The base of इ with अधि 'to study' is अधिजगा.

अधिजगे	अधिजगिवहे	अधिजगिमहे
अधिजगिषे	अधिजगाथे	अधिजगिध्वे
अधिजगे	अधिजगात्ते	अधिजगिरे

§ 425. ऊर्णु forms its base as ऊर्णुनु. Its vowel is optionally not gunated before a strong termination when it takes इ.

1 ऊर्णुनाव, ऊर्णुनव	ऊर्णुनुविव	ऊर्णुनुविम
2 ऊर्णुनविथ, ऊर्णुनुविथ	ऊर्णुनुवथुः	ऊर्णुनुव
3 ऊर्णुनाव	ऊर्णुनुवतुः	ऊर्णुनुवुः
1 ऊर्णुनुवे	ऊर्णुनुविवहे	ऊर्णुनुविमहे
2 ऊर्णुनुविषे	ऊर्णुनुवाथे	ऊर्णुनुविध्वे
3 ऊर्णुनुवे	ऊर्णुनुवात्ते	ऊर्णुनुविरे

§ 426. ख्या and क्शा are optionally substituted for चक्ष in the Perfect, and necessarily in the other Non-conjugational tenses.

ख्या and क्शा take both the Padas.

	Par.	
1 आचख्यौ	आचखिव	आचखिम
आचक्षौ	आचक्षिव	आचक्षिम
2 आजख्याथ } आचख्यथ }	आचख्यथुः	आचख्य
आचक्ष्याथ } आचक्षथथ }	आचक्षथुः	आचक्ष

3 आचख्यौ
आचक्यौ

आचख्यतुः
आचक्यतुः

आचख्युः
आचक्युः

Atm.

1 आचक्षे
आचख्ये
आचक्ये

आचक्षिदहे
आचख्यिवहे
आचक्यिवहे

आचक्षिमहे
आचख्यिमहे
आचक्यिमहे

2 आचक्षिषे
आचख्यिषे
आचक्यिषे

आचक्षिष्ये
आचख्यिष्ये
आचक्यिष्ये

आचक्षिष्वहे
आचख्यिष्वहे
आचक्यिष्वहे

3 आचक्षे
आचख्ये
आचक्ये

आचक्षिष्ये
आचख्यिष्ये
आचक्यिष्ये

आचक्षिरे
आचख्यिरे
आचक्यिरे

§ 427. दे 1. A. 'to protect' assumes the form दिग्नि in the Perfect ; दिग्ने, दिग्निवहे, 1 sing. and dual. दिग्निष्वहे-हे. 2 pl.

§ 428. द्युत् after reduplication assumes the form दिद्युत् ; दिद्युते, 1 sing. दिद्युतिषे 2 sing.

§ 429. The root द्युत् takes Samprasāraṇa in the reduplicative syllable in the Perfect ; दिद्युथे 1 & 3 sing. दिद्युथिषे 2 sing.

§ 430. For विज् see § 374 ; विवेज, विविजिव, विविजिम 1st pers. ; विविजिय, विविज्युः, विविज 2 per &c.

PERIPHRASTIC PERFECT.

§ 431. The Periphrastic Perfect is formed by adding आच् to the root and then adding the forms of the reduplicated Perfect of कृ, क्षु or भस् as terminations; when the forms of कृ are added, a Parasmaipadi root takes the Parasmaipadi forms and Atmanepadi one takes the Atmanepadi forms.

§ 432. Before आम् the final vowel and the penultimate short, except that of विद्, 2 cl. take their Guna substitute.

Paradigms.

इङ् 2 A. 'to praise.'

1 ईडांचक्रे	ईडांचकृवहे	ईडांचकृमहे
ईडामास	ईडामासिव	ईडामासिम
ईडांबभूव	ईडांबभूविव	ईडांबभूविम
2 ईडांचकृषे	ईडांचक्राथे	ईडांचकृद्वे
ईडामासिय	ईडामासथुः	ईडामास
ईडांबभूविथ	ईडांबभूवथुः	ईडांबभूव
3 ईडांचक्रे	ईडांचक्राते	ईडांचक्रिरे
ईडामास	ईडामासतुः	ईडामासुः
ईडांबभूव	ईडांबभूवतुः	ईडांबभूवुः

ईष्ट, ईष्ट, ऊष्ट, &c. 'to be' similarly conjugated.

व्य् sing.

1 वयांचक्रे	वयामास	वयांबभूव &c.
2 वयांचकृषे	वयामासिय	वयांबभूविथ &c.
3 वयांचक्रे	वयामास	वयांबभूव &c.

अव्य—to be similarly conjugated.

आस्र

1 आसांचक्रे	आसांचकृवहे	आसांचकृमहे
2 आसांचकृषे	आसांचक्राथे	आसांचकृद्वे
3 आसांचक्रे	आसांचक्राते	आसांचक्रिरे

also आसामास, आसांबभूव, &c.

कास्र—to be similarly conjugated.

ऊष् 1 P. 'to burn.'

1 उषोष	ऊषिव	ऊषिम
ओषांचकार, &c.	ओषांचकृव, &c.	ओषांचकृम, &c.

2 उवोषिथ ओषांचकर्थ, &c.	उषथुः ओषांचकथुः, &c.	उष ओषांचक &c.
3 उवोष ओषांचकार, &c.	उषतुः ओषांचकतुः, &c.	उषुः ओषांचकुः &c.

विद् to P. 'to know'.

1 विवेद विदामास, &c.	विविदिव विदामासिव, &c.	विविदिम विदामासिम, &c.
2 विवेदिथ विदामासिथ &c.	विविदथुः विदामासथुः &c.	विविद विदामास &c.
3 विवेद विदामास, &c.	विविदतुः विदामासतुः &c.	विविदुः विदामासुः &c.

जागृ

1 जजागर, जजागर जागरामास, &c.	जजागरिव जागरामासिव, &c.	जजागरिम जागरामासिम &c.
2 जजागरिथ जागरामासिथ, &c.	जजागरथुः जागरामासथुः, &c.	जजागर जागरामास &c.
3 जजागर जागरामास, &c.	जजागरतुः जागरामासतुः &c.	जजागरुः जागरामासुः &c.

शुप्—शुगोप, गोपायांचकार, &c. 1 sing. शुगुपिव, शुगुप्य,
गोपायांचकुव &c. 1 dual; शुगोपेथ, शुगोप्य, गोपायांचकर्थ &c. 2 sing.

धूप—धुप, or धूपायांचकार, &c. 1 sing.

विच्छ्—विविच्छ, or विच्छायाञ्चकार, &c. 1 sing.

पण्—पेने or पनायांचकार &c. 1 sing.

पद्—पेने or पनायांचकार &c. 1 sing.

कृत्—आनर्त् or कृतीयांचक्रे, &c. 1 sing.

§ 433. When आम् is added to the roots भी, ह्री भृ and हृ, they are first reduplicated as in the third conjugation; e. g.

भी 3, P. 'to fear.'

1 विभाय-विभय	विभिव	विभिम
विभयांचकार-चकर, &c.	विभयांचकृव, &c.	विभयांचकृम, &c.
2 विभयिथ, विभेथ	विभयथुः	विभय
विभयाञ्चकर्थ, &c.	विभयांचक्रथुः &c.	विभयांचक्र &c.
3 विभाय	विभयतुः	विभयुः
विभयांचकार, &c.	विभयांचक्रतुः &c.	विभयांचक्रुः &c.
1 जिह्वाय, जिह्वय	जिह्वियिव,	जिह्वियिम
जिह्वयांचकार-चकर. &c.	जिह्वयांचकृव, &c.	जिह्वयांचकृम &c.
2 जिह्वयिथ-जिह्वेथ	जिह्वियथुः	जिह्विय
जिह्वयांचकर्थ, &c.	जिह्वयांचक्रथुः &c.	जिह्वयांचक्र, &c.
3 जिह्वाय	जिह्वियतुः	जिह्वियुः
जिह्वयांचकार, &c.	जिह्वयांचक्रतुः &c.	जिह्वयांचक्रुः &c.

भृ—बभार, विभयांचकार-बभूव-भास 3 sing. हु-जुहाव, जुहवांचकार-बभूव—भास 3 sing.

(5) THE AORIST (लुङ्)

§ 434. There are seven Varieties or Forms of the Aorist. The augments अ is prefixed to the root as in the Imperfect.

First Variety or Form.

§ 435. The terminations of the First Variety are the same as those of the Imperf., except that of the third person plural which is उत्—

1 अम्	व	म
2 स्	त्स्	त्
3 स्	त्स्	उत्

§ 436. The radical अ is dropped before उत्.

§ 437. इ, स्या, दा, धा, and roots assuming the forms of दा and धा (Vide § 367.), पा 'to drink' and भू take this variety.

§ 438. The roots द्रा, धे, क्षी, सी and छी belong to this Variety optionally. They optionally take the Sixth Form. धे takes the Third Form also.

Paradigms.

स्या P.			क्षी.		
1 अस्याम्	अस्याव	अस्याम	1 अक्षाम्	अक्षाव	अक्षाम
2 अस्थाः	अस्थातस्	अस्थात	2 अक्षाः	अक्षातस्	अक्षात
3 अस्यात्	अस्याताम्	अस्युः	3 अक्षात्	अक्षाताम्	अक्षुः

§ 439. भू takes अन् instead of इस् in the 3rd per. pl. and changes its vowel to ऊव् before the vowel terminations; e. g. अभूवस्, अभूव, अभूम, 1st per.; अभूत्, अभूताम्, अभूवन् 3rd per.

§ 440. ग्रा is substituted for इ in the Aorist; अगाम्, अगाव, अगाम, 1st per.; इ with अधि 'to remember' अद्यगाम्, अध्यगाव, अध्यगाम, &c.

§ 441. This variety is exclusively Parasmaipadi. दा, धा and स्या take the fourth Variety in the Atm. भू when Atm. takes the fifth; and इ with अदि Atm. the fourth.

Second Variety or Form.

§ 442. In this Variety अ is added on to the root and then the terminations of the Imperf. of the first group of conjugational classes are added, viz:—

Par.			Atm.		
1 अम्	व	म	1 इ	वहि	महि
2 स्	तस्	त	2 थास्	इथास्	भवस्
3 त्	ताम्	अन्	3 त	इताम्	अन्त

§ 443. The preceding अ is dropped before अस्, अच्, and अन्त and lengthened before व् and म्. The radical vowel, except a final ऋ short or long, and the ऋ of ह्रस्व, does not undergo Guna or Vrddhi substitute.

§ 444. This Variety is Parasmaipadi with a few exceptions such as कृ with सम्, ख्या, वच्, and अस् 'to throw' with परि. The roots लिप्, सिच् and ह्वे take this form in the Par. and optionally in the Atm. in which they also take the Fourth Form.

§ 445. The penultimate nasal of a root is dropped; as भ्रंस्—अभ्रयत्, स्कन्द्-अस्कदत्, &c.

§ 446. The roots अस्, ख्या, पत्, वच्, शास्, श्वि and ह्वे become अस्प्, ख्य्, पप्त्, वोच्, शिप्, श्व्, and ह्व्, respectively; e. g. आस्थत्, अख्यत्, अवोचत्, अशिषत्, &c. 3rd sing.

§ 447. The roots given in the following couplets (Kârikās) belong to this Variety necessarily:—

ख्यातीयती सप्तर्हि कान्तौ शक्नोतिशक्यती ।
 उच् मुच् वक्तिः सिचिश्चान्ताः लुप्यतिः पततिस्तथा ॥ १ ॥
 हान्ताः क्लिद् द्विद् मदि मिहो विन्दतिः चद्सद्विस्विद् ।
 कृधिकृधी क्षुधिगृधी रधिः शुभ्यतिसिभ्यती ॥ २ ॥
 आप् कुपौ गुप्यतिडिपिर्युप् रुप् लिम्पतिलुप्यती ।
 लुम्पतिः सर्पतिः पान्ताः क्षुभ्यतिस्तुभ्यतिर्नभिः ॥ ३ ॥
 लुभ्यतिश्च भकारान्ता मान्ताः क्लाम्यतिक्षाम्यती ।
 गमिस्तमिर्दमिभ्रमी शाम्यतिः आम्यतिः समिः ॥ ४ ॥
 शान्ताः पञ्च कृशिनशी सुशिर्भदयतिवृश्यती ।
 तुष्यतिदृष्यतिदुषः पिनष्टिः पुष्यतिः प्लुषिः ॥ ५ ॥
 रिष्यरुष्वेवेष्टिदुषो व्युषिः सह शिनष्टिना ।
 शुष्यतिर्हृष्यतिः पान्ताः सान्ता अस्यतिकुस्यती ॥ ६ ॥

वासिजसी तसिइसी बस्यतिर्विस्वतिर्गुसिः ।

नस्मुसी बस्यसिर्विसो वुस्वतिः शास्तिरित्यपि ॥ ७ ॥

दुह्यमुह्यस्निहिस्तुहो लुह्यद्भुविकरणा भवेत् ।

नवाशीतिश्च धातूनां परस्मैपदिनामियम् ॥ ८ ॥

ख्यातिरियार्तिः सम्पूर्वो ह्यतिर्वक्तिसिञ्चती ।

आत्मनेपदिनः सप्त लिपिः पर्यस्वतिस्तथा ॥ ९ ॥

ख्या. P.

ख्या with सम् A.

1 अख्यम्	अख्याव	अख्याम
2 अख्यः	अख्यतम्	अख्यत
3 अख्यत्	अख्यताम्	अख्यन्

1 अख्ये	अख्यावहि	अख्यामहि
2 अख्यथाः	अख्येथाम्	अख्यध्वम्
3 अख्यत	अख्येताम्	अख्यन्त

क् 3 P. 'to go'

क् with सम्. A.

1 आरम्	आराव	आराम
2 आरः	आरतम्	आरत
3 आरत्	आरताम्	आरन्

1 समारे	समारावहि	समारामहि
2 समारथाः	समारेथाम्	समारध्वम्
3 समारत	समारेताम्	समारन्त

स्र 3 P. 'to go.'

1 असरम्	असराव	असराम
2 असरः	असरतम्	असरत
3 असरत्	असरताम्	असरन्

P.

हे 1.

A.

1 अहम्	अहाव	अहाम
2 अहः	अहतम्	अहत
3 अहत्	अहताम्	अहन्

1 अहे	अहावहि	अहामहि
2 अहथाः	अहेथाम्	अहध्वम्
3 अहत	अहेताम्	अहन्त

वच् 2 P. (also that substituted for वृ Par. and Atm.)

1 अवोचम्	अवोचाव	अवोचाम	1 अवोचे	अवोचावहि	अवोचामहि
2 अवोचः	अवोचतम्	अवोचत	2 अवोचथाः	अवोचेथाम्	अवोचध्वम्
3 अवोचत्	अवोचताम्	अवोचन्	3 अवोचत	अवोचेताम्	अवोचन्त

P.

सिच् 6.

A.

- 1 असिचम् असिचाव असिचाम 1 असिचे असिचावहि असिचामहि
 2 असिचः असिचतम् असिचत 2 असिचथाः असिचेथाम् असिचध्वम्
 3 असिचत् असिचताम् असिचन् 3 असिचत असिचेताम् असिचन्त

P.

लिप् *

A.

- 1 अलिपम् अलिपाव अलिपाम 1 अलिपे अलिपावहि अलिपामहि
 2 अलिपः अलिपतम् अलिपत 2 अलिपथाः अलिपेथाम् अलिपध्वम्
 3 अलिपत् अलिपताम् अलिपन् 3 अलिपत अलिपेताम् अलिपन्त

अस् 4. P.

अस् with परि. A.

- 1 आस्थम् आस्थाव आस्थाम 1 पर्यास्थे पर्यास्थावहि पर्यास्थामहि
 2 आस्थः आस्थतम् आस्थत 2 पर्यास्थथाः पर्यास्थेथाम् पर्यास्थध्वम्
 3 आस्थत् आस्थताम् आस्थन् 3 पर्यास्थत पर्यास्थेताम् पर्यास्थन्त

We give below the 3rd per. sing. of the rest.

Roots.

Roots.

शक् † (5. P. A.)—अशकत्

मद्—अमदत्

उच् 4 P. 'to collect.'—औचत्

मिद् 1. A. 4. P. 'to be unctuous,

मुच्—अमुचत्

to melt'—अमिदत्

लुट् 4. P. 'to wallow.'—अलुटत्

विद् † 6. P. A.—अविदत्

पत्—अपसत्

शद् 1. P. 'to perish.' 'to decay'

क्लिद् 4. P. 'to be wet.'—अक्लिदत्

अशदत्

क्विद् 4. P. 'to be.,—अक्विदत्

सद्—असदत्

* लिप्, सिच्, and ह्वे take also the fourth Variety in the Atm.
 अलिप्त, असिक्त, अह्वस्त.

† शक् 4. cl. takes the Fourth Variety in the Atm. अशक्त
 3rd sing

‡ विद् A. takes the Fourth, or Fifth Variety; अविक्त, अवेदिष्ट
 3rd sing.

स्विद्—अस्विद्

कृध् 4. 5. 'to proper'—आर्धत्

कृध्—अकृधत्

भृध्—अभृधत्

गृध् 4. P. 'to covet'—अगृधत्

रध् 4 P. 'to hurt'—अरधत्

शुध्—अशुधत्

सिध्—असिधत्

भाप्—आपत्

कुप्—अकुपत्

गुप् 4. P. 'to be confused'

अगुपत्

डिप् 4. P. 'to throw'—अडिपत्

भुप्—अभुपत्

रुप्—अरुपत्

लुप्—4. P. 6, P. A.*—अलुपत्

सृप्—असृपत्

शृभ्—अशृभत्

तृभ्—अतृभत्

नम् 4. P. 'to kill'—अनम्

लृभ्—अलृभत्

कृम्—अकृमत्

क्षम्—अक्षमत्

गम्—अगमत्

तम्—अतमत्

हम्—अहमत्

भम्—अभमत्

शम्—अशमत्

अम्—अअमत्

सम् 1 P. 'to be confused or agitated,'—असमत्

कुश् 4. P. 'to be thin'—अकुशत्

नश्—अनश्

भृश् 4. P. 'to fall'—अभृश्

भृश्—अभृश्

वृश् 4. P. 'to choose'—अवृश्

भृष्—अभृषत्

तृष् 4. P. 'to be thirsty'—अतृषत्

वृष् 4. P. 'to be spoiled,'—&c.

अतृषत्

पिष्—अपिषत्

पृष्—अपृषत्

द्रुष्—4. P. 'to burn'—अद्रुषत्

रिष् 4. P. 'to injure, to kill'—

अरिषत्

रुष् 4. P. 'to be angry or vexed'

अरुषत्

विष् 3 P.A. 'to spread through'

अविषत्

*लुप् takes the Fourth Form in the Atm. अलुप्त.

†विष् Atm. takes the Seventh Variety, अविषत्.

दुष्—अदुषत्
 द्युष् 4 P. 'to divide'—अद्युषत्
 शिष्—अशिषत्
 शुष् 4 P. 'to be dry'—अशुषत्
 हष्—अहषत्
 कुस् 4 P. 'to embrace'—अकुसत्
 घस्—1 P. 'to eat'—अघसत्
 जस् 4 P. 'to release'—अजसत्
 तस् 4 P. 'to throw away' अतसत्
 दस् 4 P. 'to decay, to perish' अदसत्
 चस्—4 P. 'to be straight' अचसत्
 विस् 4 P. 'to go, to direct,'
 अविसत्

मस् 4 P. 'to weigh, to
 change form,' अमसत्
 मुस् 4 P. 'to out' अमुसत्
 यस् 4 P. 'to strive' अयसत्
 वस् same as वस्
 विस्—same as विस्
 वु (वृ) स्—अवु (वृ) सत्
 शास्—अशिषत्
 हुह्—अहुहत्
 मुह्—अमुहत्
 त्रिह्—अत्रिहत्
 स्नुह्—अस्नुहत्

द्युस् 4 P. 'to throw,'—अद्युसत्

§ 448. The following roots belong to the 2nd Variety optionally ; they optionally take the Fourth or Fifth Variety as they are Anit or Set.

Roots.	3sing.	Optional forms.	Roots.	3sing.	Optional forms
वि	अवत्	अविचिवत्*	विज्	अविजत्	अवेक्षीत्, अविक्त
	अवयीत्		स्फुट्	अस्फुटत्	अस्फोटीत्
जृ	अजरत्	अजारीत्	शुत्	अशुतत्	अचोतीत्
रिच्	अरिचत्	अरेक्षीत्, अरिक्त	च्युत्	अच्युतत्	अच्योतीत्
विच्	अविचत्	अवेक्षीत्, अविक्त	श्रुत्	अश्रुतत्	अश्रोतीत्
मुच्	अमुचत्	अशोचीत्, अशोचिष्ट	श्रुत्	अश्रुतत्	अश्रोतीत्
निज्	अनिजत्	अनेक्षीत्, अनिक्त	श्रुत्	अश्रुतत्	अश्रोतीत्
यज्	अयजत्	अयोक्षीत्, अयुज्	श्रुत्	अश्रुतत्	अश्रोतीत्

*वि takes the Third and Fifth Varieties besides the 2nd.

Roots. 3 sing. Optional forms. Roots. 3 sing. Optional forms.
 मिह्—अमिहत् अमेसीत्, अमित् इप्—अइपत् अइप्सीत्,
 रुह्—अरुहत् अरोदित् अद्राप्सीत् अरपीत्
 छिह्—अछिहत् अछैसीत्, अच्छित् स्तम्भ्—अस्तभत्, अस्तम्भीत्
 छुह्—अछुहत्, अछुहीत्, अछुहिह् वृह्—अवृहत्, अद्राक्षीत्
 स्कन्ह्—अस्कहत्, अस्कान्सीत् श्लिष्—अश्लिषत्, अश्लिषत्
 बुध्—अबुधत् अबोधीत्, अबोधिह् उह्—औहत्, औहीत्
 रुध्—अरुधत् अरोसीत्, अरुद्ध इह्—अइहत्, अइहीत्
 क्षप्—अक्षपत् अताप्सीत्, अजाप्सीत्
 अतपीत्

§ 449. The following roots, which are all Atmanepadi, are conjugated in the Parasmaipada when they belong to this Variety. In the Atmanepada they take the Fourth or Fifth Variety according as they are Anit or Set.

Roots 3rd sing. Optional forms. Roots 3rd sing. Optional forms

रुच्—अरुचत्,	अरोचिह्	स्विह्—आस्विहत् अस्वेहिह्
रुट्—अरुटत्,	अरोटिह्	वृध्—अवृधत्, अवधिह्
लुट्—अलुटत्,	अलोटिह्	क्लृप्—अक्लृपत्, अक्लृपिह् अनत्स
लुट्—अलुटत्,	अलोटिह्	क्षुभ्—अक्षुभत्, अक्षोभिह्
युत्—अयुत्तत्,	अयोतिह्	द्युम्—अद्युभत्, अद्योभिह्
कृत्—अकृत्तत्	अवर्तिह्	भ्रंश्—अभ्रंशत्, अभ्रंशिह्
स्वन्ह्—अस्वहत्	अस्वन्तिह्	भ्यंस्—अभ्यसत्, अभ्यंतिह्
	अस्वंस	भंस—अभंसत्, अभंतिह्

Third Variety or Form.

§ 450. Terminations:—

The same as those of the 2nd Variety.

§ 451. Roots ending in अय् i. e. of the tenth class, causals, and some denominatives, the root कम् and the primitive roots शि, ह् and स्, when expressing the agent take this Variety necessarily, and the roots धे and वि do it optionally.

§ 452. (a) The root is reduplicated before it takes the augment and then the terminations are added as in the 2nd Variety.

(b) Final ह् and स् are changed to ह्य् and स्व् before अ and final आ is dropped.

Paradigms.

शि P. A. 'to go,' &c.

Par.

1 अशिञ्चिष्य	अशिञ्चिष्याव	अशिञ्चिष्याम
2 अशिञ्चिष्यः	अशिञ्चिष्यतम्	अशिञ्चिष्यत
3 अशिञ्चिष्यत्	अशिञ्चिष्यताम्	अशिञ्चिष्यन्
Atm.		
1 अशिञ्चिषे	अशिञ्चिष्यावहि	अशिञ्चिष्यावहि
2 अशिञ्चिष्यथाः	अशिञ्चिष्येथाम्	अशिञ्चिष्यध्वम्
3 अशिञ्चिष्यत	अशिञ्चिष्येताम्	अशिञ्चिष्यन्त

हु—भहुहुवत् 3 sing.; सु—असुसुवत् 3 sing.; कम्—अचक्रमत्, (अचक्र-कमत also when it takes अय्; see § 369). 3 sing. शि-अशिञ्चिष्यत् (see p. 222 foot note) धे—अधधत्. (धे also takes 1st. and 6th Varieties besides this).

§ 453. Roots of the Tenth Class, Causals &c:—

(a) The अय् of the base is dropped (the vowel changes taking place before it being retained) and the penultimate vowel is shortened (ए and ऐ being shortened to इ, and ओ and औ to उ).

The base so modified is then reduplicated according to the general rules; भावय (Cau. B. of धृ) = भाव्=भव्=बभव् after reduplication; चेतय् (from चित्)=चेत्=चित्=चिचित्, &c.

(b) इ is substituted for the अ of the reduplicative syllable if the syllable following it be short, and not prosodially long; the इ of the reduplicative syllable is lengthened if not followed by a conjunct consonant; thus बभव्=विभव्=वीभव्. चित्=चिचित्=चीचित्; स्खल्ल्=चस्खल्ल्=चिस्खल्ल् the इ is not lengthened as it is followed by a conjunct consonant; स्पन्द्=पस्पन्द् only, as प is followed by a syllable prosodially long.

(c) Roots having a penultimate क्, short or long, optionally substitute it, the long क् being changed to the short one; वृत् causal base वर्तय्=वर्त् after dropping अय् and वृत् by this; वर्त्=ववत्; वृत्=ववृत्=विवृत्=वीवृत्; कृत्=कीर्तय्=कीर्त् & कृत् by this; कीर्त्=चिकीर्त्; कृत्=चीकृत्.

(d) To the base so prepared the augment अ is to be prefixed and the terminations added as in the 2nd Variety. अबीभवत्, from भू; अचीचितत् from चित्; अचिस्खलत् from स्खल; अपस्पन्दत्-त्, from स्पन्द; अववर्तत्, अबीवृत्तत् from वृत्; अचिकीर्तत्, अचीकृतत्, from कृत्; अपपर्यत्, अपीपृथत् from पृथ् &c.

§ 454. Bases with intial vowels:—

(a) If a root begins with a vowel and ends in a single consonant, the consonant is reduplicated and इ added to it in the reduplicative syllable; अट्=अट्ट्=अटिट्, आटिटत्; आप्=आपिपत्-त्; ऊह्=भोजिहत्-त्, &c.

(b) If it ends in a conjunct consonant with a nasal, or इ or र् for its first member, the second member of the conjunct is

reduplicated; उन्द्=उन्दद्=उन्दिद् and finally औन्दिदत्-त् 3 sing; similarly आर्जिहत् from अर्ह्, आर्जिजत् from अर्ज् &c.

§ 455. Roots in उ, short or long, substitute उ (changeable to ऊ like इ) for इ in the reduplicative syllable, provided it be not (immediately) followed by a labial consonant or a semi-vowel or ज्, followed by अ or आ; जु—अजूनवत्-त्, कु-अचूकवत्-त्, वु-अदूकवत्-त्, खु-अदुखवत्-त्, &c. But पू-अपीपवत्-त्, भू-अबीभवत्-त्, यु 'to bind' अयीयवत्, रु-अरीरवत्-त्, लू-अलीलवत्, &c.

(a) The roots जु, श्रु, दु, पु 'to go', सु to swim and च्यु optionally retain the इ; असिखवत् or असुखवत्, अशिथवत् or अशुथवत्, अविप्रवत् or अदुप्रवत्, अपिप्रवत् or अपुप्रवत्, अपिप्लवत् or अपुप्लवत्, अचिच्यवत् or अचुच्यवत्.

§ 456. The roots आज्, भास्, भाष्, क्षीप्, जीव्, मील्, पीड् भण्, लुप् 6 P. A. 'to cut,' ह्वे, लुट्, लुट् and लुप् 4 P., shorten their penultimate optionally; 1. sing:—अविभ्रजम् or अबभ्राजम्, अवीभिसम् or अबभासम्, अवीभषम् or अबभाषम्, अक्षीक्षिप् or अदिक्षिप्, अजीजिवम् or अजिजीवम्, अमीमिलम् or अमिमीलम्, अपीपिडम् or अपिपीडम्, अवीभणम् or अबभाणम्, अलूलुपम् or अलुलोपम्, अजूहवम् or अजुहावम् (see § 458. below), अलूलुटम् or अलुलोटम्, अलूलुठम् or अलुलोठम्, &c.

§ 457. The अ of the reduplicative syllable of स्तृ, दृ, स्वर, प्रथ्, अद्, स्तृ and स्पर्श् is not changed to इ; वेष्ट् and चेष्ट् optionally change their इ to अ; 1 sing. अससरम्, अददरम्, अतत्वरम्, अपप्रथम्, अममदम्, अतस्तरम्, अपस्पर्शम्; वेष्ट्—अविवेष्टम्, अववेष्टम्; चेष्ट्—अचिचेष्टम्, अचचेष्टम्.

§ 458. The roots ह्वे and स्त्वृ take Samprasārana; श्वि does it optionally; स्त्वृ—असृषुपत्; श्वि—अशूशवत्, अशिथवत्.

§ 459. The roots कथ्, वर, क्षट्, रह, गद्, स्पृह, सूच्, सृग्, ध्वज्, पार, वर्ण and क्षर् preserve their vowel unchanged (i.e. the shortening of the penultimate, the substitution of इ in the reduplicative

syllable &c. do not take place in their case); कथ्—अचकथत्, वर—अववरत्, सद्—अससत्, रह्—अररहत्, पत्—अपपत्, स्पृह्—अपस्पृहत्, मृच्—अमृमृचत्, असृग्—अममृग्, अपारत्, अववर्णत्.

§ 460. The roots शास्, काश्, क्रीड्, खाद्, खेल्, बाध्, याच्, राध्, राज्, लोक्, लोच्, वेप्, वेल्, साध्, शोक्, सेव् and others, less important, do not shorten their penultimate; 3 sing. अशशासत्, अचकाशत्, अचिक्रीडत्, अचखादत्, अचिखेलत्, &c.

§ 461. Roots which form their Causal Aorist irregularly—
ह् with अधि 'to study'—अध्यापिपत्, अध्यजीगपत्;

* 'to remember' अध्यजीगमत्.

कर्ण्—और्णवत्-त्.

गण्—अजगणत्-त्, अजीगणत्-त्.

त्रा—अजिघ्रपत्, अजिघ्रिपत्.

चकास्—अचीचकासत्, अचचकासत्.

द्युत्—अदुद्युत्-त्.

पा 'to drink' अपीप्यत्; (पा 'to protect' forms its Causal Aorist regularly as अपीपलत्).

स्था—असिष्टिपत्-त्.

स्फुर्—अपुस्फुरत्-त्, अपुस्फरत्-त्.

Paradigms.

कृ 'to do.'

Par.

1 अचीकरम्

अचीकराव

अचीकराम

2 अचीकरः

अचीकरतम्

अचीकरत

3 अचीकरत्

अचीकरताम्

अचीकरन्

Atm.

1 अचीकरे

अचीकरावहि

अचीकरामहि

2 अचीकरथाः

अचीकरेथाम्

अचीकरभवम्

3 अचीकरत

अचीकरेताम्

अचीकरन्त

Par.

अप्

Atm.

1 अतित्रपम् अतित्रपाव अतित्रपाम अतित्रपे अतित्रपावहि अतित्रपामहि

- 2 अतिवपः अतिवपतम् अतिवपत अतिवपथाः अतिवपेथाम् अतिवपध्वम्
 3 अतिवपत् अतिवपताम् अतिवपन् अतिवपत अतिवपेताम् अतिवपन्त

Par.

चुर

Atm.

- 1 अचूचुरम् अचूचुराव अचूचुराम अचूचुरे अचूचुरावहि अचूचुरामहि
 2 अचूचुरः अचूचुरतम् अचूचुरत अचूचुरथाः अचूचुरेथाम् अचूचुरध्वम्
 3 अचूचुरत् अचूचुरताम् अचूचुरन् अचूचुरत अचूचुरेताम् अचूचुरन्त

Sixth Variety or Form.

(Only Parasmaipadi.)

N. B.—The Sixth and Seventh Varieties are given here before the Fourth and Fifth as it is more convenient to do so.

§ 462. Terminations of the Sixth Form:—

1 सिषम्	सिष्व	सिष्म
2 सीः	सिष्टम्	सिष्ट
3 सीत्	सिष्टास्	सिष्टुः

§ 463. Roots ending in आ (including those that change their final to आ), the roots यम्, रम्, and नम् take this Variety.

§ 464. The roots ending in आ which are restricted to the First, Second and Third Varieties do not take this Variety.

PARADIGMS.

यम् P.

1 अयंसिषम्	अयंसिष्व	अयंसिष्म
2 अयंसीः	अयंसिष्टम्	अयंसिष्ट
3 अयंसीत्	अयंसिष्टास्	अयंसिष्टुः

रम् with वि-व्यरंसिषम्, व्यरंसिष्व, व्यरंसिष्म, &c; नम्—अनंसिषम्, अनंसिष्व, अनंसिष्म, &c. ; सो—अज्ञासिषम्, &c. छो—अच्छासिषम्, &c. (see § 438).

Seventh Variety or From.

(Parasm. and Atm.)

§ 465. Terminations:—

Par.			Atm.		
1 सम्	साव	साम	1 सि	सावहि	सामाहि
2 सः	सतम्	सत	2 सथाः	साथाम्	सथ्वम्
3 सत्	सताम्	सत्	3 सत	सताम्	सन्त

§ 466. Anit roots (Wet roots also in their Anit character) ending in झ, ष, स् and ह, and having इ, उ, ऋ or लृ for their penultimate, take this form. हृङ् is an exception; it, therefore, takes the Fourth Variety.

§ 467. स्पृञ्, मृञ्, and कृञ् optionally belong to this Variety.

§ 468. The roots दुह्, दिह्, लिह् and गुह्, when Atmanepadi, drop the initial स or स्र of the terminations of the 1st dual, 2nd and 3rd sing. and 2nd pl. optionally.

PARADIGMS.

P.	दिञ्	A.
1 अदिक्षम् अदिक्षाव अदिक्षाम	1 अदिक्षि अदिक्षावहि अदिक्षामहि	
2 अदिक्षः अदिक्षतम् अदिक्षत	2 अदिक्षयाः अदिक्षाथाम् अदिक्षध्वम्	
3 अदिक्षत् अदिक्षताम् अदिक्षत्	3 अदिक्षत अदिक्षाताम् अदिक्षन्त	

P.	दिह्	A.
1 अधिक्षम् अधिक्षाव अधिक्षाम	1 अधिक्षि अधिक्षावहि अधिक्षामहि	
2 अधिक्षः अधिक्षतम् अधिक्षत	अदिह्वहि	
3 अधिक्षत् अधिक्षताम् अधिक्षत्	2 अधिक्षयाः अधिक्षाथाम् अधिक्षध्वम्	
	अदिग्धाः अधिग्ध्वम्	

3 अधिक्षत् अधिक्षताम् अधिक्षन् 3 अधिक्षत अधिक्षताम् अधिक्षन्त
अदिग्ध

दुह to be similarly conjugated.

P.	लिह	A.
1 अलिक्षम् अलिक्षाव अलिक्षाम	1 अलिक्षि अलिक्षावहि अलिक्षामहि अलिहहि	
2 अलिक्षः अलिक्षतम् अलिक्षत	2 अलिक्षथाः अलिक्षाथाम् अलिक्षध्वम् अलीढाः अलीढम्	
3 अलिक्षत् अलिक्षताम् अलिक्षन्	3 अलिक्षत अलिक्षताम् अलिक्षन्त अलीढ	

P.	गुह*	A.
1 अघुक्षम् अघुक्षाव अघुक्षाम	1 अघुक्षि अघुक्षावहि अघुक्षामहि अगुहहि	
2 अघुक्षः अघुक्षतम् अघुक्षत	2 अघुक्षथाः अघुक्षायाम् अघुक्षध्वम् अगूढाः अघूढम्	
3 अघुक्षत् अघुक्षताम् अघुक्षन्	3 अघुक्षत अघुक्षताम् अघुक्षन्त अगूढ	

Roots. 1 sing.

रिक्—अरिक्षम्
लिक्—अलिक्षम्, अलिक्षि
विक्—अविक्षम्
कुक्—अकुक्षम्
क्लिक्—अक्लिक्षम्, अक्लेशिषम्
सृक्—असृक्षम्, अमर्क्षिम्, अम्राक्षम्

Roots. 1 sing.

स्पृक्—अस्पृक्षम्, अस्पार्क्षिम्, अस्प्राक्षम्
कुप् with निर-निरकुक्षम्, निरकोषिषम्
त्विक्—अत्विक्षम्, अत्विक्षि
द्विप्—अद्विक्षम्, अद्विक्षि
विप्—अविक्षम्
श्लिप्—अश्लिक्षम्

* गुह being a Wet root optionally takes the Fifth Variety; अगुहि-
षम्, अगुहिवि, &c.

† Wet roots which belong to this Variety optionally take the Fifth.

Roots. 1 sing.

रुह—अरुक्षम्,
कृह—अकृक्षम्, अकृक्षि, अकार्षम्,
अक्राक्षम्, अकृक्षि
गृह—अगृक्षि, अगर्हिषि

Roots. 1 sing.

रुह—अरुक्षम्, अरुर्हिषम्
मिह—अमिक्षम्
तृह—अतृक्षम्, अतर्हिषम्
रुह—अरुक्षम्

Fourth Variety or Form.

§ 469. Terminations:—

Parasm.			Atm.		
1. सम्	स्व	स्म	1. सि	स्वहि	स्महि
2. सीः	स्तम्	स्त	2. स्याः	सायाम्	भ्वम्
3. सीत्	स्ताम्	सुः	3. स्त	साताम्	सत

§ 470. (a) Anit roots not belonging to any of the preceding Varieties take this Form. Anit roots that optionally take any of the preceding Varieties and Wet roots optionally belong to this Variety.

Exceptions:—

(1) स्तु and सु, when Parasmaipadi, belong to the Fifth Variety.

(2) Roots ending in क् preceded by a conjunct consonant may take the Fourth or Fifth Form in the Atmanepada.

(3) अञ्ज्, and धृ Par., take the Fifth Form only. धृ A. may take Fourth or the Fifth Form.

(4) Of Set roots वृ and those ending in क्, when Atm. belong to either (4th or 5th Variety). स्तु and क्स् when A. belong to the Fourth.

§ 471. (a) In the Parasmaipada the radical vowel takes its Vṛddhi substitute; नी-अनैषीत्, कृ-अकार्षीत्, भञ्ज्-अभांक्षीत्, &c.

(b) In the Atmanepada Guna is substituted for final इ or उ, short or long; final क् and the penultimate vowel remain unchanged; final क् is changed to ईर् or ऊर् in accordance with § 393. चि-अचेष्ट, नी-अनेष्ट, व्यु-अव्योष्ट, सू-असोष्ट, निष्-अभित्त, स्तु-अस्तीष्ट, वृ-अवृष्ट.

(c) Penultimate क् of Anit roots is optionally changed to र्; कृष्-अक्राक्षीत्, अक्राक्षीत्.

(d) ध्वम् is changed to द्धम् under the circumstances mentioned for the change of ध्वे to द्धे (see § 401) and also when preceded by र्.

§ 472. After a short vowel, and after consonants, except nasals and र्, the स् of terminations beginning with स्तु and स्त् is dropped; इ—अहत् 3 sing. कृ—अकृयाः 2 sing.; पच्-अपाक्तम् 2 dual; क्षिप्—अक्षिप्याः, अक्षिप्त, 2, 3 sing. Atm. &c.

	P.	पच्	A.
1. अपाक्षस्	अपाक्ष्व	अपाक्ष्म	अपक्षि
2. अपाक्षीः	अपाक्षतम्	अपाक्षत	अपक्ष्याः
3. अपाक्षीत्	अपाक्षताम्	अपाक्षुः	अपक्षत

Conjugate similarly other Anit roots ending in consonants.

क्षिप्-अक्षिप्सम् P. 1. sing.; अक्षिप्सि Atm. 1. sing.; युज्-अयोजम्, अयुजि 1. sing. P. & A.; सृज्-असृजम् 1. sing.; वृज्-अवृजम्, समवृजि 1. sing. P. A.; प्रच्छ्-अप्राक्षम् 1. sing. अप्राक्षीः अप्राष्टम् अप्राष्ट 2. per. &c. रुध्-अरौत्सम् 1. sing. अरौत्सीः 2. sing. अरौद्धम् 2 per dual. &c.; वृह्-अवाक्षम् 1. sing.; अवाक्षम् 2 dual &c.

	जि P.	जि with वि Atm.
1. अजैषस्	अजैष्व	अजैष्म
2. अजैषीः	अजैष्टम्	अजैष्ट
3. अजैषीत्	अजैष्टात्	अजैष्टुः

Conjugate similarly चि, नी, ली* &c.; श्रु, यु 9. P. A. &c.
चि—अचैषम्, अचेपि 1. sing. ली 9 P. 4. A. अलैषम् 1 sing.
अलेपि, अलांसि 1 sing. श्रु-अश्रौषम्, &c.

P.	कृ	A.
1 अकार्षम् अकार्ष्व अकार्ष्म	अकृषि अकृष्वहि अकृष्महि	
2 अकार्षीः अकार्ष्वाम् अकार्ष्व	अकृथाः अकृषायाम् अकृध्वम्	
3 अकार्षीत् अकार्ष्वाम् अकार्ष्वुः	अकृत अकृषाताम् अकृषत	

स्तु P. A. to be similarly conjugated. Conjugate वृ A. similarly.

वृ A.	स्तु A.
1 अवृषि अवृष्वहि अवृष्महि	1 अस्तीषि आस्तीष्वहि अस्तीष्महि
2 अवृष्टाः अवृषायाम् अवृध्वम्	2 अस्तीष्टाः अस्तीषायाम् अस्तीध्वम्
3 अवृष्ट अवृषाताम् अवृषत	3 अस्तीष्ट अस्तीषाताम् अस्तीषत

धू A.	कृष्† P.
1 अधोषि अधोष्वहि अधोष्महि	1 अकार्षम् अकार्ष्व अकार्ष्म
	अक्राक्षम् अक्राक्ष्व अक्राक्ष्म
2 अधोष्टाः अधोषायाम् अधोध्वम्	2 अकार्षीः अकार्ष्वाम् अकार्ष्व
	अक्राक्षीः अक्राक्ष्वाम् अक्राक्ष्व
3 अधोष्ट अधोषाताम् अधोषत	3 अकार्षीत् अकार्ष्वाम् अकार्ष्वुः
	अक्राक्षीत् अक्राक्ष्वाम् अक्राक्ष्वुः

सृज् Par.

Atm. अकृक्षि, &c.

1 अमाक्षम् अमाक्ष्व अमाक्ष्म	Conjugate similarly कृप्, वृप्, सृज् &c.
2 अमाक्षीः अमाक्ष्वाम् अमाक्ष्व	कृप्—अताप्सीत्, अत्राप्सीत्; &c.
3 अमाक्षीत् अमाक्ष्वाम् अमाक्ष्वुः	सृज्—अस्पाक्षीत्, अस्पाक्षीत् &c.
	सृज्—अमाक्षीत्, अत्राक्षीत् &c.

* Also takes the VI Variety when it substitutes अ for its final.

† सृज्, वृज् and कृष् also take the VII Variety ; कृप् and वृप् take the II and V besides this.

* वस् 1. P.

1 अवास्सम्	अवास्व	अवास्म
2 अवास्सीः	अवात्तम्	अवात्त
3 अवास्सीत्	अवात्ताम्	अवास्तुः
P.	वह	A.

1 अवाक्षम्	अवाक्ष्व	अवाक्ष्म	अवक्षि	अवक्ष्वहि	अवक्ष्महि
2 अवाक्षीः	अवोडम्	अवोड	अवोडाः	अवक्षाथाम्	अवोड्डुम्
3 अवाक्षीत्	अवोडाम्	अवाक्षुः	अवोड	अवक्षाताम्	अवक्षत

गाह् A.

1 अवाक्षि	अवाक्ष्वहि	अवाक्ष्महि
2 अगाढाः	अवाक्षाथाम्	अवाड्डुम्
3 अगाढ	अवाक्षाताम्	अवाक्षत

क्रम् with प्र. A.

1 प्राक्रंसि	प्राक्रंस्वहि	प्राक्रंस्महि
2 प्राक्रंस्था	प्राक्रंसाथाम्	प्राक्रन्ध्वम्
3 प्राक्रंस्त	प्राक्रंसाताम्	प्राक्रंसत

क्षम् to be similarly conjugated अक्षंसि 1 sing. &c.

Irregular Aorists of the Fourth Form.

§ 473. दा, धा, and roots assuming the forms of दा and धा (Vide § 367) and स्या substitute इ for their final vowel in the Aor. This इ does not take its Guna substitute. In the Par. these roots take the first Variety (Vide † 437).

§ 474. हुन् drops its nasal before the Aor. terminations. It takes the Fourth Form in the Aor. optionally; but takes the Fifth Form both in the Par. and Aor. in which case वृ is substituted for it; and its अ does not take Vridhhi.

§ 475. गम् and यम् with उप 'to marry' optionally drop their

* वस् A. takes the V Variety since it is Set.

† Also takes the V Variety.

nasal, when they take the Atm. terminations. चम् when it means 'to give out' (as faults of others) necessarily drops its nasal.

§ 476. The third person sing. of पृ is अपादि. बुध् 4. A. takes the termination इ optionally in the third sing. before which the penultimate उ takes Guna.

Paradigms.

इन् A. (with आ).

1 आहसि	आहस्वहि	आहस्महि
2 आहयाः	आहसायाम्	आहध्वम्
3 आहत	आहसाताम्	आहसत

चम् with उद्. A.

1 उदायसि	उदायस्वहि	उदायस्महि
2 उदायथाः	उदायसायाम्	उदायध्वम्
3 उदायत	उदायसाताम्	उदायसत

गम् with सम् A.

1 समगंसि	समगंस्वहि	समगंस्महि
2 समगंस्थाः	समगंसायाम्	समगन्ध्वम्
3 समगंस्त	समगंसाताम्	समगंसत
1 समगसि	समगस्वहि	समगस्महि
2 समगथाः	समगसायाम्	समगध्वम्
3 समगत	समगसाताम्	समगसत

चम् with उप to be similarly conjugated; उपायंसि, उपायसि 1 sing. उपायंस्वहि, उपायस्वहि 1 dual; उपायंस्थाः, उपायस्थाः 2 sing. &c.

बुध् A.

1 अभुत्सि	अभुत्स्वहि	अभुत्स्महि
2 अभुत्ताः	अभुत्सायाम्	अभुत्ध्वम्
3 अभुत्त, अभोधि	अभुत्साताम्	अभुत्सत

पद् A.

1 अपास्ति	अपस्त्वहि	अपत्स्महि
2 अपस्थाः	अपत्सायाम्	अपद्भ्यम्
3 अपादि	अपत्साताम्	अपत्सत

इ with अधि* A.

1 अध्यगीषि	अध्यगीष्वहि	अध्यगीष्महि
2 अध्यगीष्ठाः	अध्यगीषायाम्	अध्यगीद्वम्
3 अध्यगीष्ठ	अध्यगीषाताम्	अध्यगीषत
1 अध्येषि	अध्येष्वहि	अध्येष्महि
2 अध्येष्ठाः	अध्येषायाम्	अध्येद्वम्
3 अध्येष्ट	अध्येषाताम्	अध्येषत

स्था—समस्त्यिषि	1 sing.
दा—अदिषि	"
धा—अधिषि	"
मी—अमासि	"

Fifth Variety or Form.

§ 477. Terminations:—These are obtained by prefixing the augment इ to the terminations of the fourth Variety, dropping the स् in the case of the 2nd and 3rd per. sing.; e. g.

Par.			Atm.		
1 इषम्	इष्वा	इष्म	1 इषि	इष्वहि	इष्महि
2 ईः	इष्टम्	इष्ट	2 इष्टाः	इषायाम्	इष्ट्वम्
3 ईत्	इष्टाम्	इष्टुः	3 इष्ट	इषाताम्	इष्टत

§ 478. All roots not restricted to any of the preceding

Vide § 393.

Varieties take this Variety. Consequently it is peculiar to Set roots (Vide § 470).

§ 479. (a) In the Paramaipada, the final इ, उ, ऋ and ए, short or long and the penultimate अ of roots ending in र् or ल् and that of वृ and वृञ् take their Vṛddhi substitute necessarily. लू—अलाविषम्, फल्—अफालिषम्, &c.

(b) The penultimate short vowel of a root takes its Guna substitute; बुध्—अबोधिषम्, &c.

(c) Vṛddhi is optionally substituted for the penultimate अ, not prosodially long, of roots having an initial consonant and not ending in र् or ल्; पठ्—अपठिषम्, अपाठिषम्; गद्—अगदिषम्—अगादिषम्.

(d) But the vowel of roots ending in ह्, स्, य् and of the roots क्षप्, ष्वस्, जागृ, वि, कट्, 'to cover,' or 'to surround,' मृ 'to churn,' लम् 'to stick' or 'cling to,' हस् and हृस् 'to sound or to be diminished,' takes its Guna substitute.

(e) In the Atmanepada the final vowel and the penultimate short take their Guna substitute. लू—अलविष्ट, रुच्—अरीचिष्ट.

Paradigms.

स्तु—अस्ताविषम् 1 sing. अस्तावीत् 3 sing.	स्तु—अस्तारिषम्, Par. अस्तरिषि अस्तरीषि Atm. 1 sing.
सु—असाविषम् 1 sing. असावीत् 3 sing.	अस्तरिष्ठाः-रीष्ठाः 2 sing.
धू५, ९.—अधाविषम्, अधविषि 1 sing.	स्तु—अस्नाविषम् 1 sing. अस्नावीत् 3 sing.
स्तु—अस्तरिषि 1 sing अस्तरिष्ट 3 sing.	वृ* A. अवरिषि-अवरीषि 1 sing. अवरिष्वहि, अवरीष्वहि &c.
वृ and वृ—P. अवारिषम् 1 sing. अवारीत् 3 sing.	अवरिष्ठाः or अवरीष्ठाः 3 sing. &c.

* See § 383

सृज्—अमार्जिषम्, 1 sing. अमार्जीत् क्रम्—अक्रमिषम् 1 sing. अक्रमीत्
3 sing.

इद्—अवाधिषम्, अवधिषि 1 sing. क्षम्—अक्षनिषम् 1 sing. अक्षनिष्ट
Par. and Atm. 3 sing.

For the optional forms of these roots see the preceding Variety.

न्धि—अन्धयिषम् 1 sing. अन्धयीत् तृप्—अतर्पिषम् 1 sing. अतर्पीत्
3 sing.

जागृ—अजागरिषम्, 1 sing.
अजागरीत् 3 sing.

स्यम्—अस्यमिषम् 1 sing. अस्यमीत्
3 sing.

अञ्ज्—आञ्जिषम् 1 sing.
आञ्जीत् 3 sing.

क्षम्—अक्षमिषि 1 sing. अक्षनिष्ट
3 sing.

व्रज्—अव्राजिषम् 1 sing. अव्रा-
जीत् 3 sing.

व्यय्—अव्ययिषम्, अव्ययिषि
1 sing.

विष्—*अविजिषम् 1 sing.

क्षर्—अक्षारिषम् 1 sing.

भण्—अभानिषम्, अभनिषम् 1 sing.

स्रल्—अस्रालिषम् 1 sing.

वह्—अवाहिषम्, 1 sing. अवाहीत्
3 sing.

श्वस्—अश्वसिषम् 1 sing. अश्वसीत्
3 sing.

गुप्—अगोपायिषम्, अगोपिषम्
1 sing.

मह्—अमहीषम्, अमहीषि 1 sing.

गाह्—अगाहिषि 1 sing. अगाहिष्ट
3 sing.

गुह्—अगूहिषम्†, अगूहिषि 1 sing.

Irregular Aorists of the Fifth form.

§ 480. The roots क्षिप्, जन्, पूर, ताय् and व्याय् optionally substitute इ for इष्ट (3rd Atm.).

§ 481. Roots of the 8th class ending in ण् or न् optionally drop their nasal and substitute थास् and त् for the ter-

* Vide § 374.

† Vide § 369.

‡ गुह् lengthens its उ before इ. It also takes VII Variety.

minations इष्टः and इष्ट of the 2nd and 3rd person, sing. Atm. सन् lengthens its vowel after dropping न्.

§ 482. The vowel of ऊर्णु takes Vriddhi optionally in the Parasm. i. e. optionally takes Guna substitute; also it does not take Guna or Vriddhi optionally before इ (Vide § 374).

§ 483. The अ of हरिष्ठा is optionally dropped in the Aorist and consequently it takes the Sixth and Fifth Varieties.

Paradigms.

ऊर्णु

Par.

1 और्णुविषम्	और्णुविष्व	और्णुविष्म
2 और्णुवीः	और्णुविष्टम्	और्णुविष्ट
3 और्णुवीत्	और्णुविष्टाम्	और्णुविषुः

1 और्णुविषम्	और्णुविष्व	और्णुविष्म	और्णुविषम्	और्णुविष्व	और्णुविष्म
2 और्णुवीः	और्णुविष्टम्	और्णुविष्ट	और्णुवीः	और्णुविष्टम्	और्णुविष्ट
3 और्णुवीत्	और्णुविष्टाम्	और्णुविषुः	और्णुवीत्	और्णुविष्टाम्	और्णुविषुः

Atm.

1 और्णुविषि	और्णुविष्वहि	और्णुविष्महि
2 और्णुविष्टाः	और्णुविषाताम्	और्णुविष्वस्-वृम्
3 और्णुविष्ट	और्णुविषाताम्	और्णुविषत
1 और्णुविषि	और्णुविष्वहि	और्णुविष्महि
2 और्णुविष्टाः	और्णुविषाताम्	और्णुविष्वस्-वृम्
3 और्णुविष्ट	और्णुविषाताम्	और्णुविषत

हरिष्ठा—अहरिद्रिषम्, अहरिद्रिषत्.

हृष—अहीपिषि 1 sing. अहीपिष्ट,

अद्—अजनिषि, अजनिष्ट, अजनि

अहीरि 3 sing.

ताय्—अतायिषि अतायिष्ट, अतायि. पूर—अपूरिषि, अपूरिष्ट, अपूरि.

प्याय्—अप्यायिषि, अप्यायिष्ट, अप्यायि.

Roots of the 8th Class.

Roots of the 8th Class.

मृन्—आर्निषम् 1 sing. Par. मृन्—अमनिषि 1 sing. अमनिष्ठाः,

आर्निषि 1 sing. Atm. आर्निष्ठाः; अमयाः; अमनिष्ट, अमत 2 &

ष्टाः; आर्याः; आर्निष्ट, आर्त्त 2. 3 sing.

& 3 sing. Atm.

वृन्—अवानिषम्, अवानिषम् 1 sing.

क्षिप्—अक्षेणिषम्, 1 sing. Par.

Par. अवनिषि 1 sing. Atm.

अक्षेणिषि 1 sing. Atm.

अवनिष्ठाः, अवयाः, अवनिष्ट

अक्षेणिष्ठाः; अक्षियाः; अक्षेणिष्ट,

अवत 2 & 3 sing. Atm.

अक्षित 2 & 3 sing. Atm.

सन्—असानिषम्, असनिषम् 1 sing.

सन्—असानिषम् असनिषम्, Par.

Par-असनिषि, 1 sing. Atm.

असनिषि, Atm. 1 sing. अत-

असनिष्ठाः, असायाः, असनिष्ट

निष्ठाः अतयाः, असनिष्ट, अतव

असात 2 & 3 sing. Atm.

2 and 3 sing. Atm.

(6) THE BENEDICTIVE (आशीर्लिङ्)

§ 484. The Parasmaipada terminations of this mood may be obtained by prefixing यास् to those of the Imperfect, dropping its final स् before the स् and त् of the 2nd and 3rd per. sing. and adding उस् in the 3rd pl.; and the Atmanepada ones by prefixing स् to the terminations of the Atm. Potential and also to the त् and य् occurring in them. These therefore are:—

Parasam.			Atmane.		
1 यासम्	यास्व	यास्म	1 सीय	सीवाहि	सीमाहि
2 याः	यास्वम्	यास्त	2 सीष्ठाः	सीयास्थाम्	सीध्वम्
3 यात्	यास्ताम्	बाहुः	3 सीष्ट	सीयास्ताम्	सीरन्

(a) Parasmaipada.

§ 485. The Par. terminations are weak and therefore occasion no Guna or Vrddhi change in the root. All roots reject the augment इ.

§ 486. The final इ or उ is lengthened; final क् short, not preceded by a conjunct consonant, is changed to रि; and final क् changed to ईर् or to ऊर् when preceded by a labial or व, before the Par. terminations of the Benedictive, and the य of the Passive; जि-जीयात्, स्तु-स्तूयात्; कृ-क्रियात्, कृ-कीर्यात्, पू-पूयात्, &c.

§ 487. क् preceded by a conjunct consonant and the root क् are changed to Guna under the same circumstances; स्तु-स्तर्यात्, क्-अर्यात्.

§ 488. Roots capable of taking Samprasârana take it: शास् substitutes इ for its vowel.

§ 489. A penultimate nasal is generally dropped. Some of the roots dropping their nasal are:—अञ्च्, अज्ज्, भञ्च्, रज्ज्, सज्ज्, स्वज्ज्, मन्थ्, मन्थ्, वन्द्, स्कन्द्, स्यन्द्, इन्ध्, वन्ध्, वम्भ्, स्तम्भ्, वंश्, अंश्, भ्वंस्, संस्, संस्, and वृंश्.

§ 490. हा, धा, and roots assuming these forms, मा, स्या, गे, पा 'to drink,' हा 'to abandon' and सो change their final to ए. Final आ (also that substituted for ए &c., see § 367), if it be preceded by a conjunct consonant, is changed to ए optionally; हा-हेयात्, पा-पेयात्, गे-गेयात्, ग्लै-ग्लेयात् or ग्लायात्, &c. but पा 'to protect' पायात्.

§ 491. Rule § 304 should be observed; सिव्-सीव्यात्.

Atmanepada.

§ 492. (a) इ is prefixed to the terminations after Set roots and optionally after Web ones.

(b) Roots ending in ऋ preceded by a conjunct consonant, the root इ and roots ending in ॠ (long) admit of इ optionally. संस्कृ has संस्कृषीष्ट only.

(c) The intermediate इ is lengthened in the case of the root अह only.

§ 493. The Atm. terminations are strong. Before these the final vowel and the penultimate short take their Guna substitute; but when the intermediate इ is not prefixed to the terminations, the penultimate vowel and final ऋ remain unchanged and ॠ is changed to ईर् or to ऊर् if a labial precedes; चि—चेषीष्ट, धु—धोषीष्ट, लु—लविषीष्ट, स्तु—स्तरिषीष्ट or स्तीषीष्ट, पु—परिषीष्ट or पूर्षीष्ट; वृत्—वर्तिषीष्ट; सुच्—सुक्षीष्ट &c.

(a) षीध्वम् becomes षीद्वम् according to § 471 (d).

Paradigms.

चि

Par.	Atm.
1 चीयासम् चीयास्व चीयास्म	1 चेपीय चेषीवहि चेषीमहि
2 चीयाः चीयास्तम् चीयास्त	2 चेषीष्ठाः चेषीयास्थाम् चेषीद्वम्
3 चीयात् चीयास्ताम् चीयाहुः	3 चेषीष्ट चेषीयास्ताम् चेषीरन्

Par.

भू

Atm.

1 भूयासम् भूयास्व भूयास्म	1 भविषीय भविषीवहि भविषीमहि
2 भूयाः भूयास्तम् भूयास्त	2 भविषीष्ठाः भविषीयास्थाम् भविषीध्व-द्वम्
3 भूयात् भूयास्ताम् भूयाहुः	3 भविषीष्ट भविषीयास्ताम् भविषीरन्

Par.

कृ

Atm.

1 क्रियासम् क्रियास्व क्रियास्म	1 कृषीय कृषीवहि कृषीमहि
2 क्रियाः क्रियास्तम् क्रियास्त	2 कृषीष्ठाः कृषीयास्थाम् कृषीद्वम्
3 क्रियात् क्रियास्ताम् क्रियाहुः	3 कृषीष्ट कृषीयास्ताम् कृषीरन्

स्तु Par.

ऋ Par.

1 स्मर्वासम् स्मर्वास्व स्मर्वास्म	1 भर्वासम् भर्वास्व भर्वास्म

2 स्मर्याः	स्मर्यास्तिम्	स्मर्यास्ति	2 अर्याः	अर्यास्तिम्	अर्यास्ति
3 स्मर्यात्	स्मर्यास्ताम्	स्मर्यासुः	3 अर्यात्	अर्यास्ताम्	अर्यासुः

स्तृ A.

1 स्तरिषीय	स्तरिषीवहि	स्तरिषीमहि	1 स्तृषीय	स्तृषीवहि	स्तृषीमहि
2 स्तरिषीष्ठाः	स्तरिषीयास्याम्		2 स्तृषीष्ठाः	स्तृषीयास्याम्	
	स्तरिषीभ्व-दुम्			स्तृषीदुम्	
3 स्तरिषीष्ट	स्तरिषीयास्ताम्	स्तरिषीरन्	3 स्तृषीष्ट	स्तृषीयास्ताम्	स्तृषीरन्

Conjugate स्तृ Par. like स्मृ. 1 sing.

स्तृ—स्तीर्यासम्, स्तरिषीय, स्तीर्याय

वृ—वूर्यासम्, वरिषीय, वूर्याय

हृ—हूर्यासम्, हरिषीय, हूर्याय

धा—धूर्यासम्, धरिषीय, धूर्याय

घ्रा—घूर्यासम्, घरिषीय, घूर्याय

वच्—वूर्यासम्

व्रश्—वूर्यासम्

प्रच्छ्—पृच्छ्यासम्

भ्रस्ज्—भृज्यासम्, भ्रक्षीय, भ्रक्षीय

यज्—इज्यासम्, यक्षीय

वप्—उप्यासम्, वप्सीय

स्वप्—सुप्यासम्

वह्—उह्यासम्, वक्षीय

वे—ऊयासम्, वासीय

व्ये—वीयासम्, व्यासीय

ह्वे—हूयासम्, ह्वासीय

ग्रह्—गृह्यासम्, ग्रहीषीय

शास्—शिष्यासम्

शी—शयिषीय

बुध् 4 A.—भुत्सीय.

§ 494. Irregular Benedictives.

- (1) इ 'to go'—ईयासम्; but after a prepositions उदियासम्; Atm. एषीय. (2) ऊह् when joined with prepositions shortens its ऊ before weak terminations beginning with य; सधुह्यासम्. (3) खन्, जन् and तन् obey § 499 in Par.; खन्यात्, खायात्; &c. (4) गम् with सम् drops its ग optionally; संगंसीष्ट or संगसीष्ट.

SECTION II.

THE PASSIVE.

§ 495. Every root in every one of the ten conjugational

classes may take a Passive form conjugated like an Atmanepadi root of the IV Class.

§ 496. There are three kinds of Passive Verbs:—(1) the Passive properly so called (कर्मणि प्र०) as रामेण द्रव्यं हियते; (2) Impersonal Passive (भावे प्र०) as गम्यते 'it is gone,' and (3) Reflexive Passive (कर्मकर्तरि प्र०). as भोदनः पच्यते 'rice is cooked.'

CONJUGATIONAL TENSES.

§ 497. Formation of base:—

(a) य् is added to the root (original and not its substitute before the conj. sign), which is weak (i.e. no Guna or Vṛddhi substitute takes place before it); गस्-गम्य; नी-नीय, निद्-मिद्य Roots of the tenth class, however, undergo Guna or Vṛddhi as before भय; चुर-चोर्ध, क्षल्-क्षाल्य.

(b) Before य् roots undergo the same changes as they do before the Par. terminations of the Benedictive; जि-जीय; कृ-क्रिय; स्मृ-स्मर्य; कृ-अर्य, कृ-कीर्य, पू-पूर्य, बन्ध्-बध्य (but नि-न्द-निन्द्य); वच्-उच्य, ग्रह्-गृह्य, &c.

(c) The final आ (original or substituted) of दा 'to give', दे, हो, धा, धे, मा, स्था, गै, पा 'to drink' सो and हा 'to abandon,' is changed to ई; in other cases it remains unchanged; दा and हो-दीय, गै-गीय, हा-हीय, but ज्ञा-ज्ञाय, ध्यै-ध्याय.

§ 498. The Passive base is conjugated like a root of the IV class in the Atm.; e. g.

भू 'to be.'

Present.

1 भूये

भूयावहे

भूयामहे

2 भूयसे	भूयेये	भूयध्वे
3 भूयते	भूयेते	भूयन्ते

Imperfect.

1 अभूये	अभूयावहि	अभूयामहि
2 अभूयथाः	अभूयेथाम्	अभूयध्वम्
3 अभूयत	अभूयेताम्	अभूयन्त

Imperative.

1 भूये	भूयावहे	भूयामहे
2 भूयस्व	भूयेथाम्	भूयध्वम्
3 भूयताम्	भूयेताम्	भूयन्ताम्

Potential

1 भूयेय	भूयेयहि	भूयेमहि
2 भूयेथाः	भूयेयाथाम्	भूयेध्वम्
3 भूयेत	भूयेयाताम्	भूयेरन्

बुध् Present.

1 बुध्ये	बुध्यावहे	बुध्यामहे
2 बुध्यसे	बुध्येये	बुध्यध्वे
3 बुध्यते	बुध्येते	बुध्यन्ते

Imperfect.

1 अबुध्ये	अबुध्यावहि	अबुध्यामहि
2 अबुध्यथाः	अबुध्येथाम्	अबुध्यध्वम्
3 अबुध्यत	अबुध्येताम्	अबुध्यन्त

Imperative.

1 बुध्ये	बुध्यावहे	बुध्यामहे
2 बुध्यस्व	बुध्येथाम्	बुध्यध्वम्
3 बुध्यताम्	बुध्येताम्	बुध्यन्ताम्

Potential.

1 बुध्येय	बुध्येयहि	बुध्येमहि

2 बुभ्येथाः	बुभ्येयाथाम्	बुभ्येभ्यम्
3 बुभ्येत	बुभ्येयाताम्	बुभ्येरन्

§ 499. (a) The roots खन्, जन्, तन्, and सन्, optionally drop their न् and at the same time lengthen their भ; खन्-खन्यते, जायते, &c.

(b) शी 'to lie down' and श्वि form their bases as शय्य and श्रूय.

(c) कृ shortens its ऊ when a preposition is prefixed to it.

(d) हरिद्रा drops its final vowel before य.

(e) क्स् and भस् substitute for themselves वच् and भू. घस् also substitutes भद्.

§ 500. To assist the student, the 3rd sing. pre. of some roots, regular as well as irregular, is given below :—

Roots.	3 sing.	Roots.	3 sing.
प्रा	प्रायते	धे	धीयते
ख्या	जयिते	वे	ऊयते
हा 3 P. A.	रीयते	व्ये	वीयते
हा 1. 2. A.	"	हे	हूयते
धा	धीयते	गै	गीयते
पा 'to drink'	पीयते	पै	पायते
पा 'to protect'	पायते	दो	दीयते
मा	मीयते	सो	सीयते
हा P.	हीयते	वच्	वच्यते
हा A.	हायते	वश्	वृश्च्यते
चि	चीयते	व्यच्	विच्यते
श्वि	श्रूयते	प्रच्छ	पृच्छयते
नि	नीयते	विच्छ	विच्छयते, विच्छाद्यते
नी	नीयते	भस्	भृज्जयते

Roots.	3 sing.	Roots	3 sing.
शी	शय्यते	यज्	इज्यते
ऊर्ण	ऊर्ण्यते	पण्	पणाय्यते, पण्यते
अ	अर्यते	कृत्	कृत्यते, कृतीयते
कु	क्रियते	भद्	अद्यते
जागृ	जागर्यते	वद्	उद्यते
स्मृ	स्मर्यते	इन्ध्	इध्यते
वृ	वूर्यते	व्यध्	विध्यते
स्त्व	स्तर्यते	बन्ध्	बध्यते
कृ	कीर्यते	रुध्	रुध्यते
स्तृ	स्तीर्यते	खर्	खायते, खन्यते
ह	हीर्यते	जन्	जायते, जन्यते
तन्	तायते, तन्यते	वस्	उष्यते
पन्	पनाय्यते, पन्यते	वस् 'to dress'	वस्यते
गुप्	गुप्यते, गोप्यते	भस्	भूयते
वप्	उप्यते	शास्	शिष्यते
स्वप्	सुप्यते	संस	सस्यते
कम्	कम्यते, काम्यते	वह्	उह्यते
धुर्	धौर्यते	ग्रह्	गृह्यते
दिव्	दीव्यते	ऊह् with सम्	समुह्यते
वश्	उव्यते	&c.	&c.

NON-CONJUGATIONAL TENSES AND MOODS.

(1) The Perfect.

§ 501. (a) The Reduplicated Perfect of a root in the Passive is formed in the ordinary way, every root being considered Atmanepadi; नी—निन्ये; भू—बभूवे; निन्द्—निनिन्दे; अस्—आनसे; गस्—जग्मे; &c.

(b) The Periphrastic Perfect of the Passive does not differ

from that of the Active, except in that the Auxiliary verbs take Atmanepadi terminations necessarily; ईक्ष्—ईक्षांचक्रे, ईक्षां-बभूवे, ईक्षामासे, &c. कथयांचक्रे, बभूवे, कथयामासे, &c.

(2,3) THE TWO FUTURES, (4) THE CONDITIONAL AND
(5) THE BENEDICTIVE.

§ 502. (a) The forms of the two Futures, the Conditional and the Benedictive of the Passive are made up in the same way as those of the Active, every root being supposed Atmanepadi; बुध्—बोधिताहे, बोधिष्ये, बोधिषीय 1 sing. तुद्—तोसाहे,—तोस्ये, अतोस्ये; तुत्सीय &c.

(b) Roots ending in a vowel* and the roots हृ, मृ, and वृ optionally form the two Futures, the Conditional and the Benedictive of the Passive by changing their vowel to Vṛddhi and appending the Atmanepada terminations of those tenses with ह prefixed to them invariably; in the case of roots ending in आ (and in ए, ऐ and ओ changeable to आ) य् is inserted between the root and this ह; as दा—दायिताहे, दाताहे; दायिष्ये, दास्ये; अदायिष्ये, अदास्ये; दायिषीय, दासीय; similary ह्वे—ह्वयिताहे, ह्वाताहे; &c; नी—नायिताहे, नेसाहे, नायिष्ये, नेष्ये; अनायिष्ये अनेष्ये; नायिषीय, नेषीय, हृ—घानिताहे†, हन्ताहे; घानिष्ये, हनिष्ये; अघानिष्ये, अहनिष्ये, घानिषीय; घधिषीय 1 sing.; मृह्—माहिताहे‡, महीताहे; माहिष्ये महीष्ये; अमाहिष्ये, अमहीष्ये; माहिषीय, महीषीय; &c.; वृह्—वृषिताहे, वृष्टाहे; वृषिष्ये, वृक्ष्ये; अवृषिष्ये, अवृक्ष्ये; वृषिषीय, वृक्षीय, &c.

* नृ and धृ take Vṛddhi in this case though it is usually forbidden with them; see § 371.; वृह् takes Guna only.

† The ह् of हृ is changed to घ immediately before न् and before the ह added in the Passive, &c.

‡ In these optional forms of the Passive the ह् is not lengthened.

(6) The Aorist.

§ 503. (a) The Passive of the Aorist of roots belonging to the IV, V and VII Varieties is made up similarly by appending the Atmanepada terminations to the base: भू-अभविषि; कृ-अकृषि; धा-अधिषि, पच्-अपक्षि; विद्-अविक्षि, द्विष्-अद्विषि, &c.

(b) Roots belonging to the First, Second, Third and Sixth Varieties take Fourth, Fifth or Seventh Varieties in the Passive, in accordance with general rules; स्था-अस्थिषि 1. sing. ख्या-अख्यासि; जृ-अजारिषि; भि-अभ्यिषि; स्तु-अस्तोषि; नश्-अनंसि, &c.

(c) The third per. sing. of the Aorist Passive of all roots is formed by adding इ:—

(1) Before this इ the penultimate (prosodially) short takes its Guna substitute and penultimate अ and the final vowel take their Vrddhi substitute; the अ of जर् and of Set roots ending in अस् except चस् with आ, कस्, and वस्, remains unchanged; मिद्-अमेदि; but निन्द्-अनिन्दि; तुद्-अतोदि; कृष्-अकृषि; वद्-अवादि; पद्-अपादि; but जर्-अजनि; गम्-अगामि; but इम्-अइमि; चस् with आ—आचामि, कस्-अकामि, &c. नी-अनायि; स्तु-अस्तायि; लृ-अलायि; कृ or कृ-अकारि.

(2) Roots ending in आ original or substituted (i. e. of roots in ए, ऐ, ओ) insert यू before this इ; दा-अदायि, धे-अधायि, गे-अगायि, घो-अघायि, &c.

(3) रध्, and रम् insert a nasal before their final consonant so that their penultimate अ cannot take Guna or Vrddhi substitute; अरन्धि, अरन्मि.

(4) लम् without a preposition does the same optionally and with a preposition necessarily; अलन्मि, अलामि, but प्रालन्मि.

(5) भञ्ज 'to break' forms अभञ्जि or अभञ्जि; and शस्-अशानि and अशानि in the sense of 'to observe.'

(6) मृज् takes Vṛddhi; गुह् lengthens its vowel; अमार्जि, अगूहि.

(7) इ 'to go' has अगायि; with अधि, अभ्यायि, or अभ्यगायि.

(d) the roots mentioned in § 369 will have two forms; गुप्-अगोपि, अगोपायि; विच्छ्-अविच्छि, अविच्छायि; &c.

(e) § 502 (b) holds good in the Passive Aorist except in the 3rd sing.; the optional forms must be made up by appending the Atm. terminations of the V Variety as the roots necessarily take इ; दा-अदधिषि; अदायिषि; नी-अनेषि, अनायिषि; कृ-अकृषि, अकारिषि; हन्-अहसि, अघानिषि, अवधिषि, 1 sing.—मह-अमहीषि, अमाहिषि 1 sing. &c.

§ 504. Roots of the Tenth Class :—

(a) The अय् (i. e. अय with the final अ dropped) is optionally dropped in the General Tenses, except in the Perfect. The Aorist forms, except that of the 3rd sing., are made up by adding the terminations of the Fifth Form; चुर-1 sing.; चोर-यांचक्रे-बभूवे, चोरयामासे Perf.; चोरयिताहे, चोरिताहे, 1st. Fu.; चोरयिष्ये, चोरिष्ये 2nd Fu.; अचोरयिषि अचोरिषि Aor. चोरयिषीय, चोरिषीय Ben.

(b) Roots which do not lengthen their penultimate अ lengthen it optionally in the general Tenses of the Passive, except in the Perf., when अय् is dropped; कथ्-अकथयिषि अकथिषि, अकाथिषि, Aor. 1 sing. &c.

(c) The 3 per. sing. of the Pass. Aorist is formed by dropping अय् necessarily and adding इ; चोरय-अचोर्=अचोरि; पीड्-अपीडि; पृ-अपारि, &c.; रह्-अरहि, अराहि Aor. 3 sing. रस्-अरमि-अरमि Aorist 3 sing. &c.

Paradigms.

बुध् 1 P. 'to know.'

Perfect.

1 बुबुधे	बुबुधिवहे	बुबुधिमहे
2 बुबुधिषे	बुबुधाथे	बुबुधिष्वे
3 बुबुधे	बुबुधाते	बुबुधिरे

1st Future.

1 बोधिताहे	बोधितास्वहे	बोधितास्महे
2 बोधितासे	बोधितासाथे	बोधिताष्वे
3 बोधिता	बोधितारौ	बोधितारः

2nd Future.

1 बोधिष्ये	बोधिष्यावहे	बोधिष्यामहे
2 बोधिष्यसे	बोधिष्येथे	बोधिष्यध्वे
3 बोधिष्यते	बोधिष्येते	बोधिष्यन्ते

Conditional.

1 अबोधिष्ये	अबोधिष्यावहि	अबोधिष्यामहि
2 अबोधिष्यथाः	अबोधिष्येथाम्	अबोधिष्यध्वम्
3 अबोधिष्यत	अबोधिष्येताम्	अबोधिष्यन्त

Aorist.

1 अबोधिषि	अबोधिष्वहि	अबोधिष्वमहि
2 अबोधिष्ठाः	अबोधिषायाम्	अबोधिष्वम्
3 अबोधि	अबोधिषाताम्	अबोधिषत

Benedictive.

1 बोधिषीय	बोधिषीवहि	बोधिषीमहि
2 बोधिषीष्ठाः	बोधिषीयास्याम्	बोधिषीध्वम्
3 बोधिषीष्ट	बोधिषीयास्ताम्	बोधिषीरन्

N. B. The Passive forms of roots of the tenth class do not differ from the Passive forms of Causals for which see the paradigms of बुध् cau. given in the next section.

SECTION III.

DERIVATIVE VERBS (प्रत्ययान्तधातवः)

and

THEIR CONJUGATION.

§ 505. The Derivative Verbs are divided into four classes.

(1) Causals; (2) Desideratives; (3) Frequentatives and (4) Denominatives or (Nāmadhātus). These, with the exception of (3) will be given in the present Section.

I CAUSALS.

§ 506. Every root belonging to any one of the ten Conjugational classes may have a causal form which is conjugated like a root of the Tenth class.

§ 507. The Causal of a root implies that a person or a thing causes or makes another person or thing to perform the action or to be in the condition, denoted by the root. It is also employed, sometimes, to convert an intransitive verb into a transitive one.

(a) Formation of the Causal Base.

§ 508. The Causal Base of a root is formed like that of a root of the Tenth class. In the case of roots of the Tenth class the causal form is the same as the primitive. The Causal form takes either Pada. Thus from बुध् comes the causal base बोधय, बोधयति 'he causes to know'; क्षुभ्-क्षोभयति * 'he shakes or agitates'; गण्-गणयति 'he causes to count'; नी-नाययति 'he makes another lead or carry'; कृ 'to do' and कृ 'to scatter'-कारयति 'he causes to do or scatter'; कृत्-क्रीडयति, &c.

* The Atm. form should always be understood when not given.

§ 509. Roots ending in अम्, except गम् 'to go,' &c. कम् 'to love.' चम् 'to eat,' दृम् when it means 'to see,' and यम् when it does not mean 'to eat', and a few others such as वट्, प्रय्, क्रन्द्, लृग् 'to cling to,' भक्, अय्, ड्वल्, गम् &c. do not change their vowel; गम्-गमयति, क्रम्-क्रमयति, वट्-वटयति, जन्-जनयति, व्यय्-व्यययति; जृ-जरयति. &c.; but कम्-कामयति; चम्-चामयति; दृम् 'to see' दृशामयति; but दृमयति, in other cases; यम्-यामयति, &c.. यम् 'to eat' has यमयति.

(a) The roots यम्, नम्, वृ and ड्वल् lengthen their vowel optionally when not preceded by a preposition; नमयति—नामयति, but प्रणमयति, &c.

§ 510. Roots ending in आ (ए, ऐ or ओ changeable to आ; see § 490) insert the augment प् before अय्; the roots कृ 'to go,' and ह्री 'to be ashamed;' do the same and their vowel takes Guna substitute. दापयति form दा, ऐ or हो; धापयति-ते, fr. धे or धा; गापयति fr. गै &c. कृ-भर्षयति; ह्री-ह्रेषयति.

§ 511. (a) जि 'to conquer,' and क्री 'to buy,' also insert प् but after changing their final vowel to आ; जापयति, क्रापयति.

(b) The Roots क्खे, आ 'to cook,' and ज्ञा shorten their vowel necessarily, and ग्लै and स्ना optionally, before they insert प्; क्षपयति, &c. ग्लपयति, ग्लापयति; स्नपयति, स्नापयति.

§ 512. क्षो 'to pare' to sharpen,' छो 'to cut,' सो 'to finish,' ह्वे 'to call,' ष्ये 'to cover,' वे 'to weave,' and पा 'to drink' insert य् instead of प्; क्षाययति, साययति, वाययति, पाययति &c.

(a) पा 'to protect,' and वे when it means 'to shake,' insert ल् and ज् respectively before अय; पालयति 'he protects,' वाजयति 'he shakes.'

§ 513. The roots जम्, रध्, रभ्, and लभ् insert a nasal before their final ; जम्भयति-ते, रन्धयति-ते, &c.

§ 514. The roots गुप्, विच्छ्, धूप्, पप्, पन् and कृत् have two forms in the Causal ; गोपयति-ते, गोपाययति-ते ; विच्छयति-ते, विच्छाययति-ते ; &c.

§ 515. हरिद्रा drops its final vowel before अय ; हरिद्रयति-ते.

§ 516. The following roots form their Causal base irregularly.

इ 'to go'—

गमयति, with अधि 'to remember'—
अधिगमयति, 'to study' अध्यापयति
with प्रति-प्रत्याययति.

गुह् 'to conceal'
चि 5cl. 'to collect,
,, 10cl. ,,

गूहयति-ते 'he causes to conceal.
चापयति-ते, चाययति-ते ,, collect.
चपयति-ते, चययति-ते ,, ,,

जागृ 'to awake'
दुष्—'to sin, to be
unchaste'

जागरयति he rouses
दुषयति-ते he causes to sin ;
but दुषयति-दोषयति-ते in
the sense of 'he corrupts or
makes depraved.'

धृ 'to shake'
प्री 'to please'
भी 'to fear'—

धूमयति he causes to shake,
प्रीणयति ,, ,, ,, please.
भाययति-ते frightens with.
भापयते, भीषयते he inspires fear.

भस्ज्—'to fry'—भर्जयति-ते, भज्जयति-ते he causes to fry.

मृज्—'to wipe'—मार्जयति.

रञ्ज्—'to dye'—रञ्जयति he dyes or paints ; also in the sense
of 'he propitiates or satisfies'; cf. अह्नापि नरं न
रञ्जयति' Bh. Nī. Śa. 3. But रञ्जयति only
in the sense of 'he hunts deer' ; (Vide Ki.
VI. 24).

रुह्—'to grow'—रोहयति-ते, रोपयति ते, he plants or causes to
grow.

ला—'to take' and,

ली—4 A. 9 P. विलालयति, विलापयति; and विलीनयति विलापयति in the sense of 'melting an unctuous substance.'

वा 'to blow'—वापयति he causes to blow or move.

वाजयति he shakes.

स्मि—'to smile'—विस्माययति 'he causes a smile by, or astonishes or frightens; विस्मापयते 'he astonishes.'

घट्—'to fall'—शासयति he causes to fall, cuts down,

शासयति he causes to go.

सिध् 'to be' साधयति he accomplishes or prepares.

accomplished सेधयति he makes perfect, &c. with reference to sacred rites or things only; as सेधयति तापसं तपः &c.

हृ 'to strike or kill'—घातयति he causes to strike, &c.

§ 517. The Causal base is conjugated like the base of a root of the 10th or Ohurâdi class in all the ten Tenses and Moods of the Parasmaipada, the Atmanepada and the Passive. The अच् with the final अ dropped is retained, as remarked before, in the General Tense, except the Aorist and the Benedictive, and is dropped before the य् of the Passive. The formation of the Aorist of causals has been fully explained along with that of the roots of the Tenth class, at §§ 450-461.

§ 518. Paradigms;—the 3rd. per. of all the Tenses and Moods in the Par. Atm. and Pass. of बुध्; Causal base बोधय्.

Special Tenses.

Present.

Par.

Atm.

बोधयति बोधयतः बोधयन्ति बोधयते बोधयेते बोधयन्ते

Imperfect.

अबोधयत्

अबोधयताम्

अबोधयन्

अबोधयत

अबोधयेताम्

अबोधयन्त

Imperative.

बोधयतु बोधयताम् बोधयन्तु बोधयताम् बोधयेताम् बोधयन्ताम्

Potential.

बोधयेत् बोधयेताम् बोधयेयुः बोधयेत् बोधयेयाताम् बोधयेरन्

General Tenses.

Perfect.

Par.

बोधयांचकार &c.

बोधयांचक्रतुः

बोधयांचक्रुः

Atm.

बोधयांचक्रे

बोधयांचक्राते

बोधयांचक्रिरे

1st Future.

Par. & Atm.

बोधयिता

बोधयितारौ

बोधयितारः

2nd Future.

बोधयिष्यति

बोधयिष्यतः

बोधयिष्यन्ति

बोधयिष्यते

बोधयिष्येते

बोधयिष्यन्ते

Conditional.

Par.

अबोधयिष्यम्

अबोधयिष्याम

अबोधयिष्याम, &c.

Atm.

अबोधयिष्ये

अबोधयिष्यामहि

अबोधयिष्यामहि, &c.

P.

Aorist.

A.

अबुबुधत् अबुबुधताम् अबुबुधन् अबुबुधत् अबुबुधेताम् अबुबुधन्त

Benedictive.

बोध्यात्
बोधयिषीष्टबोधास्ताम्
बोधयिषीयास्ताम्बोध्यात्
बोधयिषीरन्

PASSIVE.

Present.

बोध्यते बोध्येते बोध्यन्ते

अबोध्यत अबोध्येताम् अबोध्यन्त

Imperfect.

Imperative.

बोध्यताम् बोध्येताम् बोध्यन्ताम्

बोध्येत बोध्येयाताम् बोध्येरन्

Potential.

Perfect.

बोधयांचक्रे-बभूवे
बोधयामासेबोधयांचक्राते-बभूवाते
बोधयामासातेबोधयांचक्रिरे-बभूविरे
बोधयामासिरे

1st Future.

1 बोधयिताहे
बोधिताहेबोधयितास्वहे
बोधितास्वहेबोधयितास्महे
बोधितास्महे

2nd Future.

3 बोधयिष्यते
बोधिष्यतेबोधयिष्येते
बोधिष्येतेबोधयिष्यन्ते
बोधिष्यन्ते

Conditional.

अबोधयिष्यत
अबोधिष्यतअबोधयिष्येताम्
अबोधिष्येताम्अबोधयिष्यन्त
अबोधिष्यन्त

Benedictive.

बोधयिषीष्ट
बोधिषीष्टबोधयिषीयास्ताम्
बोधिषीयास्ताम्बोधयिषीरन्
बोधिषीरन्

Aorist.

अबोधि

अबोधयिषाताम्
अबोधिषाताम्अबोधयिषत्
अबोधिषत्

For the various irregularities, &c. see the third Variety.

II. DESIDERATIVES.

§ 519. Any primitive root of the ten classes, as well as any causal base, may take a Desiderative form*, which, like the causal case, is conjugated in all the ten Tenses and Moods of the three voices.

§ 520. The Desiderative expresses the idea that a person or thing wishes (or is about) to perform the action, or to be in the condition, denoted by the root; पिपठिषति 'he wishes to study' from पठ्; सुमूर्षति 'he is about to die;' fr. मृ, &c.

Note:—A root takes a Desiderative form only when the agent of the wish and of the action expressed by the root is the same; so शिष्याः पठन्तु इति इच्छति गुरुः and not पिपठिषति; also the sense of the root must be the object of the wish; गमनेन इच्छति can not, therefore, be equal to जिगमिषति.

(a) Formation of Base.

§ 521. The Desiderative base is formed by reduplicating the root according to the general rules of reduplication given at § 350-356, and § 454 (a) (b), and by adding स् (which may be changed to ष according to the rules of Sandhi) to it. The अ of the reduplicative syllable is changed to इ e. g. पठ्-पपठ्-पिपठ्+स्-पिपठिष् by the following.

N. B. The स् of a primitive root is not changed to ष; when the characteristic स् is changed to ष; सि-सिषीष्, सिच्-सिसिष् (क्+ष्); स्मि-सिस्मिष्; सू-सूसूष्; but स्या-सिष्टास्; सावय्. cau. of सू-सुषावशिष्; स्तु however forms तुष्टुवाति.

* Or the notion of desire may be conveyed by means of the verb इष्; e. g. पिपठिषति or पठितुं इच्छति 'he wishes to read,' &c.

§ 522. To this **सु** the augment **इ** is to be prefixed after Set roots, optionally after Wet ones and not after those that are Anit, subject to the following exceptions :—

(1) Roots ending in **उ**, **कृ** and **लृ**, short or long, and the roots **ग्रह्** and **गुह्** do not take **इ**; **हृ**—**हृनुष** (Vide § 523 b.), **भृ**—**भृनुष**, &c.

Exceptions :—**गृ** 'to go', **कृ** 'to scatter', **गृ** 'to swallow', **हृ** A. 'to accept', **धृ** 6 A. 'to hold', and **पृ** A. 'to purify' admit of **इ**; the intermediate **इ** is not lengthened in the case of **कृ** and **गृ**; **विकरिषु**; &c.

(2) **स्मि**, **भज्ज्**, **प्रच्छ्**, and **अग्र्** take **इ** necessarily.

(3) **वृत्**, **वृध्**, **वृध्**, **स्वन्द्** and **वल्ह्य** do not admit of **इ** in the Par. (see § 391). In the Atm. they admit **इ**; the last two do so optionally; **वृत्**—**विवृत्साति**, **विवर्तिषते**, &c.

(4) Roots ending in **कृ** (long) and **इव्** and the roots **हरिषा**, **मि**, **कर्ण**, **यु**, **भृ**, **वृ**, **स्वृ**, **कृध्** 'to prosper', **हम्**, **अस्वृ**, **ज्ञप्** (i. e. **ज्ञप्** of the 10 cl. and optional Cau. Base of **ज्ञा**), **सन्** 'to give', **सम्**, **पत्**, **कुन्**, **चृत्**, **छृत्**, **जृत्**, and **नुत्** (Vide § 392.) take **इ** optionally.

(5) The roots **क्रम्**, **गम्** and **जु** take **इ** in the Par. and reject it in the Atm.

§ 523. The radical vowels undergo the following changes before **सु** :—

(a) The **सु** with **इ** is strong and without **इ** weak.

The usual rule as to Guna substitute holds good in the one case and does not in the other; **वृत्**;—**विवर्तिषु**, **विवृत्सु**, **हृ**—**विवरिषु** &c.

(b) The final **इ** and **उ** and the penultimate **अ** of **हन्** and **गम्** (substituted for **इ** 2 Par. 'to go,' and for **इ** with **अधि** 'to remember' or 'to study') are lengthened and final **कृ**, short or long, changed to **ई** or to **ऊ** after labials when the **सु** is unaugmented; **जि**—**जिगीषु**; **हु**—**हुङ्गुषु**; **कु**—**विकीर्षु**, **तु**—**तितीर्षु**, **मु**—**सुमुर** + **इ** = **सुमूर्षु**, **पु**—**पुपुर्षु**, &c.

(c) The roots रुद्, विद् and सुप् do not change their vowel to Guna; and the roots गृह्, स्वप् and प्रच्छ् take Samprasāraṇa; रुदिष्, विविदिष्, सुसुषिष्, जिघृक्ष्, सुषुप्स्, पिपृच्छिष्.

(d) Roots with an initial consonant, and having इ or उ short for their penultimate, and ending in any consonant except य् or व्, change their vowel to Guna optionally when इ is prefixed to स; द्युत्-द्विद्युतिष् or द्विद्योतिष्; सुद्—सुसुदिष् or सुमोदिष्, &c.

§ 524. The formation of Desiderative bases of causals and of roots of the Tenth class does not differ from that of primitive roots.

Art. § 455. should be attended to in forming Desideratives from Causals and roots of the Tenth class.

§ 525. Roots in their Desiderative forms take the same terminations, Parasm. or Atm. that they do in the primitive. The roots ज्ञा, श्रु, स्मृ and वृश् take Atm. terminations in the Desiderative.

§ 526. The following roots form their Desiderative bases irregularly.—

Roots	Desi. Base	Pre. 3 Sing.
अद् 'to eat'	जिघत्स्	जिघत्सति
आप्	ईप्स्	ईप्सति
इ* 'to go' (also with अवि) to remember.	जिगमिष्	जिगमिषति
इ with अधि 'to study'	अधिजिगांस्	अधिजिगांसते
इष्	एषिषिष्	एषिषिषति
कर्णु	कर्णुन्	कर्णुन्षति-ते
	कर्णुनुविष्	कर्णुनुविषति-ते
	कर्णुनविष्	कर्णुनविषति-ते
क्	अरिषिष्	अरिषिषति

* इ 2 P. substitutes गस्, except in the sense of 'to understand; अतीषिषति he wishes to understand.

Roots.	Desid. base.	3 sing. Pre.
वृध् 'to prosper'	ईस्त्	ईस्सति
	अर्दिधिष्	अर्दिधिषति
गम्	जिगमिष्	जिगमिषति
गम् with सम्, A.	संजिगंस्	संजिगंसते
गु—'to swallow'	जिगरिष्	जिगरिषति
	जिगलिष्	जिगलिषति
चि 'to gather'	चिषीष्	चिषीषति
	चिकीष्	चिकीषति
जि 'to conquer'	जिगीष्	जिगीषति
ज्ञप् 10 cl. & optional } can. Base of ज्ञा—	जीप्स्	जीप्सति
	जिज्ञपयिष्	जिज्ञपयिषति
ज्ञाप् opt. can. B. of ज्ञा	जिज्ञापयिष्	जिज्ञापयिषति
सृ 'to stretch'	तितंस् or तितांस् or तितनिष्	तितंसति, तितां- सति, तितनिषति
हृ 'to kill'	तिदक्ष्	तिदक्षति
	तिदृहिष्	तिदृहिषति
धम्	धिप्स्, धीप्स्	धिप्सति, धीप्सति
	द्विंभिष्	द्विंभिषति
हरिद्रा	द्विहरिद्रास्	द्विहरिद्रासति
	द्विहरिद्रिष्	द्विहरिद्रिषति
दा 'to give'	दिस्त्	दिस्सति
हे 'to protect,' (1. A.)	"	दिस्सते
हो 'to cut'	"	दिस्सति
दिष्	दुव्यूष्, दिदेविष्	दुव्यूषति, दिदेविषति
धा	धिस्त्	धिस्सति
धे	"	"
चक्ष्	चिन्क्ष्	चिन्क्षति
	चिन्शिष्	चिन्शिषति

Roots	Desid. base.	3 sing. Pre.
पठ्	पिठ्	पिठ्सति
	पिपठिष्	पिपठिषति
पठ्	पिठ्	पिठ्सते
पृ 1 A,	पिपठिष्	पिपठिषते
भस्ज्	बिभर्क्ष्	बिभर्क्षति
	बिभ्रक्ष्	बिभ्रक्षति
	बिभर्जिष्	बिभर्जिषति
	बिभ्रज्जिष्	बिभ्रज्जिषति
मस्ज्	मिमङ्क्ष्	मिमङ्क्षति
मा 'to measure'	मिस्त्र्	मिस्त्रति, मिस्त्रते
मुच्	मुमुक्ष् } मोक्ष् }	मुमुक्षते } 'he desires for मोक्षते } liberation'
	मुमुक्ष्	मुमुक्षति 'he wishes to be
सृज्	मिमृक्ष्	मिमृक्षति [free?]
	मिमार्जिष्	मिमार्जिषति
वु	विचविष्	विचविषति
रभ्	रिप्स्	रिप्सते
राध् 'to injure,' 'to propitiate,' 'to kill',	रिप्स् रिराप्स्	रिप्सति रिराप्सति
लभ्	लिप्स्	लिप्सते
सक्	सिक्श्	सिक्क्षति
सम् 8. P. A. 'to obtain'	सिसनिष्	सिसनिषति
सिङ्	सिषाप्	सिषाप्सति
हृ	सुहृप्, सिसेविष्	सुहृप्सति, सिसेविषति
हि 'to throw'	जिघांस्	जिघांसति
श्वायच् can. of श्वि	जिघीष्	जिघीषति
	शिश्वायविष्	शिश्वायविषति
	शुशावविष्	शुशावविषति

Roots.		Desid. base.	3 sing. Pre.
स्फारय् optional,, „	स्फुर	पुस्फारयिष्	पुस्फारयिषति-ते
स्वापय् can. „	स्वप्	सुस्वापयिष्	सुस्वापयिषति-ते
स्वादय् „ „	स्वद्*	सिस्वादयिष्	सिस्वादयिषति-ते
स्वेदय् „ „	स्विद्*	सिस्वेदयिष्	सिस्वेदयिषति-ते
साहय् „ „	सह्*	सिसाहयिष्	सिसाहयिषति-ते
ह्रावय् „ „	ह्वे	जुहावयिष्	जुहावयिषति-

(b) Conjugation of the Desiderative Base.
Conjugational Tenses.

§ 527. अ is added to the base in the conjugational Tenses and then it is conjugated like the special base of the 6th class, in the Active and Passive.

Non-Conjugational Tenses.

§ 528. (a) The Perfect is formed like those of the causals by adding अम् to the base &c.

(b) In the Aorist the Desiderative Bases take the terminations of the Fifth Variety.

(c) In the Benedictive the Parasm. terminations are added without इ and the Atm. ones with the intermediate इ.

(d) The remaining tenses have no peculiarities.

§ 529. In the Passive, the Aorist 3rd sing. is formed according to § 503 c. The forms of the remaining tenses are made up in the usual way.

Paradigms.

(3rd sing.)

Tenses.	Par.	Atm.	Passive
Presnt.	बुधोधिषति	बुधोधिषते	बुधोधिष्यते

* These roots do not change their स् to ष्.

Imperfect	अबुबोधिप्रत्	अबुबोधिषत्	अबुबोधिष्यत्
Imperative	बुबोधिषतु	बुबोधिषतास्	बुबोधिष्यतास्
Potential	बुबोधिषेत्	बुबोधिषेत	बुबोधिष्येत
Perfect	बुबोधिषांचकार	बुबोधिषांचक्रे	बुबोधिषांचक्रे
	बुबोधिषामास	बुबोधिषामास	बुबोधिषामासे
	बुबोधिषांबभूव	बुबोधिषांबभूव	बुबोधिषांबभूवे
F. Future	बुबोधिषिता	बुबोधिषिता	बुबोधिषिता
Sec. Future	बुबोधिषिष्यति	बुबोधिषिष्यते	बुबोधिषिष्यते
Conditional	अबुबोधिष्यत्	अबुबोधिष्यत्	अबुबोधिष्यत्
Aorist	अबुबोधिषीत्	अबुबोधिषीष्ट	अबुबोधिषि
Benedictive	बुबोधिष्यात्	बुबोधिषिषीष्ट	बुबोधिषिषीष्ट

Roots. 3 sing. Pre.

विद्—विदिषति
 सुप्—सुसुषिषति
 स्वप्—सुसुप्सति
 प्रच्छ्—पिपृच्छिषति
 कृ—चिकारिषति
 धृ—6. A. दिधरिषते
 धृ 1 P. A. दिधरिषति-ते
 गुह्—गुघुक्षति
 वृध्—विवर्धिषते
 द्युत्—दिद्युतिषते, दिद्योतिषते
 श्रि—शिश्रीषति, शिश्रायिषति
 स्तृ—स्तृर्षति, सिस्वरिषति
 वृध्—विदृत्सति, विवर्धिषते
 स्वन्द्—सिस्वन्त्सति, सिस्वन्दिषते,
 सिस्वन्त्सते

Roots. 3 sing. Pre.

कृत्—चिकार्तिषति, चिकृत्सति
 छृद्—चिच्छार्तिषति-ते, चिच्छृत्स-
 ति-ते
 तृ—तितरिषति, तितरीषति, तिती-
 र्धति
 वृ—P. A. विवरिषति-ते, विवरीषति-
 ते, वुवूर्षति-ते
 स्या—सिष्ठासति
 सु 0&L. सिस्त्रावयिषति-ते, सुस्त्रावयि-
 षति-ते
 श्रु ,, शिश्रावयिषति-ते, श्रुश्रावयि-
 षति-ते
 प्रु ,, पिप्रावयिषति-ते, पुप्रावयिषति-ते
 ङ ,, पिष्ठावयिषति-ते, पुष्ठावयिषति-ते
 ष्यु,, चिष्यावयिषति-ते, चुष्यावयि-
 षति-ते

कृप्—चिकृप्सति, चिकृप्सते,
चिकृप्सते &c.

III. NOMINAL VERBS.

§ 530. Verbs may be formed from nominal bases by means of certain affixes. These are not very much in common use and are generally used in the Present Tense. They have various meanings. They sometimes convey the notion of performing, practising, or using, or treating like the thing or quality expressed by the noun and are used transitively; sometimes they express the idea of acting, behaving or becoming like the person or thing expressed by the noun; and at others they express the sense of desiring or wishing for the thing expressed by the noun. These will be arranged here under four heads, according to the affixes by which they are derived.

(A) By means of the affix च् (क्यच्) and conjugated in Parasm.

§ 531. When the sense of wish is to be expressed, a nominal verb may be derived from any *Subanta* or nominal stem by affixing च् to it.

§ 532. Before this च्,

(1) final अ and आ are changed to ई; पुत्रं आत्मनः इच्छति—पुत्री-यति (पुत्र+च्=पुत्री+च्+ति) 'he wishes for a son.'

(2) final इ and उ are lengthened;; कवि—कवीयति 'he wishes for a poet.'

(3) final क् is changed to री; कर्तृ—कर्त्रीयति.

(4) final ओ and औ are changed to अव् and भाव्; गो—गव्यति; नौ—नाव्यति.

(5) a final nasal is dropped and the preceeding vowel is

changed like an original final vowel; राजन्—राजीयति 'he wishes for a king.'

(6) in other cases the final consonant remains unchanged; वाच्—वाच्यति 'he wishes for words;' दिव्—दिव्यति (दीव्यति according to some) 'he wishes for heaven;' समिध्—समिध्यति 'he wishes for holy sticks' &c.

§ 533. स् and अस् are prefixed to the affix य; and then it is added to any nominal stem in the sense of to ardently wish for that which is expressed by the noun; मधु आत्मन इच्छति मधुस्यति or मध्वस्यति 'he wishes for honey;' so दधिस्यति, दध्यस्यति, &c.

§ 534. अश्न has अश्नायति 'he wishes to eat;' and अश्नीयति 'he wishes to possess food;' उदक् has उदन्यति; 'he, wishes to drink water' and उदकीयति 'he wishes to possess water'; and धन has धनायति 'he wishes to acquire money,' and धनीयति 'he wishes to be wealthy.'

§ 535. This affix is sometimes added in other senses than that of wish:—

§ 536. (a) It is added in the sense of 'treating or considering like;' e. g. पुत्रीयति छात्रम् 'he treats the pupil as a son;' विष्ण्वति द्विजम् 'he treats the Brâhmana-like Vishnu'; प्रासादीयति कुट्यां भिक्षुः 'the beggar considers his hut a palace;' कुटीयति प्रासादे राजा 'the king in his palace considers himself to be in a hut.'

(b) It is added to नमस् and चिन् in the senses of 'adoring,' and 'striking with wonder' respectively; नमस्यति देवान् 'he adores the gods;' चिन्नीयते लोकान् 'he strikes the people with wonder;' it is also added to तपस् in the sense of 'practising;' तपस्यति.

§ 537. In the general tenses the affix च् (क्वच्, and क्वङ् to be given hereafter) is dropped when preceded by a consonant; समिधांचकार Perf. 1 sing. समिधित्ता समिधिष्यति 1st. and 2nd Fut. 3 sing. from समिध्यति; but पुत्रीयांचकार from पुत्रीयति.

(B) By means of the affix काम्य (काम्यच्) and conjugated in Parasm.

§ 538. To express the sense of wishing for that which is denoted by the noun, the affix काम्य is also added like the above, and the base so derived conjugated in the Par. as before; पुत्रकाम्यति 'he wishes for a son;' यज्ञस्काम्यति 'he wishes for fame;' सर्पिष्काम्यति 'he wishes for ghee.'

(C) By means of the affix क्तिप् (o) and conjugated in Par.

§ 539. Nominal bases are formed without the addition of any affix; the characteristic signs of the tenses and moods and the personal terminations being added immediately to the nominal base. The bases thus derived convey the notion of acting or behaving like that which is expressed by the noun, and are conjugated in the Parasm.

§ 540. The penultimate अ of a noun ending in a nasal is lengthened. The base is treated like a root of the 1st conjugation, its last vowel only taking Guna before अ. If the base has a final अ it is dropped before this अ; अ (name of Vishnu) इव आचरति, अति 'he acts like Vishnu;' कृष्ण—कृष्णाति, 'he acts like कृष्ण' (कृष्णानि 1st sing.); कवि—कवयामि 'I act the poet or behave like a poet;' वि—व्यति 'he behaves like a bird'; माला—मालाति 'he or it acts like a garland' (Perf. मालांचकार, &c.); पितृ—पितराति 'he acts like a father;' भू—भवति 'acts like the earth' (Perf. भुमाव &c. as भू is the base); राजन्—राजानति 'he acts like a king;' पथिन्—पथीनति 'it serves as a road,' &c. ऋभुक्षीणति from ऋभुक्षिन् name of Indra.

(D) By means of the affix य (यङ्) and conjugated in the Atm.

§ 541. The affix य (यङ्) is added in the same sense as above to nominal stems and the nominal verbs so derived are conjugated in the Atm.

§ 542. Before this affix the final अ of a nominal base is lengthened; अ remains unchanged; other final letters undergo the same changes as they do before the other य (यच्). The final स् of a noun is changed to अ optionally and that of अप्सरस् and ओजस् necessarily; कृष्ण इव आचरति, कृष्णायते 'he acts like कृष्ण; यशस्—यशायते, यशस्यते, 'he behaves like one who is famous,' विद्वस्—विद्यायते, विद्वस्यते 'he acts like a learned man', &c.; but ओजस्—ओजायते 'acts like one who is lustrous' (powerful); अप्सरस्—अप्सरायते 'she behaves like an Apsaras.'

(a) A feminine noun not having क for its penultimate drops its fem. term.; कुमारीव आचरति—कुमारायते 'he behaves like a girl; हरिणीव आचरति हरिणायते 'she acts like a female deer; गुर्वीवाचरति गुरुयते 'she acts like a stout woman'. But पाथिका इव आचरति पाथिकायते 'she acts like a female cook,' and not पाचकायते.

(b) सपत्नी has सपत्नायते, सपत्नीयते and सपत्तीयते 'she acts like a co-wife; युवति has युवायते 'she behaves like a young woman.'

§ 543. The affix य is added to a few nouns such as भृश 'much', मन्द 'slow', पण्डित 'learned,' सुमनस् 'generous-minded'. उन्मनस् 'agitated,' &c. in the sense of 'becoming what it was not before,' or 'what it was not like before; भृशः भवति भृशायते 'what was not much, now becomes much; उन्मनायते 'he (who was not agitated before) becomes agitated; similarly सुमनायते, &c.

§ 544. The following are the different senses in which the affix क्यङ् is used in the particular cases given below.

(a) to रोमन्थ used objectively ; रोमन्थायते 'is ruminating.'

(b) to बाष्प 'tears,' उष्मन् 'heat,' and फेन, in the sense of 'sending forth, vomiting;' बाष्पायते 'he sheds tears,' but उष्मायते 'gives out heat;' फेनायते 'sends forth foam.'

(c) to सुख, दुःख and others in the sense of 'experiencing or enjoying;' सुखं वेदयते सुखायते 'he enjoys happiness;' परस्य सुखं वेदयते 'he shows the happiness of another'; दुःखायते.

(d) to शब्द, वैर, कलह, सुदिन 'a fair day,' and दुर्दिन 'a cloudy day' in the sense of 'making or doing;' शब्दं करोति शब्दायते 'he makes a sound' (also शब्दयति can.); सुदिनायते &c.

(E) By means of the affix इ (णिङ् and णिच्) and conjugated in Parasm. and Atm.

§ 545. Verbal bases are formed from the nouns given below by the addition of the affixes इ (णिङ्) and इ (णिच्) with various senses ; those derived by means of णिङ् are conjugated in Atm. and those by णिच् in the Par.; e. g. भाण्ड with सम्, संभाण्डयते 'collects together the vessels;' सुण्ड—सुण्डयति माणवकम् 'he shaves Mānavaka;' मिश्र-मिश्रयति अन्नम् 'he mixes boiled rice with (curds, curry, &c.);' लवणयति व्यञ्जनम् mixes salt with condiments; वस्त्र—संवस्त्रयति 'he clothes with garment.'

§ 546. इ is changed to अपि when added to सत्य, अर्थ, and वेद; सत्यं करोति आचष्टे वा सत्यापयति ; अर्थोपयति, वेदापयति.

§ 547. इ is further added in the following cases ;—सेनया अभियाति अभिषेणयति ; वीणया उपगायति उपवीणयति ; शोकैः उपस्तौति उपश्लोकयति ; &c. &c.

The various changes taking place here; before the affix अ the student will easily notice as irregularities.

CHAPTER XII.

VERBAL DERIVATIVES

OR

PRIMARY NOMINAL BASES

Derived by means of the Kṛt Affixes.

§ 548. The kṛt Affixes are added to roots, or to their modified forms, to form nouns, adjectives and indeclinables; e. g. कृ—कार, कर्तृ, कर्म, कुर्वत्, करिष्यत्, चक्रवत्, कृत्वा, कर्तुम्, &c. These are called *Kṛdantas* or Primary Nominal Bases as distinguished from the Secondary Derivatives formed with the Taddhita affixes.

SECTION I.

PARTICIPLES (Declinable and Indeclinables)

I Participles (Declinable).

(A) Participles of the Present Tense.

§ 549. The participle of the Present Parasm. is formed by the addition of the affix अत् to that form of a root, primitive or derivative, which it assumes before the third person plural termination of the present Tense. If the base end in अ the अ is dropped; e. g. Pre. 3rd pl. P. Ptc.

भू (1 cl.)—भव+अन्ति

भव्+अत्=भवत् 'being'

द्विष् (2 cl.)—द्विष्+अन्ति

द्विष्+अत्=द्विषत्, hating.

Similarly

रुध् (7. cl.) रुन्धत् preventing

या (2. cl.) यात् going.

कु (8. cl.) कुर्वत् doing.

हु (3 cl.) जुह्वत् sacrificing. ख (8. cl.) खन्वत् stretching &c.

सु (5 cl.) सुन्वत् extracting. क्री (9. cl.) क्रीणत् buying.

सुर् (9. cl.) सुण्णत् stealing &c, चुर (10 cl.) चोरयत् stealing.

बोधय् cau. of बुध्, बोधयत् 'causing to know.'

बुबोधिष् desid. of बुध्, बुबोधिषत् 'desiring to know.'

दित्सु desid. of दा, दित्सत् 'desiring to give;' &c. &c.

(a) The term. अत् is optionally changed to वस् when added to the root विद्; विदत् or विद्वस् 'knowing.'

§ 550. The declension of the Participles in अत् has been treated of in § 104.

§ 551. The participle of the Present. Atm. is formed by adding आन to the root which undergoes the same changes before it, as before the termination अते or अन्ते of the 3rd pl. pre.; आन is changed to मान in the case of roots of the 1st, 4th, 6th and 10th classes, and all derived roots, or rather when the base ends in अ, before which the अ of the base remains unchanged. s. g. एध् (1. cl.)-एधमान 'growing,' वन्द् (1. cl.) वन्दमान 'saluting;,' शी (2. cl.) शयान 'lying down;' द्विष् (2. cl.) द्विषाण; हन् with आ (2. cl.) आहान 'killing'; धा (3. cl.) दधान 'holding'; हु (3. cl.) जुह्वान; विद् (4. cl.) दीव्यमान 'playing'; सु (5. cl.) सुन्वान 'extracting'; तुद् (6. cl.) तुदमान 'giving pain'; रुध् (7. cl.) रुन्धान 'obstructing'; कृ (8. cl.) कुर्वण 'doing'; तन् (8. cl.) तन्वान 'stretching'; क्री (9. cl.) क्रीणान 'buying'; चुर (10. cl.) चोरयमाण 'stealing'; &c. बुध् (1 cl.)-cau. बोधयते-बोधयमान 'causing to know,' desiderative बुबोधिषते-बुबोधिषमाण 'being desirous to know;' &c.

§ 552. The आ of आन is changed to ई in the case of the root आस (2. cl.) 'to sit;' Pre. Ptc. आसीन.

553. The participle of the Pre. Passive is formed by adding मान to the Passive base in य्; e. g. बुध्यमान 'who or what is known', अद्यमान 'what is eaten', दीयमान 'who or what is given', चीयमान 'who or what is gathered', क्रियमाण 'who is done', कृ—कीर्यमाण 'what is scattered', चौर्यमाण 'who or what is stolen', बुध्—can. Pass. बोध्यमान 'who or what is caused to know', Des. Pass. बुबोधिष्यमाण 'who or what is desired to know', &c.

§ 554. The participles formed according to § 551-3 are declined like nouns ending in अ m. f. and न.

(B) Participles of the Perfect.

§ 555. The terminations of the Perf., and the Past participles are weak. The penultimate nasal is generally dropped (as in the Benedictive, or Passive.)

§ 556. The participle of the Perf., Par. and Atm. is formed by adding respectively वस् and आन generally to that form of the root which it assumes before the termination of 3rd per. plural. If this form consists of one syllable only or when the root ends in आ, वस् has the intermediate इ added to it. वस् also takes इ. इ is optionally prefixed to वस् in the case of the roots गस्, हस्, कृत्स्, विद्स् and विद् (6 cl.). जन् and खन्, and गस् and हस् when they do not take इ, form this participle from that base which they assume before the 2nd per. sing. terminations e. g.

PARASMAIPADA.

Root.	Perf. Base (3rd pl.)	Perf. Ptc.
इ to go	ईय्	ईयिवस् who or what went.
ह् ,,	आह्	आहिवस् ,,
नी to carry	निनी	निनीवस् ,, carried.

Roots.	Perf. Base (3rd Pl.)	Perf. Pto.
पच् to cook	पेच्	पेषिवस् ,, cooked.
वच् to speak	ऊच्	ऊचिवस् ,, spoke.
यज् to sacrifice	ईज्	ईजिवस् ,, sacrificed.
अस् to throw	आस्	आसिवस् ,, threw.
स्तु to praise	तुष्टु	तुष्टुवस् ,, praised.
कृ to do	अकृ	अकृवस् ,, did.
दा to give	ददृ	ददिवस् ,, gave, &c.
घस् to eat	जक्ष्	जक्षिवस् ,, ate.
दृश् to see	ददृश्	ददृशिवस्, ददृश्वस् ,, saw.
विद् to know, &c.	विविद्	विविद्वस्, विविदिवस् ,, knew, &c.
विश् to enter	विविश्	विविशिवस्, विविश्वस् ,, entered.
मञ्ज्-ममज्वस्; अज्ज्-आजिवस्; खन्-अखन्वस्; गम्-जग्मिवस्, जगन्वस्; and हन्-जहिवस्, अघन्वस्.		

(a) For the declension of these participles see § 112.

ATMANEPADA.

नी to carry	निनी	निन्यान्
दा to give	ददृ	ददान्
पच् to cook	पेच्	पेषान्
यज् to sacrifice	ईज्	ईजान्
जन्	जत्	जज्ञाम्
कृ to do	अकृ	अक्राण्
वच् to speak	ऊच्	ऊचान्
स्तु to praise	तुष्टु	तुष्टुवान्
श्रु to hear	शृश्रु	शृश्रुवाण्
&c.	&c.	&c.

(b) These are declined like nouns ending in अ m. f. n.

§ 557. Roots ending in क् (also तु and ज्ञ in § 419) form their Perf. Par. irregularly; वस् is added to the root, which then undergoes the changes mentioned in § 301, and is finally reduplicated; when a root is Atm. it is first reduplicated and आन afterwards added, the final क् changing as before: कृ + वस् = कीर्वस्; by reduplication चिकीर्वस्. कृ—by reduplication चकृ + आन = चकिर् + आन = चकिराण; similarly तृ—तिसीर्वस्, ततिराण; शृ—शिसीर्वस्, शशिराण; पु—पुपूर्वस्, पुपुराण; &c.

§ 558. The Perfect Participle is not frequently used. The only participles that are most commonly to be met with are those formed from the roots सद्, वस्, स्था and श्रु.

§ 559. The participles of the Periphrastic Perfect, Par. and Atm. are formed by the addition of the Perf. Participial forms of the auxiliary verbs कृ, अस् or भू to the base in आम्; e. g. दयामासिवस्, उन्दांभूवस्; गण्-गणयांचकृवस, गणयामासिवस्, गणयांभूवस्, &c.

(C) Past Passive Participles.

§ 560. The Past Passive Participle is formed by the addition of the affix त् to the root; e. g. स्ना—स्नात 'bathed', जि—जित 'conquered', नी—नीत 'carried', श्रु—श्रुत 'heard', भू—भूत 'become', हृ—हृत 'taken away', त्यज्—त्यक्त 'abandoned', चित्—चित्त 'thought or meditated upon', &c.

§ 561. Roots capable of taking Samprasârana take it before the affix त्.

§ 562. The affix त् is weak.

Exceptions :—

(a) The roots घी, स्विद् 1 cl. धृष् and मृष् admit of the Guna

change before ण when इ is prefixed to it ; पू I. A. also does the same when it takes इ (see § 567 b).

(b) Such of the roots of the 1st class as have ण for their penultimate change their vowel to Guna optionally, when the affix ण is added with the intermediate इ and the P. P. Participle is used impersonally, or when it conveys the sense of beginning to perform the action or undergoing the condition expressed by the root ; मुद् 'to delight' मुदित, but 'to begin to delight' प्रमुदित or प्रमोदित ; similarly, द्युत्-प्रद्युतित or प्रद्योतित &c.

§ 563. The penultimate radical nasal is generally dropped.

§ 564. The augment इ is prefixed to this ण in the case of certain roots, optionally in the case of some and not at all in the case of others.

§ 565. As a general rule, all roots ending in a vowel, and such as take इ optionally before any termination, and Anit roots ending in a consonant generally, do not take इ; the rules of Sandhi given in the foregoing chapters that are applicable in particular cases ought to be observed :—

Roots.	P. P. Ptc.	Roots.	P. P. Ptc.
ऊर्णु—ऊर्णुत covered		व्यध्—विद्ध pierced	
वे—उत woven		स्वप्—सुप्त slept	
खे—खीत covered		लभ्—लब्ध obtained	
हे—हूत called &c.		बन्ध्—बद्ध bound	
वच्—उक्त spoken		दृश्—दृष्ट seen	
गुह्—गुह्य concealed		क्रुश्—क्रुष्ट cried out, &c.	

* हे substitutes ऊ for its व्.

मृष्ट—मृष्ट wiped off, &c.
 सिद्ध—सिद्ध accomplished, &c.
 नष्ट—नष्ट perished, &c.
 वृद्ध—वृद्ध grown
 वृत्—वृत्त happened, completed,
 &c.
 प्रष्ट—प्रष्ट asked
 त्यक्त—त्यक्त abandoned
 भ्रष्ट—भ्रष्ट fried
 यज्—यज् sacrificed
 बुध्—बुध् awakened

रंष्ट—रंष्ट bitten
 द्विष्ट—द्विष्ट hated, &c.
 शास्—शिष्ट governed
 वृष्ट—वृष्ट burnt
 बह्—ऊढ borne
 सह्—सोढ endured
 ध्वंस—ध्वस्त destroyed
 लिङ्—लीढ licked
 मुह्—मुग्ध or मूढ fainted
 नह्—नद्ध bound
 संस्—सस्त dropped.

Exceptions :—

(a) शी, जागृ, स्या and वरिष्ठा take इ; the final vowel of the first two takes Guna substitute, and the last two drop their final; शयित, जागरित, स्थित, वरिष्ठित.

(b) पठ takes इ though it admits of इ optionally in the Desiderative; पठित.

(c) The Anit roots वस् and क्षुध् admit इ before स and स्वा; वसित, क्षुधित.

§ 566. Set roots (subject to § 565), and all derived roots admit of इ; roots of the Tenth class and causals reject their final अद्य :—

Roots. P. P. Ptc.

शङ्क्—शङ्कित 'suspected.'

वक्—वदित 'spoken.'

वृध्—वृधित 'increased.'

ग्रह्—ग्रहीत 'taken.'

Roots. P. P. Ptc.

प्रय्—प्रथित 'spread.'

बोधय् can. Base of बुध्, बोधित
'made to know.'

चिकीर्ष् des. B. of कृ, चिकीर्षित
'desired to do.'

* Vide § 348.

Exceptions:—इन्ध्, चित् 'to know, to observe,' &c., ज्ञप्, जस्र्, दीप्, मद् and यत्; इद्, चित्त, जुष्ट, जस्त, दीप्त, मत्त, यत्त.

N. B. There are many Set roots which reject the intermediate इ; but as some of them form their p. p. participles in न and others irregularly, they will be given in their proper places.

§ 567. The following roots insert इ optionally:—

(a) दम्, शम्, पुर, स्पष्ट, छद्, जप्, रुष्, त्वर्, धुष् with सम्, and स्वच् with आ; शान्त, शमित (See § 577); शान्त, शमित; पूर्ण (See § 562), पूरित; स्पष्ट, स्पष्टित; छज्, छदित; जप्, जपित; रुष्ट, रुषित; तूर्ण (See § 569), त्वरित; सङ्गृह्, सङ्गृहित; आस्वान्त, आस्वनित.

(b) क्लिश् and पू take इ before त् and त्वा; क्लिष्ट, क्लिष्टित; पूत, पूवित.

(c) The following roots admit of इ optionally before त् when the P. P. Participle is used impersonally, or conveys the sense of beginning to perform the action or to undergo the state expressed by the root; हृष्, त्वर्, धुष्, फल्, भिद्, मच्छ्, स्विद्, 1. 4. cl.; स्विद्-प्रस्वेदितः or प्रस्विन्नः चैः 'Chaitra has begun to perspire' प्रस्वेदितं or प्रस्विन्नमनेन 'he has perspired', &c.; स्विद् 4 cl. has स्विदित also.

N. B. When the participle is not used in the sense given above these roots reject इ.

§ 568. (a) अश्न in the sense of 'to worship' takes इ; अश्वितः 'worshipped'; but अक्तः 'gone'.

(b) धृष् and दास्र् reject इ when they express the idea of 'immodesty or rudeness'; धष्ट 'rude', विशस्त 'ill-mannered'; but धषित 'over-powered, trifled with', &c. विशसित 'tormented or ill-treated'.

§ 569. न is substituted for त् when it immediately follows a final इ or र्; this final इ is also changed to न्; भिद्-भिन्न, वृ-वृर्ण, तुर्व-तूर्ण (See § 579).

Exceptions:—

(a) भिद् has भिन्न when it means 'a part, a portion'; भिन्न in other cases.

(b) विद् 6 P. A. takes त् in the sense of 'fit for enjoyment'; or 'famous'; वित्त 'wealth, property', विन्नः 'famous'; विन्न in other cases.

(c) मद्, पूर and मूर्च्छ; मत्त, पूर्त 'filled' (also पूर्ण when it means the same as पूर्ण), मूर्त.

§ 570. Roots ending in आ (ए, ऐ and ओ changeable to आ) and beginning with a conjunct consonant containing a semi-vowel also substitute न for त् ; द्रा 'to run, to sleep', द्राण ; ग्ले 'to fade' ग्लान ; स्थे-स्थान 'collected to a mass', &c.

Exceptions :—ख्या 'to name', &c., ह्ये 'to contemplate', ह्ये and ह्ये; ख्यात, ध्यात, &c.

§ 571. The roots given at § 321 and ज्या substitute न for त् :

Roots.	P. P. Ptc.	Roots.	P. P. Ptc.
री to flow, to move	रीण	कृ to scatter	कीर्ण
धृ to shake	धूण	पृ to fill, to gratify	पूर्ण
लृ to out	लूण	वृ to choose	वूर्ण
जृ to go	जूर्ण	ज्या to grow old	जीन

§ 572. दु substitutes न for त् and lengthens its vowel ; दून.

§ 573. The following roots substitute न for त् :—

Roots.	P. P. Participles	Roots.	P. P. Participles
ही 4 A. to fly	हीन; उड्डीन	वि 1. p. to grow, to swell	वून
हृ to torment	हून	सृ 4. A. to bring forth,	
ली 4 A.	लीन	to produce	सून

Roots.	P. P. Participles.	Roots.	P. P. Participles.
ही 'to perish', &c.	हीन	भुज् 6. P.	भुज्
हा to go,	हान	मस्ज् 6. P.	मस्ज्
हा to abandon,	हीन	रुज्	रुज्
विज्—	विज्, वद्विज्	लज् 6. A.	लज्
वज्—	वज्	लज् 'to be ashamed'	,,
भज् 'to break,'	भज्	विद् 4. A.	विज्

§ 574. (a) कृ when it means 'to incur debt' substitutes न; कृण 'debt'; but कृत, when it means 'to go'.

(b) विद् takes न when it does not mean 'to gamble'; द्यून a sport in which nothing is staked; but द्यूत 'gambling.'

§ 575. The roots लुद्, विद् 6. A., जै, घ्रा, and ह्री take न or त; लुज् or लुत्त, विज् or वित्त, घ्राण or घ्रात, घ्राण or घ्रात, and ह्रीण or ह्रीत.

§ 576. प्याय् has पीन when it is used with 'one's own limbs'; पीनं सुखं; प्यान or पीन in other cases.

§ 577. (a) Roots ending in a nasal lengthen their penultimate vowel before a weak termination beginning with any consonant, except a nasal or a semi-vowel, or when followed by nothing; द्यम्—शान्त, क्रम्—क्रान्त, &c.

(b) Anit roots ending in a nasal drop it before त; मन् to think, &c. मत; वन् 1. P. 'to sound, to serve', &c. वत, क्षन्-क्षत, कृन्-कृत.

§ 578. The roots खन्, जन्, and सन्, drop their nasal and at the same time lengthen their vowel; खात, जात, सात.

§ 579. A radical व् preceding or following a vowel is sometimes changed to ऊ before त or न; when it is preceded by र् it is dropped; वर—ऊर्ण; स्वर—तूर्ण, तुर्व—तूर्ण, सिव—स्यूत, दिव—द्यूत or द्यून (See § 578. b.).

§ 580. दा 'to give', and दे, form their P. P. Ptc. as दत्त; the द्

of इत्त is dropped after a preposition ending in a vowel; प्रत्त; in this latter case the preceding इ or उ is lengthened; नीत्त, सुत्त; &c. व may optionally be retained also, प्रवत्त, अववत्त, सुवत्त &c.

§ 581. The following roots form their P. P. Participle irregularly :—

Roots.	P. P. Ptc.	Roots.	P. P. Ptc.
अद् to eat.	जग्ध	पच् to cook.	पक्क
छी to split.	छात or छित	पा to drink.	पीत
दो to out.	दित	फल् to expand.	फुल्ल
धा to put.	हित	मा to measure.	मित
धाव् to cleanse.	धौत or धावित	मे to barter.	„
मूर्च्छ् to faint.	मूर्त्त or मूर्छित	क्षे to be thin.	क्षाम
वृह् or वृह् with परि	परिवृढ a master.	गै to sing.	गीत
शो to sharpen	शात or शित	आ to cook (आत, आप)	
हृद् to delight	हृन्न	but शृत 'boiled'	
		स्तम् with प्रति	प्रतिस्तब्ध,
		„ with, नि निस्तब्ध (here the	
		स् is not changed to ष्).	
अव् to protect.	अवित	स्फाय् to grow	स्फीत
कृश् to be lean.	कृश	स्न with नि clever.	निष्णात
क्षीव् to be intoxicated	क्षीव		

§ 582. The participles in त् or न् follow the declension of nouns in अ.

The p. p. participles have not always a passive force :—

§ 583. The affix त् added to roots having the sense of 'sitting or going, or eating' shows the place where the action takes place; इदं मुकुन्दस्य आसितं 'this is the place where Mukunda used to sit'; इदं यात रमापते: 'this is the path by which the husband of Ramā

used to pass'; भुक्त एतत् अनन्तस्य 'this is the place where Ananta took his food', &c.

§ 584. P. P. Participles have sometimes the sense of neuter abstract nouns; as जल्पितं 'speech', शयितं 'sleep', हसितं 'laughing'; similarly स्थितं, गतं, &c.; See Bhat VIII. 135.

§ 585. The P. P. Participles of roots meaning 'to think or to wish,' 'to know', 'to adore', and of the roots इच्छ्, भी, &c. have the sense of the Present Tense; राज्ञः मतः 'he is honoured by the king'. सतां पूजितः &c. इद्धः अग्निः 'the fire is kindled', so भीत &c.

(D) Past Active Participles.

§ 586. Past Active Participles are derived from the Past Passive Participles in त् or न् by adding to them the affix वत् ; e. g. कृ-कृतवत्, कृ-कीर्णवत् &c.

(E) Participles of the Future Tense.

§ 587. The Participle of the simple Future, Active as well as Passive, is formed from the third pers. singular form of the second Future of a root. The Parasam. Pto. is formed simply by dropping the final इ and the Atm. and the Passive ones by substituting मान for the final से; e. g.

Participles.

Roots.	Par.	Atm.	Passive.
दा—	दास्यत्	दास्यमान	दास्यमान or दायिष्यमाण
भू—	भविष्यत्	भविष्यमाण	भविष्यमाण or भाविष्यमाण
चुर—	चोरयिष्यत्	चोरयिष्यमाण	चोरयिष्यमाण or चोरिष्यमाण
जि—	जेष्यत्	विजेष्यमाण	जेष्यमाण, or जायिष्यमाण
कृ—	करिष्यत्	करिष्यमाण	करिष्यमाण, or कारिष्यमाण

श्रु— श्रोष्यत्   संश्रोष्यमाण   श्रोष्यमाण, or आशिष्यमाण
एध् A.   एधिष्यमाण   एधिष्यमाण

Similarly पिपठिद् Desi. Base of पठ्—पिपठिष्यत्, पिपठिष्यमाण &c.

§ 588. These participles are declined like words ending in त् and अ.

(F) POTENTIAL PARTICIPLES (and Verbal Adjectives).

§ 589. The Potential Participle is formed by means of the affixes तव्य, अनीय and च, added to a root or derivative verb. This is Passive when the verb is transitive and impersonal when the verb is intransitive. It is also used like an adjective when denoting fitness, &c.

(1) Participles in तव्य and अनीय.

§ 590. The affixes तव्य and अनीय are added to roots or derivative bases in the sense of must be, fit to be, &c. Before these the ending vowel and the penultimate short of a root take their Guna substitute. Before तव्य Set roots take इ, Anit roots do not, and Wet roots take it optionally. Before अनीय penultimate क् is always changed to अर् and not to र (as sometimes it is) e. g.

Roots.

Potential Ptc.

दा—दातव्य, दानीय what must or ought to be given.

चि—चेतव्य, चयनीय what must or ought to be searched into &c.

श्रु—श्रोतव्य, श्रवणीय   "   "   heard.

भू—भवितव्य, भवनीय   "   "   be.

कु—कर्तव्य, करणीय   "   "   done.

बुध्—बोधितव्य, बोधनीय   "   "   known.

बोद्धव्य.

Roots.	Potential Ptc.
सृज्*—सृष्टव्य, सर्जनीय	„ „ wiped.
सृज्—सृष्टव्य, सर्जनीय	„ „ created.
भुज्—भुष्टव्य, भर्जनीय	
भुज्—भुष्टव्य, भर्जनीय	„ „ fried.
गुह्—गोढव्य, गूहनीय	„ „ concealed.
गूहिसव्य†	

§ 591. The final अय् of roots of the tenth class and of causals is dropped before अनीय. To Desiderative bases it is added without any change; e. g.

कथ्—	कथनीय	‘what must or ought to be told.’
चुर्—	चोरणीय	„ stolen.
बोधय Can. of बुध्—	बोधनीय	„ „ made to know.
बुबोधिष् Desi..		
Base of बुध्	बुबोधिषणीय	„ „ desired to know.

(2) Participles in य (यत्, क्यप् and ण्यत्).

§ 592. The affix य(यत्) is added on to the roots ending in a vowel in the sense of ‘fit for or fit to be or ought to be’. Before this य the radical vowel undergoes Guna substitute and final आ (ए, ऐ and ओ changeable to आ) is changed to ए.

दा—देय	what is fit or ought to be given.
धे—धेय	„ „ sucked.
गै—गेय	„ „ sung.
छो—छेय	„ „ cut.

* The क् of सृज् is changed to आर् against § 590.

† The ह् of गुह् is lengthened instead of being Gunated before a strong termination beginning with a vowel.

चि—चेय	„	„ collected.
नी—नेय	„	„ led or carried.

§ 593. Roots having अ for their penultimate and ending in a consonant of the labial class take the affix य; शप्—शप्च; लभ्—लभ्य, रम्—रम्य, &c.

§ 594. वृ is inserted when लभ् is preceded by उप if the meaning be 'to praise'; उपलभ्यः सधुः 'a Sadhu ought to be praised'; but उपलभ्यं धनं 'wealth ought to be acquired'.

§ 595. The roots लृक् 'to laugh at', हृक् 'to kill', चृक् 'to look for, to ask', यत् 'to strive', जन्, शक्, and र्ह take the affix य; लृक्यं 'what is fit to be laughed at', हृक्यं what ought to be killed, &c.

§ 596. The roots गृह्, मृह्, चर् and यम् take the affix य when not preceded by a preposition; in the latter case they will take ण्यत्; गृह्—गृह्य 'what ought to be spoken or told'; so मृह्य, चर्य, यम्य; चर् with आ may take this affix, if it does not mean a preceptor; आचार्यो देशः 'a country fit to be gone to', but आचार्यः 'a preceptor' formed with the affix ण्यत् (य).

§ 597. हृन् takes the affix यत् optionally before which वध् is substituted for it; हृन् + य = वध् 'what ought to be killed'; it optionally takes ण्यत्, in which case घात् is substituted for it; घात्यः.

§ 598. The roots इ 1. 2. P. 'to go', रुह्, शास्, वृ 5 P. A. हृ, जुह्, and roots having कृ short for their penultimate except कृष् and चत् take the affix क्यप् (य) in the same sense as यत्. When a root ends in a short vowel, त् is inserted between the final vowel and the affix य; e. g. इ—इत्य 'worthy of being

approached'; स्तुत्य 'deserving praise', शास्—शिक्षः 'fit to be instructed'; वृ—वृत्त्य; वृ—आहित्य, जुष्—जुष्य 'worthy of being served'; वृत्—वृत्त्य; वृध्—वृध् 'fit to be increased as wealth, &c.'; but कल्प्य (कल्प्+यत्) 'able'; चृत्—चर्त्य (चृत्+प्यत्) 'that ought to be teased or hurt'.

§ 599. The root शंस्, बुह् and गुह् take this affix optionally; शंस—शस्य 'praiseworthy'; बुह—बुह्य; गुह—गुह्य; optionally they take the affix प्यत् (to be given hereafter); शंस्य, बोह्य, गोह्य.

§ 600. मृज् also takes the affix optionally; मृज्य 'what is fit or ought to be cleansed'; optionally it takes प्यत् before which the final ज् is changed to ग्; मार्ग्य.

§ 601. खन् takes this affix, before which its न् is changed to ई; खन्+य=ख+ई+य=खेय 'what is fit or ought to be dug or excavated'.

§ 602. भृ 1. cl. takes this affix when the participle so derived does not form a name; भृत्यः 'those who ought to be nourished or maintained, hence servants', &c.

§ 603. The roots कृ and वृ take both क्यप् and प्यत्; कृत्यं, कार्यं; वृत्यं, वर्यं 'what ought to be chosen, best', &c.

§ 604. युज् in the sense of 'to be harnessed' takes the affix क्यप् and changes its final to ग्; युग्यः गौः 'a bull to be harnessed to the yoke'; in other senses it takes the affix प्यत्; योज्य.

§ 605. Roots ending in क्, and those ending in a consonant (see § 593) take the affix प्यत् (य) in the same sense as यत्. Before this affix the ending च् and ज् of a root are changed to क् and ग् respectively and the final vowel and the penultimate अ take

Vṛddhi substitute; and other penultimate vowels generally take Guṇa.

कृ—कार्ये 'what ought to be done', धृ—धार्ये 'what ought to be worn', ग्रह—मास्ये, दम्—दाभ्यं 'what ought to be impelled', &c.; वच्—वाक्यं 'what is arranged, a sentence'; पच्—पाक्यं 'what is to be cooked', शुज्—मार्ग्ये 'what is to be purified', &c.

§ 606. The root वस् when preceded by अना 'with' takes the affix ण्यत् before which the penultimate अ is optionally changed to Vṛddhi; अना सह वसतोऽस्या चन्द्राकोऽमावस्या or—वास्या 'the day on which the sun and the moon are with each other i. e. are in conjunction'.

§ 607. (a) The roots यज्, याच्, रुच्, अर्च्, स्वज् and पच् do not change their च् or ज् to क् or ग् before ण्यत्; याज्य, याच्य, रोज्य, अर्च्य, स्वाज्य, पाच्य.

(b) वच् does not change its च् to क् before ण्यत् when the meaning is 'what ought to be spoken, speech'; वाच्यं but वाक्यं 'a sentence'.

(c) युज् when it is preceded by प्र and नि takes the affix ण्यत् in the sense of 'what is possible or capable of'; and does not change its ज् to ग्; प्रयोक्तुं शक्यः प्रयोज्यः, नियोक्तुं शक्यः नियोज्यः भूत्वाः ।

(d) भुज् has भोज्यं meaning 'food,' and भोग्यं 'what is fit to be enjoyed'.

§ 608. Roots ending in उ, short or long, the affix ण्यत् in the sense of 'what ought or must necessarily be done'; हृ—ह्रास्यं 'what must necessarily be cut off'; पाच्यं 'what must necessarily be purified'; सू with आ—आसास्यं, यु 'to mix' यास्यं, &c.

(a) The roots वृ and लृ also do the same; वृत्त्यं 'what must necessarily be sown'; लृप्यम्.

II. Indeclinable Participles.

(A) Indeclinable Past Participles.

§ 609. The Indeclinable Past Participles are of the nature of gerunds. They are formed (1) by affixing त्वा to the simple root; or (2) by adding व when the root is compounded with prepositions or words used prepositionally; गम्—गत्वा 'having gone;' भू with अनु—अनुभव 'having experienced,' &c.

I. Indeclinable Participles formed with त्वा.

§ 610. The Indeclinable Past Participle or gerund in त्वा is formed of all roots or derivative verbal bases to which no preposition (nor a prepositional word) is prefixed. Before the affix त्वा a root assumes that base which it does before the लृ or ण of the Past Passive Participle; e. g.

ज्ञा to know	ज्ञात	ज्ञात्वा
दा to give	दत्त	दत्त्वा
स्था to stand	स्थित	स्थित्वा
हा to go	हान	हात्वा
हा to abandon	हीन	हित्वा
धा to place	हित	हित्वा

Similarly—जि 'to conquer'—जित्वा; पू 'to purify'—पुष्टित्वा or पूष्ट्वा; भू 'to be'—भूत्वा; कृ 'to do'—कृत्वा; लृ 'to cross'—लृत्वा; पू 'to fill'—

पूर्वा; जै—जत्वा, मुच्—मुक्त्वा; अद्—जग्ध्वा; क्रम्—क्रान्त्वा; वृश्—वृष्ट्वा; क्षुध्—क्षुधित्वा; वस् 1. cl.—वषित्वा; वह्—ऊढ्वा; यज्—इष्ट्वा; गम्—गत्वा; बन्ध्—बद्ध्वा; शास्—शिष्ट्वा &c. &c.

§ 611. When the intermediate इ is inserted, the preceding vowel takes its Guna substitute; शि—शयित्वा, कु—कवित्वा; जागृ—जागरित्वा, &c.

(a) The roots तृष्, मृष्, कृष् and ऋत् take Guna optionally; तृषित्वा or तर्षित्वा; मृषित्वा or मर्षित्वा; कृषित्वा or कर्षित्वा; ऋत्—ऋतित्वा or अर्षित्वा.

(b) But the roots मृद्, मुद्, कुप्, मुप्, and क्लिप्, the roots mentioned in § 371 and विज् 7 cl. do not take Guna मृद्—मृडित्वा 'having rejoiced'; मुद्—मुदित्वा, कुषित्वा, मुषित्वा, क्लिप्—क्लिषित्वा or क्लिष्ट्वा; कुट्—कुटित्वा, विज्—विजित्वा, &c.

§ 612. Wet roots, except ब्रश्च which takes इ necessarily, and स्तृ, सू and धू which reject इ, the five roots given under § 380, and a few others admit of इ optionally before त्वा; e. g. मृज् 'to cleanse'—मार्जित्वा, मृष्ट्वा; गाह् 'to enter'—गाहित्वा, गाढ्वा; गुह् 'to conceal'—गुहित्वा, गुह्यित्वा, गुह्यत्वा; गुप् 'to protect'—गोपायित्वा, गुप्त्वा; इष् 'to desire'—इषित्वा or इष्ट्वा; सह् 'to endure'—सहित्वा or सोढ्वा; लुभ् 'to covet'—(see § 615 below) लोभित्वा, लुभित्वा or लुब्ध्वा.

अञ्च् 'to go', 'to worship', अङ्क्त्वा 'having gone', अञ्चित्वा 'having worshipped'.

क्षन् to kill

खन् to dig

स्तन् to stretch

हृन् to tame

क्षत्वा or क्षणित्वा

खनित्वा or खात्वा

तनित्वा or तत्वा

हृमित्वा, हात्वा

क्रम् to go &c.

क्रमित्वा, क्रन्त्वा, क्रान्त्वा*

वस् 4 P. to be straight, &c.

वसित्वा or वस्त्वा

वृत् 1 A. to be.

वर्तित्वा or वृत्वा, &c. &c.

But व्रश्—व्रश्चित्वा, स्तृ—स्तृत्वा, सू—सूत्वा, धू—धूत्वा.

§ 613. The roots श्रि, डी, क्षी, पू and जू, set roots ending in consonants, roots of the 10th class and all derivative verbs, admit इ before त्वा; roots of the 10th cl. preserve their अय् before त्वा; श्रि—श्रियित्वा, डी—डयित्वा, जू—जरित्वा or जरीत्वा, नत्—नसित्वा, व्यच्—विचित्वा, लड्ज्—लडिजित्वा, जीव्—जीवित्वा, &c. चुर—चोरयित्वा, कथ्—कथयित्वा; बुध्—cau. बोधयित्वा; des. बुधोधिषित्वा.

§ 614. (a) The roots स्कन्द् and स्यन्द् do not drop their nasal; स्कन्द्—स्कन्त्वा; स्यन्द्—स्यन्त्वा, स्यन्वित्वा.

(b) The penultimate nasal of roots ending in थ् or फ् and that of वज्च् 'to roam abroad', 'to deceive', and लुज्च् 'to tear out' are optionally dropped; ग्रन्थ्—ग्रन्थित्वा, ग्रथित्वा; गुम्फ्—गुम्फित्वा, गुफित्वा; वज्च्—वज्चित्वा, वचित्वा or वक्त्वा; लुज्च्—लुज्चित्वा, लुचित्वा.

(c) Roots ending in ज् such as भञ्ज्, रञ्ज्, सञ्ज्, स्वज्ज्, &c. and the root सञ्च् optionally reject their nasal before त्वा; भञ्ज्—भञ्क्त्वा or भक्त्वा, रञ्ज्—रञ्क्त्वा or रक्त्वा; अञ्ज्—अञ्जित्वा, अङ्क्त्वा or अक्त्वा.

(d) मस्ज् and नष्ट् insert a nasal optionally; मक्त्वा; or मक्त्वा; नक्षित्वा, नष्ट्वा or नष्ट्वा.

§ 615. Guna is optionally substituted for the penultimate इ and उ of roots beginning with any consonant and ending in any

*The अ is lengthened optionally before त्वा.

except वृ; लिख्—लिखित्वा or लेखित्वा; क्लिप्—क्लिपित्वा or क्लेपित्वा and also क्लित्वा; लुभ्—6. P. लुभित्वा or लोभित्वा; द्युत्—द्युतित्वा, द्योतित्वा; रिप्—रिषित्वा, रेषित्वा and रिष्टा; so रुप्, &c.

2. Indeclinable Participles formed with य्.

§ 616. When a root is compounded with one or more prepositions or words prefixed to verbs like prepositions, the Indeclinable Participle is formed by affixing य् immediately to it; the य् is changed to एय after a short radical vowel (even when it combines with the final vowel of a preposition to a long vowel); e. g.

दा with आ—आदाय	इ with प्र—प्रेत्य
चि with निस्—निश्चित्य	कु with सस्—संस्कृत्य
जि with वि—विजीय	कु with द्विधा—द्विधाकृत्य
निष् with निस्—निर्भित्य	ष्टु with उत्—उत्प्लुत्य
इ with अधि—अधीत्य	&c. &c. &c.

§ 617. The rules given at § 302, 303, 367, 410 and 489 apply to the root also in the gerund in यः—

विप् with प्र—प्रहीन्य	वच् with प्र—प्रोच्य
क with अव—अवकीर्य	वस् with प्र—प्रोष्य
पूर् with आ—आपूर्य	ग्रह् with वि—विगृह्य
बन्ध् with नि—निबध्य	ह्वे with आ—आह्वय
नि, मी, मा and	दी with उप—उपदाय
मे* with अनु—अनुमाय	
ने with परि—परित्राय	ली with वि—विलीय or-विलाय
दे with आ—आदाय	&c. &c. &c.

§ 618. Roots of the 8th class ending in a nasal, except सृ

* मे changes its final to इ optionally; अपमित्य also.

and the roots मन्, वन् and हन्, drop their nasal necessarily ; गन्, नन्, यन् and रन्, do it optionally ; तन् with वि—वित्तस्य ; मन् with अव—अवमस्य ; यन् with नि—नियम्य or नियस्य ; रन् with वि—विरम्य or विरस्य ; नन् ; with प्र—प्रणम्य or प्रणस्य, &c.

§ 619. The roots खन्, जन् and सन्, drop their न् optionally lengthening their अ before य ; निखन्य, निखाय, प्रजन्य, प्रजाय and प्रसन्य, प्रसाय.

§ 620. क्षि lengthens its इ before the affix य, and जागृ changes its final vowel to Guṇa ; प्रक्षीय, प्रजागर्य.

§ 621. वे, ङ्या and व्ये do not take Samprasāraṇa ; प्रदाय ; प्रङ्याय 'having become old' ; उपव्याय 'having covered' ; but व्ये with परि or सम् takes Samprasāraṇa optionally ; परिव्याय or परिवीय ; संव्याय or संवीय.

§ 622. The roots mentioned under § 393 do not change their आ to ई ; प्रदाय, प्रधाय, प्रनाय, &c.

§ 623. Roots of the Tenth class and causals preserve their अय् before य if the syllable immediately preceding it (i. e. अय्) be prosodially short ; if not, it is dropped ; चोरय—प्रचोर्य ; बोधय—प्रबोध्य ; कृ—cau विकार्य ; नी cau. with आ—आनाय, &c. but गृ—विगणय, प्रणमय, प्रकयय.

§ 624. आप् cau. may retain its अय् optionally, प्राप्य or प्रापय.

§ 625. Desiderative bases add य immediately ; बुध् Des. प्रबुधोविष्य.

(B) The Adverbial Indeclinable Participle or
The Gerund in अय्.

§ 626. There is another Indeclinable Participle having the

same sense as that in त्व् formed with the affix अम्. Before this the root or the derivative verbal base generally undergoes the same changes which it undergoes before the इ of the pass. Aorist 3rd. Sing.; नी-नायस् 'having carried or led', दा-दायस् 'having given', भू-भावस्, भिद्-भेदस्, मद्-माहस्, गम्-गमस्. or गामस्, &c.

§ 627. This participle is generally used at the end of compounds; स लोष्टघातं हतः 'he was pelted to death'; वन्दिमाहं गृहीता (Vik. I.) 'She was taken a captive', समूलघातं न्यवधीदरीश्व (Bh. atti. I. 2.) 'He totally exterminated his enemies', ब्राह्मणवेदं भोजयति 'He feeds every Brahmana that he knows or comes across'.

(a) This gerund is repeated to express the idea of repetition; e. g. श्रावं श्रावं 'having repeatedly heard'; स्मरं स्मरं, भोजं भोजं; &c.

(C) The Infinitive.

§ 628. The Infinitive is formed by the affix तुम् with the same effect as the त् of the First Future; e. g.

Roots.	Infinitive.	Roots.	Infinitive.
इ to go	एतुम्	पच् to cook	पक्तुम्
एध् to go	एधितुम्	ब्रश्	ब्राश्वितुम् or ब्रष्टुम्
दा to give	दातुम्	मन्त्र् to compose	मन्थितुम्
नी to carry	नेतुम्	गुह् to cover	गूहितुम् or गौतुम्
कु to do	कर्तुम्	सह् to bear	सहितुम् or सोदुम्
भू to be	भवितुम्	चुर् to beat	चोरावितुम्
धू to shake	धवितुम् or धोतुम्	बुध् Oau.	बोधयितुम्
वृ to choose	वरितुम् or वरीतुम्	बुध् Desi.	बुबोधिषितुम्
गै to sing	गातुम्	&c.	&c.
गम् to go	गन्तुम्	&c.	&c.

SECTION II.

Some of the Common Kṛt affixes forming nouns.

(Substantive and Adjective).

§ 629. The following are a few of the most common Kṛt affixes :—

अ—forms nouns, generally of the mas. gender, from roots with or without prepositions, expressing the state or condition denoted by the root, or the agent of the action. Before this the vowel of a root undergoes Guṇa or Vṛdhi substitute; sometimes it remains unchanged, rarely it is shortened; *e. g.* चर-चरः 'a spy', भू-भवः 'birth', जि-जयः, भी-भयम्, दिश् with उप-उपदेशः, रुज्-रोगः, तश् with उत्-उत्तानः 'lying down with the face upwards', गम् with आ-आगमः 'acquisition, the Veda', जप् with उप-उपजापः 'secret whispering into the ear', वस् with आ-आयामः 'length', ज्ञा-ज्ञः or प्रज्ञः 'a wise man', छद्-छद्ः 'a cover', दन्तच्छद्ः 'the lip', कम्-कामः, नी with परि-परिणयः 'marriage', क्लिश्-क्लेशः, ह् with उप and अधि-उपोध्यायः, 'a preceptor'; similarly, द्वि-जः 'a Brāhmaṇa' &c., दिवा-करः 'the sun', हन् with सम्-संवः 'a multitude', पच्-पाकः, सुकरः 'what can be easily done', ग्रह-ग्रहः, ग्राहः 'an alligator', ह्व-हवः 'a forest conflagration'; sometimes the nouns are fem.; मृग + या = मृगया, जागृ-जागर्या 'wakefulness'; मृज्-मृजा 'cleansing', सेवा, क्रीडा, &c. &c.

अक—is added in the sense of the agent; before it the penultimate vowel of a root takes Guṇa, while a penultimate अ generally and a final vowel take Vṛddhi; रज्-रजकः, पच्-पाचकः 'one who cooks', निन्द-निन्दक, जन्-जनक, नी-नायक, पू-पावक

‘what purifies, fire’, भिद्—भेदक ‘one who splits’, दा—दायक, घट्ट—माहक, &c.

अन—forms neu. nouns (sometimes fem. and mas. also when it denotes the agent); गस्—गमनं, वद्—वदनं, पा—पानं, गै—गायनं-नः ‘a singer’, गण्—गणना, वह्—वाहनं ‘a vehicle’, शी—शयनं, आस्—आसनं, ख्या with व्या—व्याख्यानं, घट्—घटना, वन्द्—वन्दना, &c.

अस्—forms neu. nouns; the radical vowel takes Guna; चित्—चेतस् ‘the mind,’ मन्—मनस्, वच्—वचस्, &c.

भा—forms abstract nouns from desiderative bases; चिकीर्षा ‘a desire to do’. जिगीषा ‘a desire to conquer’, जिज्ञासा ‘a wish to know’, पिपासा ‘thirst’, बुभुक्षा ‘hunger’, &c.

इन्—is added in the sense of the agent of an action. It is generally added to roots that have a preposition prefixed to them or a noun used as an object of the root; अनुजीविन् ‘dependent upon, a servant’, स्था—स्थायिन्, उष्णभोजिन् ‘one in the habit of eating hot things’, भाविन् ‘about to be’, निवासिन् ‘dwelling’, ब्रह्मवादिन् ‘explaining the nature of Brahma’, अपराधिन्, कुमारघातिन् ‘one who murders a child’, क्षमिन् ‘an ascetic’, रुन्मादिन्, &c.

इ—added to दा, धा and others assuming these forms; final आ is dropped; द्वाधि ‘fraud, condition’, संधि ‘peace’, &c.

इ—added to Desiderative bases; चिकीर्षु ‘desirous of doing’, विजिगीषु ‘desirous of conquering’; and to a few other roots; आशंसु ‘hopeful’; भिक्षु ‘a beggar’, विभु, प्रभु, &c.

किप्, &c.—sometimes nouns are formed without the addition of any termination; राज् ‘a king’, सूते असौ सूः ‘one who begets’, विश्वसृज् ‘the creator’, विश्वपा, कस्यार् ‘a flesh-eater a demon’,

द्विष् 'an enemy', अग्निधित् (fr. चि) 'a worshiper of fire',
सनुच्छद् 'a garment', &c.

ति—forms abstract nouns. Before it the radical vowel generally undergoes the changes it does before the स of the p. p. participle; गम्-गति, रम्-रति, स्था-स्थिति, गे-गीति, पा-पीति 'drinking', यज्-यष्टि, वच्-वक्ति, श्रु-श्रुति, 'the ear', संपत्ति, विपत्ति, सृज्-सृष्टि 'creation', सो-साति 'end', हन्-हति (also हेति a weapon); sometimes ति becomes नि; ग्लै-ग्लानि कृ-कीर्णि scattering, लू-लूनि cutting.

ह्—is affixed to any root like the स of the 3rd sing. of the First fut. and denotes the agent; कु-कर्तृ, गम्-गन्तृ, सह-सोहृ

ञ—is added to a few roots; नी—नेत्रं, यस्-यस्त्रं, यास्-यास्त्रं, स्तु-स्तोत्रं, पत्-पत्रम्, पा—पानं, वस्-वस्त्रं, &c.

न—is added to यज्, याच्, यत् and प्रच्छ्; यज्ञ, याच्या, यत्न, and प्रश्न.

र—is added to नम्, कम्प्, स्मि, हिंस्, &c.; नम्र 'bowing, yielding', कम्प 'tremulous', हिंस्र 'ferocious'.

वर—is added to जि and नश्; जिस्वर 'victorious' नश्वर perishable.

CHAPTER XIII

SYNTAX.

§ 630. Syntax in Sanskrit is principally concerned with Concord and Government; it also further takes into account the use of participles, the tenses and moods, and particles. These will be treated of very briefly here.

§ 631. There is no article in Sanskrit. The word कश्चित्

and the pronoun तद् *m. f. n.* are used in its place. कश्चित् नरः 'a certain man'; स राजा 'the king'.

§ 632. The singular or the plural may be used to denote a class; प्राणिषु नरः श्रेष्ठः; ब्राह्मणाः पूज्याः.

(a) The dual sometimes denotes male and female of the same class; पितरौ, क्षत्रियौ, चटकौ, &c.

(b) The plural is frequently used as a mark of respect and by speakers and great persons in the first person; इति श्रीशंकराचार्याः 'So says the venerable Śankārachārya'; वयमपि गिरामीहमहे 'We (the speaker) too are masters of speech i. e. language.'

(c) Names of countries when the word देश is not added and words signifying members of a family are used in the plural; कलिङ्गाः, रघवः, &c.

(d) The words दाराः, सिकताः, अक्षताः, गृहाः, आपः, प्राणाः, &c. are used in the plural.

SECTION. I

CONCORD.

§ 633. The verb must agree with its subject in number and person; अहं गच्छामि 'I go', ब्राह्मणौ गच्छतः 'Two Brāhmanas go, &c.

(a) When two or more subjects differing in number are connected by 'and' the verb must be plural; कुन्ती पाण्डवाश्च वनं जग्मुः । Sometimes the verb agrees with the nearest subject in number; अहश्च रात्रिश्च उभे च सन्ध्ये धर्मोपि जानाति नरस्य वृत्तम् ॥

(b) But when they are connected by 'or' the verb will

agree with the one nearest to it; रामः गोविन्दो वा ब्रजतु 'let Rāma or Govinda go'; स वा इमे बालका वा फलानि गृह्णन्तु 'let him or these boys take the fruits'.

§ 634. (a) When a verb agrees with two or more subjects of different persons connected by 'and' the first person has preference over the second or third, and the second over the third; त्वमहं रामश्चेतत्करिष्यामः 'Rama, you and I shall do this'. त्वं रामश्च पाठशालां गच्छतम्, &c.

(b) When a participle is used as the predicate, it must agree with the subject in number and gender; स तदुक्तवान् 'He said that'. सा तदुक्तवती 'She said that', तेषां बन्धनानि छिन्नानि 'Their bonds were cut off'; कार्यं कृतं 'The work is done'.

(c) When an adjective or a noun is used as the predicate, a form of the roots अस् or भू may be used with it or may be omitted; the adjective used predicatively agrees with the subject in number and gender; words like आस्पदः, पात्रः, भाजनः, स्थानः, पदः &c. retain their gender and number; सुभूतः दुर्लभः a good servant is difficult to be obtained; सुपुत्रः पितुः गर्वास्पदः a good son is the object of his father's pride; सम्पदः पद्मापर्दा riches are the abode of miseries; स तु सत्याः अभिमानभूमिः &c.; in these cases the verb agrees with the subject in number and not with the noun used predicatively; सम्पदः आपदा पदं सन्ति and not अस्ति, &c.

§ 635. When a substantive or an adjective is used predicatively with verbs of incomplete predication such as 'to grow, to seem, to be, to appear', &c. the substantive or adjective so used must agree with the subject in case; एष मे निश्चयः this is my resolve. स नरो बुद्धिमान्दृश्यते &c.

(a) The same applies to transitive roots of incomplete predication used passively; तेन स बिडालो व्याघ्रः कृतः by that (sage) the cat was made (transformed into) a tiger, &c. नृपो हि विष्णुः मन्वते a king is thought to be Vishnu.

§ 636. When an indeclinable used with an adjectival force takes the place of the verb, the object governed by it is put in the Nominative case. न सांप्रतमवज्ञातुं च ते वानराः (Anargha-rāghava. VII.) It is not proper for you to show disrespect to the monkeys. विषवृक्षोपि संवर्ध्य स्वयं च्छेतुमसांप्रतम् (Ku. II. 55.) ; it is not fit to cut down even a poisonous tree having first reared it up; here the indeclinable असांप्रतं is equivalent to न युज्यते or योग्यं.

§ 637. An adjective, participial or qualitative, must agree with the substantive it qualifies in gender, number and case; रूपवान् पुरुषः a handsome man; रूपवती स्त्री a beautiful woman; महत्संकटम् a great calamity; एते मयूराः; तानि पुस्तकानि; गच्छन्ती नारी, &c.

But numeral adjectives of fixed gender and number remain unchanged; शतं ब्राह्मणाः a hundred Brāhmanas; शतं स्त्रियः a hundred women; विंशतिः बालकानि twenty children.

§ 638. When an adjective qualifies two or more substantives, it agrees with them in their combined number; when the substantives differ in gender, the adjective will be masculine when the substantives are masculine and feminine, and neuter when they are masculine, feminine and neuter; राजा राज्ञी च सुखचरितौ स्तः the king and his queen are of laudable conduct; धर्मः कामश्च हर्षश्च हर्षः क्रोधः सुखं वयः । अर्थाद्वैतानि सर्वाणि प्रवर्तन्ते न संशयः Fulfilment of duty, satisfaction of desires, pride, joy, anger, happiness and long life, all these proceed undoubtedly from wealth.

(a) Sometimes the adjective takes the gender and number of the substantive nearest to it, when the particle च is used ; लहः कलहः कण्डूः सेव्यमाना च वर्धते—Dejection, quarrel and an itching sensation prevail all the more they are attended to. यस्य वीर्येण कृमिनो वयं च भुवनानि च (कृतीनि) By whose valour we have become happy and so have the three worlds.

§ 639. The relative agrees with its antecedent in gender number and person, the case of the relative and its antecedent being determined by their relation to their respective clauses; यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः He who has wealth has a noble family; यस्य बुद्धिर्वलं तस्य ; &c.

§ 640. When the relative has for its predicate a noun differing in gender from the antecedent the relative generally takes the gender of the antecedent noun, the demonstrative pronoun following that of the noun it qualifies ; परगुणासहिष्णुत्वं हि यस्स दुर्जनानां स्वभावः Non-endurance of the merits of another is but the nature of the wicked ; शैत्यं हि यस्सा प्रकृतिर्जलस्य.

SECTION II.

GOVERNMENT.

§ 641. Kāraka is the name given to the relation subsisting between a noun and a verb in a sentence. There are six Kārakas in Sanskrit belonging to the first seven cases, except the Genitive, which is, therefore, not a Kāraka case. These are कर्ता, कर्म, करण, संप्रदान, अपादान, and अधिकरण.

§ 642. There are several indeclinables in Sanskrit which

also govern cases. Cases governed by indeclinable are called Upapadavibhaktis, as distinguished from those governed by verbs which are called Kârakavibhaktis. In cases where both are possible the latter predominates over the former (उपपदेविभक्तेः कारकविभक्तिर्वलीयसी); as in सुनित्रयं नमस्कृत्य, although नमस् alone would govern the Dative.

THE NOMINATIVE CASE.

§ 643. The Nominative forms the subject of a verb and denotes the agent. In the Pass. construction it denotes the object or the action expressed by the verb; रामः गच्छति; घटः क्रियते.

THE ACCUSATIVE CASE.

§ 644. The Accusative denotes the object i. e. the person or thing upon whom or which the effect of an action takes place हरिं सेवते. He worships Hari.

§ 645. All transitive verbs govern an Accusative; पुष्पाण्य-
वचिनोति She collects flowers. Several transitive verbs govern what is called in English a factitive object besides a direct one; कुमारं नेतारं कृत्वा Having made Kumâra the leader (of the forces); नाम्ना तमात्मजन्मानं भजं चकार He made his son Aja by name.

§ 646. Intransitive roots govern the accusative of nouns denoting space or country, or duration of time and distance; कुरुन् स्वपिति He sleeps in the country of the Kurus; तत्र कसिप-
याश्च दिवसान् अवसत् There he dwelt for some days; क्रौञ्चं प्रतिष्ठते He walks for a Kośa; क्रौञ्चं कुटिला नदी the course of the river is winding for a kośa; but मासस्य द्विरधीते He studies twice a month.

§ 647. Roots having the sense of motion, real or metapho-
rical, govern the Accusative of the place to which it is directed; ग्रामं गच्छति he goes to a village; अधिष्ठयन्वा विचचार दावस् with his

bow strung he roamed all over the forest; मनसा कृष्णमेति he goes to Kṛṣṇa (thinks of him) mentally.

(a) When the motion is real the Dative also may be used; ग्रामाय ग्रामं वा गच्छति.

§ 648. The roots गी, स्था and आस् with अधि, govern the Accusative of the place where the action takes place; अधिष्ठेते अधितिष्ठति अभ्यास्ते वा वैकुण्ठं हरिः.

§ 649. विद् with अभिनि governs the Accusative; अभिनिविद्यते सन्मार्गम् He pursues the path of goodness.

§ 650. The root वस् preceded by the preposition उप, अनु, अधि or आ governs the Accusative case; उप-अनु-अधि-आ-वसति वैकुण्ठं हरिः Hari dwells in Vaikuntha.

§ 651. The particles उभयतः, सर्वतः, उपर्युपरि, अधोधः, अभ्यधि and धिक्, अभितः, परितः, समया, निकषा, हा and प्रति meaning 'to' and अन्तरा 'between', and अन्तरेण 'without', 'regarding to' govern the Accusative; उभयतः कृष्णं गोपाः the cowherds are on both sides of Kṛṣṇa; उपर्युपरि लोकं हरिः Hari is over all the worlds. अधोधो लोकं पातालः Pātāla is below the world; so अभ्यधि लोकम्; धिक्वो जाल्मान् fle upon you rogues; ग्रामं समया—निकषा व्रजति goes near to the village. वैवी वसुमतीमन्तरेण with reference to queen Vāsumati, &c.

§ 652. The following prepositions are used with the Accusative—

(a) अनु 'just after, after' &c. अभि 'close to' and उप 'near, inferior to'; e. g. सर्वं मामनुते every thing of thee is after mine; अनु पितरं गच्छति सुतः the son imitates his father; उप चूरं न ते वृत्तं your act is not like that of a hero (lit. is inferior to his); उप हरिं सुराः, &c.

(b) The prepositions अभि, अनु, परि and प्रति are used with

the Accusative in the sense of 'towards' or when they refer to particular things: गिरि—अभि—अनु—परि—प्रति विद्योसते विद्यन् the lightning flashes towards the mountain, वृक्षमभि-परि &c. सिंचति.

§ 653. The roots given in the following Kàrikâ govern a double Accusative:—दुह्याच्चपच्यदण्डुरुधिप्रच्छिच्छिन्नशासृजिमन्थसुषाम् । कर्मयुक्स्मदकथितं तथा स्याजीहृक्कृष्वहाम् ॥ i. e. the roots दुह् to milk, वाच् to beg, पच् to cook, दण्ड् to punish, रुध् to obstruct, प्रच्छ् to ask, च्छि to collect, श्च् to speak, शास् to instruct, जि to win (as a wager), मन्थ् to churn, and सुष् to steal; as also नी, ह्, कृष् and चह्; and the synonyms of these; गां दोग्धि पयः he milks (draws milk from) the cow, बलिं याचते बहुधां he begs the earth of Bali; सण्डुलानोदनं पचति, स्तेनं शतं दण्डयति, गोष्ठं गामवरुणद्धि, वृक्षान्कुसुमान्यवचिनोति, शिष्यान्धर्मं शास्ति &c.

§ 654. When these verbs are used in the passive, the secondary object in the case of the first twelve roots and the principal one in that of the last four is put in the Nominative case, the other Accusative remaining as before; धेनुः पयो दुह्यते, इशरथः रामं ययाचे कौशिकेन, उदधिः सुधां ममन्थे देवैः &c. तेन गावः घामं मीयन्ते द्वियन्ते कृष्यन्ते उह्यन्ते वा, &c.

§ 655. In the case of the causal of roots implying motion, 'knowledge', 'eating', roots having some literary work for their object, intransitive roots and the roots वृष् and जल्प्, भाष् with अर् and लप् with वि, their subject in the primitive is put in the Accusative case.

सन्तुनगमयस्वर्गं वेदार्थं स्वानवेदयत् ।

आशयचामृतं स्वान्वेदमभ्यापयद्विधिसु ।

आसयस्सलिले पृथ्वीं यः स मे श्रीहरिर्गतिः । Sid. Kau.

That venerable Hari is my refuge who despatched the enemies (of the gods) to the next world, explained the meaning of the Vedas to his (followers), made the gods drink nectar, taught Veda to the Creator and seated the earth (made it rest) on waters.

दर्शयति हरिं भक्तान् he makes the devotees see Hari; जल्पयति आभाषयति विलापयति देवदत्तं.

§ 656. The primitive subject of the verbs हृ and कृ, of अभिवद् and दृश् when used in the Atm. is either put in the Accusative or the Instrumental; हारयति कारयति वा भृत्यं भृत्येन वा कटम् he causes the servant to take or weave a mat; अभिवाहयते दर्शयते देवं भक्तं भक्तं वा he makes the devotees bow down to, or see, God.

THE INSTRUMENTAL CASE.

§ 657. The Instrumental case primarily expresses either the agent (when the construction is passive) or the instrument or means by which an action is done; तव महिमानं अजानता मया भसत्कृतोसि thou wast disrespected by me, not knowing thy greatness. रामेण बाणेन हतो बाली.

(a) The instrumental is also used adverbially; प्रकृत्या दर्शनीयः lovely by nature; प्रायेण ब्राह्मिकः he is almost a ritualist; गोत्रेण गार्ग्यः Gārgya by family name.

§ 658. The root दिव् 'to play' however governs the Accusative or the Instrumental of the instrument used; अक्षैः वा अक्षान् दीव्यति He plays at dice.

§ 659. When the accomplishment of an object is to be expressed, the Instrumental of words expressing the length of time or space required for it is used; भट्टा क्रौञ्चिन वा पाठोऽधीतः the portion was studied by him in a day or a Kośa (i. e. by going over it).

§ 660. Words expressing some defect in a limb of the body govern the Instrumental of the defective limb; अक्षः कायः blind of one eye; so पादेन खञ्जः &c.

§ 661. A characteristic attribute expressing the existence of a particular state or condition is put in the Instrumental; जटाभिः तापसः he is an ascetic (which is apparent) from his matted hair.

§ 662. The Instrumental is also used to express the cause or the object of an action; पुण्येन दृष्टो हरिः Hari was seen by (virtue of) merit; तेनापराधेन दण्ड्योसि thou art to be punished for that fault; अध्ययनेन वसति He dwells for the purpose of studying.

§ 663. The Instrumental is used with words expressing the idea of:—

(a) excelling; पूर्वान् महाभाग तयातिशये Oh fortunate one, you excel your ancestors in that (devotion).

(b) resemblance, likeness, equality; स्वरेण पितरमनुहरति resembles his father in voice, विष्णुना सकृशो वीर्ये equal to Vishnu in valour.

(c) swearing; भरतेनात्मना चोहं क्षमे I swear by Bharata and myself; ज्ञापितासि जीवितेन I conjure thee by my life.

(d) rejoicing, being pleased. भक्त्या गरौ मय्यनुकम्पया च प्रीतोस्मि I am pleased with thee by thy devotion to your preceptor and compassion upon me; कापुरुषः स्वल्पकेनापि तुष्यति a low person is satisfied with little.

(e) Motion (the conveyance or the part of the body on which a thing is carried being put in the Instrumental case); रथेन संचरते he moves about in a chariot.

(f) Price (real or metaphorical) at which a thing is bought; शतेन क्रीतः 'bought for a hundred (Rs. or so).'

§ 664. The following words also govern the Instrumental case :—

(a) Words expressing the idea of use or need, such as, किं, कार्ये, अर्थः, प्रयोजनं and the like, and the root कृ with किं used in the same sense ; धनेन किं चः &c.—What is the use of his wealth, who &c. दृणेन कार्ये भवतीश्वराणाम्—‘Even the rich sometimes stand in need of grass’.

(b) The particles अलं and कृतं meaning ‘enough’; अलं रुदितेन ‘Enough of your weeping (do not weep)’; कृतं अस्यादरेण ‘Away with overpressing’; अलं is also used with a gerund ; अल अन्यथा संभाष्य ‘Away with misunderstanding’.

(c) Particles expressing ‘accompaniment’ such as साकं, सार्धं, समं, सह, &c.; आस्य साकं मया सौधे (Bh. VIII. 70), वनं मया सार्धमसि प्रपन्नः Bag. XIV. 63; आहो निवस्यति समं हरिणांगनाभिः Śa. I. 27. &c.

(d) Words meaning ‘having or destitute of’; समायुक्तोऽर्थैः (परिभवपदं याति कूपनः) ‘though possessed of wealth,’ &c. अर्थेन हीनः ‘destitute of wealth’.

THE DATIVE CASE.

§ 665. The primary sense of the Dative case is Sampradāna (संप्रदानं). The indirect object of the root दृ is called Sampradāna; also the person or thing with reference to whom or which an action is done ; विप्राय गां ददाति ‘He gives a cow to a Brāhmaṇa’; युद्धाय संनहते ‘prepares for battle’.

(a) But in the case of the root यज् the proper object is put in the Instrumental case and the indirect object in the Accusative ; पशुना रुद्रं यजते ‘He sacrifices a bull to Rudra’.

§ 666. The Dat. is used in construction with the following roots :—

(a) रुच् and others having the same sense such as स्वद् &c. हरये रोचते भक्तिः 'Hari likes devotion'. रञ्जनाय न स्वहते.

(b) The root आघृ 'to praise', हु 'to hide', स्था 'to stand', and क्षप् 'to swear', govern the Dative of the person to whom some object or feeling is to be conveyed; गोपी कृष्णाय आघते-हुते-तिष्ठते-क्षपते वा 'A cowherdess flatters Kṛṣṇa or apparently conceals her feelings from him or waits for him or swears before him'; but राजानं आघते मन्त्री 'A minister praises his king'.

(c) The person to whom something is due in the case of the root धृ 'to owe', and the person or the thing desired in the case of स्पृह, are put in the dative case :—वृक्षसेचने द्वे धारयसि मे 'You owe me two sprinklings of trees' (Śa.); पुष्पेभ्यः स्पृहयति 'He longs for flowers'.

(d) क्रुध्, दुह्, ईर्ष्य and असूय and others having the same sense govern the Dative of the person against whom the feeling of anger, hatred, &c. is directed; हरये क्रुध्यति-दुह्यति-ईर्ष्यति-असूयति वा (Sid. Kau.) 'He is angry with Hari, or bears hatred towards him, or is jealous of him or finds fault with him' (Sid. Kau.). But क्रुध् and दुह् preceded by a preposition govern the Accusative case; किं मां संक्रुध्यसि 'Why do you get angry with me; नित्य-मस्मच्छरीरमभिद्रोक्षुं यतते (Mu. I.) 'He always endeavours to do harm to my body'.

(e) श्रु with प्राप्ति and आ meaning 'to promise' governs the Dative of the person to whom a promise is made after solicitation; विप्राय मां प्रतिज्ञोतेति वा । विप्रेण मां देहीति प्रवर्तितः प्रसिजानीति हृत्वर्यः । Sid. Kan.

§ 667. The root क्री with परि 'to hire as a servant', &c.

optionally governs the Dative or the Inst. of the price at which he is hired; दत्तेन दत्ताय वा परिक्रीतः । Sid. Kan.

§ 668. The Dat. may be employed (a) to denote the purpose, for which anything is done, or the result to which anything leads or for which anything exists; सुक्तये हरिं भजति 'He worships Hari for final beatitude'; भक्तिज्ञानाय कल्पते सम्पद्यते जायते वा 'Devotion leads to knowledge'; दूपाय शरु 'wood for a sacrificial post'; &c.

(b) With the word हित; ब्राह्मणाय हितं 'good for a Brahman'.

(c) To denote the object of an infinitive of purpose when not actually used; फलेभ्यो याति i. e. (फलानि आहर्तुं) goes for (in order to bring) fruits.

(d) And further to express the sense of the infinitive of the same root; यागाय याति 'goes to perform a sacrifice'; द्यागाय संभृतार्थानां (Rag. I. 7.) 'Who had amassed wealth in order to give it away'; &c.

§ 669. The particles नमः, स्वस्ति, स्वाहा and अलं meaning 'equal to, a match for' govern the dative case; तस्मै नमः संभवे 'Bow to that Sambhu'; प्रजाभ्यः स्वस्ति 'May it be well with the subjects'; अग्नये स्वाहा 'This offering to Agni'; दैत्येभ्यो हरिः अलं 'Hari is a match for demons'.

(a) But when कृ is used with नमः, it becomes the principal verb, and therefore governs the Accusative case; नमस्करोति देवाय 'He bows down to the gods'.

(b) Words having the sense of अलं such as प्रभुः, समर्थः, शक्तः &c. and also the verb प्रभू are used with the Dative; दैत्येभ्यो हरिः प्रभुः समर्थः शक्तो वा; प्रभुः—समर्थः-शक्तः महो मन्त्राय ।

§ 670. With verbs of telling, such as कथ्, ख्या, वृत्, चक्ष्,

निविष्ट can. &c. and of sending such as हि with प्र, सृज् with वि, &c. the Dative of the Indirect object is used; गुरुवे निवेद्य 'Having told his preceptor'. कृतो रघवे विद्वहः प्रहितो वा A messenger was sent to Raghu.

THE ABLATIVE CASE.

§ 671. The principal sense of the Ablative case is अपादान् or 'motion away from'; hence the noun from which the motion, real or conceived, takes place is put in the Ablative case; ग्रामाद्याति 'He comes from a village'; धावतोऽवात्पतति 'He falls down from a running horse'.

§ 672. The Ablative is used with—

(a) Words having the sense of जुगुप्सा 'dislike', विराम 'cessation, pause', and प्रमाद 'swerving from'; पापाञ्जुगुप्सते 'He hates sin'; कर्मणो विरमति; स्वाधिकारात्प्रमत्तः (Meg. I.) 'careless, failing in the discharge of the duties (of his office).'

(b) And words expressing fear or protection from fear; चोराद्भिरोति 'She is afraid of the thief'; भयात् भायते.

(c) That from which one wishes to hide oneself is also put in the Ab. उपाध्यायादन्तर्धत्ते विलीयते वा He hides himself from the preceptor.

(d) That from which one is kept off is also put in the Ablative; पापान्निवारयति 'wards off from sin'; यवेभ्यो गां वारयति 'He keeps off the cow from barley'.

§ 673. (a) In the case of जि with परा the thing unbearable is put in the Ablative case; अध्ययनात्पराजयते 'He finds study unbearable or difficult'.

(b) The teacher from whom something is learnt regularly is put in the Ablative case; उपाध्यायादधीते 'He learns from the preceptor'.

(c) Similarly the original cause in the case of जन् to be born, and the source in the case of भू are put in the Ablative; ब्रह्मणः प्रजाः प्रजायन्ते The creation proceeds from Brahman; हिमवतो गङ्गा प्रभवति The Ganges rises from the Himālayas; कामात्क्रोधोभिजायते From desire anger is produced.

(d) The place or time expressing distance is put in the Ab. case; the distance in space being put in the Nom. or the Loc. and that in time in the Loc.; वनात् ग्रामो योजनं योजने वा (Sid. Kau.) the village is a *yojana* from the forest.

§ 674. The words अन्य, इतर and others having a similar sense, the particles आरात् 'near or distant', कृते 'without', words expressive of direction used with reference to time or space and those derived from the root अञ्च् at the end of compounds, and indeclinables ending in अ and आहि are constructed with the Ablative; अन्यो भिन्न इतरो वा कृष्णात् different from Kṛṣṇa. आराद्ग्रामात् near or away from the forest; ग्रामात्पूर्व उत्तरो वा to the east or the north of the village; प्राक् पश्चग् वा ग्रामात् to the east or to the west of the village; प्राक्प्रभातात् before the day dawned; दक्षिणा दक्षिणादि वा ग्रामात् to the south or in the southern direction of the village; उत्तरा समुद्रात् (Bhatti) to the north of the sea.

(a) Words like प्रभृति, आरभ्य, बहिः, अनन्तर, ऊर्ध्व, परं, &c. are used with the Ablative; the first word may also be used with adverbs of time; तस्मादिनात्प्रभृति from that day; ततः, तदा-प्रभृति since then.

§ 675. The Ablative is used with—

(a) The prepositions अप and परि meaning 'away from, without', and आ meaning 'as far as or including, comprehending,' अप, परि त्रिगर्तेभ्यो वृष्टो देवः it rained everywhere, except in the country of Trigarta: आ परितोषात् विदुषां until the learned are satisfied.

(b) प्रति meaning 'the representative of, in exchange for or giving in return for'; प्रद्युम्नः कृष्णात्पति Pradyumna is the representative of Krishna; तिलेभ्यः प्रतियच्छति माषान् He gives beans in return for sesamum.

§ 676. The Ablative is used with comparatives or words having a comparative sense; भक्तिमार्गात् ज्ञानमार्गः श्रेयान् the way of knowledge is more efficient than that of devotion.

§ 677. The indeclinables पृथक्, विना and नाना govern the Ablative, the Accusative and the Instrumental cases; पृथक्-नाना-विना रामात्, रामे रामणे वा different from or without Rāma.

§ 678. The words स्तोक 'a little', अल्प a little कृच्छ्र 'difficulty', when used adverbially are used in the Ablative or the Instrumental; स्तोकेन स्तोकाद्वा मुक्तः let off with little; similarly अल्पेन अल्पान्मुक्तः, कृच्छ्रेण कृच्छ्राद्वा कृतः done with difficulty.

(a) दूर and अन्तिक and others having the same sense, are used in the Ablative, the Accusative and the Instrumental cases; ग्रामस्य दूरात् दूरं दूरेण वा away from the village: so अन्तिकात् अन्तिकं अन्तिकेन वा near the village. The point of distance may take the Ab. or the Gen.; ग्रामात्-मस्य वा वनं दूरम्.

THE GENITIVE CASE.

§ 679. The Genitive, as already remarked, is not a Kāraka case. It, therefore, expresses simply the relation of one noun to another in a sentence, such as that of a servant and his master (a relation which is other than that expressed by a Kāraka case); राज्ञः पुरुषः, पुत्रस्य माता, द्रव्यस्य गुणाः &c.; and even in those cases where the Genitive is used in the sense of other cases it expresses simple relation or सम्बन्ध only, as in सर्वा गतम्; मातुः स्मरति; भजे संभोच्चरणवोः; फलानां वृक्षः &c.

§ 680. Words ending in तस् and showing direction and others having the same sense, such as उपरि, उपरिष्ठात्, अधः, अधस्तात्, पुरा; पुरस्तात्, पश्चात्, अग्रे, &c. are used with the Genitive; ग्रामस्य दक्षिणतः, उत्तरतः &c. to the south or the north of the village, &c.

§ 681. Verbs imply 'to think of, to remember', such as स्मृ with अधि; 'to be master of' such as ईदृ, भू with प्र, &c. and 'to have compassion on' such as दृ, &c. govern the Genitive of their object. प्रभवति निजस्य कन्यकाजनस्य महाराजः (Ma'l. 4.) The great king has mastery over his daughter; गात्राणां अनीयोऽस्मि सवृत्तः (Śa. II.) I have lost all power over my limbs; रामस्य दयमानः taking pity on Ra'ma.

§ 682. Words having the sense of कृत्वः i. e. denoting frequency of time, such as द्विः, त्रिः, पञ्चकृत्वः &c. govern the Genitive of the time in the sense of the Locative; पञ्चकृत्वोहो भोजनम् taking food five times a day; द्विरहो भुंक्ते, &c.

§ 683. The Genitive is used subjectively and objectively with Kṛdantas or primary nominal bases derived by means of the Kṛt affixes (i. e. is used in the sense of the subject or the object of the action denoted by the Kṛdantas); कृष्णस्य कृतिः an act of Kṛṣṇa i. e. of which Kṛṣṇa is the agent; जगत् कर्ता the creator of the world (which is the object of the action denoted by the noun कर्तृ.).

(a) When the agent and object of the bases derived by means of Kṛt affixes are used in a sentence, the object is put in the Genitive case and not the agent: आश्चर्यं गवां दूहोऽगोपेन The milking of cows by one who is not a cowherd is a wonder.

§ 684. With superlatives the Loc. or the Gen. and with

words having the sense of superlatives, the Gen. is used ; नृणां नृषु वा ब्राह्मणः श्रेष्ठः; अग्रनिर्मन्त्रकृतासृषीणाम् (Rag. V. 4.) the chief of sages, the authors of the *Mantras*.

THE LOCATIVE CASE.

§ 685. The place where an action takes place with reference to the subject or object is called Adhikaran (अधिकरण) and is put in the Locative case ; कटे आस्ते sits on a mat ; स्याख्यां ओदनं पचति cooks food in a cooking utensil ; कर्णे कथयति tells (something) into the ear : मोक्षे इच्छा अस्ति, &c. The Locative also denotes the time when an action takes place ; दिनान्ते निलयाय गन्तुं (Rag. II. 15.).

(a) Verbal derivatives in इन् and having the sense of the p. participle govern the Locative of their object ; अधीती व्याकरणे one by whom grammar is studied ; गृहीती षट्सङ्गेषु by whom the Six Angas were mastered, &c.

(b) The object or purpose for which any thing is done is put in the Locative case when the thing desired is intimately connected with that on which the action takes place, चर्मणि वीपिनं हन्ति (Mah.) He kills the tiger for his skin.

§ 686. The Locative or the Genitive is used with words स्वामिन् a master, ईश्वर, अधिपति a lord, वार्यान् an heir, साक्षिन्, प्रतिभू a witness, and प्रसूत born for : गवां गोषु वा स्वामी the master of kine ; पृथिव्याः or पृथिव्यां ईश्वरः the lord of the earth ; गोषु गवां वा प्रसूतः गोपः a cowherd is born for cows.

§ 687. The words आयुक्त and कुशल meaning 'appointed or charged with' are construed with the Locative or the Genitive, आयुक्तः कुशलो वा हरिपूजने हरिपूजनस्य वा appointed to worship

Hari ; in other senses the loc. is used; कर्मणि कुशलः expert in the performance of an act.

§ 688. When an object or an individual is to be distinguished from a whole class, the Locative or the Genitive is used; नृणां नृषु वा ब्राह्मणः श्रेष्ठः.

(a) The words साधु and निपुण are construed with the loc. when the sense of adoration is to be conveyed; मातरि साधुर्निपुणो वा reverentially disposed towards his mother. With the prepositions अनु, परि and प्रति these are used with the Accusative; साधुर्निपुणो वा मातरं प्रति पर्यनु वा.

§ 689. With the words प्रसित and उत्सुक the Locative or the Instrumental is used; प्रसित उत्सुको वा हरिणा हरौ वा intent upon Hari; पत्या प्रस्थितेन पत्यौ प्रस्थिते वा योषिदुत्सुका A woman gets anxious (or restless), when her husband goes abroad.

§ 690. Verbs having the sense of 'love, regard for, attachment to' such as स्निह, अनुरञ्ज, अभिलष, रञ्ज, &c. and their derivatives generally govern the Locative; पिता पुत्रे स्निह्यति a father loves his son; अस्ति मे सोदरस्नेहोऽपि एतेषु (Śa. 1) I have a sisterly affection for them; रहसि रमते (Mal. III. 2) He takes pleasure in solitude; रतः श्रेयसि (Bhāṭṭ. I) devoted to his welfare.

§ 681. The root राध् with अप 'to offend' is generally construed with the Locative and sometimes with the Genitive. कस्मिन्नपि पूजार्हे अपराद्धा शकुन्तला Śakuntalâ has offended some one deserving respect.

THE GENITIVE AND THE LOCATIVE ABSOLUTE.

§ 692. When the action done or suffered by a person or thing indicates another action i. e. when the time of the happening

of the one action which is supposed to be known indicates that of the second action which is not known and which is determined by it the Locative absolute should be used; गोष्ठे दुह्यमानासु गतः He went away while the cows were being milked; अवसन्नायां रात्रौ the night being ended; कुतो धर्मक्रियाविघ्नः सतां रक्षितरि स्वयि whence can there be obstacles to our religious rites when thou art the protector of the good?

§ 693. The Locative and Genitive absolute may be used to express the sense of the English particles 'when, while, since, although' &c. and may thus supply the place of a pluperfect tense: तस्मिन् गते (Rag. XI.) when he had departed; अभिद्यन्कायां चंद्रिकायां when the moonlight is quite clear; एवं तयोः परस्परं वदतोः while they two were thus talking.

§ 694. When contempt or disregard is to be shown, the gen. abs. (and sometimes the loc. ab.) is used and may be translated by 'notwithstanding, in spite of' &c.; रुदतो रुदसि वा पुत्रस्य पुत्रे वा भ्रात्रा जीतुं he turned a recluse in spite of his son's weeping; पश्यतः पितुस्तत्पुत्रो रिपुणा हतः &c.

PRONOUNS.

§ 695. The Pronouns अस्मत् and युस्मत् have no gender. (The other pronouns follow the gender of the nouns they refer to) The shorter forms of these pronouns are not used at the beginning of a sentence or line of verse; they are also not used immediately before the particles च, वा, इ, अह, हा and एव; तवैव कृत्यमेतत् and not त एव &c.

§ 696. भवत् is to be regarded as a pronoun of the third person

and ought to be treated as such; भवान् अपि तत्र गच्छतु you may also go there. When respect is to be shown, अत्र and तत्र are prefixed to भवत् according as the person with reference to whom it is used is near, or at a distance or absent, अत्रभवान् काश्यपः the venerable Kāshyapa (who is near); इदमासनं अलंकरोस्व भवान् May you occupy (lit. ornament) this seat; तत्रभवती इरावती lady Irāvatī (who is not present).

SECTION III.

The Present Tense.

§ 697. The Present tense shows that an action takes place or is going on at the present time; अयमागच्छति तव पुत्रः here comes (is coming) thy son.

§ 698. The Present tense may further be used to denote—(1) 'immediate futurity'; कदा गमिष्यसि when wilt thou go? एष गच्छामि Here I go (i. e. shall go); (2) an action which is recently completed: कदा त्वं नगरादागतोसि—अयमागच्छामि when didst thou come from the city? Here I come i. e. (have come just now); (3) in narrations for the Past tense, गृध्रो ब्रूते कस्त्वम् the vulture says 'Who art thou'? (4) and sometimes to denote a habitual or repeated action; पशुवधेनासौ जीवति.

§ 699. With interrogatives the Present is often used in the sense of the Future किं करोमि i. e. (करिष्यामि) क्व गच्छामि i. e. (गमिष्यामि) What shall I do? Whither shall I go?

§ 700. With the indeclinables यावत् and पुरा the Present expresses the sense of the Future; यावद्भानुरुहेति i. e. will rise.

§ 701. The particle स्म when used with the Present converts it into a Past tense; प्रतिवसति स्म there lived; पौराः शतशो निधावन्ति स्म the citizens ran in hundreds.

IMPERFECT, PERFECT AND AORIST.

§ 702. In Sanskrit there are three tenses denoting a past action, viz. the Imperfect, the Perfect and the Aorist. Originally the Imperfect denoted an action done previous to the current day, the Perfect referred to the remote past and was used to narrate events not witnessed by the speaker, while the Aorist simply denoted the completion of an act, an act that was done during the course of the present day. The three tenses are now used without distinction.

§ 703. In the 1st person the Perfect shows that the speaker was in a distracted state of mind or was unconscious when the event took place, or that he wants utterly to deny something that he has done; बहु जगत् पुरस्तात्तस्य मत्ताकिलाहम् (Śi. XI. 39.) Being frenzied I prattled much, I am told, before him; कलिङ्गेष्ववसः किम् Didst thou dwell in the country of the Kalingas? नाहं कलिङ्गाजगाम I never went to Kalinga.

§ 704. The Aorist ought to be used when the idea of the continuousness or nearness of an action is to be implied; अश्व-
ः रज्जीवमन्नमदात् (Sid. Kau.) gave food throughout his life.

§ 705. The Aorist is used with the prohibitive particle नृ-
-or नृ स्म, the temporal augment नृ being dropped, and has then the sense of the Imperative; नृ गतः don't go; नृ हृदः don't grieve; नृ कार्षीः पुनः कश्चित् never do so again.

THE TWO FUTURES.

§ 706. The difference between the two Futures is this: that the First or Periphrastic Future expresses futurity not of this day, while the Second or Simple Future expresses futurity generally as also that of to-day. It is also employed to denote recent and future continuous time; श्वः गन्तासि; संवत्सरान्ते भविता; यास्यत्यद्य शकुन्तला...(S. IV.) Sakuntlā will go (goes) to-day. यावज्जीवमन्नं दास्याति He will give food throughout his life.

(a) The simple future also expresses hope, intention &c., or sometimes gentle command; पशुं देहि यक्ष्यामि यज्ञं I wish to offer a sacrifice; पश्चात्तत्करिष्यसि then you will do it.

The Imperative Mood.

§ 707. The Imperative Mood does not express merely command but also entreaty, request, a blessing, courteous enquiry, gentle advice, ability, &c. गच्छ (त्वं) कुसुमपुरं Go to Kusumapura. क्षमस्वापराधं Oh God! forgive my faults, &c. शुश्रूषस्व गुरुन् serve your elders; एधि कार्त्तिकरस्त्वं मे Please, be thou my messenger; पर्जन्यः कालवर्षा भवतु May rain pour down in time; पुत्रं लभस्वात्मगुणानुरूपम्; इच्छामि पुत्रमभ्यापयतु भवान् I request to teach my son.

THE POTENTIAL MOOD.

§ 708. The Potential Mood expresses the sense of direction, or command, pressing invitation, request, courteous enquiry, and prayer; यजेत one should perform a sacrifice; इह भवान्भुञ्जीत Your honour should take food here; पुत्रमभ्यापयेद्भवान् you may teach my son (as an honorary duty), किं भो वेदमधीयीष उत रक्षाम् What, oh? shall I learn the Veda or logic?

'time', the potential participle may also be used for the Potential; भवता वहस्यम्; &c.

(b) The Potential or the Potential may also be used when the sense of capability is implied; भारं त्वं वहः or भारस्त्वया वोढव्यः thou canst (art able to) carry the load.

§ 709. When words having the sense of 'wish', such as इष्ट्, कम् &c. are used the Potential or Imperative is used; इच्छामि सोमं पिबेत्पिबतु वा भवान् (Sid. Kau.) I wish your honour will drink Soma.

THE BENEDICTIVE MOOD.

§ 710. The Benedictive Mood is used to confer a blessing or to express the speaker's wish : चिरं जीव्यात् भवान् may you live long; कृतार्थः स्यासम् may be successful.

THE CONDITIONAL.

§ 711. The Conditional is used in the conditional sentences in which the Potential may be used, when the non-performance of the action is implied or in which the falsity of the antecedent is involved as a matter of fact. It expresses both future and past time. It must be used in both the antecedent and the consequent clauses; सुवृष्टिर्भविष्यत्तदा सुभिक्षमभविष्यत् If there would be plentiful rain, then there would be abundance of corn; यदि सुरभिमवाप्स्यस्तन्मुखोऽङ्गासगन्धं त्वं रतिरभविष्यत्पुण्डरीके किमस्मिन् Hadst thou obtained (which thou hast not) the sweet fragrance of her breath, would you have had any liking for this lotus ?

The Participles.

§ 712. All declinable participles in Sanskrit partake of the

nature of adjectives (see § 637). They are largely employed to take the place of the Past and Future tenses and more especially of passive verbs. When so employed they follow the same rules of syntax as are laid down for the roots from which they are derived.

§ 713. The present participle is to be used when contemporaneity of action is to be indicated. It is often idiomatically used to express the sense of 'while' or 'whilst' in English ; अरण्ये चरन् while wandering in the forest ; विवाहकौतुकं विभ्रत एव While he yet wore the marriage string.

§ 714. The roots आस् and स्था are generally used with present participles to show the continuity of the action denoted by them ; पशूनां वधं कुर्वन् आस्ते used to kill animals.

§ 715. The use of the perfect participle is very limited ; it is used in the sense of 'who or what has or has been done ;' सै तस्थिवासं नगरोपकण्ठे him who had halted in the vicinity of the city.

§ 716. The past passive participle is very frequently used to supply the place of a verb ; sometimes in conjugation with the auxiliary verbs अस् and भू ; the past passive participle agrees adjectively with its object in gender, number and case, the agent being exactly like the verb in past tense ; तेन कार्यं कृतं by him the work was done ; कार्यं कृतवान् he did the work ; &c.

§ 717. In the case of past passive participles of intransitive roots the agent is put in the Nominative case ; सदा प्रहसितो राजा रक्षसां then the king of demons wept ; सत्यं सुखोर्ध्वं पापः &c.

§ 718. The future participle is used in the sense of the simple future ; करिष्यन् going or about to do : करिष्यमाण about to do or what is about to be done. अनुयास्यन् मुनितनयाम् wishing to follow the daughter of the sage.

§ 719. The Potential passive participle is used in the sense of what should or ought to be done ; besides this, this participle yields the sense of 'fitness, obligation, necessity, capacity', &c., the agent being put in the Instrumental case ; अस्मिन्नात्मसंवेहे त्वया प्रवृत्तिर्न कर्त्तव्या you ought not to make this attempt which involves the risk of your life ; धर्मः अनुसरणीयः religious duty ought to be followed ; &c.

§ 720. The neuter forms भवितव्यं and माव्यं are used impersonally in the sense of 'being,' or 'what must be or in all probability is', the noun or adjective coming after it being in the Instrumental case : भव्य केनापि कारणेन भवितव्यं there must be some cause.

§ 721. The past indeclinable participle in Sanskrit corresponds to the participle in 'ing,' having the sense of the perfect participle in English ; इति उक्त्वा विराम having said he stopped.

The Infinitive Mood.

§ 722. The Infinitive in Sanskrit generally expresses the purpose or that for which an action is done and thus corresponds to the infinitive of purpose or gerund in English. The infinitive in Sanskrit thus involves the sense of the Dative and may, if desired, be replaced by the Dative of the verbal noun derived from the root ; पानीये पातुं यमुनामगच्छत् went to the Yamunā to drink water; here पातुं may be replaced by पानाय (पानीयस्य पानाय.)

APPENDIX.

DHÂTUKOSHA.

ABBREVIATIONS.

Pre.—Present; Impera.—Imperative; Imp.—Imperfect; Pot.—Potential; Perf.—Perfect; F. Fut.—First Future; Fut.—Second Future; Con.—Conditional; Aor.—Aorist; Ben.—Benedictive; Cau.—Causal; Des.—Desiderative; P.—Parasmaipada; A.—Atmanepada; U.—Ubhayapada; Pass.—Passive; Pp.—Past passive participle; Inf.—Infinitive. Ger.—Gerund or indeo. p. in स्वा or य.

अ—

अक्ष 5 & 1 P. to reach, to pervade, to accumulate; Pre. 3 Sing. अक्षोति—अक्षति 2 Sing. अक्षोषि—अक्षसि 1 Sing. अक्षोमि—अक्षामि; Imp. आक्षोत्—आक्षत्, आक्षोः—आक्षः, आक्षवम्—आक्षम्; Impera. आक्षोतु—अक्षतु, अक्षुहि—अक्ष, अक्षवानि—अक्षानि; Pot. अक्षुयात्—अक्षेत्, अक्षुयाः—अक्षेः, अक्षुयाम्—अक्षेयम्. Perf आनक्ष F. Fut. अक्षिता—अष्टा Fut. अक्षिष्यति—अक्षयति Con. आक्षिष्यत्—आक्षवत् Aor. आक्षीत् (आक्षिष्टाम्—आष्टाम् 3rd Dual आक्षिषुः—आक्षुः 3rd Pl.). Ben. अक्ष्यात् Des. अचिक्षिषति—अचिक्षसि. Pass. Pre. अक्ष्यते, Aor. आक्षौ Cau.—Pre. अक्षयति—ते Aor. अचिक्षत्—त Pp. अष्ट Ger. अक्षित्वा—अष्टा Inf. अक्षितुं, अष्टुम्.

अक्षु—Pre. अक्षुते Perf. आनक्षु F. Fut. अक्षिता Fut. अक्षिष्यते Aor. आक्षिष्ट Pp. अक्षित

अञ्च 1 P. to go, to worship; Pre. अञ्चति Perf. आनञ्च F. Fut. अञ्चिता Fut. अञ्चिष्यति Ben. अञ्च्यात् (may he go), अञ्चयात् (May he worship)* Aor. आञ्चीत् Con. आञ्चिष्यत् Can. अञ्चयति—ते Des. अञ्चिष्यति Pp. अञ्चित, अक्त Ger. अञ्चिस्वा or अक्त्वा (when it means to go).

अञ्ज 7 P. to anoint, to decorate, to go; Pre. अनञ्जि Imperf. आनञ्ज्-ग् Impera. अनञ्जतु (भङ्धि 2nd sing.) Pot. अञ्ज्यात् Perf. आनञ्ज F. Fut. अञ्जिता—अङ्क्ता Fut. अञ्जिष्यति, अञ्जाति Con. आञ्जिष्यत्, आङ्क्ष्यत् Aor. आञ्जीत् Ben. अञ्ज्यात् Des. अञ्जिजिष्यति Pass. Pre. अञ्जयते Aor. आञ्जि Can. Pre. अञ्जयति—अञ्जयते Aor. आञ्जिजत्—त Pp. अक्त Ger. अञ्जिस्वा, अक्त्वा, व्यञ्ज्य Inf. अञ्जितुम्, अङ्कुम्

अट् 1 P. to roam, to wander; Pre. अटति Perf. आट F. Fut. अटिता, Fut. अटिष्यति Aor. आटीत् Ben. अट्यात् Des. अटिष्यति P. p. अटित.

अण् 4. A. to breathe; Pre. अप्यते Perf. आणे F. Fut. अपिता Con. आपिष्यत् Aor. आपिष्ट Ben. अपिषीष्ट P. p. अपित.

अद् 2 P. to eat; Pre. अत्ति Imperf. 3rd & 2nd sing. आदत्, आदः Perf. आद, जघास F. Fut. अत्ता Fut. अत्स्याति Con. आत्स्यत् Aor. आत्सीत् Ben. अद्यात् Can.—Pre. आदयते (also आदयति 'अकर्त्र-निप्राये') Aor. आदिदत्—त Des. जिघत्सति Pass.—Pre. अद्यते Perf. आदे—जक्षे Aor. आदि Pp. जग्ध, अन्न (food) Ger. जग्ध्वा.

अन् 2 P. to breathe; to live; Pre. अनिति Imp. आनीत्, आनत् Perf. आन F. Fut. अनिता Con. आनिष्यत् Aor. आनीत् Ben. आन्यात् Des. अनिनिष्यति Can. Pre. आनयति—ते Pass. Pre. अन्यते Aor. आनि P. p. अनित.

अन् 4. A. to live; Pref. अन्यते Per. आने, F. Fut. अनिता same as अण्.

* अञ्च in the sense of 'to worship' does not drop its nasal before weak terminations.

अग्र 1 A. to go; Pre. अग्रते; with परा—पलायते Perf. आग्रे F. Fut. अग्रिता Aor. आग्रिष्ट Ben. अग्रिषीष्ट Des. अग्रियिषते Pass. Pre. अग्र्यते Aor. आग्रि Oan. Pre. आग्रयति—ते Aor. आग्रियत्—त P. p. अग्रित.

अर्च 1 P. to worship; Pre. अर्चति Perf. आनर्च F. Fut. अर्चिता Fat. अर्चिष्यति Aor. आर्चीत् Ben. अर्च्यात् Des. अर्चिषिषति Oan. Pre. अर्चयति—ते Aor. अर्चिचत्—त Pass. Pre. अर्च्यते Aor. आर्चि Pp. अर्चित.

अर्च 10 U. to worship; Pre. अर्चयति—ते Perf. अर्चयाम्बभूव—आस—अकार—चक्रे F. Fut. अर्चयिता Fut. अर्चयिष्यति—ते Oan. आर्चयिष्यत्—त Aor. आर्चिचत्—त Ben. अर्च्यात् अर्चयिषीष्ट Des.—अर्चिचयिषति—ते Pass. Pre. अर्च्यते Ger. अर्चयित्वा.

अर्ज 1 P. to procure, to take; Pre. अर्जति Perf. आनर्ज F. Fut. अर्जिता Fat. अर्जिष्यति Aor. आर्जीत् Ben. अर्ज्यात् Des. अर्जिषिषति Oan. Pre. अर्जयति—ते Aor. आर्जिजत्—त P. p. अर्जित.

अर्थ 10 A. to request, to beg. Pre. अर्थयते Perf. अर्थयाश्चक्रे P. F. अर्थयिता Fut. अर्थयिष्यते Aor. आर्तयत् Ben. अर्थयिषीष्ट Des. अर्तियिषते Pass. Pre. अर्थ्यते (also, अर्थाप्यते) Aor. आर्थि P. p. अर्थित.

अर्ह 1 P. to go, to beg; Pre. अर्हति Perf. आनर्ह F. Fut. अर्हिता Con. आर्हिष्यत् Aor. आर्हीत् Ben. अर्ह्यात् Des. अर्हिषिषांत Oan. Pre. आर्हयति—त Aor. आर्हिहत्—त Pass. Pre. अर्ह्यते Aor. आर्हि P. p. अर्हित (समर्ण asked, अर्ह्यर्ण near).

अर्ह 10 U. to injure, to hurt. Pre. अर्हयति—ते Perf. अर्हयाश्चकार &c. Fut. अर्हयिष्यति Aor. आर्हिहत्—त Ben. अर्ह्यात्, अर्हयिषीष्ट Des. आर्हिहयिषति—ते.

अर्ह 1 P. to worship, to deserve; Pre. अर्हति Perf. आनर्ह F. Fut. अर्हिता Con. आर्हिष्यत् Aor. आर्हीत् Ben. अर्ह्यात् Des. अर्हिषिषति Pass. Pre. अर्ह्यते Aor. आर्हि P. p. अर्हित

अर्ह 10 U. to worship; Pre. अर्हयति—ते Perf. अर्हयाम्वसूव—आस—
अकार—चक्रे F. Fut. अर्हयिता Aor. आर्जिहत्—त Ben. अर्हयित्—
अर्हयिषीष्ट Des. अर्जिहिषति—ते Pass. Pre. अर्हयते Aor. आर्हि
P. p. अर्हित.

अव 1 P. to defend, to protect, to do good to, to please, to
know (and a variety of other meanings). Pre. अवति Perf.
आव F. Fut. अविता Aor. आवीत् Ben. अव्यात् Cau. आवयति—
ते Des. अविविषति Pass. Pre. अव्यते Aor. आवि P. p. अवित.

अद् 5 A. to pervade; Pre. अद्नुते Perf. आनद्ये F. Fut. अक्षिता—
अष्टा Fut. अक्षिष्यते—अक्षयते Con. आक्षिष्यत्, आक्षयत् Aor.
आक्षिष्ट—आष्ट Ben. अक्षीष्ट—अक्षिषीष्ट Cau. Pre. आक्षयति—ते
Aor. आक्षिषत्—त Des. अक्षिषिषते Pass. Pre. अक्षयते Aor.
आक्षि P. p. अष्ट Ger. अक्षित्वा अष्टा.

अद् 9 P. to eat; Pre. अद्नाति Impera. 2nd sing. अद्यान Perf. आद्य
F. Fut. अक्षिता Aor. आक्षीत् Ben. अक्ष्यात् Des. अक्षिषिषति
P. p. अक्षित Ger. अक्षित्वा.

अस् 2 P. to be; Pre. अस्ति Impera. 2nd per. sing. एधि Perf.
वसूव* F. Fut. भविता Fut. भविष्यति &c.

अस् 4 P. to throw; Pre. अस्त्यति Perf. आस F. Fut. असिता
Con. आसिष्यत् Aor. आस्थत् Ben. अस्यात् Des. असिसिषति Cau.
Pre. आसयति—ते Aor. आसिषत्—त Pass. Pre. अस्यते P. p.
अस्त Ger. असित्वा or अस्त्वा Inf. असितुं.

आ—

आप् 5 P. to pervade, to obtain; Pre. आमोमि, आमोषि, आमोति
1st, 2nd & 3rd sing. (आप्नुवः 1st dual. आप्नुवन्ति 3rd plu.)
Imperf.—आमोत् 3rd sing. आमवम् 1st sing. आप्नुव 1st dual,

* मू is substituted for अस् in the non—conjugational tenses.

3rd plu. आप्नुवन्. Imperat. 3rd sing. आप्तोतु 1st sing. आप्तवानि 2nd sing. आप्नुहि 3rd Plu. आप्नुवन्तु ; Perf. आप F. Fut. आप्ता Fut. आप्स्याति Con. आप्स्यत् Aor. आपत् Des. ईप्सति Cau. Pre. आपयति-ते Aor. आपिपत्—त Pp. आप्त Ger. आप्त्वा Inf. आप्तुम्.

आस 2 A. to sit ; Pre. आस्ते Perf. आसाञ्चक्रे—बभूव—आस F. Fut. आसिता Fut. आसिष्यते Con. आसिष्यत् Aor. आसिष्ट Ben. असिषीष्ट Pass. Pre. आस्यते Cau. Pre. आसयति des. आसिसिषते Pre. p. आसीन P. p. आसित.

इ—

इ 1 P. to go ; Pre. अयति Imperf. आयत् Perf. इयाय F. Fut. एता Fut. एष्यति Con. ऐष्यत् Aor. ऐषीत् Ben. इयात् Des. इयीषति Cau. Pre. आययति—ते Pass. Pre. ईयते Aor. आयि Pp. इत्.

इ 2 P. to go ; Pre. एति Perf. इयाय F. Fut. एता Fut. एष्यति Con. ऐष्यत् Aor. अगात् Pass. Pre. ईयते Aor. अगायि Cau. Pre. गमयति-ते (with प्रति, प्रत्याययति—ते) Aor. अजीगमत्—त Des. जिगमिषति (with प्रति—प्रति-ती-षिषति); P. p. इत्.

इ with आवे 2 A. to study ; Pre. अधीते Perf. अधिजगे F. Fut. अभ्येता Fut. अभ्येस्यते Con. अध्यगीष्यत्—अभ्येस्यत् Aor. अभ्यगीष्ट—अभ्यैष्ट Ben. अभ्येषीष्ट Pass. Pre. अधीयते Aor. अभ्यगायि—अभ्यायि (3rd dual. अभ्यगायिषाताम्—अभ्यगीषाताम्, अभ्यायिषाताम्, अभ्यैषाताम्) F. Fut. अभ्यायिता—अभ्येता Fut. अभ्यायिष्यते—अभ्येस्यते Con. अभ्यगायिष्यत्—अभ्यगीष्यत्, अभ्यायिष्यत्—अभ्यैष्यत् Ben. अभ्यायिषीष्ट, अभ्येषीष्ट Cau. Pre. अभ्यापयति Aor. अभ्यापिपत्, अभ्यजीगपत् P. p. अधीत्.

इन्ध् 7 A. to shine, to kindle ; Pre. इन्धे Perf. इन्धाञ्चक्रे—आस—बभूव F. Fut. इन्धिता Fut. इन्धिष्यते Con. ऐन्धिष्यत् Aor. ऐन्धिष्ट Ben. इन्धिषीष्ट Des. इन्धिषिषते Pass.—Pre. इन्धते Aor.

ऐन्धि Can. Pre. इन्धयति—ते Aor. ऐन्धिषत्—त Pp. इद्ध Ger.
इन्धित्वा, समिध्य Inf. इन्धितुम्

इष् 6 P. to wish ; Pre. इच्छति } Perf. इच्छेत् F. Fut. एष्टा—एषिता
इष् 4 P. to go, to spread; Pre. इष्यति } Fut. एषिष्यति Con. ऐषिष्यत्—
Aor. ऐषीत् Des. एषिषिषति Ben. इष्यात् Pass.—Pre. इष्यते
Aor. ऐषि Can. Pre.—एषयति—ते Aor. ऐषिषत्—त Ger. इष्टा,
एषित्वा Pp. इष्ट.

ई—

ईक्ष् 1 A. to look at, to see ; Pre. ईक्षते Perf. ईक्षाश्चके—बभूव—भास
F. Fut. ईक्षिता Fut. ईक्षिष्यते Con. ऐक्षिष्यत् Ben. ईक्षिषीष्ट
Aor. ऐक्षिष्ट Can.—Pre. ईक्षयति—ते Aor. ऐक्षिषत्—त Des.
ईचिक्षिषते Pass. Pre. ईक्ष्यते Aor. ऐक्षि Pp. ईक्षित Ger. ईक्षित्वा,
मेक्ष्य Inf. ईक्षितुम्.

ईड् 2 A. to praise ; Pre. ईद्वे Imperf. 2nd pl. ऐद्वम् Impera. 2nd
Sing. ईडिष्व Perf. ईडाश्चके—बभूव—भास F. Fut. ईडिता Fut.
ईडिष्यते Con. ऐडिष्यत् Aor. ऐडिष्ट Ben. ईडिषीष्ट Pass. Pre.
ईड्यते Can. Pre. ईडयति—ते Aor. ऐडिडत्—त Ger. ईडित्वा
Inf. ईडितुम् Pp. ईडित.

ईड् 10 U. to praise Pre. ईडयति—ते Fut. ईडयिष्यति—ते Aor.
ऐडिडत्—त Ben. ईड्यात्, ईडयिषीष्ट Des. ईडिडयिषति—ते.

ईर्ष्य् 1. P. to envy ; Pre. ईर्ष्यति Perf. ईर्ष्याश्चकार &c. Fut. ईर्ष्यिष्यति
Aor. ऐर्ष्यीत् P. p. ईर्ष्यत.

ईश 2 A. to command, to rule, to possess ; Pre. ईष्टे Perf. ईशाश्चके
—आस—बभूव. F. Fut. ईशिता Fut. ईशिष्यते Con. ऐशिष्यत्
Ben. ईशिषीष्ट Aor. ऐशिष्ट Pass.—Pre. ईश्यते Aor. ऐशि
Can.—Pre. ईशयति—ते Aor. ऐशिषत्—त Des. ईशिषिषते
P. p. ईशित.

ईह 1 A. to aim at; Pre. ईहते Perf. ईहाश्चके—आस—बभूव F. Fut.
ईहिता Fut. ईहिष्यते Con. ऐहिष्यत् Aor. ऐहिष्ट Ben. ईहिषीष्ट Des.
ईजिहिषते Can. Pre.—ईहयति—ते Aor. ऐजिहत्—त P. p. ईहित.

उ—

उक्ष् 1 P. to sprinkle, to wet; Pre. उक्षति Perf. उक्षाश्चकार—
बभूव—आस F. Fut. उक्षिता Fut. उक्षिष्यति Con. औक्षिष्यत् Aor.
औक्षीत् Ben. उक्ष्यात् Des. उक्षिषिषति Pp. उक्षित.

उख् 1 P. to go, to move; Pre. ओखति Imperf. ओखत् Perf. उवोख
F. Fut. ओखिता Fut. ओखिष्यति Con. औखिष्यत् Aor. औखीत्
Ben. उख्यात् Des. ओखिषिषति Pass. Pre. उख्यसे Oau.—
Pre. ओखयति-ते Pp. ओखित, उखित.

उज्झ् 6 P. to abandon, to avoid; Pre. उज्झति Perf. उज्झाश्चकार—
आस—बभूव F. Fut. उज्झिता Fut. उज्झिष्यति Con. औज्झिष्यत्
Aor. औज्झीत् Des. उज्जिषिषति Pp. उज्झित.

उष् 1 P. to burn, to punish; Pre. ओषति Perf. उवोष, ओषाश्चकार—
आस—बभूव F. Fut. ओषिता Fut. ओषिष्यति Con. ओषिष्यत्
Ben. उष्यात् Aor. औषीत् Pp. ओषित, उषित, Ger. ओषित्वा.

ऊ—

ऊर्णु 2 U. to cover, to hide; Pre. ऊर्णोति, उर्णोति, ऊर्णुते Perf.
ऊर्णनाव—नव, ऊर्णुनुवे F. Fut. ऊर्णविता, ऊर्णुविता Fut. ऊर्ण-
विष्यति-ते ऊर्णुविष्यति—ते Aor. और्णवीत्, और्णावीत्, और्णुवीत्,
और्णविष्ट, और्णुविष्ट Ben. ऊर्ण्यात्, ऊर्णविषीष्ट or ऊर्णुविषीष्ट Oau.—
Pre. ऊर्णावयति—ते Aor. और्णूनवत्—त Pass. Pre.—ऊर्णुवते
Perf. ऊर्णुनुवे Aor. और्णावि F. Fut. ऊर्णविता, ऊर्णुविता or
ऊर्णविता Ben. ऊर्णविषीष्ट, ऊर्णाविषीष्ट, ऊर्णुविषीष्ट Con. और्ण-
विष्यत, और्णाविष्यत, और्णुविष्यत P. p. ऊर्णुत Ger. ऊर्णु-र्ण-विस्था-

ऊह् 1 A. (sometimes P.) to conjecture, to reason, to
infer Pre. ऊहते Imperf. औहत् Perf. ऊहाश्चक्रे &c. F. Fut.
ऊहिता Fut. ऊहिष्यते Con. औहिष्यत् Aor. औहिष्ट Ben.

ऊहिषीष्ट. Pass.—Pre. ऊह्यते Aor. औहि Oau.—Pre. ऊहयति—
ते Aor. औजिहत्—त Pp. ऊहित Ger. ऊहिष्या.

ऊ—

ऊ 1 P. to go, to get, Pre. ऊच्छति Aor. आर्षीत् } Perf. आर F. Fut.
ऊ 3 P. to go; Pre. इयति Aor. आरत् } अर्त्ता Fut. आर-
यति Con. आरिष्यत् Ben. अर्यात् Pass.—Pre. अर्यते Aor. आरि
Perf. आरे F. Fut. अरिता—अर्त्ता Fut. आरिष्यते—अरिष्यते
Ben. आरिषीष्ट-ऊषीष्ट Oau. Pre. अर्पयति—ते Aor. अर्पित—त
Des. अरिष्यति Pp. ऊत्त Ger. ऊत्था.

ऊच्छ 6 P. to become hard, to fail in faculties, to go;
Pre. ऊच्छति Imperf. आच्छत् Perf. आनच्छ F. Fut. ऊच्छता.
Fut. ऊच्छिष्यति Aor. आच्छीत् Ben. ऊच्छ्यात् Oau. Pre.
ऊच्छयति—ते Aor. आच्छिहत्—त Des. ऊच्छिष्यति Pp.
ऊच्छित.

ए—

एधू* 1 A. to grow, to prosper; Pre. एधते Perf. एधाश्चके—वभूव
—आस F. Fut. एधिता Fut. एधिष्यते Con. ऐधिष्यत् Aor. एधिष्ट
Des. ऐधिष्यते Ben. एधिषीष्ट Pass.—Pre. ऐध्यते Aor. ऐधि
Oau.—Pre. एधयति—ते Aor. ऐधिहत्—त Pp. एधित.

क—

कण्डू—1 P. 10 U. to be anxious or eager; Pre. कण्डति,
कण्डयति—ते.

कस्त्य 1 A. to praise, to boast; Pre. कस्त्यते Perf. चकस्त्ये F. Fut.
कस्त्यता Fut. कस्त्यिष्यते Con. अकस्त्यिष्यत् Aor. अकस्त्यिष्ट
Ben. कस्त्यिषीष्ट Des. चिकस्त्यिष्यते Oau. Pre. कस्त्ययति—ते Aor.
अचकस्त्यत्—त Pp. कस्त्यित

कथ 10 U. to tell; Pre. कथयति—ते Perf. कथयाश्चकार &c.

* With उप—उपेधते.

F. Fut. कथयिष्यति Fut. कथयिष्यति—ते Con. अकथयिष्यत्—त
Aor. अकथयत्—त Des. चिकथयिषति—ते Ben. कथ्यात्,
कथयिषीष्ट Pass. pre. कथ्यते (also कथाप्यते) P. p. कथित.

कम्प् 1 A. to shake, to tremble; Pre. कम्पते Perf. चकम्पे F. Fut.
कम्पिष्यति Fut. कम्पिष्यते Con. अकम्पिष्यत् Aor. अकम्पिष्ट Ben.
कम्पिषीष्ट Cau. Pre. कम्पयति (alone) Aor. अकम्पत् Des.
चिकम्पिषते Pass. Pre. कम्प्येत P. p. कम्पित.

कम् 1. A. to desire; Pre. कामयते Perf. चकामे, कामयाश्चक्रे &c.
F. Fut. कामयिष्यति Fut. कामयिष्यते Con. अकामयिष्यत्
अकामयिष्यत्, अकामिष्यत् Ben. कामयिषीष्ट, कामिषीष्ट Aor. अची-
कमत, अचकमत Cau. Pre. कामयति—ते Aor. अचीकमत—त,
अचकमत—त Des. चिकामयिषते, चिकामिषते, Pass. Pre. काम्यते,
कम्यते, Aor. अकामि P. p. कान्त Ger. कमित्वा—कान्त्वा, कामयि-
त्वा, संकाम्य.

कल् 1 A. to count; Pre. कलते Perf. चकले Aor. अकलिष्ट.

कल् 10 U. to count, to consider &c. Pre. कलयति—ते Aor.
अचकलत्—त Ben. कल्यत्, कलयिषीष्ट Des. चिकलयिषति—ते
P. p. कलित.

काङ्क्ष् 1. P. to desire, to wish; Pre. काङ्क्षति Perf. चकाङ्क्षे F. Fut.
काङ्क्षिष्यति Fut. काङ्क्षिष्यति Con. अकाङ्क्षिष्यत् Aor. अकाङ्क्षीत् Ben.
काङ्क्ष्यात् Des. चिकाङ्क्षिषति Pp. काङ्क्षित.

काश् 1 & 4. to shine; Pre. काशते, काश्यते Perf. चकाशे F. Fut.
काशिष्यति Fut. काशिष्यते Con. अकाशिष्यत् Aor. अकाशिष्ट Ben.
काशिषीष्ट Des. चिकाशिषते Cau. Pre. काशयति—ते Pass. Pre.
काश्यते Pp. काशित Ger. काशित्वा, प्रकाश्य.

कास् 1 A. to cough; Pre. कासते Perf. कासाश्चक्रे, &c. F. Fut.
कासिष्यति Fut. कासिष्यते Con. अकासिष्यत् Aor. अकासिष्ट Ben.
कासिषीष्ट Des. चिकासिषते Cau. Pre. कासयति—ते Aor.
अचकासत्—त P. p. कासित.

कु 1 A. to sound; Pre. क्वसे Perf. चुकुवे F. Fut. कोसा Fut.
कोष्यसे Con. अकोष्यत् Aor. अकोष्ट.

कु 2 P. to sound; Pre. कौति Perf. चुकाव F. Fut. कोसा Fut.
कोष्यति Con. अकोष्यत् Aor. अकोषीत्.

कु 6. A. to sound; Pre. कुवसे Perf. चुकुवे F. Fut. कुता Aor. अकुत्.

कुट् 6. P. to curve, to bend; Pre. कुटति Perf. चुकोट F. Fut.
कुटिता Fut. कुटिष्यति Con. अकुटिष्यत् Aor. अकुटीत् Cau. Pre.
कोटयति-से Aor. अचूकुटत्-त् Des. चुकुटिषति Pp. कुटित.

कुप् 4 P. to be angry; Pre. कुप्यति Perf. चुकोप F. Fut. कोपिता
Fut. कोपिष्यति Con. अकोपिष्यत् Aor. अकुपत् Ben. कुप्यात्
Des. चुकोपिषति Cau. Pre. कोपयति-से Aor. अचूकुपत्-त् Pp.
कुपित.

कुष् 9 P. to tear, to expel; Pre. कुष्णाति Perf. चुकोष F. Fut.
कोषिता Fut. कोषिष्यति Aor. अकोषीत् Pass. Pre. कुप्यसे Aor.
अकोषि Cau. Pre. कोषयति-से Aor. अचूकुषत्-त् Des
चुकोषिषति, चुकुषिषति P.p. कुषित.

कुस् 4 P. to embrace; Pre. कुस्यति Perf. चुकोस F. Fut. कोसिता
Fut. कोसिष्यति Con. अकोसिष्यत् Aor. अकुसत् Ben. कुस्यात्
Cau. Pre. कोसयति-से Aor. अचूकुसत्-त् Des. चुकुसिषति,
चकोसिषति, Pp. कुसित.

कृ 8 U. to do; Pre. करोति-कुरुते Perf. चकार-चक्रे F. Fut. कर्ता
Fut. करिष्यति-से Con. अकरिष्यत्-त् Aor. अकार्षीत्-अकृत
Ben. क्रियात्-कृषीष्ट Pass. Pre. क्रियते Aor. अकारि (3rd
dual अकारिषाताम्, अकृषाताम्); F. Fut. कारिता-कर्ता Fut-
कारिष्यते-करिष्यते Ben. कारिषीष्ट-कृषीष्ट Con. अकारिष्यत्-
अकरिष्यत् Cau. Pre. कारयति-से Aor. अचीकरत्-त् Des-
चिकीर्षति-से Pp. कृत Ger. कृत्वा Inf. कर्तुम्.

कृत् 6 P. to cut, to divide; Pre. कृन्तति Perf. चुकर्त्त F. Fut. कर्त्तित-

Fut. कर्त्तव्यति Con. अकर्त्तव्यत् Aor. अकर्त्तु Ben. कृत्यात्
Des. चिकर्त्तयति-चिकृत्सति Oau.—Pre. कर्त्तयति—ते Aor.
अचकर्त्तत्—त, अचीकृतत्—त Pass. Pre. कृत्यते Aor. अकर्त्त Pp.
कृत्त Ger. कर्त्तव्या Inf. कर्त्तुम्.

कृत् 7. P. to surround; Pre; कृणत्ति other forms like those of the
above root.

कृष् 1 P. to draw, to pull, to plough; Pre. कर्षति Perf. चकर्ष
F. Fut. कर्षा, कृष्टा Fut. कर्ष्यति, कृष्यति Con. अकर्ष्यत्—
अकृष्यत् Aor. अकर्षात्, अकृषात्, अकृषत् Des. चिकृषति
Oau.—Pre. कर्षयति—ते Aor. अचीकृषत्—त, अचकर्षत्—त Pass.
Pre. कृष्यते Aor. अकर्षि Pp. कृष्ट Ger. कृष्टा.

कृ 6 P. to pour out, to scatter; Pre. किरति Perf. चकार F. Fut.
करिता, करीता Fut. करिष्यति-करीष्यति Con. अकरिष्यत्—
अकरीष्यत् Aor. अकारीत् Ben. कीर्यात् Des. चिकरिषति Pass.—
Pre.—कीर्यते Oau. Pre. कारयति—ते Aor. अचीकरत्—त Pp.
कीर्ण Inf. करि-री-तुम्.

कृ 9 U. to injure, to kill; Pre. कृणाति, कृणीते Perf. चकार, चक्रे
Fut. करि-री-ष्यति—ते Aor. अकारीत्, अकारि-री-ष्ट, अकीर्ष्ट Ben.
कीर्यात्, करिषीष्ट Des. चिकरि-री-षति-ते, चिकीर्षति P.p. कीर्ण.

कृत् 10 U. to name, to glorify; Pre. कीर्तयति—ते Perf. कीर्तयत्
चक्रे F. Fut. कीर्तयिता Fut. कीर्तयिष्यति—ते Con. अकीर्तयिष्यत्—
त Aor. अचीकृतत्—त, अचिकीर्तत्—त Ben. कीर्त्यात्-कीर्तयिषीष्ट
Pass. Pre. कीर्त्यते Pp. कीर्तित.

क्लृप् 1 A. to be fit for, to be able; Pre. कल्पते Perf. चकल्पे
(चक्लपिषे, चक्लप्ते 2nd sing.) F. Fut. कल्पिता, कल्पा
Fut. कल्पिष्यते, कल्प्यते, कल्प्यति Aor. अक्लपत् अकल्पिष्ट
अक्लप्त् Ben. कल्पिषीष्ट—क्लप्सीष्ट Des. चिकल्पिषते चिक्लप्सते
चिक्लप्सति Oau. Pre. कल्पयति—ते Pp. क्लप्त् Gen. कल्पित्वा,
क्लप्त्वा, संकल्प्य.

क्रन्द् 1 P. to cry, to weep; Pre. क्रन्दति Perf. अक्रन्द F. Fut. क्रन्दिता Fut. क्रन्दिष्यति Con. अक्रन्दिष्यत् Ben. क्रन्धात् Aor. अक्रन्दीत् Can. Pre. क्रन्दयति-ते Aor. अचक्रन्दत्-त Des. चिक्रन्दिषति Pass. Pre. क्रन्द्यते Aor. अक्रन्दि Pp. क्रन्दित.

क्रन्द् 10 U. to sound or cry out continually; Pre. क्रन्दयति-ते Perf. क्रन्दयामास-बभूव &c. F. Fut. क्रन्दयिता Fut. क्रन्दयिष्यति-ते Con. अक्रन्दयिष्यत्-त Aor. अचक्रन्दत्-त P.p. क्रन्दित.

क्रम् 1 U. & 4 P. to walk, to step; Pre. क्रामति, क्राम्यति Perf. अक्राम F. Fut. क्रमिता Fut. क्रमिष्यति Con. अक्रमिष्यत् Aor. अक्रमीत् Ben. क्रम्यात् Des. चिक्रमिषति Can.-Pre. क्रमयति-ते Aor. अचिक्रमत्-त Des. चिक्रमिषति Pass. Pre. क्रम्यते Aor. अक्रमि P.p. क्रान्त Ger. क्रमित्वा, क्रान्त्वा, क्रन्त्वा.

क्रम् (with आ)—Pre. आक्रमते Perf. आचक्रमे F. Fut. आक्रन्ता Fut. आक्रंस्यते Con. आक्रंस्यत Aor. आक्रंस्त Ben. आक्रंसीष्ट Des. चिक्रंसिते.

क्री 9 U. to buy, to purchase, Pre. क्रीणाति, क्रीणीते Perf. चिक्राय चिक्रिये F. Fut. क्रेता Fut. क्रेष्यति-ते Con. अक्रेष्यत्-त Aor. अक्रेषीत्, अक्रेष्ट Ben. क्रीयात् क्रेषीष्ट Des. चिक्रीषति-ते Pass.—Pre. क्रीयते Aor. अक्रयि Can. Pre. क्रापयति-ते Aor. अचिक्रपत्-त Pp. क्रीत.

क्रीड् 1 P. to amuse oneself, to play; Pre. क्रीडति Perf. चिक्रीड F. Fut. क्रीडिता Fut. क्रीडिष्यति Con. अक्रीडिष्यत् Aor. अक्रीडीत् Ben. क्रीडयात् Des. चिक्रीडिषति Pass.—Pre. क्रीडयते Aor. अक्रीडि Can.—Pre. क्रीडयति-ते Aor. अचिक्रीडत्-त Pp. क्रीडित Ger. क्रीडित्वा Inf. क्रीडितुम्.

क्रुध् 4 P. to be angry; Pre. क्रुध्यति Perf. अक्रुध F. Fut. क्रोद्धा Fut. क्रोत्स्यति Con. अक्रोत्स्यत् Aor. अक्रुधत् Ben. क्रुध्यात् Pass. Pre. क्रुध्यते Aor. अक्रोधि Can. Pre. क्रोधयति-ते Aor. अचक्रुधत्-त Des. अक्रुत्सति Pp. क्रुद्ध.

क्रुश् 1 P. to cry, to lament; Pre. क्रोशति Perf. चुक्रोश F. Fut. क्रोष्टा Fut. क्रोक्षति Con. अक्रोक्षत् Ben. क्रुश्यात् Aor. अक्रुक्षत् Can.—Pre. क्रोशयति—ते Aor. अचुक्रुशत्—त Des. चुक्रुशति Pass. Pre. क्रुक्ष्यते Aor. अक्रोशि Pp. क्रुष्ट Ger. क्रुष्टा Inf. क्रोष्टुम्.

कृम् 1 & 4 P. to be fatigued or tired; Pre. क्लामति, क्लाम्यति Perf. चक्लाम F. Fut. क्लमिता Fut. क्लमिष्यति Con. अक्लमिष्यत् Aor. अक्लमत् Ben. क्लम्यात् Can. Pre. क्लमयति—ते Aor. अचिक्लमत्—त Des. चिक्लमिषति Pass. Pre. क्लम्यते Pp. क्लान्त Ger. क्लमिस्वा, क्लान्स्वा.

क्लिद् 4 P. to become wet; Pre. क्लिद्यति Perf. चिक्लेद् F. Fut. क्लेदिता, क्लेत्ता Fut. क्लेदिष्यति, क्लेत्स्यति Con. अक्लेदिष्यत्, अक्लेत्स्यत् Aor. अक्लिदत् Ben. क्लिद्यात् Can. Pre. क्लेदयति—ते Aor. अचिक्लिदत्—त Des. चिक्लि-क्ले-दिषति, चिक्लिस्सति Pass. Pre. क्लिद्यते Aor. अक्लेदि Pp. क्लिन्न Ger. क्लिदिस्वा, क्लेदिस्वा, क्लिस्वा Inf. क्लेदितुम्, क्लेत्तुम्.

क्लिन्द् 1 P. to lament; Pre. क्लिन्दति Perf. चिक्लिन्द् F. Fut. क्लिन्दिता Fut. क्लिन्दिष्यति Con. अक्लिन्दिष्यत् Aor. अक्लिन्दीत् Pp. क्लिन्दि.

क्लिन्द् 1 A. to lament; Pre. क्लिन्दते Perf. चिक्लिन्दे F. Fut. क्लिन्दिता Aor. अक्लिन्दिष्ट.

क्लिष् 4. A. to be afflicted, to suffer; Pre. क्लिश्यते Perf. चिक्लिषे F. Fut. क्लेशिता Fut. क्लेशिष्यते Con. अक्लेशिष्यत् Aor. अक्लेशिष्ट Ben. क्लेशिषीष्ट Can. Pre. क्लेशयति—ते Aor. अचिक्लिषत्—त Des. चिक्लि-क्ले-दिषते Pass. Pre. क्लिश्यते Aor. अक्लेशि Pp. क्लिष्ट, क्लिशित.

क्लिष् 9 P. to torment, to distress; Pre. क्लिभाति Perf. चिक्लेष F. Fut. क्लेशिता, क्लेष्टा Fut. क्लेशिष्यति, क्लेदयति Con. अक्लेशिष्यत् अक्लेदयत् Aor. अक्लेशीत्, अक्लिषत् Ben. क्लिष्यात् Pp. क्लिशित, क्लिष्ट Ger. क्लिशिस्वा क्लिष्टा.

कथ् 1 P. to boil, to digest; Pre. कथति Perf. चक्काथ P. Fut.

कथिता Fut. कथिष्यति Con. अकथिष्यत् Aor. अकथीत् Ben-
कथ्यात् P.p. कथित.

क्षण् 8 U. to hurt, to break, to kill; Pre. क्षणोति, क्षणुते
Impera. 2nd sing. क्षणु, क्षणुष्व Perf. चक्षाण, चक्षणे F. Fut.
क्षणिता Fut. क्षणिष्यति—ते Con. अक्षणिष्यत्—त Aor. अक्षणीत्,
अक्षणिष्ट, अक्षत Ben. क्षण्यात्, क्षणिषीष्ट Des. चिक्षणिषति-ते Pp.
क्षत.

क्षप् 10 U. to send, to direct; Pre. क्षपयति—ते Perf. क्षपयाञ्चकार
—चक्रे F. Fut. क्षपयिषा Fut. क्षपिष्यति—ते Con. अक्षपयिष्यत्—त
Aor. अचक्षपत्—त Ben. क्षप्यात्, क्षपयिषीष्ट Des. चिक्षपयिषति-ते
Pp. क्षपित.

क्षम् 1 A. to allow, to suffer; Per. क्षमते Perf. चक्षमे Aor. अक्षमिष्ट
अक्षंस्त F. Fut. क्षमिता, क्षन्ता Fut. क्षमिष्यते, क्षंस्यते Con.
अक्षमिष्यत्, अक्षंस्यत् Ben. क्षमिषीष्ट, क्षंसीष्ट Des. चिक्षमिषते,
चिक्षंसते Con.—Pre. क्षमयति—ते Aor. अचिक्षमत—त Pass.
Pre. क्षम्यते Aor. अक्षमि Pp. क्षान्त, Ger. क्षमिस्वा, क्षान्त्वा Inf.
क्षमितुं-क्षन्तुम्.

क्षम् 4 P. to endure; Pre. क्षम्यति Perf. चक्षाम F. Fut. क्षमिता, क्षन्ता
Fut. क्षमिष्यति, क्षंस्यति Con. अक्षमिष्यत्—अक्षंस्यत् Aor. अक्षमत
Ben. क्षम्यात् Des. चिक्षमिषति, चिक्षंसति Pp. क्षान्त.

क्षर् 1 P. to flow, to distil; Pre. क्षरति Perf. चक्षार F. Fut. क्षरिता
Fut. क्षरिष्यति Con. अक्षरिष्यत् Aor. अक्षरीत् Des. चिक्षरिषति
Pp. क्षरित.

क्षल् 10 U. to wash, to cleanse, &c. Pre. क्षालयति—ते Perf.
क्षालयाञ्चकार-चक्रे F. Fut. क्षालयिषा Fut. क्षालिष्यति—ते Con.
अक्षालिष्यत्—त Aor. अचिक्षलत्—त Ben. क्षाल्यात्-क्षालयिषीष्ट
Des. चिक्षालयिषति-ते Pp. क्षालित.

क्षल् 1 P. to shake, to move; Pre. क्षलति Per. चक्षाल F. Fut.
क्षलिता Fut. क्षलिष्यति Con. अक्षलिष्यत् Aor. अक्षालीत् Des.
चिक्षलिषति Pp. क्षलित.

क्षि 1 P. to decay, Pre. क्षयति } Perf. चिक्षाय F. Fut. क्षेता Fut.
 क्षि 5 P. to destroy; Pre. क्षिणोति } क्षेप्स्यति Con. अक्षेप्यत् Aor.
 क्षि 9 P. to dwell; Pre. क्षिणाति } अक्षेपीत् Ben. क्षीयात् Cau.
 Pre. क्षाययति-ते Aor. अचिक्षयत्-त Des. चिक्षीषति Pass. Pre.
 क्षीयते Aor. अक्षाधि Pp. क्षित, क्षीण Ger. क्षित्वा.

क्षिण् 8 U. to kill; Pre. क्षिणोति, क्षेणोति, क्षिणुते, क्षेणुते Perf. चिक्षेण,
 चिक्षिणे F. Fut. क्षेणिता Fut. क्षेणिष्यति-ते Con. अक्षेणिष्यत्—त
 Aor. अक्षेणीत्, अक्षेणिष्ट, अक्षित Pp. क्षित Ger. क्षि-क्षे-णित्वा,
 क्षित्वा.

क्षिप् 4 P. throw, to cast; Pre. क्षिप्यति Perf. चिक्षेप F. Fut.
 क्षेप्ता Fut. क्षेप्स्यति Con. अक्षेप्स्यत् Ben. क्षिप्यात् Aor.
 अक्षेप्सीत् Cau.—Pre. क्षेपयति—ते Aor. अचिक्षिपत्-त Des.
 चिक्षिप्सति Pass—Pre. क्षिप्यते Aor. अक्षेपि Pp. क्षिप्त.

क्षिप् 6 U. to throw; Pre. क्षिपति—ते Perf. चिक्षेप, चिक्षिपे F. Fut.
 क्षेप्ता Fut. क्षेप्स्यति-ते Aor. अक्षेप्सीत्, अक्षिप्त Des. चिक्षिप्सति ते.

क्षिब् 1. 4. P. Pre. क्षेवति, क्षीव्यति Perf. चिक्षेव Fut. क्षेविष्यति Aor.
 अक्षेवीत् Des. चिक्षेविषति, चिक्ष्विषति Pp. क्ष्वित Ger. क्षेवित्वा,
 क्ष्वित्वा, प्रक्षीव्य.

क्षीव् 1 A. to be intoxicated; Pre. क्षीवते Perf. चिक्षीवे F. Fut.
 क्षीविता Fut. क्षीविष्यते Aor. अक्षीविष्ट Cau. Pre. क्षीवयति—ते
 Aor. अचिक्षीवत्-त Des. चिक्षीविषते Pp. क्षीव.

क्षीव् 1 P. to spit; Pre. क्षीवति Perf. चिक्षीव F. Fut. क्षीविता
 Aor. अक्षीवीत्.

क्षुब् 7 U. to strike against, to pound; Pre. क्षुणत्ति, क्षुन्ते Perf.
 चक्षौद, चक्षुरे F. Fut. क्षोत्ता Fut. क्षोत्स्यति-ते Aor. अक्षौत्सीत्,
 अक्षुवत्, अक्षुत् Ben. क्षुयात्, क्षुत्सीष्ट Pp. क्षुण्ण Ger. क्षुत्वा.

क्षुब् 4 P. to be hungry; Pre. क्षुध्यति Perf. चक्षौध F. Fut. क्षौद्धा
 Fut. क्षोत्स्यति Con. अक्षोत्स्यत् Aor. अक्षुधत् Ben. क्षुध्यात्
 Cau.—Pre. क्षोधयति-ते Aor. अचक्षुधत्-त Pass. Pre. क्षुध्यते
 Aor. अक्षोधि Pp. क्षुधित Ger. क्षोधित्वा, क्षुधित्वा.

क्षुम् 1 A. to be agitated; Pre. क्षोभते Perf. चुक्षुमे F. Fut. क्षोभितः
Fut. क्षोभिष्यते Aor. अक्षुभत्, अक्षोभिष्ट Can. Pre. क्षोभयति—ते
Des. चुक्षु-क्षो-भिषते P. p. क्षुभित, क्षोभित.

क्षुम् 4 & 9 P. to tremble; Pre. क्षुभ्यति, क्षुभ्नाति Perf चुक्षोभ F. Fut.
क्षोभिता Fut. क्षोभिष्यति Con. अक्षोभिष्यत् Ben. क्षुभ्यात् Aor.
अक्षुभत् अक्षोभीत्, Pp. क्षुब्ध, क्षोभित.

ख—

खण्ड् 1, A. to cut; Pre. खण्डने Perf. चखण्डे Aor. अखण्डिष्ट.

खर् 1 U. Pre. खनति—ते Perf. चखान, चखने F. Fut. खनिता Fut.
खनिष्यति—ते Con. अखनिष्यत्—त Aor. अखनीत्, अखानीत्,
अखनिष्ट Ben. खन्यात्—खायात्, खनिषीष्ट Pass. Pre. खन्यते—
खायते Aor अखानि Can. Pre. खानयति—ते Por. अचीखनत्—त
Des. चिखनिषति—ते Pp. खात, Ger. खात्वा, खनित्वा.

खाद् 1 P. to eat, to devour; Pre. खादति Perf. चखाद् F. Fut.
खादिता Fut. खादिष्यति Con. अखादिष्यत् Aor. अखादीत् Ben.
खाद्यात् Pp. खादित.

खिद् 6 P. to strike, to afflict; Pre. खिन्दति Perf. चिखेद् F. Fut.
खेत्ता Fut. खेत्स्यति Con. अखेत्स्यत् Aor. अखैत्सीत् Des.
चिखित्सति Pp. खिन्न.

खिद् 4 & 7 A. to be depressed, to suffer pain or misery. Pre.
खिद्यते, खिन्ते Perf. चिखिदे F. Fut. खेत्ता Fut. खेत्स्यते Aor.
अखिन्न Des. चिखित्सते P. p. खिन्न.

ख्या 2 P. to relate, to tell: Pre. ख्याति Perf. चख्यौ, चख्ये Pp.
ख्यात. It is defective in the non-conj. tenses and moods.

ग—

गण् 10 U. to count, to enumerate; Pre. गणयति—ते Perf.
गणयाश्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. गणयिता Fut. गणयिष्यति—ते
अगणयिष्यत्—त Con. अजीगणत्—त, Aor. अजगणत्—त Ben.
गण्यात्—गणयिषीष्ट Des. जिगणयिषति—ते Pp. गणित Ger.
गणयित्वा, विगणय्य Pass. Pre. गण्यते.

गङ् 1 P. to speak, to say; Pre. गङ्गति Perf. जगाम F. Fut. गङ्गति Fut. गङ्गिष्यति Con. अगङ्गिष्यत् Aor. अगङ्गीत्, अगङ्गीत् Ben. गङ्गात् Des. जिगङ्गिषति Cau.—Pre. गङ्गयति—ते Aor. अजीगङ्गत्—त् Pass. Pre. गङ्गते Aor. अगाङ्गि Ger. गङ्गित्वा Inf. गङ्गितुम् Pp. गङ्गित.

गम् 1 P. to go; Pre. गच्छति Perf. जगाम F. Fut. गन्ता Fut. गमिष्यति Con. अगमिष्यत् Aor. अगमत् Ben. गम्यात् Des. जिगमिषति Pass.—Pre. गम्यते Aor. अगामि Cau.—Pre. गमयति—ते Aor. अजीगमत्—त् Pp. गत Ger. गत्वा Inf. गन्तुम्.

गर्ह 1^a A. to blame; Pre. गर्हते Perf. जगर्हे F. Fut. गर्हिता Fut. गर्हिष्यते Con. अगर्हिष्यत् Aor. अगर्हिष्ट Ben. गर्हिषीष्ट Cau.—Pre. गर्हयति—ते Pp. गर्हित.

गर्ह 10 U. to censure, to reproach; Pre. गर्हयति—ते Perf. गर्हयाश्चकार—चक्रे &c. F. Fut. गर्हयिता Fut. गर्हयिष्यति—ते Aor. अजगर्हत्—त्.

गवेष 10 U. to hunt for, to seek; Pre. गवेषयति—ते Perf. गवेषयाश्चकार—चक्रे &c. F. Fut. गवेषयिता Fut. गवेषयिष्यति—ते Con. अगवेषयिष्यत्—त् Aor. अजगवेषत्—त् Pp. गवेषित Ger. गवेषित्वा.

गाह 1 A. to dive into, to bathe; Pre. गाहते Perf. जगाहे F. Fut. गाहिता, गाढा Fut. गाहिष्यते, घाक्ष्यते Con. अगाहिष्यत्, अघाक्ष्यत् Aor. अगाहिष्ट, अगाढ Ben. गाहिषीष्ट, घाक्षीष्ट Cau.—Pre. गाहयति—ते Aor. अजीगहत्—त् Pp. गाढ, गाहित Ger. गाहित्वा, गाढ्वा Inf. गाहितुम्, गाढुम्.

गुप् 1 P. to defend, to protect; Pre. गोपायति Perf. जुगोप, गोपायाश्चकार &c., F. Fut. गोपायिता, गोपिता, गोप्ता Fut. गोपायिष्यति, गोपिष्यति-गोप्स्यति, Aor. अगोपायीत्, अगोपीत्, अगोप्सीत् Des. जुगोपायिषति, जुगुपिषति, जुगोपिषति, जुगुप्सति Pp. गोपायित, गुप्त.

गुप्* 1 A. to censure; Pre. जुगुप्सते Perf. जुगुप्साश्चक्रे F. Fut. जुगुप्सिता Fut. जुगुप्सिष्यते Con. अजुगुप्सिष्यत् Aor. अजुगुप्सिष्ट Ben. जुगुप्सिषीष्ट Pass.—Pre. जुगुप्स्यते Pp. जुगुप्सित.

* Base जुगुप्.

गुप् 4 P. to be confused or disturbed; Pre. गुप्यति Perf. जुगोप
F. Fut. गोपिता Aor. अगुपत् Des. जुगु-गो-पिषति.

गुह् 1 U. to cover, to keep secret; Pre. गूहति—ते Perf. जुगूह,
जुगूहे F. Fut. गूहिता or गोढा Fut. गूहिष्यति—ते, घोक्षति—ते
Aor. (V) अगूहीत्, अगूहिष्ट Aor. (VII) अघुक्षत्; अघुक्षत्, अगूढ
Ben. गुह्यात्, गूहिषीष्ट or घुक्षीष्ट Des. जुघुक्षति—ते Pass.—Pre.
गुह्येते Aor. अगूहिः Cau.—Pre. गूहयति—ते Aor. अजुगूहत्—त्
Pp. गूह Gen. गू-गु-हिद्वा, गूढा Inf. गूहितुम्, गोढुम्.

गृह् 1 A. to take, to seize; Pre. गर्हते Perf. जगूहे F. Fut. गर्हिता
or गर्दा Fut. गर्हिष्यते or घर्ष्यते Con. अगर्हिष्यते—अघर्ष्यत् Aor.
अगर्हिष्ट, अघृक्षत् Ben. गर्हिषीष्ट—घृक्षीष्ट Des. जिगर्हिषते, जिघृक्षते

गृ 6 P. to devour, to swallow, to emit; Pre. गिरति or गिलति*
(with सम् A. लङ्गिरते); Perf. जगार or जगाल F. Fut. गरिता,
गरीता or गलि—ली—ता Fut. गरि—री—ष्यति or गलि—ली—
ष्यति, Con. अगारिष्यत्, अगरीष्यत् or अगलिष्यत् अगलीष्यत् Aor.
अगारित् or अगालीत् Ben. गीर्यात् Des. जिगारिषति, जिगलिषति
Pass.—Pre. गीर्यते Aor. अगारि or अगालि Pp. गीर्ण.

गृ 9 P. to call out, to speak; Pre. गृणाति Perf. जगार F. Fut.
गरिता or गरीता Aor. अगारीत् Pp. गीर्ण.

गै 1 P. to sing; Pre. गायति Perf. जगौ F. Fut. गाता Fut. गास्यति
Con. अगास्यत् Aor. अगातीत् Ben. गेयात् Des. जिगासति Pass.
Pre. गीयते Aor. अगायिः Cau.—Pre. गापयति—ते Aor. अजी-
गपत्—त् Pp. गीत् Ger गीत्वा ; with a preposition—प्रगाय.

गन्ध् 9 P. to tie, to fasten; Pre. गन्धाति Impera. 2nd sing. गयान्

* The र् of this root is optionally changed to लृ when followed by a vowel termination.

Perf. जमन्थ (for other forms see. H. G.) F. Fut. मन्यता Fut. मन्यिष्यति Con. अमन्यिष्यत् Aor. अमन्यीत् Ben. मन्थात् Pass.—Pre. मन्थते Aor. अमन्थि Cau.—Pre. मन्थयति —ते Aor. अजमन्थत्—त् Pp. मथित Ger. मथित्वा, मन्यित्वा.

मन्थ् 1 A. to be crooked : Pre. मन्यते Perf. जमन्थे F. Fut. मन्यता Fut. मन्यिष्यते Con. अमन्यिष्यत् Aor. अमन्यिष्ट Pass.—Pre. मन्थते Pp. मन्यित.

मन्थ् 10 U. to string together ; Pre. मन्थयति—ते Perf. मन्थयाञ्चकार—चक्रे. &c. F. Fut. मन्थयिता Aor. अजमन्थत्—त् Ben. मन्थात्, मन्थयिषीष्ट Pp. मन्यित.

मस् 1 A. to swallow ; Pre. मसते Perf. जमसे F. Fut. मसिता Fut. मसिष्यते Con. अमसिष्यत् Aor. अमसिष्ट Ben. मसिषीष्ट Pp. मस्त Ger. मसित्वा or मस्त्वा.

मस् 10 U. to eat, to take ; Pre. मातयाति—ते Aor. अजिमसत्—त्.

मह् 9 U. to take hold of, to seize ; Pre. गृह्णाति, गृह्णीते Impera. 2nd sing. गृहाण Perf. जग्राह, जगृहे F. Fut. गृहीता Fut. गृहीष्यति—ते Con. अगृहीष्यत्—त् Aor. अगृहीत्, अगृहीष्ट Ben. गृह्यात्, गृहीषीष्ट Des. जिगृक्षति—ते Pass.—Pre. गृह्येते Aor. अग्राहि Cau.—Pre. ग्राहयति—ते Aor. अजिमहत्—त् Pp. गृहीत.

ग्लै 1 P. to be weary ; Pre. ग्लायति Perf. जग्लौ F. Fut. ग्लाता Fut. ग्लास्यति Con. अग्लास्यत् Ben. ग्लेयात्, ग्लायात् Aor. अग्लासीत् Des. जिग्लासति Pass.—Pre. ग्लायते Aor. अग्लायि Cau. Pre. ग्लापयति—ते, ग्लपयति—ते ; with प्र—प्रग्लापयति—ते ; Pp. ग्लान Ger. ग्लात्वा, संग्लाय Inf. ग्लानुं.

घ.

घस् 1 P. to eat ; Pre. घसति (in the perf. it is conjugated as a substitute of अद्) F. Fut. घस्ता Fut. घत्स्यति Con. अघत्स्यत् Aor. अघसत् Des. जिघत्सति Pp. घस्त.

घुष् 1 P. to sound, to declare; Pre. घोषति Perf. जुघोष F. Fut. घोषिता Fut. घोषिष्यति Con. अघोषिष्यत् Ben. घुष्यात् Aor. अघुषत् or अघोषीत् Cau.—Pre. घोषयति—ते Aor. अजुघुषत्—त Pp. घुषित, घोषित, or घुष्ट.

घुष् 10 U. to proclaim aloud; Pre. घोषयति—ते Perf. घोषयाञ्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. घोषयिता Fut. घोषयिष्यति—ते Con. अघोषयिष्यत्—त Aor. अजुघुषत्—त Pp. घुषित.

घूर्ण 6 P. & 1 A. to move to and fro, to whirl; Pre. घूर्णति, घूर्णते Perf. जुघूर्ण, जुघूर्णे F. Fut. घूर्णिता Fut. घूर्णिष्यति—ते Con. अघूर्णिष्यत्—त Aor. अघूर्णीत्, अघूर्णिष्ट Des. जुघूर्णिषति—ते Pass. Pre. घूर्ण्यते Aor. अघूर्णि Cau. Pre. घूर्णयति—ते Aor. अजुघूर्णत्—त Pp. घूर्णित.

घृष् 1 P. to grind; Pre. घर्षति Perf. जघर्ष Fut. घर्षिष्यति Aor. अघर्षीत् Cau. Pre. घर्षयति—ते Aor. अज-जी-घर्षत्—त Pp. घृष्ट.

घ्रा 1 P. to smell; Pre. जिघ्रति Perf. जघ्नौ F. Fut. घ्राता Fut. घ्रास्यति Con. अघ्रास्यत् Aor. अघ्रात्, अघ्रासीत् Ben. घ्रायात्, घ्रेयात् Des. जिघ्रासति Pass. Pre. घ्रायते Aor. अघ्रायि Cau.—Pre. घ्रापयति—ते Aor. अजिघ्रपत्—त, अजिघ्रिपत्—त Pp. घ्रात or घ्राण.

च.

चकास् 2 U. to shine, to be prosperous; Pre. चकास्ति—स्ते Impera. 2nd. sing. चकाधि—द्धि Imperf. 2nd sing. अचकाः, कात्—इ Perf. चकासाञ्चकार &c. F. Fut. चकासिता Fut. चकासिष्यति Con. अचकासिष्यत् Aor. अचकासीत् अचकासिष्ट Cau.—Pre. चकासयति—ते Aor. अचीचकासत्—त, अचचकासत्—त Pp. चकासित Ger. चकासित्वा Inf. चकासितुम्.

चक्ष् * 2 A. to speak, to tell, to say; Pre. चष्टे Perf. चक्षे, चख्यो,

* This root is defective in the non-conjugational tenses. When it means "to leave", it does not substitute क्श; as समचक्षिष्ट Aor.

अख्ये, अकशौ, अकशे F. Fut. ख्याता, कशाता Aor. अख्यत्-त
अकशासीत्, अकशास्त Ben. ख्यायात्, ख्येयात्; कशायात्, कशेयात्,
ख्यासीष्ट, कशासीष्ट Pp. ख्यात, कशात.

चम् 1 P. to drink, to eat; with आ to sip; Pre. चमति (आचामति)
Perf. चचाम F. Fut. चमिता Fut. चमिष्यति Con. अचमिष्यत्
Aor. अचमीत् Can. Pre. चामयति Aor. अचीचमत् Des. चिच-
मिषति Pre. चान्त Ger. चान्त्वा or चमिस्वा.

चर् 1 P. to walk, to perform, to eat; Pre. चरति Perf. चचार
F. Fut. चरिता Fut. चरिष्यति Con. अचरिष्यत् Ben. चर्वात्
Aor. अचारीत् Des. चिचरिषति Pass.—Pre. चर्यते Aor.
अचारि Pp. चरित.

चर्व् 1 P. & 10 U. to eat, to chew; Pre. चर्वति, चर्वयति-ते Perf.
चचर्व, चर्वयाश्चकार-चक्रे F. Fut. चर्विता, चर्वयिता Aor.
अचर्वीत्, अचचर्वत्-त Pp. चर्वित.

चल् 1 P. to stir; to shake; Pre. चलति Perf. चचाल F. Fut.
चलिता Aor. अचालीत् Can.—Pre. चलयति-ते F. Fut. चल-
यिता Aor. अचीचलत्-त Pp. चलित.

चि 5 U. to heap up, to collect; Pre. चिनोति, चिनुते Per. चिकाच
चिचाय, चिक्ये, चिष्ये F. Fut. चेता Fut. चेप्यति-ते Con.
अचेप्यत्-त Aor. अचैषीत्, अचेष्ट Ben. चीयात्, चेपीष्ट Des.
चिकीषति-ते Pass.—Pre. चीयते Aor. अचायि Pp. चित.
Ger. चित्वा-संचिस्थ.

चि 10 U. to gather; Pre. चययति-ते, चपयति-ते Perf. चययाश्चकार
—चक्रे, चपयाश्चकार-चक्रे.

चित् 1 P. to notice, to understand; Pre. चेतति Perf. चिचेत्
F. Fut. चेतिता Fut. चेतिष्यति Con. अचेतिष्यत् Aor. अचेतीत्
Ben. चित्यात् Des. चिचेतिषति Can.—Pre. चेतयति-ते Aor.
अचीचितत्-त Pass.—Pre. चित्यते Aor. अचेति Pp. चित्त
Ger. चित्तिस्वा, चेतित्वा.

चिन्त् 10 U. to think, to consider; Pre. चित्तयति-ते Perf. चित्तया-

अकार-चक्रे &c. F. Fut. चितयिता Aor. अचिद्वितत्-त Ben.
चिन्त्यात्, चितयिषीष्ट Pass. Pre. चिन्त्यते Aor. अचिन्ति Pp.
चिन्तित Ger. चिन्तयित्वा.

चुद् 10 U. to direct, to throw; Pre. चोदयति-ते Perf. चोदयाश्च-
कार-चक्रे &c. F. Fut. चोदयिता Fut. चोदयिष्यति-ते Con.
अचोदयिष्यत्-त Aor. अचूचुदत्-त Pp. चोदित.

चुम्ब 1 P. to kiss; Pre. चुम्बति Perf. चुचुम्ब F. Fut. चुम्बिता Aor.
अचुम्बीत् Pp. चुम्बित.

चुम्ब 10 U. to kiss, to touch; Pre. चुम्बयति-ते Perf. चुम्बयाश्च-
कार-चक्रे, &c. F. Fut. चुम्बयिता Aor. अचुचुम्बत् Pp. चुम्बित.

चुर् 10 U. to steal, to rob, to take; Pre. चोरयति-ते Perf.
चोरयाश्चकार-चक्रे, &c. F. Fut. चोरयिता Fut. चोरयिष्यति-ते
Con. अचोरयिष्यत्-त Aor. अचचुरत्-त Ben. चोर्यात्, चोर-
यिषीष्ट Des. चुचोरयिषति-ते Pass.—Pre. चोर्यते Aor. अचोरि
Pp. चोरित Ger. चोरयित्वा.

चूर्ण 10 U. to reduce to powder, to crush; Pre. चूर्णयति-ते Perf.
चूर्णयाश्चकार-चक्रे &c. F. Fut. चूर्णयिता Fut. चूर्णयिष्यति-ते
Con. अचूर्णयिष्यत्-त Aor. अचुचूर्णत्-त Pp. चूर्णित.

चूष् 1 P. to drink, to suck; Pre. चूषति Pre. चुचूष F. Fut.
चूषिता Aor. अचूषात् Pp. चूषित.

चृत् 6 P. to hurt, to kill; Pre. चृन्तति Perf. चचर्त्त F. Fut. चर्तिता
Aor. अचर्तीत् Des. चिचर्तिषति, चिचृत्सति Pp. चृत्.

चेष्ट 1 A. to stir, to make effort; Pre. चेष्टते Perf. चिचेष्टे F. Fut.
चेष्टिता Fut. चेष्टिष्यते Con. अचेष्टिष्यत् Aor. अचेष्टिष्ट Ben.
चेष्टिषीष्ट Pass. Pre. चेष्टयते Pp. चेष्टित.

च्यु 1 A. to drop down; Pre. च्यवते Perf. चुच्युवे F. Fut. च्योता
Fut. च्योष्यते Con. अच्योष्यत् Aor. अच्योष्ट Ben. च्योषीष्ट
Pp. च्युत्.

च्युत् 1. P. to flow, to drop down; Pre. च्योतति Perf. चुच्योत् F. Fut. च्योसिता Fut. च्योतिष्यति Con. अच्योतिष्यत् Aor. अच्युतत्, अच्योतीत् Ben. च्युत्यात्.

छ.

छद् 1 U. to cover; Pre. छदति-ते Perf. चच्छाद्, चच्छदे F. Fut. छदिता Aor. अच्छदीत्, अच्छादीत्, अच्छदिष्ट Pp. छन्न.

छद् 10 U. to conceal; Pre. छादयति-से Perf. छादयाश्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. छादयिता Aor. अविच्छदत्-त Pp. छादित.

छिद् 7 U. to cut, to mow; Pre. छिनत्ति, छिन्ते Perf. चिच्छेद्, चिच्छिदे F. Fut. छेत्ता Fut. छेत्स्यति-ते Con. अच्छेत्स्यत्-त Ben. छिद्यात्, छेत्सीष्ट Aor. अच्छिदत्, अच्छेत्सीत्, अच्छित्त Pp. छिन्न.

छो 4 P. to cut; Pre. छ्याति Perf. चच्छौ F. Fut. छासा Fut. छास्यति Con. अच्छास्यत् Aor. अच्छात्, अच्छासीत् Des. चिच्छासति Pp. छात or छित Ger छात्वा or छित्वा Pass. Pre. छायसे.

ज.

जक्ष् 2 P. to eat, to consume; Pre. जक्षिति Perf. जजक्ष F. Fut. जक्षिता Fut. जक्षिष्यति Con. अजक्षिष्यत् Aor. अजक्षीत् Ben. जक्ष्यात् Can.—Pre. जक्षयति Aor. अजजक्षत् Pp. जक्षित.

जन् 4 A. to be born; Pre. जायते Perf. जज्ञे F. Fut. जनिता Fut. जनिष्यते Con. अजनिष्यत् Aor. अजनि-अजनिष्ट Ben. अनिषीष्ट Des. जिजनिषति Pass.—Pre. जन्यते or जायते Aor. अजनि Can.—Pre. जनयति Aor. अजीजन्त् Ger. जनिस्वा Pp. जात.

जप् 1 P. to mutter; Pre. जपति Perf. जजाप F. Fut. जपिता Fut. जपिष्यति Con. अजपिष्यत् Aor. अजपीत् or अजापीत् Ben. जप्त्वा Des. जिजपिषति Pass.—Pre. जप्यते Aor. अजापि Can.—Pre. जापयति-ते Aor. अजीजपत्-त Pp. जपित.

जम् 1 A. to yawn; Pre. जम्भते Perf. जजम्भे F. Fut. जम्भिता Aor. अजम्भिष्ट Ben. जम्भिषीष्ट Des. जिजम्भिषते Cau.—Pre. जम्भयति Aor. अजजम्भत् Pp. जम्भ.

जल्प् 1 P. to murmur, to prattle; Pre. जल्पाति Perf. जजल्प् F. Fut. जल्पिता Fut. जल्पिष्यति Con. अजल्पिष्यत् Aor. अजल्पीष्ट Pass. Pre. जल्प्यसे Aor. अजल्पि Pp. जल्पित.

जागृ 2 P. to awake; Pre. जागर्ति Perf. जजागार-गर, जागराञ्चकार F. Fut. जागरिता Fut. जागरिष्यति Con. अजागरिष्यत् Aor. अजागरीष्ट Ben. जागर्यात् Des. जिजागरिषति. Pass.—Pre. जागर्यते Aor. अजागारि Cau.—Pre. जागरयति—ते Pp. जागरित.

जि* 1 P. to conquer; Pre. जयाते Perf. जिगाय F. Fut. जेता Fut. जेष्यति Con. अजेष्यत् Aor. अजैषीष्ट Ben. जीयात् Des. जिगीषति Cau.—Pre. जापयति—ते Aor. अजीजपत्—त Pp. जित Ger. जिष्वा Inf. जेतुम्.

जीव् 1 P. to live; Pre. जीवाति Perf. जिजीव F. Fut. जीविता Fut. जीविष्यति Con. अजीविष्यत् Aor. अजीवीष्ट Pass. Pre. जीव्यसे Aor. अजीवि Cau. Pre. जीवयति—ते Ger. जीविष्वा Inf. जीवितुम् Pp. जीवित.

जुष् 6 A. to like; Pre. जुषते Perf. जुजुषे F. Fut. जोषिता Aor. अजोषिष्ट Pass. Pre. जुष्यसे Aor. अजोषि Cau. Pre. जोषयति—ते Aor. अजुजुषत्—त Pp. जुष्ट.

जुष् 1 P. & 10 U. to think, to examine; Pre. जोषति जोषयति—ते Perf. जुजोष, जोषयाञ्चकार—चक्रे F. Fut. जोषिता, जोषयिता Aor. अजोषीष्ट, अजुजुषत्—त Pp. जुषित, जोषित.

जृम्भ् 2 A. to yawn; Pre. जृम्भते Perf. जजृम्भे F. Fut. जृम्भिता Fut. जृम्भिष्यते Con. अजृम्भिष्यत् Aor. अजृम्भिष्ट Pp. जृम्भित or जृम्भ.

जृ 4 P. to grow old; Pre. जीर्याति Perf. जजार Fut. जरिता, जरीता Fut. जरिष्यति, जरीष्यति Con. अजरिष्यत्, अजरीष्यत् Aor.

* It is Atm. when preceded by the prepositions वि or परा.

अजारीत्-अजरत् Ben. जीर्यात् Des. जिजरिषति, जिजरीषति,
जिजीर्षति Cau.—Pre. जरयति—ते Pass. Pre. जीर्यते Pp. जीर्ण.

जृ 1 P. & 9 P. to wear out; Pre. जरति or जृणाति Perf. अजार
F. Fut. जरिता or जरीता Aor. अजारीत् Cau.—Pre.
जारयति—ते.

जृ 10 U. to grow old; Pre. जारयति—ते Perf. जारयाश्चकार—
चक्रे &c. F. Fut. जारयिता Aor. अजीजरत्-त Pp. जारित.

ज्ञप् 10 U. to know, to cause to know, to see, to please; Pre.
ज्ञपयति—ते Perf. ज्ञपयाश्चकार-चक्रे &c., F. Fut. ज्ञपयिता
Fut. ज्ञपयिष्यति—ते Con. अज्ञपयिष्यत्-त Aor. अजिज्ञपत्-त
Des. ज्ञप्सति—ते, जिज्ञपयिष्यति—ते Pp. ज्ञप्त, ज्ञपित.

ज्ञा 9 U. to know; Pre. जानाति, जानीते Imperat. 2nd sing.
जानीहि, जानीष्व Perf. अज्ञौ, जज्ञे F. Fut. ज्ञाता Fut.
ज्ञास्यति—ते Con. अज्ञास्यत्-त Aor. अज्ञासीत्, अज्ञास्त Ben.
ज्ञायात्, ज्ञेयात्, ज्ञासीष्ट Des. जिज्ञासति—ते Cau.—Pre. ज्ञापयति—
ते, ज्ञपयति—ते Aor. अजिज्ञपत्-त Pass. Pre. ज्ञायते Aor.
अज्ञायि Inf. ज्ञातुम् Ger. ज्ञात्वा Pp. ज्ञात.

ज्ञा 10 U. to direct (with आ); Pre. ज्ञापयति—ते Perf.
ज्ञापयाश्चकार-चक्रे F. Fut. ज्ञापयिता Fut. ज्ञापयिष्यति—ते Con.
अज्ञापयिष्यत्-त Pass.—Pre. ज्ञाप्यते Pp. ज्ञापित.

ज्या 9. P. to become old; Pre. जिनाति Perf. जिज्यौ F. Fut.
ज्यासा Fut. ज्यास्यति Con. अज्यास्यत् Aor. अज्यासीत् Ben.
जीयात् Des. जिज्यासति Pass. Pre. जीयते Aor. अज्यायि Cau.
Pre. ज्यापयति—ते Pp. जीन Ger. जीत्वा.

ज्वल् 1 P. to burn, to glow; Pre. ज्वलति Perf. जज्वाल F. Fut.
ज्वालिता Fut. ज्वलिष्यति Con. अज्वलिष्यत् Aor. अज्वालीत्
Cau. Pre. ज्वलयति—ते ज्वालयति—ते, with प्रः—प्रज्वलयति—ते
Pp. ज्वलित.

ड—

डी 1 A. to fly, to go; Pre. डयते Perf. डिड्ये F. Fut. डयिता Fut.
डयिष्यते Con. अडयिष्यत् Aor. अडयिष्ट Ben. डयिषीष्ट Des.
डिडयिषते Pp. डयित or डीन.

डी 4 A. to fly, to go; Pre. डीयते Perf. डिड्ये &c. Pp. डीत.

ढ—

ढौक् 1 A. to go, to approach; Pre. ढौकते Perf. डुढौके F. Fut.
ढौकिता Fut. ढौकिष्यते Con. अढौकिष्यत् Aor. अढौकिष्ट
Ben. ढौकिषीष्ट Can.—Pre. ढौकयति—ते, Aor. अडुढौकत्—त्
Pp. ढौकित.

त—

तक्ष् 1 P. to cut, to wound; Pre. तक्षति Perf. ततक्ष F. Fut.
तक्षिता or तष्टा Fut. तक्षिष्यति, तक्षयति Aor. अतक्षीत्, अताक्षीत्
Ben. तक्ष्यात् Pp. तष्ट Ger. तक्षित्वा or तष्टा.

तक्ष् 5 P. to pare; Pre. तक्ष्णोति (for the other forms see the
above root).

तश्च 1 P. to go; Pre. तश्चति Perf. ततश्च F. Fut. तश्चिता Aor.
अतश्चीत् P. p. तक्त्त Ger. तश्चित्वा; तक्त्वा.

तश्च 7 P. to contract, to shrink; Pre. तनक्ति Perf. ततश्च F. Fut.
तङ्क्ता, तञ्जिता Fut. तङ्क्ष्यति, तञ्जिष्यति Con. अतङ्क्ष्यत्-
अतञ्जिष्यत् Can. Pre. तश्चयति—ते Des. तितश्चिषति, तितङ्क्षति
Pass. Pre. तच्यते Aor. अतश्चि Pp. तश्चित.

तश्च 8 U. to spread, to go; Pre. तनोति, तनुते Perf. ततान, तेने F.
Fut. तनिता Fut. तनिष्यति—ते Con. अतनिष्यत्—त् Aor. अतनीत्,
अतानीत्, अतनिष्ट, अतत Ben. तन्यात्, तनिषीष्ट Des. तितांसति—ते,
तितंसति—ते, तितनिषति—ते Pass.—Pre. तन्यते, ताच्यते Aor. अतानि.

Cau.—Pre. तानयति—ते Aor. अतीतनत्—त Pp. तत Ger.—
तनिष्ठा, तत्वा.

तप् 1. P. to shine, to heat; Pre. तपति Perf. तप्तां F. Fut. तप्ता
Aor. अताप्सीत् Ben. तप्यात् Des. तितप्सति Pass.—Pre. तप्यसे
Aor. असप्त Cau.—Pre. तापयति—ते Aor. अतीतपत्—त Pp. तप्त.

तप् 4 A. to trouble, to be powerful; Pre. तप्यते Perf. तेषे F. Fut.
तप्ता Fut. तप्यसे Con. अतप्यत Ben. तप्सीष्ट Aor. असप्त Pp. तप्त.

तप् 10 U. to heat; Pre. तापयति—ते Perf. तापयाश्चकार—चक्रे F.
Fut. तापयिता Aor. अतीतपत्—त Des. तितापयिषति—ते Pp.
तापित.

तप् 4 P. to be suffocated, to be fatigued; Pre. ताम्यति Perf.
तप्तोम F. Fut. तमिता Fut. तमिष्यति Con. अतमिष्यत् Aor.
अतमीत् Pp. तान्त Ger. तमिष्ठा, तान्त्वा.

तर्क 10 U. to guess, to suppose; Pre. तर्कयति—ते Perf. तर्कयाश्च-
कार—चक्रे, &c. F. Fut. तर्कयिता Fut. तर्कयिष्यति—ते Con.
अतर्कयिष्यत्—त Aor. असतर्कत्—त Pp. तर्कित Ger. तर्कांश्वा.

तर्ज 1 P. to threaten, to censure; Pre. तर्जति Perf. ततर्ज F. Fut.
तर्जिता Fut. तर्जिष्यति Con. अतर्जिष्यत् Aor. अतर्जीत् Pp. तर्जित.

तर्ज 10 A. to blame; Pre. तर्जयते Perf. तर्जयाश्चक्रे F. Fut. तर्जयिता
Aor. असतर्जत् Pp. तर्जित.

तंस 1 P. & 10 U. to decorate, to assume; Pre. तंसति, तंसयति—ते
Perf. ततंस, तंसयाश्चकार—चक्रे F. Fut. तंसिता, तंसयिता Aor.
अतंसीत्, अतितंसत्—त Pp. तंसित.

ताय 1 A. to spread; to protect; Pre. तायते Perf. तताये F. Fut.
तायिता Aor. अतायिष्ट, अतायि Cau.—Pre. ताययति—ते Aor.
अततायत्—त.

तिष्ठ 1 A. to endure, to suffer with courage; Pre. तित्तिष्ठते Perf.
तित्तिष्ठाश्चक्रे F. Fut. तित्तिष्ठिता Fut. तित्तिष्ठिष्यते Con. अतिति-

क्षिप्यत Aor. अतितिक्षिष्ट Ben. तितिक्षिषीष्ट Des. तितिक्षते Cau.—
Pre. तेजयति—ते.

तुक् 6. U. to strike, to wound; Pre. तुक्षति—ते Perf. तुतोद, तुसुदे
F. Fut. तोत्ता Fut. तोत्स्यति—ते Con. अतोत्स्यत्—त Aor.
अतोत्सीत्, अतुत्त Ben. तुद्यात्—तोत्सीष्ट Des. तुतुत्सति—ते Pass.
Pre. तुद्यते Aor. अतोदि Cau.—Pre. तोदयति—ते Aor. अतुत्त-
त्—त Pp. तुक्त Ger. तुत्त्वा.

तुल् 1. P. & 10 U. to weigh, to examine; Pre. तोलति, तोलयति—
ते (तुलयति—ते) Perf. तुतोल, तोलयाश्चकार—चक्रे F. Fut.
तोलिता, तोलयिता Fut. तोलिष्यति, तोलयिष्यति—ते Con. अतोलि-
ष्यत्, अतोलयिष्यत्—त Ben. तोल्यात्, तोलयिषीष्ट Aor. अतो-
लीत्, अतुतुलत्—त Pass.—Pre. तुल्यते, तोल्यते Pp. तोलित.

तुष् 4 P. to be pleased or satisfied; Pre. तुष्यति Perf. तुतोष F.
Fut. तोष्टा Fut. तोक्ष्यति Con. अतोक्ष्यत् Ben. तुष्यात् Aor.
अतुषत् Cau.—Pre. तोषयति—ते Aor. अतुतुषत्—त Pass:—
Pre. तुष्यते Aor. अतोषि Pp. तुष्ट Ger. तुष्टा Inf. तोष्टुम्.

तृप् 4. P. to become satisfied; Pre. तृप्याति Perf. तत्तर्प F. Fut.
तर्पिता, तर्प्ता, त्रप्ता Fut. तर्पिष्यात्, तर्प्स्यति, त्रप्स्यति Con. अतर्पि-
ष्यत्, अतर्प्स्यत्, अत्रप्स्यत् Aor. अतृपत्, अतर्पीत्, अत्राप्सीत्,
अत्राप्सीत् Ben. तृप्यात् Des. तितर्पिषति, तितृप्सति Pp. तृप्त Inf.
तर्पितुम्, त्रप्तुम्, तर्प्सुम्.

तृप् 1 P. & 10 U. to light, to kindle; Pre. तर्पति, तर्पयति—ते
Perf. तत्तर्प, तर्पयाश्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. तर्पिता, तर्पयिता
Aor. अतर्पीत्, अतितर्पत्—त Pp. तृपित, तर्पित.

तृष् 4 P. to be thirsty; Pre. तृष्यति Perf. तत्तर्ष F. Fut. तर्षिता
Fut. तर्षिष्यति Con. अतर्षिष्यत् Aor. अतृषत् Ben. तृष्यात् Cau.
—Pre. तर्षयति—ते Aor. अतीतृषत्—त; अततर्षत्—त Pp. तृषित
Ger. तृषिस्वा, तर्षिस्वा.

तुह 7 P. to injure, to kill; Pre. तृणेदि Perf. ततर्ह F. Fut. तर्हिता
Fut. तर्हिष्यति Con. अतर्हिष्यत् Aor. अतर्हीत् Ben. तृह्यात् Des.
तिदक्षति, तिदंक्षति Cau.—Pre. तर्ह्यति—ते Aor. अततर्हत्—त
अतीदृहत्—त, Pass. Pre. तृह्यते Aor. अतर्हि Pp. तर्हित Ger.
तर्हिस्वा Inf. तर्हितुम्.

तृह 6 P. to kill, to hurt; Pre. तृहति Perf. ततर्ह F. Fut. तर्हिता,
तर्हा Fut. तर्हिष्यति तर्ह्यति Aor. अतर्हीत् अतृक्षत् Pp. तृह Ger.
तर्हिस्वा, तृहा.

तृह 6 P. to kill; Pre. तृहति Perf. ततृह F. Fut. तृहिता, तृहा Fut.
तृहिष्यति, तृह्यति Con. अतृहिष्यत्, अतृह्यत्, Aor. अतृहीत्, अता-
र्हीत् Ben. तृह्यात् Des. तितृक्षति, तितृक्षति.

तृ 1 P. to cross over, to swim; Pre. तरति Perf. ततार F. Fut.
तरिता, तरीता, Fut. तरिष्यति, तरीष्यति Con. अतरिष्यत्, अतरीष्यत्.
Aor. अतारीत् Ben. तीर्यात् Des. तितरीषति, तितरिषति, तितरीषति,
Pass.—Pre. तीर्यते Perf. तेरे F. Fut. तारिता, तरिता, तरीता.
Aor. अतारि Ben. तारिषीष्ट, तरिषीष्ट, तीरिषीष्ट Cau.—Pre.
तारयति—ते Pp. तीर्ण Ger. तीर्णा.

त्यज् 1 P. to abandon; Pre. त्यजति Perf. तत्याज F. Fut. त्यक्ता
Fut. त्यक्ष्यति Con. अत्यक्ष्यत् Aor. अत्याक्षीत् Ben. त्यज्यात्
Cau.—Pre. त्याजयति—ते Aor. अतित्यजत्—त Pass. Pre.
त्यज्यते Aor. अत्याजि Pp. त्यक्त Ger. त्यक्त्वा Inf. त्यक्तुम्.

त्रप् 1 A. to be ashamed; Pre. त्रपते Perf. त्रेपे F. Fut. त्रपिता, त्रप्ता
Fut. त्रपिष्यते, त्रप्स्यते Con. अत्रपिष्यत्, अत्रप्स्यत् Aor. अत्रपिष्ट,
अत्रप् Ben. त्रपिषीष्ट, त्रप्सीष्ट Cau.—Pre. त्रपयति—ते Aor.
अतित्रपत्—त Pp. त्रप्त Ger. त्रपिस्वा, त्रप्स्वा Inf. त्रपितुम्—त्रप्नुम्.

त्रस 1 & 4 P. to tremble, to fear; Pre. त्रसति, त्रस्यति Perf. तत्रास F.
Fut. त्रसिता Fut. त्रसिष्यति Con. अत्रसिष्यत् Aor. अत्रासीत्,

अग्रसीत् Ben. अस्वात् Pass.—Pre. अस्यते Aor. अग्रसि Cau.—
Pre. आसयति—ते Aor. अतिवसत्—त Pp. वस्त Ger. असिस्वा
Inf. असितुम्.

अस 10 U. to hold, to oppose; Pre. आसयति—ते Perf. आसयाञ्चकार
—चक्रे, F. Fut. आसयिता Aor. अतिवसत्—त Pp. आसित.

बुद् 4 & 6 P. to tear, to break; Pre. बुद्ध्यति—बुद्ध्यति Perf. तुजोद F.
Fut. बुदिसा Fut. बुदिष्यति Con. अबुदिष्यत् Aor. अबुदीत् Ben.
बुद्ध्यत् Cau. Pre. जोदयति—ते Aor. अबुबुदत्—त Pass. Pre.
बुद्ध्यते Aor. अबोदि Pp. बुदित Ger. बुदिस्वा.

बुद् 10 A. to tear; Pre. जोदयते Perf. जोदयाञ्चक्रे F. Fut. जोदयिता
Aor. अबुबुदत् Pp. जोदित.

चै 1 A. to protect; Pre. आयते Perf. तत्रे F. Fut. आता Fut. आस्यते
Con. अत्रास्यत Aor. अत्रास्त Ben. आसीष्ट Cau.—Pre. आपयति—ते
Aor. अतिवपत्—त Pass. Pre. आयते Aor. अत्रायि Pp. आत
Inf. आतुम्.

स्वर 1 A. to hurry, to move with speed; Pre. स्वरते Perf. तस्वरे
F. Fut. स्वरिता Aor. अस्वरिष्ट Ben. स्वरिषीष्ट Cau. Pre. स्वरयति
—ते Aor. अतस्वरत्—त Des. तिस्वरिषते Pp. स्वरित, सूर्ण.

त्विष् 1 U. to shine, to glitter; Pre. त्वेषति—ते Perf. तित्वेष, तित्विषे
F. Fut. त्वेष्टा Fut. त्वेक्ष्यति—ते Con. अत्वेक्ष्यत्—त Aor.
अत्विक्षत्—त Pp. त्विष्ट.

द.

दंक्ष 1 P. to bite, to sting; Pre. दक्षति Perf. दंक्ष F. Fut. दंष्टा Fut.
दंक्ष्यति Aor. अदंक्षीत् Ben. दंक्ष्यात् Des. दिदंक्षति Pp. दष्ट Inf.
दष्टुम् Ger. दष्टा.

दण्ड 10 U. to fine, to punish; Pre. दण्डयति—ते Perf. दण्डयाञ्चकार

—चक्रे &c. F. Fut. दण्डयिता Fut. दण्डयिष्यति—ते Con. अदण्डयिष्यत्—त Aor. अदण्डयत्—त Pp. दण्डित.

दृ 1 A. to give; Pre. दृते Perf. दृदे F. Fut. दृदिता Fut. दृदिष्यते Con. अदृदिष्यत् Aor. अदृदिष्ट Ben. दृदिषीष्ट Des. दिदृदिषते Oau. Pre. दादयति—ते Aor. अदीदयत्—त Pp. ददित.

दम् 5 P. to hurt, to go, to deceive; Pre. दम्नोति Perf. ददम्न F. Fut. दम्निता Fut. दम्निष्यति Con. अदम्निष्यत् Aor. अदम्नीत् Des. धिप्सति, धीप्सति, दिदम्निषति Pp. दृध Ger. दम्निस्वा—दृध्या.

दम 4 P. to be tamed, to conquer; Pre. दाम्यति Perf. ददाम F. Fut. दमिता Fut. दमिष्यति Con. अदमिष्यत् Aor. अदमत् Pp. दमित or दान्त Ger. दमित्वा or दान्त्वा.

दय 1 A to pity, to protect, to love, to go, to give; Pre. दयते Perf. दयाचक्रे, &c. F. Fut. दयिता Fut. दयिष्यते Con. अदयिष्यत् Aor. अदयिष्ट Des. दिदयिषते Pp. दयित.

दरिद्रा 2 P. to be poor or needy; Pre. दरिद्राति Perf. दरिद्राचकार or ददरिद्रौ F. Fut. दरिद्रिता Aor. अदरिद्रीत् or अदरिद्रासीत् Ben. दरिद्र्यात् Des. दिदरिद्रासति, दिदरिद्रिषति, Pp. दरिद्रित.

दल् 1 P. to burst open, to expand; Pre. दलति Perf. ददाल F. Fut. दलिता Aor. अदालीत् Oau.—to eat, to tear. Pre. दलयति, दालयति Aor. अदीदलत्—त Pp. दलित.

दंस 10 A. to see, to bite; Pre. दंसयते Perf. दंसयाचक्रे Aor. अददंसत् Pass. दंस्यते.

दह 1 P. to burn, to pain, Pre. दहति Perf. ददाह F. Fut. दग्धा Fut. धक्ष्यति Con. अधक्ष्यत् Aor. अवाक्षीत् Ben. दह्यात् Des. दिधक्षति Oau.—Pre. दाहयति—ते Aor. अदीदहत्—त Pass.—Pre. दह्यति Aor. अदाहि Pp. दग्ध Ger. दग्धा Inf. दग्धुम्.

दा 1 P. to give; Pre. यच्छति Perf. ददौ F. Fut. दाता Fut.

दास्यति Con. अदास्यत् Aor. अदात् Ben. देयात् Des. दिस्सति
Pass.—Pre. दीयते Cau.—Pre. दापयति—ते Aor. अदीपत्—त्
Pp. दत्त Ger. दत्वा Inf. दातुम्.

दा 2 P. to cut; Pre. दाति (see above for the other forms).

दा 3 U. to give, to put; Pre. ददाति, दत्ते Perf. ददौ, ददे F. Fut.
दाता Fut. दास्यति—ते Con. अदास्यत्—त् Aor. अदात् अहित
Ben. देयात्, दासीष्ट Des. दिस्सति—ते Pp. दत्त Ger. दत्वा Inf.
दातुम् Pass. Pre. दीयते Aor अदायि.

दिव् 4 P. to shine, to throw, to play, to sell, to trifle with,
to rejoice, to be sleepy; Pre. दीव्यति Perf. दिदेव F. Fut.
देविता Aor. अदेवीत् Ben. दीव्यात् Des. दुव्यूषति, दिदेविषति
Pass.—Pre. दीव्यते Cau.—Pre. देवयति—ते Aor. अदीदिवत्—त्
Pp. द्यूत, द्यून.

दिव् 1 P. & 10 A. to cause to lament, to vex; Pre. देवति and
देवयते Perf. दिदेव and देवयाश्चक्रे etc.

दिक्ष् 6 U. to produce, to grant, to allow; Pre. दिशति—ते Perf.
दिवेश दिदिशे F. Fut. देष्टा Fut. देक्ष्यति—ते Con. अदेक्ष्यत्—त् Aor.
अदिक्षत्—त् Ben. दिक्ष्यात्, दिक्षीष्ट, des. दिदिक्षति—ते Pass.—Pre.
दिक्ष्यते Aor. अदेशि Cau.—Pre. देशयति—ते Aor. अदीदिशत्—त्
Pp. दिष्ट Inf. देष्टुम् Ger. दिष्ट्वा.

दिग् 2 U. to anoint, to pollute; pre. देग्धि, दिग्धे Imperf. 2nd
and 3rd sing. अधेक्-ग् Perf. दिदेह, दिदिहे F. Fut. देग्धा Fut.
धेक्ष्यति—ते Con. अधेक्ष्यत्—त् Aor. अधिक्षत्, अधिक्षत, अधिग्ध Ben.
दिह्यात्, धिक्षीष्ट Des. दिधिक्षति—ते Cau.—Pre. देहयति—ते Aor.
अदीदिहत्—त् Pass.—Pre. दिह्यते Aor. अदेहि Pp. दिग्ध Ger.
दिग्ध्वा Inf. देग्धुम्.

दीप् 4 A. to shine, to burn; Pre. दीप्यते Perf. दिदीपे F. Fut.
दीपिता Aor. अदीपिष्ट, अदीपि Ben. दीप्सीष्ट Des. दिदीपिषते
Cau.—Pre. दीपयति—ते Aor. अदीदिपत्—त् & अदिदीपत्—त् Pass.
Pre. दीप्यते Aor. अदीपि Pp. दीप्त.

डु 5 P. to burn, to distress, to give pain; Pre. दुनोति Perf. दूराव
F. Fut. दूता Fut. दूष्यति Con. अदूष्यत् Aor. अदूषीत् Ben.
दूयात् Des. दूदूषति Can. Pre. दावयति—ते Aor. अदूदवत्—त
Pass:—Pre. दूयते Aor. अदावि Pp. दूत or दून.

डु 4 P. to be wrong, to be impure; Pre. दुष्यति Perf. दुरोष
F. Fut. दूषा Con. अदूष्यत् Fut. दूष्याति Aor. अदुषत् Ben.
दुष्यात् Can. Pre. दूषयति—ते; दूषयति—ते (to make depraved)
Aor. अदूदुषत्—त Pass. Pre. दुष्यते Aor. अदोषि Pp. दुष्ट.

डु 2 U. to milk, to make profit; Pre. दोग्धि, दुग्धे Perf. दुरोह,
दुबुहे F. Fut. दोग्धा Fut. धोक्ष्यति—ते Aor. अधुक्षत्, अधुक्षत,
अदुग्ध Ben. दुह्यात्, धुक्षीष्ट Des. दुधुक्षति—ते Can. Pre. दौहयति—ते
Aor. अदूदुहत्—त Pass. Pre. दुह्यते Aor. अदोहि Pp. दुग्ध Ger.
दुग्धा Inf. दोग्धुम्.

डु 4. A. to suffer pain, to be sorry; Pre. दूयते Perf. दुबुवे F. Fut.
द्विता Fut. दविष्यते Con. अदविष्यत् Aor. अदविष्ट Ben. दविषीष्ट
Des. दुदूषते Can.—Pre. दावयति—ते Aor. अदूदवत्—त Pass:—
Pre. दूयते Aor. अदावि Pp. दून Inf. दवितुम्.

ड 6. A. with आ, to honour; Pre. आद्विष्यते Perf. आद्रे Fut.
आद्विष्यते Aor. आदृत Ben. आदृषीष्ट.

डप् 4. P. to be glad, to be proud; Pre. हृष्यति Perf. हर्ष F. Fut.
हर्षिता, हर्षा, ह्रप्ता Fut. हर्षिष्यति, हर्ष्यति, ह्रप्स्यति Con. अहर्षि-
ष्यत्, अहर्ष्यत्, अह्रप्स्यत् Aor. अहृषत्, अहर्षीत्, अदाहर्षीत्,
अद्राहर्षीत् Ben. हृष्यात् Des. दिहर्षिषति or दिहृप्सति Can. Pre.
हर्षयति—ते Aor. अदीहपत्—त or अदहर्षत्—त Pp. हृष Ger.
हर्षित्वा—हृप्त्वा Inf. हर्षितुम्, ह्रप्नुम्, हर्षुम्.

डप् 1 P. 10 U. to kindle; Pre. हर्षति, हर्षयति—ते Perf. हर्षे,
हर्षयाश्चकार &c. Fut. हर्षिष्यति, हर्षयिष्यति—ते Aor. अहर्षीत्;
अदीहपत्—त, अदहर्षत्—त Pp. हर्षित, हर्षित.

दृश् 1. P. to see, to visit, to know; Pre. पश्यति Perf. दृश्य F. Fut. दृष्ट Fut. दृश्यति Con. अदृश्यत् Aor. अदृशत्, अद्रासीत् Ben. दृश्यात् Des. दिदृक्षते Cau:—Pre. दृशयति—ते Aor. अदीदृशत्-त, अददृशत्-त Pass:—Pre. दृश्यते Aor. अदृशि Pp. दृष्ट Ger. दृष्टा Inf. द्रष्टुम्.

हृ 9 P. to tear, to divide; Pre. कृणाति Perf. हृर F. Fut. हरिता, हरीता Fut. हरिष्यति, हरीष्यति Con. अहरिष्यत्, अहरीष्यत् Aor. अहारीत् Ben. हरीयात् Des. दिहरिषति, दिहरीषति, दिहरीषति Pass. Pre. हरीयते Pp. हरीर्ण.

क्षे 1 A. to protect, to cherish; Pre. दयते Perf. दिद्ये F. Fut. दाता Con. अदास्यत् Aor. अदित Ben. दासीष्ट Des. दिस्सते Pass:—Pre. दीयते Cau:—Pre. दापयति—ते Aor. अदीदपत्-त Pp. दात.

क्षे 1 P. to purify, to be purified; Pre. दायति Perf. ददौ F. Fut. दाता Fut. दास्यति Con. अदास्यत् Aor. अदासीत् Ben. दायात् Des. दिदासति Pass:—Pre. दायते Cau:—Pre. दापयति—ते Pp. दात.

क्षो 4 P. to cut, to divide, to move; Pre. द्यति Perf. ददौ F. Fut. दाता Aor. अदात् Ben. देयात् Des. दिस्सति Cau:—Pre. दापयति—ते Pp. दित.

द्युत् 1 A. to shine; Pre. द्योतते Perf. दिद्युते F. Fut. द्योतिता Fut. द्योतिष्यते Con. अद्योतिष्यत् Aor. अद्योतिष्ट, अद्युतत् Ben. द्योतिषीष्ट Des. दिद्युतिषते, दिद्योतिषते Cau:—Pre. द्योतयति—ते Aor. अद्युतत्-त Pp. द्युतित.

द्रा 2 P. to run, to sleep; Pre. द्राति Perf. द्रौ F. Fut. द्राता Fut. द्रास्यति Con. अद्रास्यत् Aor. अद्रासीत्.

द्रु 1 P. to run, to rush, to melt; Pre. द्रवति Perf. द्रुवाव F. Fut. द्रोता Fut. द्रोष्यति Con. अद्रोष्यत् Aor. अद्रुवत् Des. द्रुषति Pass:—Pre. द्रूयते Aor. अद्रावि Cau:—Pre. द्रावयति Aor. अद्रिद्रवत्, or अद्रुद्रवत् Pp. द्रुत.

दुह 4 P. to bear malice or hatred; Pre. दुह्यति Perf. दुद्रोह F. Fut. द्रोहिता, द्रोधा, द्रोढा Fut. द्रोहिष्यति, भ्रोक्ष्यति Con. अद्रोहिष्यत्, अभ्रोक्ष्यत् Aor. अद्रुहत् Cau:—Pre. द्रोहयति—ते Aor. अद्रुहत्—त Pp. दुग्ध or दूढ Inf. द्रोहितुं, द्रोधुं द्रोढुं.

द्विष्ट 2 U. to hate; Pre. द्विष्टि, द्विष्टे Perf. द्विष्टेष्ट, द्विष्टिषे F. Fut. द्वेष्टा Fut. द्वेष्ट्यति—ते Con. अद्वेष्ट्यत्—त Aor. अद्विष्टत्—त Ben. द्विष्ट्यात् & द्विष्टीष्ट Pass:—Pre. द्विष्यते Aor. अद्वेष्टि Pp. द्विष्ट Inf. द्वेष्टुम्.

ध

धा 3 U. to put, to grant, to produce, to bear; Pre. दधाति, धत्ते Perf. दधौ, दधे F. Fut. धाता Fut. धास्यति—ते Con. अधास्यत्—त Aor. अधात्, अधित Ben. धेयात्, धासीष्ट Des. धित्सति—ते Pass:—Pre. धीयते Aor. अधायि Cau. Pre. धापयति—ते Aor. अधीधपत्—त Pp. हित.

धाव् 1 P. to flow, to run; Pre. धावति Pp. धावित.

धाव् 1 U. to run, to wash; Pre. धावति—ते Perf. दधाव, दधावे F. Fut. धाविता Fut. धाविष्यति—ते Con. अधाविष्यत्—त Aor. अधावीत् अधाविष्ट Pp. धावित—धौत Ger. धाविस्वा or धीस्वा.

धिन्व् 5 P. to delight, to please; Pre. धिनोति Perf. विधिन्व F. Fut. धिन्विता Aor. अधिन्वीत् Ben. धिन्व्यात् Pp. धिन्वित.

धु 5 U. to shake, to excite Pre. धुनोति, धुनुते Perf. दुधाव, दुधुवे F. Fut. धोता Fut. धोष्यति—ते Con. अधोष्यत्—त Ben. ध्यात् धोषीष्ट Aor. अधोषीत्, अधोष्ट Pp. धुत.

धू 1 U. & 6 P. to shake; Pre. धवति—ते, धुवति Perf. दुधाव, दुधुवे (दुधुविय 6, 2nd sing.) F. Fut. धविता Fut. धविष्यति Con. अधविष्यत् Aor. अधावीत्, अधविष्ट (1) अधुवीत् (6) Ben. धूयात् Pp. धूत.

धू 5 & 9. U. to shake; Pre. धूनीति, धूनुते; धुनाति, धुनीते Perf. दुधाव

दुधुवे F. Fut. धोता, धविता Fut. धोष्यति-ते, धविष्यति-ते Con.
अधोष्यत्-त, अधविष्यत्-त Aor. अधावीत्, अधविष्ट, अधोष्ट Pp. धूत
(5) धून (9) Ger. धूत्वा.

धू 10 U. to shake; Pre. धूनयति-ते Perf. धूनयांचकार-चक्रे &c. F.
Fut. धूनयिता Aor. अधूयत्-त Pp. धूयित.

धूप् 1 P. to heat, to be heated; Pre. धूपायति Perf. दधूप, धूपायांचकार
&c. F. Fut. धूपिता, धूपायिता Fut. धूपिष्यति, धूपायिष्यति Con.
अधूपिष्यत्, अधूपायिष्यत् Aor. अधूपीत् अधूपायीत् Ben. धूप्यात्
धूपाय्यात् Pp. धूपित, धूपायित.

धूप् 10 U. to make fragrant, to shine; Pre. धूपयति-ते Perf.
धूपयांचकार-चक्रे &c. F. Fut. धूपयिता Pp. धूपित.

धृ 1 U. & A. to be, to hold; Pre. धरति-ते, ध्रियते Perf. दधार, दध्रे F.
Fut. धर्ता Fut. धरिष्यति-ते Con. अधरिष्यत्-त Aor. अधार्षीत्,
अधृत Ben. ध्रियात् & धृषीष्ट Des. दिधीर्षति-ते Pp. धृत.

धृ 10 U. to hold, to bear, to support; Pre. धारयति-ते Perf.
धारयाञ्चकार-चक्रे &c. F. Fut. धारयिता Pp. धारित.

धृष् 5 P. to be bold, to be confident, to be proud or brave; Pre.
धृष्णोति Perf. दधर्ष F. Fut. धर्षिता Fut. धर्षिष्यति Con.
अधर्षिष्यत् Aor. अधर्षीत् Pp. धृष्ट.

धृष् 1 P. & 10 U. to offend, to insult, to conquer; Pre. धर्षति &
धर्षयति-ते F. Fut. धर्षिता, धर्षयिता Aor. अधर्षीत्, अधीधृषत्-त,
अदधर्षत्-त Pp. धर्षित.

धे 1 P. to suck, to draw away; Pre. धयति Perf. दधौ F. Fut.
धाता Aor. अधात्, अधासीत्, अधधत् Ben. धेयात् Des. धिस्सति
Pass:—Pre. धीयते Aor. अधायि Can:—Pre. धापयति-ते Aor.
अधीधपत्-त Pp. धीत.

ॐ 1 P. to exhale, to blow, to throw away; Pre. धमाति Perf. दध्मौ F. Fut. धमाता Fut. धमास्यति Fut. अधमास्यत् Aor. अधमासीत् Ben. धमायात्, धमेयात् Des. दिध्मासति Pass.—Pre. धमायते Aor. अध्मायि Cau. Pre. धमापयति—ते Aor. अधिध्मपत्—त Pp. धमात.

ॐ 1 P. to think of, to ponder over; Pre. ध्यायति Perf. दध्यौ F. Fut. ध्याता Fut. ध्यास्यति Con. अध्यास्यत् Aor. अध्यासीत् Ben. ध्येयात् or दध्यायात् Des. दिध्यासति Pass. Pre. ध्यायते Aor. अध्यायि Cau. Pre. ध्यापयति—ते Aor. अधिध्यपत्—त Pp. ध्यात Ger. ध्यात्वा Inf. ध्यातुम्.

ॐ 1 A. to fall down, to perish; Pre. ध्वंसते Perf. दध्वंसे F. Fut. ध्वंसिता Fut. ध्वंसिष्यते Con. अध्वंसिष्यत् Aor. अध्वंसत् or अध्वंसिष्ट Desi. दिध्वंसिषते Pass. ध्वस्यते Pp. ध्वस्त.

ॐ 1 P. to sound, to echo, to thunder; Pre. ध्वनति Perf. दध्वान F. Fut. ध्वनिता Fut. ध्वनिष्यति Con. अध्वनिष्यत् Aor. अध्वनीत्, अध्वानीत्; Cau. to ring a bell Pre. ध्वनयति—ते; ध्वानयति—ते Pp. ध्वनित.

न.

नट् 1 P. to dance, to act; Pre. नटति Perf. नताट F. Fut. नटिता Fut. नटिष्यति Con. अनटिष्यत् Aor. अनटीत् अनाटीत्, Cau. Pre. नटयति—ते (to act), नाटयति—ते Pp. नटित.

नट् 10 U. to speak; Pre. नाटयति—ते.

नन्द् 1 P. to be pleased, to thrive; Pre. नन्दति Perf. ननन्द F. Fut. नन्विता Aor. अनन्दीत् Ben. नन्यात् Cau. Pre. नन्दयति only. Des. निनन्दिषति Pass. Pre. नन्द्यते P. p. नन्दित.

नद् 1 P. to sound, to thunder; Pre. नदति Perf. ननाद् F. Fut. नदिता Aor. अनदीत् अनदीत् Cau. Pre. नादयति—ते Des. निनदिषति P. p. नदित.

नह् 10 U. to shine, to tell; Pre. नाहयति—ते.

नम् 1 P. to salute, to bend, to sound; Pre. नमति Perf. नमाम F. Fut. नन्ता Fut. नंस्यति Con. अनंस्यत् Aor. अनंसीत् Ben. नम्यात् Des. निनंसति Cau.:—नमयति, नामयति Pass.:—Pre. नम्यसे Aor. अनामि P. p. नत Ger. नत्वा Inf. नन्तुम्.

नर्ह् 1 P. to bellow, to roar, to sound; Pre. नर्हति Perf. ननर्ह F. Fut. नर्हिता Fut. नर्ह्यति Con. अनर्ह्यत् Aor. अनर्हीत् P. p. नर्हित

नष्ट् 4 P. to be lost, to perish; Pre. नश्यति Perf. ननाश F. Fut. नशिता, नष्टा Fut. नशिष्यति—नक्ष्यति Con. अनशिष्यत्—अनक्ष्यत् Aor. अनशत् Ben. नश्यात् Des. निनक्षति निनशिषति Cau.:—Pre. नाशयति—ते Aor. अनीनशत्-त Pp. नष्ट Ger. नष्ट्वा, नष्ट्वा or नशिष्वा Inf. नष्टुम्.

नह् 4 U. to bind; Pre. नहति—ते Perf. ननाह, नेहे, (नेहिय मनद्ध नेहिषे 2nd sing.) F. Fut. नद्धा Fh नत्स्यति—ते Aor. अनात्सीत्, अनद्ध (अनाद्धास् अनात्साताम् Dual) Ben. नह्यात्, नत्सीष्ट Cau. Pre. नाहयति—ते Des. निनत्सति—ते Pp. नद्ध Inf. नद्धम्.

निञ् 3 U. to wash, to nourish; Pre. नेनेक्ति, नेनित्ते Perf. निनेज निनिजे F. Fut. नेक्ता Fut. नेक्ष्यति—ते Aor. अनिजत्, अनैषीत्, अनिक्त Ben. निज्यात्, निक्षीष्ट Des. निनिक्षति—ते P. p. निक्त.

निञ्ज् 2 A. to wash, to purify; Pre. निञ्जे Perf. निनिञ्जे Aor. अनिञ्जिष्ट Des. निनिञ्जिषते Pp. निञ्जित.

निन्द् 1 P. to blame; Pre. निन्दति Perf. निनिन्द Fut. निन्दिष्यति Aor. अनिन्दीत् P. p. निन्दित.

नी 1 U. to lead, to carry; Pre. नयति—ते Perf. निनाय, निन्वे F. Fut. नेता Fut. नेष्यति—ते Aor. अनेषीत् अनेष्ट Ben. नीयात् नेषीष्ट Cau. Pre. नाययति—ते Des. निनीषति—ते Pp. नीत.

नु 2 P. to praise; Pre. नौति Perf. नुनाव F. Fut. नविता Aor. अनावीत् Des. ननुषति P. p. नुत्त.

नुद् 6 U. to drive or impel; Pre. नुदति—ते Perf. नुनोद्—नुनुदे Fut. नोदस्यति—ते Aor. अनौत्सीत्, अनुत्त Can. Pre. नोदयति—ते Aor. अनुनुदत्—त् Des. ननुत्सति—ते p. p. नुत्त, नुन्न.

नृत् 4 P. to dance, to represent on the stage; Pre. नृत्यति Perf. ननर्त्त F. fut. नर्त्तिता Aor. अनर्त्तीत् Ben. नृत्यात् Des. निनर्त्तिषति—निनृत्सति Pass:—Per. नृत्यते Aor. अनर्त्ति Can:—Pre. नर्त्तयति—Aor. अनीनृत्तत्, अननर्त्तत् Pp. नृत्त.

प —

पच् 1 U. to cook, to bake, to digest; Pre. पचति—ते Perf. पपाच, पेचे Fut. पक्ता Fut. पक्ष्यति—ते Con. अपक्ष्यत्—त् Aor. अपाक्षीत्, अपक्त Ben. पच्यात्, पक्षीष्ट Des. पिपक्षति—ते Pass:—Pre. पच्यते Aor. अपोषि Can:—Pre. पाचयति—ते Aor. अपीपचत्—त् Pp. पंक.

पठ् 1 P. to read, to study, to describe; Pre. पठति Perf. पपाठि, F. Fut. पठिता Fut. पठिष्यति Con. अपठिष्यत् Aor. अपठीत् or अपाठीत् Des. पिपठिषति Pass:—Pre. पठ्यते Aor. अपाठि Can:—Pre. पाठयति—ते Aor. अपीपठत्—त् Pp. पठित Ger. पठित्वा Inf. पठितुम्.

पण् 1 A. to bargain, to bet or stake at play; Pre. पणसे Perf. पेणे F. Fut. पणिता Aor. अपणिष्ट Ben. पणिषीष्ट Pp. पणित.

पण् 1 A. to praise; Pre. पणायति Perf. पणायौचकार, &c. पेणे F. Fut. पणिता, पणायिता Fut. पणायिष्यति, पणिष्यते Aor. अपणायीत्, अपणिष्ट Ben. पणाय्यात्, पणिषीष्ट Pp. पणायित.

पत 1 P. to fly, to alight, to fall; Perf. पतति Perf. पपात F. Fut. पतिता Fut. पतिष्यति Con. अपतिष्यत् Aor. अपतत् Ben.

पस्यात् Des. विस्तति, विपतिषति Pass:—Pre. पश्यते Aor. अपाति Cau:—Pre. पातयति—ते Aor. अपीपसत्—त Pp. पतित Ger. पतिस्वा Inf. पतितुम्.

पङ् 4 A. to go, to attain; Pre. पद्यते Perf. पेदे F. Fut. पत्ता Fut. पस्यते Con. अपस्यत् Aor. अपादि Ben. पत्सीष्ट Des. पित्सते Pass:—Pre. पद्यते Aor. अपादि Cau:—Pre. पादयति—ते Aor. अपीपदत्—त Pp. पन्न Ger. पत्त्वा Inf. पत्तुम्.

पञ् 1 A. to praise; Pre. पनायति Perf. पेने, पनायाञ्चकार, &c. F. Fut. पनिता, पनायिता Fut. पनिष्यते, पनायिष्यति Aor. अपनिष्ट, अपनायीत् Ben. पनिषीष्ट, पनाय्यात् Pp. पनित, पनायित.

पा 1 P. to drink, to absorb; Pre. पिबति Perf. पपी F. Fut. पाता Fut. पास्यति Con. अपास्यत् Aor. अपात् Ben. पेयात् Des. पिपासति Pass:—Pre. पीयते Aor. अपाधि Cau:—Pre. पादयति—ते Pp. पीत Ger. पीत्वा Inf. पातुम्.

पा 2 P. to protect, to rule; Pre. पाति Perf. पपी F. Fut. पाता Fut. पास्यति Con. अपास्यत् Aor. अपासीत् Ben. पाद्यात् Des. पिपासति Pass. Pre. पायते Cau:—Pre. पालयति—ते Aor. अपीपलत्—त Pp. पात.

पार 10 U. to finish, to get through or over; Pre. पारयति—ते Perf. पारयाञ्चकार—चक्रे F. Fut. पारयिता Fut. पारयिष्यति—ते Con. अपारयिष्यत्—त Aor. अपपारत्—त Pass:—Pre. पार्यते Pp. पारित.

पाल् 10 U. to protect; Pre. पालयति—ते Perf. पालयाञ्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. पालयिता Aor. अपीपलत्—त Pass:—Pre. पाल्यते Pp. पालित Ger. पालयिस्वा.

पिङ् 7 P. to grind, to hurt; Pre. पिनष्टि Perf. विपेष F. Fut. पेष्ट Fut. पेक्षति Con. अपेक्ष्यत् Aor. अपिषत् Ben. पिष्यात् Pass:—

Pre. पिष्यते Aor. अपेषि Cau:—Pre. पेषयति—ते Pp. पिष्ट Ger. पिष्टा Inf. पेष्टु.

पीड् 10 U. to press, to hurt, to oppose; Pre. पीडयति—ते Perf. पीडयाञ्चकार—चक्रे F. Fut. पीडयिता Fut. पीडयिष्यति—ते Con. अपीडयिष्यत्—त् Aor. अपीडित—त् Pp. पीडित.

पुष् 4 P. to nourish, to develop, to bear, to show; Pre. पुष्यति Perf. पुपोष F. Fut. पोष्टा Fut. पोदयति Con. अपोदयत् Aor. अपुषत् Ben. पुष्यात् Pp. पुष्ट.

पुष् 1 & 9 P. to nourish, &c. Pre. पोषति, पुष्पाति Perf. पुपोष F. Fut. पोषिता Fut. पोषिष्यति Aor. अपोषीत् Pass:—Pre. पुष्यते Aor. अपोषि Cau:—Pre. पोषयति—ते Pp. पुष्ट.

पुष् 10 U. to maintain, to promote; Pre. पोषयति—ते Perf. पोषयाञ्चकार—चक्रे.

पू 1 A. to purify, to winnow, to invent; Pre. पवसे, Perf. पुपुवे F. Fut. पविता Aor. अपविष्ट Des. पिपविषते Cau:—Pre. पावयति—ते Pp. पूत, पवित Ger. पूत्वा, पविस्वा.

पू 9 U. to purify; Pre. पुनाति, पुनीते Perf. पुपाव, पुपुवे Fut. पविष्यति—ते Aor. अपावीत्, अपविष्ट Des. पुपूषति—ते Pp. पूत.

पूज् 10. U. to adore, to receive with honour, to present with; Pre. पूजयति—ते Perf. पूजयाञ्चकार—चक्रे &c. F. Fut. पूजयिता Fut. पूजयिष्यति—ते Con. अपूजयिष्यत्—त् Aor. अपूपुजत्—त् Pp. पूजित Ger. पूजयिस्वा Inf. पूजयितुम्.

पूर 4 A. to kill, to satisfy, Pre. पूर्यसे Perf. पुपूरे F. Fut. पूरिता Aor. अपूरिष्ट, अपूरि Cau:—Pre. पूरयति—ते Aor. अपूपुरत्—त् Pp. पूर्ण.

पूर 10 U. to fill, to cover; Pre. पूरयति—ते Perf. पूरयाञ्चकार—

चक्रे F. Fut. पूरयिता Fut. पूरयिष्यति-ते Con. अपूरयिष्यत्—त्
Aor. अपूपुरत्-त् Pp. पूरित Pass. Pre. पूर्यते.

पृ 3 P. to bring out of, to protect, to fill; Pre. पिपार्षी (पिप्रसि
pl.) F. Fut. पार्षा Aor. अपार्षीत् Des. पुपूर्षति Ben. प्रियात्
Pp. पूर्ण.

पृ 6 A. with आ to be engaged; Pre. व्याप्रियते Perf. व्यापमे
Aor. व्यापुत्.

पृच् 2 A. to come in contact with; Pre. पृक्ते Perf. पपृचे F. Fut.
पृचिता Aor. अपृचिह Pp. पृक्ण.

पृच् 7 P. to unite, to join; Pre. पुंणक्ति Perf. पपृचे F. Fut. पृचिता
Aor. अपृचीत् Pp. पृक्त Ger. पृचिस्वा Inf. पृचितुम्.

पृच् 1 P. & 10 U. to hinder, to join; Pre. पृचति & पृचयति-ते.

पृ 3 P. to fill, to blow, to protect; Pre. पिपार्षी Perf. पपार F.
Fut. परिता, परीता Fut. परिष्यति, परीष्यति Aor. अपारीत् Ben.
पूर्यात् Des. पुपूर्षति, पिपरिषति पिपरीषति, Pass. Pre. पूर्यते Can:
—Pre. पारयति-ते Aor. अपीपरत्-त् Pp. पूर्ण, पूरित Ger. पूर्षा.

प्याय् 1 A. to grow, to swell, to increase; Pre. प्यायते Perf. पिप्ये
F. Fut. प्यायिता Fut. प्यायिष्यते Con. अप्यायिष्यत् Aor.
अप्यायि, अप्यायिह Pp. प्यान, पीन.

प्यै 1 A. to grow, &c. Pre.; प्यायते Perf. पप्ये F. Fut. प्याता Fut.
प्यास्यते Con. अप्यास्यत् Aor. अप्यास्त Pp. पीन.

प्रच्छ् 6 P. to ask, to seek for; Pre. पृच्छति Perf. पप्रच्छ F. Fut.
प्रष्टा Fut. प्रक्ष्यति Con. अप्रक्ष्यत् Aor. अप्राक्षीत् Ben. पृच्छ्यात्
Des. पिपृच्छिषति Pass.—Pre. पृच्छयते Can:—Pre. प्रच्छयति-ते
Pp. पृष्ट Ger. पृष्टा Inf. प्रष्टुम्.

प्रथ् 1 A. to become famous, to increase, to rise; Pre. प्रथते Perf. पप्रथे F. Fut. प्रथिता Fut. प्रथिष्यते Con. अप्रथिष्यत् Aor. अप्रथिष्ट Can.—Pre. प्रथयति—ते Aor. अपप्रथत्—त् Pp. प्रथित.

प्रा 2 P. to fill; Pre. प्राति Perf. पप्रौ F. Fut. प्राता Aor. अप्रासीत्.

प्री 4 A. to feel affection, to be satisfied; Pre. प्रीयते Perf. विप्रिये F. Fut. प्रेता Aor. अप्रेष्ट Ben. प्रेषीष्ट Pp. प्रीत Ger. प्रीत्वा Inf. प्रेतुम्.

प्री 9 U. to please, to take delight in; Pre प्रीणाति, प्रीणीते Perf. विप्रीय, विप्रिये F. Fut. प्रेता Fut. प्रेष्यति—ते Aor. अप्रेषीत् & अप्रेष्ट Ben. प्रीयात् & प्रेषीष्ट pp. प्रीत.

पुष् 1 P. to burn; pre. ह्योषति perf. पुह्योष F. Fut. ह्योषिता Fut. ह्योषिष्यति Con. अह्योषिष्यत् Aor. अह्योषीत् p.p. पुष्ट Ger. ह्योषित्वा, ह्योषित्वा, पुष्टा.

पुष् 4 P. to burn; Pre. पुष्यति Aor. अपुषत् Pp. पुषिते Ger. पुषित्वा, ह्योषित्वा.

पुष् 9 P. to sprinkle, to fill, to be wet; Pre. पुष्णाति Aor. अपुषीत्.

प्सा 2 P. to devour, to eat; Pre. प्साति Perf. पप्सौ F. Fut. प्साता Fut. प्सास्यति Con. अप्सास्यत् Aor. अप्सासीत् Ben. प्सायात्, प्सेयात् Des. पिप्सासति Pass :—Pre. प्सायते Can.—Pre. प्सापयति Aor. अपिप्सपत् Pp. प्सात.

फ.

फल् 1. P. to burst open, to split; Pre. फलति F. Fut. पफाल F. Fut. फलिता Fut. फलिष्यति Con. अफलिष्यत् Aor. अफालीत् Pp. फुल्ल, प्रफुल्ल.

फल् 1 P. to go, to bear fruit, to result, to be successful; Pre. फलति &c. Pp. फलित.

फुल 1 P. to open, to blow (as a flower); Pre. फुलति Perf. पुफुल्ल

F. Fut. फुल्लिता Fut. फुल्लिष्यति Con. अफुल्लिष्यत् Aor. अफुल्लीत्
Pp. फुल्लित.

ब.

बन्ध् 9 P. to bind, to attract, to form; Pre. बध्नाति Perf. बबन्ध
F. Fut. बन्ध्ता Fut. भन्स्यति Con. अभन्स्यत् Aor. अभान्सीत्
Ben. बध्यात् Des. विभन्सति Pass. Pre.—बध्यते Cau. Pre.—
बन्धयति—ते Aor. अबबन्धत्—त Pp. बद्ध Ger. बद्धा.

बाध् 1 A. to oppress, to torment; Pre. बाधते Perf. बबाधे
F. Fut. बाधिता Fut. बाधिष्यते Con. अबाधिष्यत् Aor. अबाधिष्ट
Cau. Pre.—बाधयति—ते Aor. अबबाधत्—त Pass. Pre.—बाध्यते
Aor. अबाधि Pp. बाधित Ger. बाधित्वा Inf. बाधितुम्.

बुध् 1 U. to know, to mark, to esteem; Pre. बोधति—ते Perf.
बुबोध, बुबुधे F. Fut. बोधिता Fut. बोधिष्यति—ते Con. अबोधिष्यत्—
त Aor. अबुधत्, अबोधीत्, अबोधिष्ट Cau. Pre:—बोधयति—ते
Aor. अबूबुधत्—त.

बुध् 4 A. to know, to understand; Pre. बुध्यते Perf. बुबुधे F. Fut.
बोद्धा Fut. भोत्स्यते Con. अभोत्स्यत् Aor. अबुद्ध, अबोधि Ben.
भुत्सीष्ट Des. बुभुत्सते Pass. Pre:—बुध्यते Cau. Pre:—बोधयति
(only) Aor. अबूबुधत् Pp. बुद्ध.

ब्रू 2 U. to speak; Pre. ब्रवीति, ब्रूते, आह Perf. उवाच, ऊचे F. Fut.
वक्ता Fut. वक्ष्यति—ते Con. अवक्ष्यत्—त Aor. अवोचत्—त Ben.
उच्चात्, वक्षीष्ट Pass. Pae. उच्यते Cau. Pre:—वाचयति—ते
Aor. अब्रीवचत्—त Pp. उक्त Ger. उक्त्वा Inf. वक्तुम्.

भ.

भक्ष् 10 U. to eat, to use up, to bite; Pre. भक्षयति—ते Perf.
भक्षयाचकार-चक्रे-भास-बभूव F. Fut. भक्षयिता Fut. भक्षयिष्यति—ते

Aor. अवभक्षत्—त Ben. भक्ष्यात्, भक्षयिषीष्ट Des. विभक्षयिषति—ते
Pass. Pre. भक्ष्यते Pp. भक्षित Ger. भक्षयित्वा Inf. भक्षयितुम्.

भज् 1 U. to share, to take possession of, to choose, to honour ;
Pre. भजति—ते Perf. बभाज, भेजे F. Fut. भक्ता Fut. भक्ष्यति—ते
Con. अभक्ष्यत्—त Aor. अभक्षीत्, अभक्त Ben. भज्यात्, भक्षीष्ट
Des. विभक्षति—ते Pass. Pre. भज्यते Aor. अभजि Cau. Pre.
भाजयति—ते Aor. अबीभजत्—त Pp. भक्त Ger. भक्त्वा Inf.
भक्तुम्.

भञ्ज् 7 P. to split, to disappoint ; Pre. भनक्ति Per. बभञ्ज F. Fut.
भङ्क्ता Fut. भङ्क्ष्यति Con. अभङ्क्ष्यत् Aor. अभङ्क्षीत् Ben.
भज्यात् Des. विभङ्क्षति Pass. Pre. भङ्ज्यते Aor. अभञ्जि, अभजि
Cau. Pre. भञ्जयति—ते Aor. अबभञ्जत्—त Pp. भग्न Ger.
भक्त्वा—भङ्क्त्वा Inf. भङ्क्तुम्.

भण् 1 P. to speak, to call ; Pre. भणति Perf. बभाण F. Fut. भणिता
Fut. भणिष्यति Aor. अभणीत्, अभानीत् Pass. Pre.—भण्यते
Aor. अभणि Pp. भणित Ger. भणित्वा.

भर्त्स् 10 A. to menace, to threaten, to abuse, to deride ; Pre.
भर्त्सर्यते Perf. भर्त्स्याञ्चक्रे F. Fut. भर्त्सयिता Aor. अबभर्त्सत्
Des. विभर्त्सयिषते Pp. भर्त्सित.

भा 2. P. to shine, to appear, to be ; Pre. भाति Perf. बभौ F. Fut.
भाता Aor. अभसीत् Pass. Pre.—भायते Aor. अभायि Cau. Pre.
भापयति—ते Aor. अबीभपत्—त P. p. भात.

भाज् 10 U. to divide ; Pre. भाजयति—ते Perf. भाजयाञ्चकार—चक्रे
F. Fut. भाजयिता Aor. अबभाजत्—त Pp. भाजित.

भाष् 1 A. to say, to speak about, to call, Pre. भाषते Perf. बभाषे
F. Fut. भाषिता Aor. अभसिष्ट Pp. भाषित.

भास् 1 A. to shine, to be bright ; Pre. भासते Perf. बभासे Fut.
भासिष्यते Aor. अभसिष्ट Ben. भासिषीष्ट Des. विभासिषते Pp.
भासित.

अभिष्ट 1 A. to beg, to obtain, Pre. भिक्षते Perf. विभिक्षे F. Fut. भिक्षता Fut. भिक्षिष्यते Aor. अभिक्षिष्ट Ben. भिक्षिषीष्ट Pp. भिक्षित.

भिद् 7 U. to separate, to break down; Pre. भिनत्ति, भिन्ते Perf. विभेद्, विभिदे F. Fut. भेत्ता Fut. भेत्स्यति—ते Con. अभेत्स्यत्—त Aor. अभिदत्, अभेत्सीत्, अभित्त Des. विभित्सति—ते Pp. भिन्न.

भी 3 P. to fear, to be anxious about; Pre. विभेति Per. विभाज, विभयांचकार &c. F. Fut. भेत्ता Fut. भेत्स्यति, Con. अभेत्स्यत् Aor. अभेयीत्, Ben. भीयात् Des. विभीषति Pass. Pre. भीयते Aor. अभायि Can. Pre. भाययति, भापयते, भीपयते Pp. भीत.

भुज् 7. U. to protect, A. to eat, to consume, to enjoy, P. to rule, to govern; pre. भुनक्ति, भुंक्ते Perf. बुभोज, बुभुजे F. Fut. भोक्ता Fut. मोक्षयति—ते Con. अभोक्ष्यत्—त Aor. अभौधीत्, अभुक्त Ben. भुज्यात्, भुक्षीष्ट Des. बुभुक्षति—ते Pass. Pre. भुज्यते Aor. अभोजि Can. Pre:—भोजयति—ते Aor. अबूभुजत्—त Pp. भुक्त.

भू 1 P. (ready Atm.) to be, to live, to be born; Pre. भवति—ते Perf. बभूव, बभूवे F. Fut. भविता Fut. भविष्यति—ते Con. अभविष्यत्—त Aor. अभूत, अभविष्ट Ben. भूयात्, भविषीष्ट Des. बुभूषति—ते Pass. Pre:—भूयसे F. Fut. भविता, भविता Fut. भविष्यते, भविष्यते Aor. अभावि Ben. भाविषीष्ट, भविषीष्ट, Can. Pre:—भावयति—ते Aor. अभीभवत्—त Pp. भूत Inf. भवितुम्.

भूष् 10 U. to adorn; Pre. भूषयति—ते Perf. भूषयांचकार—चक्रे &c. F. Fut. भूषयिता Pp. भूषित.

भृ 1 U. to nourish, to fill; Pre भरति—ते Per. बभार—बभे F. Fut. भर्ता Fut. भरिष्यति—ते Aor. अभार्षीत्, अभृत Des. बुभूर्षति—ते or विभरिषति—ते. P.p. भृत.

भृ 8 U. to hold, to support; Pre. विभर्ति & विभृते Perf. बभार and बभे and विभरांचकार—चक्रे, &c. F. Fut. भर्ता Fut. भरिष्यति—ते Aor. अभर्षीत्, अभृत Des. विभरिषति or बुभृषति Pass.—Pre. भ्रियते Aor. अभारि Cau.—Pre. भारयति—ते Aor. अभीभरत्—त्.

भ्रंश् 1 A. & 4 P. to fall, to decline, to escape; Pre. भ्रंशते, भ्रंश्यति Perf. बभ्रंशे, बभ्रंश F. Fut. भ्रंशिता Aor. अभ्रंशत्, अभ्रंशिष्ट Des. विभ्रंशिषते—ति Pp. भ्रष्ट Ger. भ्रंशित्वा & भ्रष्टा.

भ्रम् 1 & 4 P. to roam about, to totter, to surround; Pre. भ्रमति & भ्रम्यति, भ्राम्यति Perf. बभ्राम F. Fut. भ्रमिता Fut. भ्रमिष्यति Aor. अभ्रमीत् (1 P.) अभ्रमत् (4 P.) Cau.—Pre. भ्रमयति Pp. भ्रान्त Ger. भ्रमिस्वा, भ्रान्त्वा.

भृष्ण 6 U. to parch; Pre. भृञ्जति—ते Perf. बभर्ज, बभ्रञ्ज, बभर्जे, बभ्रञ्जे, F. Fut. भृष्टा, भर्ष्टा Fut. भृक्ष्यति—ते, भर्क्ष्यति—ते Aor. अभ्राक्षीत् अभर्क्षीत्, अभ्रष्ट, अभर्ष्ट Ben. भृज्यात्, भर्क्षीष्ट, भर्क्षीष्ट Des. विभ्रक्षति—ते, विभर्क्षति—ते, विभ्रज्जिषति—ते, विभर्जिषति—ते Pass.—Pre. भृज्ज्यते, Cau.—Pre. भृज्जयति—ते, भर्जयति—ते Aor. अभ्रभ्रञ्जत्—त्, अभ्रभ्रर्जत्—त् Pp. भ्रष्ट.

भ्राज् 1. A. to shine, to beam; Pre. भ्राजते Perf. बभ्राजे, भ्रेजे F. Fut. भ्राजिता Fut. भ्राजिष्यते Aor. अभ्राजिष्ट Cau:—Pre. भ्राजयति—ते Pass. Pre. भ्राज्यते Aor. अभ्राजि Pp. भ्राजित.

भ्राश् 1 & 4 A. to shine; Pre. भ्राशते, भ्राश्यते Perf. बभ्राशे, भ्रेशे F. Fut. भ्राशिता Aor. अभ्राशिष्ट Ben. भ्राशिषीष्ट Des. विभ्राशिषते Pp. भ्राशित.

भ्लाश्—to shine; same as above.

म.

मथ् 1 P. to churn, to stir; Pre. मर्यति Perf. ममाय F. Fut. मयिता Fut. मयिष्यति Aor. अमयीत् Pass:—Pre. मय्यते Aor. अमायि Pp. मयित Ger. मयिस्वा.

मद् 4 P. to be drunk, to be mad, to be glad; Pre. माद्यति Perf. ममाद् F. Fut. मदिता Fut. मदिष्यति Aor. अमदीत्-अमादीत्
Oau:—Pre. माद्यति Pp. मत्त.

मद् 10 A. to please; Pre. माद्यते Perf. माद्यांचक्रे F. Fut. माद-
यिता Aor. अभीमदत् Pp. मादित.

मन् 4 A. to know, to think; Pre. मन्यते Perf. मेने F. Fut. मन्ता
Fut. मंस्यते Con. अमंस्यत् Aor. अमंस्त Ben. मंसीष्ट Des. मिमंसते
Oau:—Pre. मानयति—ते Pp. मत्त Ger. मन्त्वा, मत्वा.

मन् 8 A. to consider, to esteem; Pre. मनुते Perf. मेने F. Fut.
मनिता Fut. मनिष्यते Aor. अमत, अमनिष्ट (अमथाः, अमनिष्ठाः
2nd sing.) Ben. मनिषीष्ट Des. मिमनिषते (other forms like
those of the above root.)

मन् 10 A. to be proud; Pre. मानयते Perf. मानयांचक्रे F. Fut.
मानयिता Aor. अभीमनत् Ben. मानयिषीष्ट Des. मिमानयिषते
Pp. मानित.

मन्त्र 10 A. to consult, to advise, to speak; Pre. मन्त्रयते (some-
times मन्त्रयति also) Perf. मन्त्रयांचक्रे F. Fut. मन्त्रयिता Fut.
मन्त्रिष्यते Aor. अममन्त्रत् Pp. मन्त्रित Ger. मन्त्रयित्वा.

मन्थ् 1 and 9 P. to churn, to agitate, to crush, to destroy, to
tear off; Pre. मन्थति & मथ्नाति Perf. ममन्थ F. Fut. मंयिता
Fut. मंथिष्यति Aor. अमन्थीत् Ben. मथ्यात् Des. मिमन्थिषति
Pass. Pre. मथ्यते Oau:—Pre. मन्थयति—ते Aor. अममन्थत्—त्
Pp. मथित Ger. मन्थित्वा—मथित्वा.

मस्ज् 6 P. to bathe, to sink, to purify; Pre. मज्जति Perf. ममज्ज
F. Fut. मज्जता Fut. मज्जयति Aor. अमाज्जीत् Ben. मज्ज्यात्
Des. मिमंजति Oau:—Pre. मज्जयति—ते Aor. अममज्जत्—त्
Pp. मज्ज.

मा २ P. to measure, to limit; Pre. माति Perf. ममौ F. Fut. माता
Fut. मास्यति Con. अमास्यत् Aor. अमासीत् Ben. मेयात्

Des. નિસ્સતિ Pass:—Pre. મીચતે Aor. અમાયિ Cau:—Pre. માપય-
તિ-તે Aor. અમીમયત્—ત Pp. મિત Ger. નિસ્થા.

મા 3 & 4 A. to measure, &c., Pre. મિમીતે & માયતે Perf. મમે
F. Fut. માતા Fut. માસ્યતે Aor. અમાસ્ત Ben. માસીદ Des.
મિસ્યતે.

માન 1 A. to seek knowledge; Pre. મીમાંસતે Perf. મીમાંસાંબભૂય—
આસ-ચક્રે F. Fut. મીમાંસિતા Aor. અમીમાંસિદ Pass—Pre.
મીમાંસ્યતે Pp. મીમાંસિત.

માર્ગ 1 P. to seek, to chase; Pre. માર્ગતિ Perf. મમાર્ગ F. Fut.
માર્ગિતા Aor. અમાર્ગિત Des. મિમાર્ગિષતિ.

માર્ગ 10 U. to seek for, to go, to decorate; Pre. માર્ગયતિ—તે
Perf. માર્ગયાંચકાર-ચક્રે, &c., F. Fut. માર્ગયિતા Aor. અમમાર્ગત્-
ત Ben. માર્ગ્યાત્, માર્ગયિષીદ Pp. માર્ગિત.

માર્જ 10. U. to purify, to wipe; Pre. માર્જયતિ—તે Perf. માર્જયાંચ-
કાર—ચક્રે, F. Fut. માર્જયિતા Aor. અમમાર્જત્—ત Ben. માર્જ્યાત્,
માર્જયિષીદ Pp. માર્જિત.

મિ 5 U. to throw, to scatter, to measure; Pre. મિનોતિ, મિનુતે
Perf. મમૌ, મિમ્યે F. Fut. માતા Fut. માસ્યતિ—તે Aor. અમાસીત્,
અમાસ્ત Ben. મીયાત્, માસીદ Des. નિસ્સતિ—તે Pass:—Pre.
મીયતે Cau. Pre. માયયતિ—તે Aor. અમીમયત્—ત Pp. મિત.

મિદ્ 1 A. to be unctuous, to melt, to love; Pre. મેદતે Perf.
મિમિદે F. Fut. મદિતા Aor. અમિદત્—અમેદિદ Des. મિમિ—મે—
દિષતે Pp. મિન્ન, મેદિત.

મિદ્ 4 P. to melt, &c.; Pre. મેદ્યતિ Perf. મિમેદ F. Fut. મેદિતા
Aor. અમિદત્.

મિલ્ 6 U. to join, to be united, to come together; Pre. મિલતિ—
તે Perf. મિમેલ, મિમિલે F. Fut. મેલિતા Fut. મેલિષ્યતિ—તે
Con. અમેલિષ્યત્—ત Aor. અમેલીત્, અમેલિદ Pass—Pre. મિલ્લ્યતે
Aor. અમેલિ Cau:—Pre. મેલયાતિ—તે Aor. અમીમિલત્—ત
Pp. મિલિત Ger. મિલિથા.

मिश्र 10 U. to mix, to mingle ; Pre. मिश्रयति—ते Perf. मिश्रयांचकार-
चक्रे, &c. F. Fut. मिश्रयिष्या Aor. अभिमिश्रत्—त् Pp. मिश्रित
Ger. मिश्रयित्वा.

मी 9 U. to kill, to lessen, to change, to be lost ; Pre. मीनाति,
मीनीते Perf. ममौ, मिम्ये F. Fut. माता Aor. अमासीत्, अमास्त
Ben. मीयात्, मासीष्ट Des. मिस्सति—ते Pass. Pre. मीयते Cau—
Pre. मापयति—ते Pp. मीत Ger. मीत्वा.

मील 1 P. to close (as the eyes), to twinkle, to be closed or
shut (as the eyes or flowers), to meet, to cause to shut.
Pre. मीलति Perf. निमील F. Fut. मीलिता Aor. अमीलीत् Pp.
मीलित.

मुञ्च 6 U. to loose, to set free, to leave, to abandon ; Pre.
मुञ्चति—ते Perf. मुमोच, मुमुचे F. Fut. मोक्ता Fut. मोक्षयति—ते
Aor. अमुचत्, अमुक्त Ben. मुच्यात्, मुक्षीष्ट Des. मुमुक्षति Pp. मुक्त
Ger. मुक्त्वा.

मुद् 1 A. to rejoice, to be glad : Pre. मोदते Perf. मुमुदे F. Fut.
मोदिता Fut. मोदिष्यते Aor. अमोदिष्ट Ben. मोदिषीष्ट Des.
मुमुदिषते, मुमोदिषते Pp. मुदित.

मुद् 10 U. to mix, to blend ; Pre. मोदयति—ते Perf. मोदयांचकार-
चक्रे F. Fut. मोदयिष्या Aor. अमूमुदत्—त्.

मूर्च्छ 1 P. to faint, to become senseless, to grow, to prevail ;
Pre. मूर्च्छति Perf. मुमूर्च्छ F. Fut. मूर्च्छिता Aor. अमूर्च्छत्
Pp. मूर्च्छित, मूर्त्.

मुष् 9 P. to steal, to carry off ; Pre. मुष्णाति 2nd sing. मुषाण
Perf. मुषेय F. Fut. मोषिता Fut. मोषिष्यति Aor. अमोषीत्
Ben. मुष्यात् Des. मुमु-मो-षिषति Pp. मुषित Ger. मुषित्वा, सम्मुष्य
Inf. मोषितुम्.

मुह 4 P. to faint, to swoon, to fall, to err, to be foolish, Pre.
मुह्यति Perf. मुमोह F. Fut. मोहिता, मोग्धा, मोहा Fut. मोहिष्यति,
मोक्षयति Con. अमोहिष्यत्—अमोक्षयत् Aor. अमुहत् Ben. मुह्यात्

Des. सुमोहयति, सुमुहयति Pass.—Pre. सुह्यते Aor. अमोहि Cau.
—Pre. मोहयति—ते Aor. अमुमुहत्—त Pp. सुग्ध, मूढ Ger. सु—
मो—हिस्वा, सुग्धा, मूढा, सम्मुह्य Inf. मोहितुम्, मोग्धुम्, मोढुम्.

मूल 10 U. to plant, to sprout; Pre. मूलयति—ते Perf. मूलयाञ्चकार
—चक्रे F. Fut. मूलयिष्या Aor. अमुमूलत्—त Pp. मूलित.

मूष 1 P. to rob, to plunder; Pre. मूषति Perf. मुमूष Aor. अमूषीत्
Pp. मूषित.

मृ 6 A.* to die, to perish; Pre. म्रियते Perf. ममार F. Fut. मर्ता
Fut. मरिष्यति Aor. अमृत Ben. मृषीष्ट Des. सुमूर्षति Pass.—
Pre. म्रियते Caus:—Pre. मारयति—ते Aor. अभीमरत्—त Pp.
मृत Inf. मर्तुम् Ger. मृत्वा.

मृग 4 P. to seek, to hunt, to examine, to beg; Pre. मृगयति Per.
ममर्ग F. Fut. मर्गिता Fut. मर्गिष्यति Aor. अमर्गत् Pp. मृगित.

मृग 10 A. to seek, &c.; Pre. मृगयते Perf. मृगयाञ्चक्रे F. Fut.
मृगयिष्या Fut. मृगयिष्यते Aor. अममृगत.

मृज् 2 P. to wipe off, to rub; Pre. मर्ष्टि Perf. ममार्ज F. Fut.
मार्जित, मर्ष्टा Fut. मार्जिष्यति, मार्श्यति Con. अमार्जिष्यत्—
अमार्श्यत् Aor. अमार्जीत्, अमार्शीत् Ben. मृज्यात् Des. मिमृशति,
मिमार्जिषति Pass:—Pre. मृज्यते Aor. अमार्जि Cau:—Pre.
मार्जयति—ते Pp. मृष्ट, मार्जित.

मृज् 10 U. to wipe off, to adorn; Pre. मार्जयति—ते Perf. मार्ज-
याञ्चकार—चक्रे F. Fut. मार्जयिष्या Fut. मार्जयिष्यति—ते Aor.
अममार्जत्—त.

मृद् 9. P. to press, to crush, to kill, to rub off; Pre. मृदाति Perf.
ममर्द F. Fut. मर्दिता Fut. मर्दिष्यति Con. अमर्दिष्यत् Aor.
अमर्दीत् Pass.—Pre. मृद्यते Aor. अमर्दि Cau.—Pre. मर्दयति—ते
Aor. अभीमृदत्—त, अममर्दत्—त Pp. मृदित.

मृक्ष 6 P. to touch, to consider; Pre. मृक्षति Perf. ममर्क्ष F. Fut.

* It is Parasmaipadi in the Perfect, the two Futures and
the Conditional.

मर्ष्टा, मृष्टा Fut. मर्श्यति, मृश्यति Aor. अमर्शीत्, अमृशीत्, अमृक्षत् Des. मिमृक्षति Pass:—Pre. मृश्यते Aor. अमर्षि Oau:—Pre. मर्षयति—ते Aor. अमीमृषत्—त, अममर्षत्—त Pp. मृष्ट Ger. मृष्टा.

मृष् 1 P. to sprinkle; Pre. मर्षति Perf. ममर्ष F. Fut. मर्षिता Aor. अमर्षीत् Pp. मृष्ट.

मृष् 1, 4 U. to forgive, to bear, to pardon; Pre. मर्षति—ते, मृष्यति—ते, Perf. ममर्ष, ममृषे F. Fut. मर्षिता Fut. मर्षिष्यति—ते Aor. अमर्षीत्, अमर्षिष्ट Pass:—Pre. मृष्यते Oau:—Pre. मर्षयति—ते Pp. मर्षित Ger. मर्षयित्वा, मृषित्वा, मर्षित्वा.

सृष् 10 U. to suffer, &c.; Pre. मर्षयति—ते, Perf. मर्षयाश्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. मर्षयिता Aor. अमीमृषत्—त, अममर्षत्—त.

मे 1 A. to exchange, to barter; Pre. मयते Perf. ममे F. Fut. मातु Fut. मास्यते Aor. अमास्त Ben. मासीष्ट Des. मिस्सते Pp. मित Ger. मित्वा, अनुमित्य, अनुमाद्य.

म्ना 1 P. to think, to repeat in the mind; Pre. मनति Perf. मन्तौ F. Fut. म्नाता Fut. म्नास्यति Aor. अम्नासीत् Ben. म्नायात्, म्नेयात् Des. मिम्नासति Oau:—Pre. म्नापयति—ते Aor. अमिम्नपत्—त Pass:—Pre. म्नायते Pp. म्नात.

म्लेच्छ or म्लेच्छ 1 P. & 10 U. to speak barbarously; Pre. म्लेच्छति and म्लेच्छयति—ते Perf. मिम्लेच्छ and म्लेच्छयाश्चकार—चक्रे Pp. म्लिष्ट and म्लेच्छित.

म्लै 1 P. to fade, to grow weary, to be sad; Pre. म्लायति Perf. मम्लौ F. Fut. म्लाता Fut. म्लास्यति Aor. अम्लासीत् Ben. म्लायात्, म्लैयात् Oau:—Pre. म्लापयति—ते Pp. म्लान.

य.

यज् 1 U. to sacrifice, to make an oblation to, to give; Pre. यजति—ते Perf. इयाज, ईजे F. Fut. यष्टा Fut. यक्ष्यति—ते Con. अयक्षत्—त Aor. अयाक्षीत्, अयष्ट Ben. इड्यात्, यक्षीष्ट Des.

यियक्षति—ते. Pass:—Pre. इज्यते Aor. अयाजि Cau:—
Pre. याजयति—ते Aor. अयीयजत्—त Pp. इष्ट Ger. इष्टा.

यत् 1 A. to attempt, to strive after, to labour, &c.; Pre. यत्ते
Perf. येते F. Fut. यतिता Fut. यतिष्यते Aor. अयतिष्ट Ben.
यतिषीष्ट Des. यियतिषते Pass:—Pre. यत्स्वते Aor. अयाति
Cau:—Pre. यातयति—ते Aor. अयीयत्—त Pp. यत् Ger.
यत्स्वा, आयत्य.

यन्त्र 10 U. to restrain, &c.; Pre. यन्त्रयति—ते Perf. यन्त्रयाञ्चकार—
चक्रे, &c. F. Fut. यन्त्रयिता Fut. यन्त्रयिष्यति—ते Aor. अययन्त्रत्—
—त Pass:—Pre. यन्त्रयते Pp. यन्त्रित Ger. यन्त्रयित्वा.

यम् 1 P. to check, to restrain; Pre. यच्छति Perf. ययाम F. Fut.
यन्ता Fut. यंस्यति Con. अयंस्यत् Aor. अयंसीत् Ben. यम्यात्
Des. यियंसति Cau:—Pre. यमयति—ते Aor. अयीयमत्—त Pass:—
Pre. यम्यते Pp. यत् Ger. यत्वा.

यस् 1 & 4 P. to strike, to endeavour; Pre. यसति, यस्यति (with
सम्—संयस्यति, संयसति; but with any other preposition
यस्यति alone as प्रयस्यति) Perf. ययास F. Fut. यसिता Fut.
यसिष्यति Aor. अयसत् Cau:—Pre. यासयति—ते Pp. यस्त Ger.
यसित्वा, यस्त्वा Inf. यसितुम्.

या 2 P. to go, to invade, to pass away; Pre. याति Perf. ययौ
F. Fut. याता Fut. यास्यति Aor. अयासीत् Ben. यायात् Des.
यियासति Pass:—Pre. यायते Cau:—Pre. यापयति—ते Aor.
अयीयपत्—त Pp. यात Ger. यात्वा, प्रयाय Inf. यातुम्.

याच् 1 U. to beg, to demand in marriage; Pre. याचति—ते Perf.
ययाच, ययाचे F. Fut. याचिता Fut. याचिष्यति—ते Aor.
अयाचीत्, अयाचिष्ट Ben. याच्यात्—याचिषीष्ट Cau:—Pre.
याचयति—ते Aor. अययाचत्—त Pp. याचित Ger. याचित्वा Inf.
याचितुम्.

यु 2 P. to join, to combine; Pre. यौति Perf. युयाव F. Fut. यविता
Fut. यविष्यति Aor. अयावीत् Ben. यूयात् Des. युयूषति, यियवि-
षति Pass:—Pre. युयते Aor. अयावि Cau:—Pre. यावयति—ते
Pp. युत.

युज् 4. A. to concentrate the mind; Pre. युज्यते Perf. युयुजे F. Fut. योक्ता Fut. योक्ष्यते Con. अयोक्ष्यत् Aor. अयुक्त Ben. युक्सीष्ट Pp. युक्त.

युज् 7 U. to unite, to appoint, Pre. युनक्ति, युंक्ते Perf. युयोज, युयुजे F. Fut. योक्ता Fut. योक्ष्यति-ते Aor. अयुजत्, अयोक्षीत्; अयुक्त Pass:—Pre. युज्यते Can:—Pre. योजयति-ते Aor. अयूयुजत्-त Pp. युक्त.

युज् 10 U. to join, &c. Pre. योजयति-ते Perf. योजयाश्चकार-चक्रे F. Fut. योजयिष्यति-ते Aor. अयूयुजत्-त Pp. योजित.

युध् 4 A. to fight; Pre. युध्यते Perf. युयुधे F. Fut. योद्धा Fut. योत्स्यते Con. अयोत्स्यत् Aor. अयुद्ध Ben. युत्सीष्ट Pass:—Pre. युध्यते Aor. अयोधि Can:—Pre. योधयति-ते Aor. अयूयुधत्-त Pp. युद्ध.

र.

रंह् 1 P. to move, to flow; Pre. रंहति Perf. ररंह F. Fut. रंहिता Aor. अरंहीत् Can. Pre. रंहयति-ते Pp. रंहित.

रक्ष् 1 P. to protect, to avoid; Pre. रक्षति Perf. ररक्ष F. Fut. रक्षिता Fut. रक्षिष्यति Aor. अरक्षीत् Ben. रक्ष्यात् Pass:—Pre-रक्ष्यते Can:—Pre. रक्षयति-ते Aor. अररक्षत्-त Pp. रक्षित.

रच् 10 U. to arrange, to make, to write; Pre. रचयति-ते Perf. रचयाश्चकार-चक्रे F. Fut. रचयिता Fut. रचयिष्यति-ते Aor. अररचत्-त Pp. रचित Ger. रचिस्वा.

रञ्ज् 1 & 4 U. to be coloured, &c.; Pre. रजति-ते, रज्यति-ते Perf. ररज, ररजे F. Fut. रङ्क्ता Fut. रङ्क्ष्यति-ते Con. अरङ्क्ष्यत्-त Aor. अरांक्षीत्, अरङ्क्त Ben. रज्यात्, रक्षीष्ट Des. रिरक्षति-ते Can:—to dye, &c.; Pre. रंजयति-ते Aor:—अररजत्-त; to hunt deer, Pre. रजयति-ते Aor. अररिजत्-त Pass:—Pre. रज्यते Pp. रक्त Ger. रङ्क्त्वा, रक्त्वा.

रट् 1 P. to shout, to call out; Pre. रटति Perf. ररट F. Fut. रटिता Aor. अरटीत् Pp. रटित.

रध् 4 P. to hurt, to to destroy, to subdue; Pre. रधयति Perf. ररन्ध F. Fut. रधिता, रद्धा Fut. रधिष्यति, रस्यति Con. अरधिष्यत्—अरस्यत् Aor. अरधत् Pass-Pre. रध्यते Aor. अरन्धि Con.—Pre. रन्धयति—ते Aor. अररन्धत्—त् Pp. रद्ध.

रम् 1 A. to begin; Pre. रमते Perf. रेमे F. Fut. रब्धा Fut. रप्स्यते Con. अरप्स्यत् Aor. अरब्ध Ben. रप्सीष्ट Des. रिप्सते Con.—Pre. रम्भयति—ते Aor. अररम्भत्—त् Pp. रब्ध.

रम्* 1 P. to play, to rejoice at, to take rest; Pre. रमते Perf. रेमे F. Fut. रन्ता Fut. रंस्यते Con. अरंस्यत् Aor. अरंस्त Ben. रंसीष्ट Des. रिरंसते Pass.—Pre. रम्यते Con.—Pro. रमयति—ते Aor. अरीरमत्—त् Pp. रत् Ger. रत्वा, आरम्भ, आरत्य.

रस् 1 P. to roar, to make a noise, Pre. रसति Perf. ररात् F. Fut. रसिता Aor. अरसीत्, भरासीत्; Pp. रसित.

रह् 10 U. to leave, to abandon; Pre. रहयति—ते Perf. रहयाञ्चकार—चक्रे F. Fut. रहयिता Fut. रहयिष्यति—ते Aor. अररहत्—त् Pp. रहित Ger. रहयित्वा.

रा 2 P. to give, to bestow; Pre. राति Perf. ररौ F. Fut. राता Pp. रात.

राज् 1 U. to shine; Pre. राजति—ते Perf. रराज, रराजे, रेजे F. Fut. राजिता Fut. राजिष्यति—ते Aor. अराजीत्, अराजिष्ट Ben. राज्यात्, राजिषीष्ट Des. रिराजिषति—ते Pp. राजित Ger. राजित्वा, विराज्य.

राध् 4 P. to grow; Pre. राधयति 5 P. to propitiate, to perform, to destroy; Pre. राध्नोति Perf. रराध Fut. रास्यति Con. अरास्यत् Ben. राध्यात् Aor. अरासीत् (अराद्धा dual) Des. रिरास्यति (रिरासति wishes to kill) Pp. राद्ध.

रिच् 7 U. to empty, to clear, to deprive of, to give up; Pre. रिषक्ति, रिङ्क्ते Perf. रिरिच, रिरिचे F. Fut. रेक्ता Fut. रेक्ष्यति—ते Con. अरेक्ष्यत्—त् Aor. अरिचत्, अरेक्षीत्, अरिक्त Ben.

*It is Par. when it is preceded by वि, आ, परि & उप.

- रिच्यात्, रिक्षीष्ट Pass.—Pre. रिच्यते Aor. अरेचि Cau.—Pre. रेचयति—ते Aor. अरीरिचत्—त Pp. रिक्त Ger. रिक्त्वा.
- रिच् 1 & 10 P. to divide, to leave; Pre. रेचति, रेचयति Perf. रिरिच, रेचयाञ्चकार Pp. रेचित.
- रु 2 P. to cry, to hum as bees, to sound in general; Pre. रौति, रवीति Perf. रुराव F. Fut. रविता Fut. रविष्यति Aor. अरावीत् Ben. रुयात् Des. रुरुषति Pass.—Pre. रुयते Cau.—Pre. रावयति—ते Pp. रुत.
- रुच् 1 A. to shine, to like; to be pleased with (a person). Pre. रोचते Perf. रुचे F. Fut. रोचिता Fut. रोचिष्यते Aor. अरुचत, अरोचिष्ट Des. रुचिषते, रुचिषते Cau. Pre. रोचयति—ते Aor. अरुरुचत्—त Pp. रुचित.
- रुद् 2 P. to cry, to weep, to roar; Pre. रोदिति Perf. रुरोद् F. Fut. रोदिता Aor. अरुदत्, अरोदीत् Ben. रुद्यात्, Des. रुदिषति Pass. Pre. रुद्यते Aor. अरोदि Cau.—Pre. रोदयति—ते Aor. अरुरुदत्—त Pp. रुदित.
- रुध् 7 U. to oppose; to hold up, to bind; Pre. रुणद्धि, रुन्द्धे Perf. रुरोध, रुधे F. Fut. रोद्धा Fut. रोत्स्याति—ते Aor. अरुधत्, अरोत्सीत्, अरुद्ध Ben. रुध्यात्, रुत्सीष्ट Des. रुत्सति—ते Pass.—Pre. रुध्यते Aor. अरोधि Cau.—Pre. रोधयति—ते Aor. अरुरुधत्—त Pp. रुद्ध.
- रुष 1 & 4 P. to be angry; Pre. रोषति, रुष्यति, Perf. रुरोष F. Fut. रोषिता, रोष्टा Aor. अरोषीत् (1) अरुषत् (4) Pp. रुष्ट.
- रुद् 1 P. to grow, to increase, to rise; Pre. रोहति Perf. रुरोह F. Fut. रोढा Fut. रोदयति Ben. रुह्यात् Aor. अरुक्षत् Cau. Pre. रोहयति—ते, रोपयति—ते Des. रुह्याति Pp. रुढ.
- रूप 10 U. to form, to consider, to fix; Pre. रूपयति—ते Perf. रूपयाञ्चकार—चक्रे F. Fut. रूपयिता Aor. अरुरुपत्—त Pp. रूपित.

ल.

लक्ष् 10 U. to notice, to define; Pre. लक्षयति—ते Perf. लक्षयाञ्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. लक्षयिता Aor. अललक्षत्—त् Pp. लक्षित.

लग् 1 P. to attach oneself to, to touch, Pre. लगति Perf. ललाग F. Fut. लगिता Aor. अलगीत् Pp. लग्न.

लंघ् 1 U. to spring, to leap; Pre. लंघति—ते Perf. ललंघ—वे F. Fut. लंघिता Aor. अलंघीत्, अलंघिष्ट Pp. लंघित.

लज्ज् 6 A. to be ashamed, to blush; Pre. लज्जते Perf. ललज्जे F. Fut. लज्जिता Aor. अलज्जिष्ट Pp. लज्जितं.

लप् 1 P. to talk in general, to wail; Pre. लपति Perf. ललाप F. Fut. लपिता Aor. अलपीत्, अलापीत् Cau.—Pre. लापयति—ते Aor. अलीलपत्—त् Pp. लपित.

लभ् 1 A. to get, to take, to have, &c. Pre. लभते Perf. लेभे F. Fut. लब्धा Fut. लप्स्यते Aor. अलब्ध Des. लिप्सते Pp. लब्ध.

लष् 1 and 4 U. to wish, to long for; Pre. लषति—ते and लष्यति—ते Perf. ललाष, लेषे F. Fut. लषिता Aor. अलषीत्, अलाषीत्, अलाषिष्ट Pp. लषित.

लस् 1 P. to shine, to embrace; Pre. लसति Perf. ललास F. Fut. लसिता Aor. अलसीत्—अलासीत् Cau:—Pre. लासयति—ते Aor. अलीलसत्—त् Pp. लसित.

लज्ज् 1 A. to be ashamed, to blush; Pre. लज्जते Perf. ललज्जे F. Fut. लज्जिता Aor. अलज्जिष्ट Pass:—Pre. लज्ज्यसे Cau. Pre. लज्जयति—ते Aor. अललज्जत्—त् Pp. लग्न.

ला 2 P. to take, to obtain; Pre. लाति Perf. ललौ F. Fut. लाता.

लिख् 9 P. to write, to touch, to peck as a bird; Pre. लिखति Perf. लिलेख F. Fut. लेखिता Aor. अलेखीत् Des. लिलिखिषति, लिलेखिषति Pp. लिखित Ger. लिखित्वा, लेखित्वा.

लिप् 6 U. to anoint, to cover, to stain, to kindle; Pre. लिपति—
ते Perf. लिलेप, लिलिपे F. Fut. लेप्ता Aor. अलिपत्, अलिप्त
Cau:—Pre. लेपयति—ते Aor. अलीलिपत्—त Pp. लिप्त.

लिह् 2 U. to lick, to taste; Pre. लेहि, लीहे Perf. लिलेह, लिलिहे
F. Fut. लेहा Fut. लेहयति—ते Aor. अलिहत्—त, अलीह Ben.
लिह्यात्, लिहीष्ट Des. लिलिहति—ते Pp. लीह.

ली 1 P. to melt, to dissolve; Pre. लयति Perf. लिलाय.

ली 4 A. to stick, to lie on; Pre. लीयते Pre. लिष्ये F. Fut. लेता,
लाता Fut. लेष्यते, लास्यते Aor. अलेष्ट, अलास्त Ben. लेषीष्ट,
लासीष्ट Cau. Pre. लालयति—ते, लाययति—ते, लापयति—ते,
(लीनयति—ते) Des. लिलीषते Pp. लीन Ger. लीत्वा, विलाय,
विलीय.

ली 9 P. to adhere, to melt; Pre. लिनाति Perf. लिलाय, ललौ F.
Fut. लेता, लाता Fut. लेष्यति, लास्यति Aor.; अलैषीत्, अलासीत्;
other forms like those of the above root.

लुञ्च् 1 P. to pluck, to pull, to tear off; Pre. लुञ्चति Perf. लुलुञ्च
F. Fut. लुञ्चिता Aor. अलुञ्चीत् Pp. लुञ्चित.

लुट् 1 P. to roll, to wallow, to take away; Pre. लोटति Perf.
लुलोट F. Fut. लोटिता Aor. अलोटीत् Des. लुलुटिषति, लुलोटिषति
Cau:—Pre. लोटयति—ते Aor. अलुलुटत्—त, अलुलोटत्—त Pp.
लुटित, लोटित.

लुट् 4. P. to roll, &c. Pre. लव्यति Perf. लुलोट F. Fut. लोटिता Aor.
अलुटत्; (see the above root for the other forms).

लुट् 10 U. to speak, to shine; Pre. लोटयति—ते Perf. लोटयाश्चकार
—चक्रे, &c. F. Fut. लोटयिता Aor. अलुलुटत्—त.

लुट् 1 P. to strike, to knock down; Pre. लोटति Perf. लुलोट F.
Fut. लोटिता Aor. अलोटीत् Cau:—Pre. लोटयति—ते Aor.
अलुलुटत्—त, अलुलोटत्—त Pp. लुटित, लोटित.

लुट् 1 A. to go, to roll on the ground, Pre. लोटते Perf. लुलुटे
F. Fut. लोटिता Aor. अलुलुट्—अलोलुटि Pp. लु-लो-वित.

लुट् 6 P. to wallow ; Pre. लुडति Perf. लुलोड Pp. लुडित.

लुट् 10 U. to rob, to plunder ; Pre. लोटयति—ते Perf. लोटयाञ्चकार
—चक्रे, Aor. अलुलुडत्—त्.

लुप् 4 P. to confound, to be destroyed Pre. लुप्यति Perf. लुलोप
F. Fut. लोपिता Aor. अलोपीत् Pp. लुप्त.

लुप् 6 U. to break, to take away ; Pre लुपति—ते Perf. लुलोप, लुलुपे
F. Fut. लोप्ता Aor. अलुपत्, अलुप्त Ben. लुप्यात्, लुप्सीष्ट Des.
लुलुप्सति—ते Pass.—Pre. लुप्यते Aor. अलोपि Cau.—Pre.
लोपयति—ते Aor. अलुलुपत्—त्, अलुलोपत्—त् Pp. लुप्त.

लुम् 4 P. to covet, to be perplexed ; Pre. लुभ्यति Perf. लुलोभ
F. Fut. लोभिता, लोब्धा Aor. अलुभत् Cau.—Pre. लोभयति—ते
Pp. लुब्ध.

लू 9 U. to divide, to cut off ; Pre. लुनाति, लुनीते Perf. लुलाव,
लुलुवे, F. Fut. लविता Aor, अलावित्, अलविष्ट Ben. लूयात्
लविषीष्ट Des लुलूवति—ते Cau.—Pre. लावयति—ते Pp. लून.

लोक् 1 A. to see, to perceive ; Pre. लोकते Perf. लुलोके F. Fut.
लोकिता Aor. अलोकिष्ट Pp. लोकित.

लोक् 10 U. to behold, to shine ; Pre. लोकयति—ते Perf.
लोकयाञ्चकार—चक्रे, F. Fut. लोकयिता Aor. अलुलोकत्—त्.

लोच् 1 A. to see ; Pre. लोचते Perf. लुलोचे F. Fut. लोचिता Aor.
अलोचिष्ट Pp. लोचित.

लोच् 10 U. to speak, to shine ; Pre. लोचयति—ते Perf. लोचयाञ्च-
कार—चक्रे—भास-बभूव F. Fut. लोचयिता Aor. अलुलोचत्—त्.

व.

वच् 2 P. to speak, to relate ; Pre. वक्ति Perf. उवाच F. Fut.
वक्ता Fut. वक्ष्यति Aor. अवोचत् Ben. उच्यात् Des. विवक्षति
Cau.—Pre. वाचयति—ते Aor. अवोचत्—त् Pp. उक्त Perf. P.
कचिवस्, Pre. P. ऊचान.

वच् 10 U. to speak, to read ; Pre. वाचयति—ते Perf. वाचयाम्कार-
चक्रे, &c, F. Fut. वाचयिष्या Aor. अवाचयत्—त Pp. वाचित.

वञ्च् 1 P. to go, to arrive at ; Pre. वञ्चति Perf. वञ्चय F. Fut.
वञ्चिष्या Aor. अवञ्चीत् Pp. वञ्चित.

वद् 1 P. to speak, to tell ; Pre. वदति Perf. उवाह F. Fut. वदिष्या
Aor. अवदीत् Des. विवदिष्यति Pp. उदित.

वद् 1 U. to inform ; Pre. वदति—ते Perf. उवाह, ऊहे Aor. अवदीत्,
अवदिष्ट.

वद् 8 A. (sometimes P.) to beg, to seek for ; Pre. वदते Perf.
वदने Fut. वनिष्यते Aor. अवनिष्ट, अवत् Pp. वत्.

वन्द् 1 A. to salute, to adore ; Pre. वदन्ते Perf. ववन्दे F. Fut.
वन्दिष्या Aor. अवन्दिष्ट Pp. वन्दित.

वप् 1 U. to sow, to weave, to shave ; Pre वपति—ते Perf. उवाप,
ऊप F. Fut. वप्ता Aor. अवाप्सीत्, अवप्त Ben. उप्ष्यात्, वप्सीष्ट
Pass.—Pre. उप्स्यते Pp. उप्त.

वम् 1 P. to vomit, to pour out, Pre. वमति Perf. ववाम F. Fut.
वमिष्या Aor. अवमीत् Cau.—Pre. वामयति—ते, वमयति—ते Aor.
अवीवमत्—त Pp. वान्त.

वश् 2 P. to wish, to shine ; Pre. वष्टि Perf. उवाश F. Fut. वशिष्या
Aor. अवशीत्, अवाशीत् Ben. उश्स्यात् Pass.—Pre. उश्स्यते Pp.
वशित.

वस् 1 P. to dwell, to be ; Pre. वसति Perf. उवास F. Fut. वस्ता
Aor. अवास्सीत् Ben. उप्ष्यात् Des. विवत्सति Pass.—Pre. उव्स्यते
Cau.—Pre. वासयति—ते Aor. अवीवसत्—त Pp. उषित.

वस् 2 A. to wear, to put on ; Pre वस्ते Perf. ववसे F. Fut. वसिष्या
Aor. अवसिष्ट Pp. वसित.

वह् 1 U. to carry, to bear along ; Pre. वहति—ते Perf. उवाह,
ऊहे F. Fut. वोढा Fut. वहयति—ते Aor. अवाक्षीत्, अवोढ

Ben. उद्यात्, वक्षीष्ट Des. विवक्षति—ते Cau.—Pre. वाहयति—ते
Aor. अवीवहत्—त Pp. ऊढ.

वा 2 P. to blow, to go, to kill; Pre. वाति Perf. ववौ F. Fut.
वाता Aor. अवासीत् Ben. वायात् Cau:—to cause to blow
Pre. वाययति—ते &—to shake वाजयति—ते Pp. वात.

वाञ्छ् 1 P. to wish, to desire, to seek for; Pre. वाञ्छति Perf.
ववाञ्छ F. Fut. वाञ्छिता Aor. अवाञ्छीत् Pp. वाञ्छित.

वास् 10. U. to scent; to make fragrant; Pre. वासयति—ते Perf.
वासयाञ्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. वासयिता Aor. अववासत्—त.

विच् 3 U. to separate, to distinguish; Pre. वेवेक्ति, वेवेक्ते, Perf.
विवेच, विविचे. See the following root.

विच् 7 U. to separate, &c. Pre. विनक्ति, विङ्क्ते Perf. विवेच,
विविचे F. Fut. वेक्ता Aor. अविचत्, अवेक्षीत्, अविक्त Ben.
विच्यात्, विक्षीष्ट Pp. विक्त.

विच्छ् 6. P. to go; Pre. विच्छति, विच्छायति Perf. विविच्छ, विच्छया-
ञ्चकार &c F. Fut. विच्छिता, विच्छायिता Aor. अविच्छीत्—
अविच्छायीत् P. p. विच्छित, विच्छायित.

विच्छ् 10 U. to shine, to speak; Pre. विच्छयति—ते Perf. विच्छया-
ञ्चकार—चक्रे.

विज् 3. U. to separate, to distinguish; Pre. वेवेक्ति, वेवेक्ते, Perf.
विवेज, विविजे Aor. अविजत्, अवेक्षीत्, अविक्त Pp. विक्त.

विज् 6 A. to shake, to tremble; Pre. विजते Perf. विविजे F. Fut.
विजिता Aor. अविजिष्ट Pp. विम.

विज् 7 P. to shake, to tear; Pre. विनक्ति Perf. विवेज F. Fut.
विजिता Aor. अविजीत् Pp. विम.

विद् 2 P. to know, to regard; Pre. वेत्ति, वेद Perf. विवेद, विदाञ्चकार
&c. Aor. अवेदीत् Ben. विद्यात् Pp. विदित Cau:—Pre. वेदयति—ते.

विद् 4 A. to happen, to be; Pre. विद्यते Perf. विविदे F. Fut.
वेत्ता Aor. अविच्च Ben. विस्सीष्ट Pp. विप्त.

विद् 6 U. to get, to find, to feel; Pre. विन्दति—ते Perf. विवेद, विविदे F. Fut. वेदिता, वेत्ता Aor. अविदत्, अविक्त, अवेदिष्ट Ben. विद्यात्, वेदिषीष्ट, विस्सीष्ट.

विद् 7 A. to know, to consider; Pre. विन्ते Perf. विविदे Pp. विक्त, विन्न.

वृ 1 U. to choose, to beg, to cover, &c.; Pre. वरति—ते 5 U. to choose, &c. Pre. वृणोति, वृणुते 9 U. to choose. &c. Pre. वृणाति, वृणीते, Perf. ववार, ववरे F. Fut. वरिता, वरीता Aor. अवारीत्, अवरिष्ट, अवरीष्ट, अवृत्त Ben. त्रियात्, वरिषीष्ट, वृषीष्ट Pp. वृत्त (वारित 1.)

वृज् 7 P. to avoid, to choose, to hurt; Pre. वृणक्ति Perf. ववर्ज F. Fut. वर्जिता Aor. अवर्जीत् Pp. वृक्त.

वृत्* 1 A. to exist, to live on, &c. Pre. वर्तते Perf. ववृत्ते F. Fut. वर्तिता Fut. वर्तिष्यते, वत्स्यति Aor. अवृत्तत्, अवर्तिष्ट Ben. वर्तिषीष्ट Des. विवर्तिषते, विवृत्सति Cau:—Pre.:वर्तयति—ते Aor. अवीवृत्तत्—त, अववर्तत्—त Pp. वृत्त.

वृध्* 1 A. to grow; Pre. वर्धते Perf. ववृधे F. Fut. वर्धिता Fut. वर्धिष्यते, वत्स्यति Aor. अवृधत्, अवर्धिष्ट Ben. वर्धिषीष्ट Des. विवर्धिषते, विवृत्सति Pp. वृद्ध.

वृ 9 U. to choose; Pre. वृणाति, वृणीते Perf. ववार, ववरे F. Fut. वरिता, वरीता Aor. अवारीत्, अवरिष्ट, अवरीष्ट, अवृष्ट Ben. वूर्यात्, वरिषीष्ट, वृषीष्ट Des. वुवृर्षति—ते, विवरिषति—ते, विवरीषति—ते Pp. वूर्ण.

ववे 1 U. to weave, to cover; Pre. ववति—ते Perf. उवाय, ऊवे, ऊवे, ववौ, ववे F. Fut. वाता Aor. अवासीत्, अवास्त Ben. ऊयात्, वासीष्ट Des. विवासति—ते Cau:—Pre. वाययति—ते Pass:—Pre. ऊयते Pp. उत.

वेप् 1 A. to tremble, to quake; Pre. वेपते Perf. विवेपे F. Fut. वेपिता Aor. अवेपिष्ट Cau:—Pre. वेपयति Aor. अविवेपत् Pp. वेपित.

वेष्ट 1 A. to surround; Pre. वेष्टते Perf. विवेष्टे F. Fut. वेष्टिता Aor. अवेष्टिष्ट Cau:—Pre. वेष्टयति—ते Pp. वेष्टित.

* It is also Parasmaipadi in 2nd Future, Aorist, Conditional and Des.

व्यथ् 1 A. to be sorry, to tremble; Pre. व्यथते Perf. विव्यथे F. Fut. व्यथिता Fut. व्यथिष्यते Aor. अव्यथिष्ट Can. Pre. व्यथयति only. Des. विव्यथिषते Pp. व्यथित.

व्यध् 4 P. to hurt, to pierce; Pre. विध्यति Perf. विव्याध F. Fut. व्यद्धा Fut. व्यस्यति Aor. अव्यासीत् Ben. विध्यात् Des. विव्यस्यति Pass:—Pre. विध्यते Can.—Pre. व्याधयति—ते Pp. विद्ध.

व्ये 1 U. to cover, to sew; Pre. व्ययति—ते Perf. विव्याय, विव्ये F. Fut. व्याता Aor. अव्यासीत्, अव्यास्त Ben. वीयात्, व्यासीष्ट Des. विव्यासति—ते Pass:—Pre. वीयते Can. Pre. व्याययति—ते Pp. वीत.

व्रज् 1 P. to go, to pass away (as time); Pre. व्रजति Perf. वव्राज F. Fut. व्रजिता Fut. व्रजिष्यति Aor. अव्राजीत् Des. विव्रजिषति Pp. व्रजित.

व्रश्च 6 P. to cut, to tear, to wound; Pre. व्रश्चति Perf. वव्रश्च F. Fut. व्रश्चिता, व्रष्टा Aor. अव्रश्चीत्, अव्राक्षीत् Ben. वृश्चयात् Des. विव्रश्चिषति, विव्रक्षति Pp. वृक्च.

श—

शंस् 1 P. to praise, to hurt; Pre. शंसति Perf. शशंस F. Fut. शंसिता Aor. अशंसीत् Ben. शस्यात् Pass:—Pre. शस्वते Pp. शस्त Ger. शंसित्वा, शस्त्वा.

शक् 4. U. to be able, to bear; Pre. शक्यति—ते Perf. शशाक, शेके F. Fut. शकिता, शक्ता Aor. अशकत्, अशक्त, अशकिष्ट Pp. शकित, शक्त.

शक् 5 P. to be able, to endure; Pre. शक्नोति Perf. शशाक F. Fut. शक्ता Aor. अशकत् Ben. शक्यात् Des. शिषति Pass:—Pre. शक्यते Can:—Pre. शाकयति—ते Aor. अशीशकत्—त Pp. शक्त.

शङ्क् 1 A. to doubt, to be afraid; Pre. शङ्कते Perf. शशङ्के F. Fut. शङ्किता Aor. अशङ्किष्ट Pp. शङ्कित.

शद् 1 P. (but Atm. in conjugational tenses) to perish, to decay; Pre. शीयते Perf. शशाद् F. Fut. शत्ता Fut. शत्स्यति Aor. अशदत् Ben. शयात् Des. शिशस्सति—Can:—Pre. शातयति—ते, to cause to go शदयति—ते Pp. शन्न.

शप् 1. and 4 U. to curse, to swear; Pre. शपति—ते, शप्यति—ते
Perf. शशाप—शेषे F. Fut. शप्ता Aor. अशाप्सीत्—अशप्त Ben.
शप्यात्, शप्सीष्ट Pass:—Pre. शप्यते Cau:—Pre. शापयति—ते
Aor. अशीशपत्—त Pp. शप्त.

शम् 4 P. to grow calm, to stop; Pre. शाम्यति Perf. शशाम F.
Fut. शमिता Aor. अशमत Ben. शम्यात् Pass:—Pre. शम्यते
Pp. शांत Cau:—Pre. शमयति—ते, शामयति—ते.

शास् 2 P. to teach, to govern, to advise, to punish; Pre. शास्ति
Perf. शशास F. Fut. शासिता Aor. अशिषत् Ben. शिष्यात्
Des. शिशासिषति Pass:—Pre. शिष्यते Pp. शिष्ट Ger. शासित्वा,
शिष्टा.

शिक्ष् 1 A. to learn; Pre. शिक्षते Perf. शिशिक्षे F. Fut. शिक्षिता
Aor. अशिक्षिष्ट Pp. शिक्षित.

शिष् 7 P. to leave, to distinguish from others; Pre. शिनष्टि
Perf. शिशेष F. Fut. शेषा Fut. शेषयति Aor. अशिषत् Ben.
शिष्यात् Des. शिशिक्षति Cau:—Pre. शेषयति—ते Pp. शिष्ट.

शी 2 A. to lie down, to sleep; Pre. शैते Perf. शिश्ये F. Fut.
शयिता Aor. अशयिष्ट Ben. शयिषीष्ट Des. शिशयिषत् Pass:—
Pre. शय्यते Aor. अशायि Cau:—Pre. शाययति—ते Pp. शयित.

शुच् 1 P. bewail, to regret; Pre. शोचति Perf. शुशोच F. Fut.
शोचिता Aor. अशोचीत् Des. शुशु-शो-चिषति Pp. शुचित, शोचित.

शुच् 4 U. to be wet &c.; Pre. शुच्यति—ते Perf. शुशोच-शुशुचे F.
Fut. शोचिता Aor. अशुचत् अशोचीत्, अशोचिष्ट Pp. शुक्त.

शुध् 4 P. to be pure; Pre. शुध्यति Perf. शुशोध F. Fut. शोद्धा Aor.
अशुधत् Pass:—Pre. शुध्यते Aor. अशोधि Cau:—Pre. शोधयति
—ते Aor. अशुशुधत्—त Pp. शुद्ध.

शुष् 4. P. to be dried, to be languished; Pre. शुष्यति Perf. शुशोष
F. Fut. शोष्टा Aor. अशुषत् Cau:—Pre. शोषयति—ते Pp. शुष्क.

शु 9 P. to tear, to hurt, to kill; Pre. शृणाति Perf. शशार F. Fut.
शरिता, शरीतः Aor. अशरीत् Pass:—Pre. शीर्यते Pp. शीर्ण.

शो 4. P. to sharpen, to make thin; Pre. श्याति Perf. शशौ F.
Fut. शाता Aor. अशात्, अशासीत् Des. शिशासति Pass:—Pre.
शायते Cau:—Pre. शाययति—ते Pp. शात, शित.

धुत् 1 P. to ooze, to trickle; Pre. ओसति Perf. चुओत् F. Fut. ओसिष्य Aor. अओसीत्, अओसत् Pp. ओसित, ओसित.

अस् 4 P. to take pains, to mortify, to be fatigued; Pre. आम्बति Perf. अमाम F. Fut. अमिता Aor. अममत् Pp. आम्ब Ger. अमिष्व, आम्ब्व.

आ 2 P. to cook, to sweat, to dress; Pre. आति Perf. अश्री F. Fut. आता Aor. अआसीत् Cau:—Pre. अपयति—ते (आपयति—ते to cause to sweat,) Pp. आत, आप.

अि 1 U. to go, to reach, to cling to; Pre. अयति—ते Perf. शिआय, शिअिये F. Fut. अयिता Aor. अशिअियत् Ben. अीयात्, अयिषीष्ट Des. शिअयिषति—ते Pass:—Pre. अीयते Aor. अआयि Cau:—Pre. आययति—ते Aor. अशिअयत्—त Pp. अित.

अी 9 U. to cook, to dress, to boil; Pre. अीणाति, अीणीते Perf. शिआय, शिअिये F. Fut. अ्रेता Aor. अअ्रीषीत्, अअ्रेष्ट.

श्रु 5 P. to hear, to obey; Pre. शृणोति Perf. शृआव F. Fut. श्रोता Aor. अअ्रीषीत् Ben. श्रूयात् Des. शृश्रूषते Pass:—Pre. श्रूयते Aor. अआवि Cau:—Pre. आवयति—ते Aor. अशृश्रवत्—त or अशिअवत्—त Pp. श्रुत.

स्वाच् 1 A. to praise, to flatter, to boast of; Pre. स्वाचते Perf. स्वास्वाचे F. Fut. स्वाचिता Aor. अस्वाचिष्ट Pp. स्वाचित.

शिष् 1 P. to burn; Pre. श्लेषति Perf. शिस्लेष F. Fut. श्लेषिता Aor. अश्लेषीत्.

शिष् 4 P. to embrace, to cling to, to join; Pre. शिष्यति Perf. शिस्लेष F. Fut. श्लेषा Aor. अशिषत्, अशिषत् Pp. शिष्ट.

श्वस् 2 P. to breathe, to hiss; Pre. श्वसति Perf. शश्वास F. Fut. श्वसिता Aor. अश्वसीत्.

श्वि 1 P. to swell, to increase, to go; Pre. श्वयति Perf. शुशाव, शिश्वाय F. Fut. श्वयिता Aor. अश्वत्—अश्वयीत्, अशिश्विषत् Ben. श्रूयात् Des. शिश्विषति Pass:—Pre. श्रूयते Cau:—Pre. श्वाययति—ते, शावयति—ते Aor. अशिश्वत्—त or अश्रूशवत्—त Pp. श्वन.

ष.

छिष् 1 & 4 P. to spit, to sputter; Pre. छीवति & छीजति Perf.
तिष्ठेय, तिष्ठेय F. Fut. छेयिता Aor. अछेयीत् Ben. छीय्यात् Des.
तिष्ठेयिषति or तुष्टयति Cau:—Pre. छेयति Pp. छूयत्.

स.

सञ्ज् 1 P. to embrace, to cling to, to fasten; Pre. सजति Perf.
ससञ्ज F. Fut. सङ्क्ता Aor. असङ्कीत् Ben. सज्यात् Pass:—
Pre. सङ्गते Aor. असञ्जि Pp. सक्त.

संद् 1 P. 6. P. to sit down, to rest, to sink down, to decay,
to be languid, to be helpless; Pre. सीदति Perf. ससाद F.
Fut. सत्ता Aor. असदत् Ben. सद्यात् Des. सिषत्सति Pass.—
Pre. सद्यते Cau:—Pre. सादयति—ते Aor. असीषदत्—त Pp. सन्न.

सभाज् 10 U. to serve, to worship, to gratify; Pre. सभाजयति—ते.

सस्ज् 1 U. to become ready; Pre. सज्जति—ते Perf. ससज्ज-ज्जे
F. Fut. सज्जिता Aor. असज्जीत्, असज्जिष्ट Pp. सज्जित.

सह् 1 A. to bear, to suffer, to allow, to forbear; Pre. सहते Perf.
सेहे F. Fut. सहिता, सोढा Aor. असहिष्ट Ben. सहिषीष्ट Des.
सिसहिषते Cau:—Pre. साहयति—ते Aor. असीषदत्—त Des.
सिसाहयिषति—ते Pp. सोढ.

सह् 4 P. to be pleased, to endure; Pre. सह्यति; (see above for
the other forms).

साध् 5 P. to finish, to accomplish, to conquer; Pre. साध्नेति Perf.
ससाध F. Fut. साध्या Fut. सास्यति Aor. असासीत् Des.
सिषात्सते Cau:—Pre. साधयति—ते Pp. साद्ध.

सान्स्व् 10 U. to appease, to comfort, to soothe; Pre. सान्स्वयति—
ते Perf. सान्स्वयांचकार—चक्रे &c. F. Fut. सान्स्वयिता Aor.
अससान्स्वत्—त Pp. सान्स्वित.

सू 1 A. to strike, to pour out, to deposit, to destroy; Pre.

सुदते Perf. सुषूहे F. Fut. सुदिता Aor. असुदिष्ट Des. सुसुदिषते
Oau:—Pre. सुसुदयति—ते Aor. असुषुवत्—त.

सृ 1 P. to go, to approach, to run; Pre. सरति (also धावति when it means 'to run,') Perf. ससार F. Fut. सर्ता Aor. असार्पात् Ben. सिष्यात् Des. सिसीर्षति Oau.—Pre. सारयति—ते P. p. सृत.

सृज् 6 P. to create, to put on, to let loose, to shed; Pre. सृजति Perf. ससर्ज F. Fut. सृष्टा Fut. सृक्ष्यति Aor. अस्राक्षीत् Ben. सृड्यात् Des. सिस्सृक्षति Pp. सृष्ट Oau. Pre. सर्जयति.

सृप् 1. P. to creep, to go; Pre. सर्पति Perf. ससर्प F. Fut. सर्ता, सप्ता Aor. असृपत् Ben. सृष्यात् Des. सिस्सृप्सति Oau:—Pre. सर्पयति—ते Aor. अससर्पत्—त, असीसृपत्—त Pp. सृप्त.

सेव् 1 A. to serve, to pursue; Pre. सेवते Perf. सिषेवे F. Fut. सेविता Aor. असेविष्ट Des. सिसेविषते Oau:—Pre. सेवयति—ते Aor. असिषेवत्—त Pp. सेवित.

सो 4 P. to destroy, to bring to an end; Pre. स्याति Perf. ससौ F. Fut. साता Aor. असात्, असासीत् Ben. सेयात् Des. सिषासति Pass.—Pre. सीयते Oau:—Pre. साययति—ते Pp. सित.

स्तन् 1 P. to sound, to thunder, to sigh; Pre. स्तनति Perf. तस्तान F. Fut. स्तनिता Aor. अस्तानीत्, अस्तनीत् Des. तिस्तनिषति Oau. Pre. स्तनयति—ते Pp. स्तनित.

स्तम् 1 A. to make immovable; Pre. स्तंभते Perf. तस्तंभे F. Fut. स्तंभिता Aor. अस्तंभिष्ट Pp. स्तंभित.

स्तम् 5 & 9 P. to fix firmly, to support; Pre. स्तम्भोति & स्तम्भानति Perf. तस्तंभ F. Fut. स्तंभिता Aor. अस्तंभत्, अस्तंभीत् Ben. स्तम्भ्यात् Des. तिस्तंभिषति Pass:—Pre. स्तम्भ्यते Oau:—Pre. स्तंभयति—ते Pp. स्तब्ध Ger. स्तंभिस्वा, स्तब्ध्वा.

स्तु 2 U. to praise, to extol, to worship by hymns; Pre. स्तोति,

स्तवीति, स्तुते, स्तुवीते Perf. तुष्टाव, तुष्टुने F. Fut. स्तोता Aor. अस्ता-
वीत्, अस्तोष्ट Ben. स्तूयात्, स्तोषीष्ट Des. तुष्टूयति-ते Pass.—Pre-
स्तूयते Aor. अस्तावि Oau.—Pre. स्तावयति-ते Aor. अतुष्टवत्—त
Pp. स्तुत.

स्तृ 5 U. to spread about, to scatter, to cover; Pre. स्तृणोति,
स्तृणुते Perf. तस्तार, तस्तरे F. Fut. तर्स्ता Aor. अस्तार्षीत्,
अस्तरिष्ट, अस्तृत Ben. स्तार्यात्, स्तृषीष्ट, स्तरिषीष्ट Des. तिस्तीर्षति
Pass.—Pre. स्तार्यते Oau.—Pre. स्तारयति—ते.

स्तृ 9 U. to spread, to cover; Pre. स्तृणाति, स्तृणीते Perf. तस्तार,
तस्तरे F. Fut. स्तरिता, स्तरीता Aor. अस्तरीत्, अस्तरिष्ट, अस्तरीष्ट,
अस्तीर्ष Ben. स्तीर्यात्, स्तरिषीष्ट, स्तीर्षीष्ट Pass.—Pre. स्तीर्यते
Pp. स्तीर्ण.

स्त्यै 1 P. collect into a heap, to spread about, to sound; Pre.
स्त्यायति Perf. तस्त्यौ F. Fut. स्त्याता Aor. अस्त्यासीत् Ben.
स्त्यायात्, स्त्वेयात् Des. तिस्त्यासति Pp. स्त्यान.

स्था 1 P. to stand, to wait, to be at hand, &c.; Pre. तिष्ठति
Perf. तस्थौ F. Fut. स्थाता Aor. अस्थात् Ben. स्थेयात् Des.
तिष्ठासति Pass.—Pre. स्थायते Aor. अस्थायि Oau.—Pre. स्थाप-
यति-ते Aor. अतिष्ठिपत्—त Pp. स्थित Ger. स्थित्वा.

स्ना 2 P. to bathe, to perform ablution; Pre. स्नाति Perf. सन्नौ
F. Fut. स्नाता Aor. अस्नासीत् Ben. स्नायात्, स्नेयात् Des.
सिष्णासति Oau. Pre. स्नापयति-ते Pass.—Pre. स्नायते Aor. अस्नायि
Pp. स्नात.

स्निह् 4 P. to have affection for, to be kind to; Pre. स्निह्यति
Perf. सिष्णोह F. Fut. स्नेहिता, स्नेग्धा, स्नेहा Aor. अस्निहत् Pp.
सिग्ध Ger. स्निहिस्वा, स्नेहिस्वा, सिग्ध्वा, स्नीढा.

स्पन्द् 1 A. to throb, to go; Pre. स्पन्दते Perf. पस्पन्दे F. Fut.
स्पन्दिता Aor. अस्पन्दिष्ट.

स्पर्ध् 1 A. to contend with, to challenge; Pre. स्पर्धते Perf. पस्पर्धे
F. Fut. स्पर्धिता Aor. अस्पर्धिष्ट Pp. स्पर्धित.

स्पृष्ट 6 P. to touch, to come in contact with, to affect, to wash;
Pre. स्पृष्टयति Perf. पस्पृष्ट F. Fut. स्पृष्टा Aor. अस्पृष्टीत्
अस्पृष्टीत्, अस्पृष्ट Ben. स्पृष्ट्यात् Des. विस्पृक्षति Pp. स्पृष्ट Cau:—
Pre. स्पृष्टयति—ते.

स्पृह 10 U. to envy; Pre. स्पृहयति—ते Perf. स्पृहयाञ्चकार—चक्रे F.
Fut. स्पृहयिता Aor. अपिस्पृहत्—त Pass:—Pre. स्पृह्यते Pp. स्पृहित.

स्फुर 6 P. to tremble, to throb, to struggle, to flash, to shine;
Pre. स्फुरति Perf. पुस्फोर F. Fut. स्फुरिता Aor. अस्फुरीत् Pp.
स्फुरित.

स्मि 1 A. to smile, to bloom; Pre. स्मयते Perf. सिष्मिमे F. Fut.
स्मेता Aor. अस्मेष्ट Des. सिस्मयिषते Cau:—Pre. स्माययति,
स्मापयते.

स्मृ 1 P. to recollect, to think upon; Pre. स्मरति Perf. सस्मार F.
Fut. स्मर्ता Aor. अस्मार्षीत् Des. सुस्मूर्षते Pass:—Pre. स्मर्यते
Pp. स्मृत Cau:—Pre. स्मारयति—ते.

स्यन् 1 A. to run, to trickle, to flow out; Pre. स्यन्वते Perf.
सस्यन्दे F. Fut. स्यन्दिता, स्यन्ता Fut. स्यन्त्स्यति—ते, स्यन्दिष्यते
Aor. अस्यंवत्, अस्यन्दिष्ट, अस्यन्त Ben. स्यन्दिषीष्ट, स्यन्त्सीष्ट Des.
सिस्वत्सति—ते, सिस्वन्दिषते Pp. स्यन्त Ger. स्यन्दित्वा, स्यन्त्वा
Cau:—Pre. स्यन्वयति—ते.

संस्र 1 A. to fall down, to sink, to hang down, to be pleased;
Pre. संस्रते Perf. संस्रते F. Fut. संस्रिता Aor. असंस्रिष्ट, असंस्रत्
Ben. संस्रिषीष्ट Pass:—Pre. संस्रयते Pp. संस्रत Ger. संस्रित्वा, संस्रत्वा.

स्रु 1 P. to flow, to trickle away; Pre. स्रवति Perf. सुस्राव F. Fut.
स्रोता Aor. असुस्रवत्, Ben. स्र्यात् Cau:—Pre. स्रावयति Aor.
असुस्रवत्, असिस्रवत् Pp. स्रुत.

स्वञ्ज 1 A. to embrace; Pre. स्वजते Perf. सस्वञ्जे, सस्वञ्जे F. Fut.
स्वञ्जा Aor. अस्वञ्ज Ben. स्वञ्जीष्ट Des. सिस्वञ्जते Pass:—Pre.
स्वञ्जयते Cau:—Pre. स्वञ्जयति—ते Pp. स्वञ्ज.

स्वन् 1 P. to sound, to make a noise, to sing; Pre. स्वनति Perf. सस्वान F. Fut. स्विता Aor. अस्वनीत्, अस्वानीत् Pp. स्वनित.

स्वप् 2 P. to sleep, to repose; Pre. स्वपिति Perf. सुष्याप F. Fut. स्वप्ता Aor. अस्वाप्सीत् Ben. सुष्यात् Des. सुषुप्सति Pass:—Pre. सुष्यते Pp. सुप्त.

स्वाद्व 1 A. to taste; Pre. स्वादते Perf. सस्वादे Aor. अस्वादिष्ट Pp. स्वादित.

स्विद् 4 P. to sweat, to perspire; Pre. स्विद्यति Perf. सिष्वेद् F. Fut. स्वेत्ता Aor. अस्विदत् Pp. स्विदित, स्विन्न.

ह.

हन् 2 P. to kill, to beat, to hurt, to conquer, &c.; Pre. हन्ति Perf. जघान F. Fut. हन्ता Aor. अवधीत् Ben. वध्यात् Des. जिघांसति Pass:—Pre हन्यते Aor. अघानि, अवधि Cau:—Pre. घातयति—ते Aor. अजीघतत्—त Pp हत Ger. हत्वा.

हस् 1 P. to smile, to laugh at, to excel, to bloom, &c.; Pre. हसति Perf. जहास F. Fut. हसिता Aor. अहसीत् Pass:—Pre. हस्यते Cau:—Pre. हासयति—ते Aor. अजीहसत्—त Pp. हसित.

हा 3 A. to go, to attain, to get; Pre. जिहीते Perf. जहे F. Fut. हाता Aor. हासीष्ट, अहास्त Des. जिहासते Pass:—Pre. हायते Aor. अहायि Pp. हात.

हा 3 P. to abandon; Pre. जहाति Perf. जहौ F. Fut. हाता Aor. अहासीत् Ben. हेयात् Des. जिहासति Pass:—Pre. हीयते Cau:—Pre. हापयति—ते Aor. अजीहपत्—त Pp. हीन Ger. हित्वा.

हिस् 1 P. to hit, to injure; Pre. हिसति Perf. जिहिंस F. Fut. हिंसिता Aor. अहिंसीत् Pass:—Pre. हिंस्यते Aor. अहिंसि Pp. हिंसित.

हु 3 P. to offer, to perform a sacrifice, to eat; Pre. जुहोति Perf. जुहाव, जुहवाञ्चकार F. Fut. होता Aor. अहौषीत् Ben. हुयात् Des. जुह्वति Cau:—Pre. हावयति—ते Aor. अजुहवत्—त Pp. हुत.

- ह 1 U. to take, to lead, &c.; Pre. हरति—ते Perf. जहार & जहे
F. Fut. हर्ता Aor. अहर्षीत्, अहत Ben. ह्रियात्, हर्षीष्ट Des.
जिहीर्षति—ते Pass:—Pre. ह्रियते Aor. अजिहरत्—त Pp. हत.
- हु 2 A. to take away, to conceal; Pre. हुते Perf. जुहुवे F. Fut.
होता Ben. होषीष्ट Aor. अहोष्ट Pp. हुत.
- ही 3 P. to blush, to be ashamed; Pre. जिह्वेति Perf. जिह्वयाश्चकार,
जिह्वाय &c., F. Fut. हेता Aor. अह्वेषीत् Ben. ह्रियात् Des. जिही-
षति Pass:—Pre. ह्रियते Can:—Pre. ह्वेयति—ते Aor. अजिहि-
पत्—त Pp. हीत or हीण.
- ह्वे 1 U. to call by name, to invoke, to call upon; Pre. ह्वयति—
ते Perf. जुहाव, जुहुवे F. Fut. ह्वाता Aor. अह्वत्—त, अह्वास्त
Ben. ह्व्यात्, ह्वासीष्ट Des. जुह्वयति Pass:—Pre. ह्वयते Aor.
अह्वयि Can:—Pre. ह्वाययति—ते Aor. अजुहवत्—त (अजुहावत्
—त) Pp. ह्वत Ger. ह्त्वा.